

RIKSDAGENS PROTOKOLL

Nr 38

ANDRA KAMMAREN

1969

25—28 november

Debatter m. m.

Tisdagen den 25 november

	Sid.
Svar på interpellationer av:	
herr Magnusson i Borås (m) ang. lättnader i kreditrestriktionerna, m. m.....	5
fru Ryding (vpk) ang. åtgärder för att förhindra byggande av fönsterlösa verkstadslokaler.....	9
herr Wiklund i Stockholm (fp) ang. åtgärder för att trygga säkerheten på allmänna platser, herr Ringaby (m) ang. åtgärder för att trygga medborgarnas säkerhet till liv och lem samt herr Werner (m) ang. åtgärder mot ungdomsbrottsligheten.....	12
Interpellationer av:	
herr Lindberg (s) ang. lättnader i bestämmelserna om stöd åt skogsbruket i Norrlands inland.....	30
herr Lothigius (m) ang. åtgärder mot skadliga biverkningar vid bekämpande av oljeskador.....	32
Meddelande om enkla frågor av:	
fru Dahl (s) ang. fördelningen av barntillsynsplatserna.....	33
herr Wikner (s) ang. erfarenheterna av försöksverksamheten med inlösen av egnahem.....	33

Onsdagen den 26 november fm.

Kommunalt partistöd.....	34
Meddelande ang. nästa veckas plena.....	59
Inrättande av kommunalråd och andra åtgärder för att stärka den kommunala självstyrelsens medborgerliga förankring.....	59
Överförande av värnpliktiga jordbrukare m. fl. till lokala försvarsförband.....	61

	Sid.
En statlig transportorganisation för inrikesflyget, m. m.	63
Det svenska allmänflyget, m. m.	67
Riktlinjer för omorganisation av den centrala skatteförvaltningen	72
Ägandeförhållandena inom skogsnäringen.	76
Interpellation av herr Nilsson i Agnäs (m) ang. utbyggnad av vägnätet i Norrland i sysselsättningsfrämjande syfte.	117

Onsdagen den 26 november em.

Lag om förbud mot professionell boxning, m. m.	118
En allmän översyn av lagen om allmän försäkring.	149
Jourskyldighet för läkare.	153
Användande av domänverkets vinstmedel för fritidsanläggningar.	154
Skyddet för de svenska nationalparkerna.	156
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Glimmér (cp) ang. bostadsförbättringslån för utbyte av vissa oljetankar.	161
herr Werner (m) ang. stödet till det humanitära biståndet i Biafra. ...	161

Torsdagen den 27 november

Svar på frågor av:

herr Ahlmark (fp) ang. principerna för val av icke-permanenta med- lemmar av FN:s säkerhetsråd.	162
herr Wennerfors (m) ang. lokaliseringen av fredsförband.	164
herr Börjesson i Falköping (cp) ang. rätt för värnpliktiga att under- låta att utkvittera permissionsuniformer.	165
herr Jonasson (cp) ang. ledighet från militärtjänst för deltagande i röjningsarbete i stormskadad skog.	167
herr Gustavsson i Alvesta (cp) ang. förmånerna inom den allmänna försäkringen för låginkomsttagare m. fl.	168
herr Björck i Nässjö (m) ang. placering av flera ungdomar samtidigt i samma fosterhem.	169
fru Dahl (s) ang. studiehjälp åt studerande vid de tekniska afton- skolorna.	171
herr Hedin (m) ang. traktorskattens inverkan på jordbruksför- handlingarna våren 1969.	173
herr Nilsson i Tvärålund (cp) ang. ökning av sysselsättningsmöjlig- heterna i domänverkets skogar i Norrlands inland.	176
herr Sjöholm (fp) ang. rättspraxis i fråga om den s.k. nödvärnsrätten	177
herr Clarkson (m) ang. TV 2-utrustning för Hälsingborg och nord- västra Skåne.	179
herr Werner (m) ang. åtgärder för upprätthållande av disciplinen i skolorna.	180

	Sid.
Interpellation av herr Åsling (cp) ang. regeringens inställning till fortsatt internationellt idrottsutbyte, m. m.....	181

Fredagen den 28 november

Meddelande ang. 1970 års remissdebatt	184
Svar på interpellationer av:	
herr Lundberg (s) ang. provning och upphandling av material inom bl. a. dentalbranschen, m. m.....	184
herr Börjesson i Falköping (cp) ang. kommunernas uppsökande verksamhet	190
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Nilsson i Tvärålund (cp) ang. utformningen av utbildningsprogrammen i radio och TV.....	196
herr Sjöholm (fp) ang. förutsättningarna för amatörboxningens tillåtlighet	196
herr Hedin (m) ang. vid statsministermötet i Oslo gjorda utfästelser beträffande fiskepolitiken.....	196

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 26 november fm.

<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 36, om kommunalt partistöd.....	34
— nr 37, ang. samhällsplaneringen i vad avser rätten att utbekomma allmänna handlingar i stadsplaneärenden	59
— nr 38, om inrättande av kommunaldelsråd och andra åtgärder för att stärka den kommunala självstyrelsens medborgerliga förankring... ..	59
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 156, om överförande av värnpliktiga jordbrukare m. fl. till lokala försvarsförband.....	61
— nr 157, om åtgärder för att demokratisera försvaret	62
— nr 158, ang. möjligheterna att inom försvaret ersätta cykeltolkning med andra transportsätt	62
— nr 159, om dels en statlig transportorganisation för inrikesflyget, m. m., dels en översiktlig plan för inrikesflygets utbyggnad.....	63
— nr 160, rörande det svenska allmänflyget, m. m.	67
— nr 161, om sjömansförmedlingen och sjömanshusen	72
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 63, ang. riktlinjer för omorganisation av den centrala skatteförvaltningen.....	72
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 46, ang. ägandeförhållandena inom skogsnäringen	76
— nr 49, ang. omorganisation av riksdagens revisorers kansli	117

Onsdagen den 26 november em.

<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 51, ang. lag om förbud mot professionell boxning m. m.....	118
---	-----

	Sid.
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 74, om en allmän översyn av lagen om allmän försäkring	149
— nr 77, om ersättning från den allmänna försäkringen för behandling av missbildningar i ansiktet	153
— nr 78, om jourskyldighet för läkare	153
— nr 79, om differentierade avgifter vid ålderdomshem	154
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 58, ang. ändring i lagen om förlängning av tiden för vissa servitut	154
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 39, ang. användande av domänverkets vinstmedel för fritidsanläggningar	154
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 52, ang. naturvården inom de svenska fjällområdena	156
— nr 53, ang. skyddet för de svenska nationalparkerna	156

Tisdagen den 25 november

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollet för den 14 innevarande november.

§ 2

Svar på interpellation ang. lättnader i kreditrestriktionerna, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÅNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Magnusson i Borås har frågat mig om man inom kort kan räkna med lättnader i kreditrestriktionerna och, om så inte är förhållandet, om jag är beredd att vidta åtgärder som innebär en jämnare fördelning av de bördor som enligt herr Magnusson uteslutande drabbar det enskilda näringslivet.

Den internationella konjunkturen har under år 1969 expanderat i snabb takt och denna utveckling har självfallet inte lämnat den svenska ekonomin opåverkad. Det höga ränteläget på den internationella valutamarknaden har tvingat fram en anpassning av det svenska diskontot. Hänsynen till betalningsbalansens utveckling har också nödvändiggjort andra kreditrestriktioner. Den framtida konjunkturutvecklingen är mycket svår att bedöma — vissa tecken tyder på att vi får räkna med högkonjunktur även under år 1970. Det blir således konjunkturutvecklingen såväl internationellt som nationellt samt graden av effektivitet i övriga ekonomiskt-politiska medel, som avgör kreditpolitikens grad av stramhet. Naturligtvis behålls inte restriktiviteten

längre än vad som från stabiliserings-synpunkt är erforderligt.

Jag vill tillägga att de vidtagna åtgärderna ingalunda uteslutande drabbar det privata näringslivet. Både kooperativa företag och statliga och kommunala bolag samt kommuner och konsumenter får vidkännas effekterna av de allmänna kreditrestriktionerna. I själva verket har åtstramningen, vari jag inräknar också byggnadsregleringen, utformats så, att den i största möjliga utsträckning medger en fortsatt expansion av industrins produktion och investeringar.

Vidare anförde:

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet och chefen för finansdepartementet för att jag fått svar på min interpellation.

Naturligtvis hade jag blivit glad, om finansministern hade kunnat ge mig en gnutta hopp om en lindring inom rimlig tid av de nuvarande hårda kreditrestriktionerna. Tidigare har vi inte haft så kraftiga restriktioner på kreditpolitikens område som nu är fallet. Jag vill inte bestrida att dagens läge gör en viss stramhet i kreditpolitiken nödvändig, eftersom vi bör vara på vår vakt när det gäller att bevara penningvärdet. Men jag har väckt denna fråga därför att jag tvivlar på att vi är inne på rätt väg. Jag undrar om inte verkningarna av den förda politiken kommer att visa sig farliga i framtiden. Det är av allra största vikt att vi bäddar för den framtida tillväxttakten på bästa möjliga sätt. En åtstramning av de näringspolitiska

Svar på interpellation ang. lättnader i kreditrestriktionerna, m. m.

investeringarna — som den nuvarande kreditpolitiken i längden måste leda till — kan få konsekvenser i framtiden. Det är säkerligen fel att tro att man härigenom i första hand håller tillbaka de mindre lönsamma företagen.

Den nuvarande politikens hårda ransoneringar av krediter hämmar inte sällan utvecklingen av många i och för sig goda företag vilkas rörelsekapital är för litet, men som skulle ha stor betydelse för vårt framtida välförhållande, och det kan näppeligen vara ett intresse att dessa företag försvinner. Det finns fortfarande många både små och stora företag med god likviditet, men även de kan få det ganska besvärligt i längden, när kreditknappheten gör att de vid sina affärsuppgörelser pressas till medgivande av långa krediter.

De företag som nu har de största svårigheterna är de som är beroende av de korta krediterna, d. v. s. i mycket stor utsträckning de mindre, medelstora och nya företagen. När det gått så långt att sådana företag inte kan diskontera fullt prima varuväxlar, då är problemet stort för näringslivet. Dagligen förekommer dylika fall som blir stående samtalsämnen inom näringslivet. Exempelvis de kreditgarantier som småföretagen får genom företagarföreningarna är egentligen värdelösa, när det inte går att placera lånen i bankerna.

Stämningen blir självfallet irriterad inom våra banker då de dagligen skall säga nej till tidigare service på kreditområdet. Stressen synes också öka. Banktjänstemännen, bankerna och bankstyrelserna får skulden för njuggheten. Men är detta riktigt? Förvisso inte. När riksbanken bestämt utlåningstaket och kräver en så stor nedbantning av krediterna som totalt 10 procent, så har bankerna inte mycket annat att göra än att säga nej. Det är helt naturligt med den press bankerna har på sig. De riskerar ju att få betala ända upp till 360 procents ränta för över-

skridanden. Jag undrar vad finansministern kallar en sådan ränta.

En illustration till hur lätt det är för människorna att få felaktig uppfattning om kreditpolitiken erhöj jag några dagar efter det att jag framställt denna interpellation. Jag träffade då en konfektionsarbetare som vid sidan om sitt arbete driver ett litet s. k. stödjordbruk. Han hade observerat min interpellation, och han sade, att det där är kanske bra, men det berör naturligtvis bara de riktigt stora företagen och inte en så liten företagare som jag. Han berättade att han för att driva sitt lilla jordbruk måste dragas med ett par växlar under vissa delar av året. Nu hade emellertid banken sagt att detta inte gick längre utan att amorteringarna måste ökas. Efter det att jag redogjort för meningen med min interpellation fick han klart för sig sambandet mellan riksbankens hårda restriktioner och verkningarna ute i det praktiska livet. Det är sålunda inte bankerna som pressas av riksbanken, utan det blir i sista hand de många små och stora företagen som är beroende av sina krediter, som får bära bördorna.

Man frågar sig nu, herr talman, om det inte skall vara möjligt för oss att tillvarataga de goda konjunkturerna utan att riskera en inflationistisk utveckling. Jag tror att det är ett bevis på att vi använder våra resurser på ett felaktigt sätt om vi inte kan göra detta. Det är därför som jag vågar tro att man tagit till för hårt med de nuvarande restriktionerna — de slår också för ensidigt mot det enskilda näringslivet. Därför är det på tiden att åtgärderna omprövas.

Vad gäller exempelvis kommunerna tycks likviditeten i varje fall för närvarande vara rätt hygglig, och jag har inte sett några uppgifter om att kommunerna inte kunnat fullfölja de beslut som deras budgeter inrymmer. Inte heller staten har väl vidtagit några åtgärder som innebär omprövning av hit-

Svar på interpellation ang. lättnader i kreditrestriktionerna, m. m.

tills fattade beslut. Att så inte är fallet visar även statens nuvarande lånebehov.

Om vi inte gör något för att förändra trycket på det enskilda näringslivet, så är det risk för att det uppstår en allt gråare kreditmarknad och att mycket kanaliseras vid sidan om det ordinarie systemet. Det är ju en gammal regel att restriktioner skapar knapphet, och den regeln gäller i särskilt hög grad på kreditmarknaden.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Frågan är ju i och för sig så viktig att det väl skulle verka litet snopet om jag inte något kommenterade mitt relativt korta interpellationssvar. Vad herr Magnusson i Borås anförde är på intet sätt nya argument för mig. Det är riktigt att kunderna blir avvisade vid bankkontoren, och det är inte alls ovanligt att de därvid får höra argumentet: »Vi har ingenting att låna ut, och vi får inte låna ut för Sträng.» Jag skall inte anklaga bankerna för detta; i sista hand är det naturligtvis finansministern och riksbankschefen som är ansvariga för den aktuella situationen. Men när folk möts med den anvisningen låter de gärna höra av sig hos finansministern, och följaktligen får jag varje dag beskrivningar av den situation som interpellanten här närmare har redovisat. Trots detta måste jag i dagens läge säga att det just nu inte går att lätta på kreditrestriktionerna. Själva anspänningen i vår ekonomi är så påtaglig, att detta vore en felaktig ekonomisk politik.

Vi har ett ganska stort underskott i totalbudgeten för innevarande år: cirka 3 miljarder kronor, kanske litet mer. Det måste finansieras på låne marknaden, såvida vi skall expediera de beslut som denna kammare och medkammaren har fattat — i fullt samförstånd med regeringen, låt mig gärna

säga det — i fråga om de statliga utgifterna.

Till detta kommer den mycket påtagliga konjunkturuppgången och den omständigheten att vi bl. a. håller bostadsbyggandet på topp i ungefär samma utsträckning som under de betydligt lugnare åren 1966 och 1967. Vi gör detta därför att vi anser skälen för bostadsbyggandets fortgång så starka att vi inte har velat reducera volymen.

En annan varningssignal är utvecklingen av vår valutareserv. Jag följer med spänd uppmärksamhet varje vecka rapporterna, men jag måste konstatera att även om utflödet tycks ha stannat upp och situationen har stabiliserat sig, har det ännu inte förnummits någon nämnvärd återströmning av det som vi kallade spekulationsutflödet före den tyska revalveringen. Jag har därför i något offentligt sammanhang tillåtit mig säga att det är möjligt att man får revidera sin uppfattning om betalningsströmmarna som förklaring till valutaläget. Det kan hända att vi har mer av en permanent underskottssituation eller — låt mig använda det uttrycket — ett permanent efterfrågeövertryck, som föranleder denna situation på valutafrenten.

I ett sådan läge får vi utnyttja de medel som står till vårt förfogande: det är räntepolitiken, det är kreditpolitiken och det är de direkta fysiska regleringarna, t. ex. via byggnadstillståndsgivningen. Jag kan försäkra interpellanten att i det sistnämnda avseendet håller regeringen hårt i regleringen. Det släpps inte fram någonting extra. Jag kan göra ett undantag för den produktiva industrin, som vi inte lägger några restriktioner på, men alla kommunala investeringar av administrativ karaktär, alla kontorshusbyggen, alla varuhusbyggen och alla bankbyggen granskas utomordentligt hårt för närvarande. Varje ärende som kostar mer än 3 miljoner kronor i investeringar blir föremål för en prövning i regering-

Svar på interpellation ang. lättnader i kreditrestriktionerna, m. m.

en. Jag tror inte att man kan dra åt skruvarna nämnvärt hårdare därvidlag heller.

Då återstår finanspolitiken. Jag kommer väl igen, om jag lever och har hälsan — och det mesta talar för det hoppas jag — någon gång i början av januari månad och presenterar mina och regeringens överväganden just i fråga om finanspolitikens hårdhet i den framtid som vi går till mötes. Naturligtvis kan man inte i oändlighet behålla en kreditrestriktivitet av den hårda natur som är för handen i dag. För att vi skall uppnå bättre balans i det hela måste finanspolitiken skärpas. Jag räknar med att av alla dem som uttalar sin olust över den hårda kreditpolitiken få ett kraftfullt stöd i mina försök att framöver skärpa finanspolitiken, eftersom det gäller kommunicerande kärll och vi ändå vill komma fram till samma mål, d. v. s. vissa lättnader på det kreditpolitiska området.

Interpellanten ställde frågan hur jag såg på den straffränta som riksbanken tillämpar. Om straffavgiften skall löpa under alla årets 365 dagar blir den givetvis besvärande. Nu har emellertid naturen skött om att vi aldrig hamnat i den situationen. Straffavgiften är så från att överträdelserna äger rum under ett mycket kort tidsmoment, och det är också meningen med avgiften. Helst bör den vara sådan att man befrias från alla övertramp; det gäller för kreditinstitutionerna att hålla sig inom angivna ramar.

Herr talman! Varav hjärtat är fullt, därav talar munnen. Jag skulle kunna fortsätta tala rätt länge till, men jag har närmast velat göra dessa kompletterande kommentarer till interpellationsvaret, som kanske var i kortaste laget.

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Jag är tacksam för att finansministern velat lämna ytterligare vissa förtydliganden av sin politik. Fortfarande vågar jag dock hävda att

de nuvarande kreditrestriktionerna är för hårda. Även från sakkunnigt nationalekonomiskt håll har gjorts gällande att skruvarna dragits åt väl kraftigt. Sålunda sade professor Erik Lundberg i Dagens Nyheter i augusti i år: »Riksbanken har slagit till bromsarna så att det gnisslar och ryker i maskineriet; man har inte nöjt sig med att ta till hand- och fotbromsar, utan även för säkerhets skull kastat in backväxeln för att få stopp på den monetära framfarten och hindra nedkörning i ett valutakrisdike.»

Också jag menar att kreditrestriktionerna inte hade behövt vara så hårda. Riksbanken har krävt att utlåningstaket skall sänkas med 10 procent detta år. Om man hade stannat vid en något mindre sänkning skulle det ha kunnat innebära att mer pengar hade ställts till till de små företagens förfogande. Lika så skulle väl finansministern, trots de beslut som riksdagen säges ha fattat, ha kunnat bromsa de statliga utgifterna. Regeringen genomför onekligen fortfarande en hel del köp av olika företag trots att statens lånebehov ökar och i dag ligger ungefär 500 miljoner kronor högre än vad som hade beräknats i finansplanen. Jag undrar därför om inte finansministern hade haft makt att något underlätta verkningarna av kreditrestriktionerna för näringslivet.

Till slut tillåter jag mig att ge uttryck åt förhoppningen att finansministern inom den närmaste tiden skall vara villig att försöka lossa på kreditkruvarna.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! För att inga missförstånd skall kvarstå vill jag framhålla att den aktivitet som regeringen har visat på det näringspolitiska området faktiskt inte till dags dato har utlöst något medelsbehov, men den kommer att göra det längre fram. Kreditrestriktionerna har däremot varit en obehag-

Svar på interpellation ang. åtgärder för att förhindra byggande av fönsterlösa verkstadslokaler

lig verklighet sedan fyra eller fem månader tillbaka. Situationen hade alltså inte varit annorlunda med en annan näringspolitik.

När man studerar export- och importsiffrorna finner man att det onekligen i stor utsträckning är industrins investeringsvaror som driver upp våra importsiffror så ovanligt starkt som kunnat avläsas under de senaste månaderna. Det visar att de industriella investeringarna fortfarande har en speciellt pådrivande kraft, som vi för 1969 uppskattar till 10 procent. Den kommer att göra sig gällande även under 1970, även om den då inte kommer att verka klart positivt på samma sätt.

Såsom interpellanten kanske lagt märke till, slussas det ut ett och annat obligationslån för industrins räkning även under årets sista månader. Både finansministern och riksbankschefen är helt på det klara med vad som behövs på detta område, men det måste ju alltid göras en avvägning. Jag vill inte hålla med om att näringslivet skulle vara illa behandlat i förhållande till andra sektorer under den tid av nödvändig kreditstramning som för närvarande råder.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3**Svar på interpellation ang. åtgärder för att förhindra byggande av fönsterlösa verkstadslokaler**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Fru Ryding har frågat om jag avser att ta några initiativ till en sådan ändring av arbetarskyddslagens bestämmelser att byggande av fönsterlösa verkstadslokaler blir omöjligt eller — där verkligt bärande skäl

anses föreligga — speciellt tillstånd i varje enskilt fall först måste lämnas av arbetarskyddsstyrelsen.

Bestämmelser om utförandet och beskaffenheten av byggnader är i första hand att söka i byggnadsstadgan och anvisningar som meddelats med stöd av denna. Arbetarskyddslagen upptar en erinran härom i 8 §. I anvisningarna till byggnadsstadgan framhålls att byggnadsnämnd har att i behövlig omfattning samråda med arbetarskyddsmyndigheterna. Något förbud mot fönsterlösa arbetslokaler finns inte i byggnadsförfattningarna.

Arbetarskyddslagen upptar en bestämmelse om att arbete skall ske vid tillräcklig och tjänlig belysning. Denna bestämmelse jämte anslutande föreskrifter i arbetarskyddskungörelsen innebär enligt praxis att dagsbelysning i arbetslokal i allmänhet skall eftersträvas och att enbart annan belysning skall godtas bara i fall där dagsbelysning på grund av arbetets natur eller annat särskilt förhållande inte kan komma i fråga.

Problemet med fönsterlösa arbetslokaler har under senare år blivit mer framträdande än tidigare. Detta hänger samman med att ventilationsanordningar med förbättrad kapacitet kommit fram. Enligt vad jag inhämtat från arbetarskyddsstyrelsen har yrkesinspektionen under de senaste två åren bara i 14 fall godkänt arbetslokal utan fönster. Som jämförelse kan nämnas att yrkesinspektörerna under motsvarande tid granskat ca 15 000 förslag till verkstäder och andra arbetslokaler m. m.

Arbetarskyddsmyndigheterna är fullt på det klara med att det hos en del personer finns en instinktiv motvilja mot att vistas i lokal utan dagsljus. Frågan om de krav som måste ställas på arbetslokaler för att arbetstagarnas hälsa inte skall riskeras kommer att tas upp under den översyn av arbetarskyddslagstiftningen som förestår. Därvid

Svar på interpellation ang. åtgärder för att förhindra byggande av fönsterlösa verkstadslokaler

skall också behandlas tillsynsorganens möjligheter att i sådana spörsmål ingripa redan på planeringsstadiet.

Vidare anförde:

Fru RYDING (vpk):

Herr talman! Jag vill först tacka socialministern för svaret på min interpellation.

Jag beklagar att jag inte kan utläsa någon som helst egen mening hos statsrådet Aspling i denna fråga. Det framhålles dock i svaret att arbetarskyddsmyndigheterna »är fullt på det klara med att det hos en del personer finns en instinktiv motvilja mot att vistas i lokal utan dagsljus», och detta uttalande är alltid något att ta fasta på, om man inte har alltför stora pretentioner.

Problemet med de fönsterlösa verkstadslokalerna har, såsom socialministern också anført, blivit större under senare år. Men jag är inte helt överens om att detta enbart skulle bero på att man har lyckats åstadkomma bättre och modernare ventilationsanordningar och förresten — var någonstans i arbetarskyddslagen står det att arbetsgivarna är skyldiga att hålla med moderna och riktiga ventilationsanordningar? I § 20 talas om erforderlig mängd frisk luft respektive erforderlig luftväxling, men hur tolkas detta och vem tolkar detta? De moderna bättre ventilationsanordningar som finns inmonteras sannerligen inte ens i de lokaler som har fönster. Men det är bra att också den frågan har kommit på tal i detta sammanhang.

Nej, jag tror att någonting annat är på gång i dessa fall, och det måste myndigheterna i tid sätta stopp för. Vad som är på gång illustreras mycket bjärt av ett ledarstick i tidningen Metallarbetaren nr 35, där man ifrågasätter om inte någon utövar otillbörliga påtryckningar på arbetarskyddsstyrelsen, vårt

kungl. verk för bl. a. bättre arbetsmiljö. I detta fall gällde det personalrum och anvisningar för dessa. Även i de fönsterlösa lokaler som finns har de anställda tidigare åtminstone under rasterna haft rätt till utsikt och dagsljus. Men nu har det kommit nya anvisningar, som skall beröva arbetarna också den rätten.

I den förra upplagan från juni 1958 gällande »Anvisningar angående anordning, beskaffenhet och inredning av personalrum m. m.» står nämligen att »Personalrum skall vara försett med lämpligt anordnad och tillräcklig artificiell belysning samt, såvitt gäller mat-, överliggnings- och väntrum, ha dagsbelysning.» Nu har ett reviderat häfte med dylika anvisningar kommit, och där heter det i stället att lokaler av detta slag »skall om möjligt ha dagsbelysning». Denna mjukare bestämmelse gör det alltså möjligt för arkitekter och företag att fortsätta på den väg som de har slagit in på, nämligen att bygga fabriker och verkstäder helt utan fönster. Medan man tidigare måste sätta in åtminstone ljusluggar i matsalen, blir inte ens detta nödvändigt i fortsättningen.

Metallarbetaren slutar sin artikel med följande fråga, som jag helt instämmer i: »Vi vägrar att tro att arbetarskyddsstyrelsen av eget initiativ reviderat sina anvisningar i denna riktning. Alltså återstår frågan: Vem är det som har utövat påtryckning?» Kanske kan socialministern ge något besked om detta.

Det torde inte vara statsrådet Aspling obekant, att det i dag finns flera nya fina verkstadslokaler byggda utan fönster, trots att statsrådet Aspling i sitt svar säger att yrkesinspektionen under de senaste två åren har godkänt dylika bara i 14 fall. I dessa 14 fall har för övrigt inte de arbetare tillfrågats som skulle arbeta i lokalerna, ty då hade siffran med säkerhet blivit noll. Här har

Svar på interpellation ang. åtgärder för att förhindra byggande av fönsterlösa verkstadslokaler

väl om någonstans den s.k. företagsdemokratin fungerat helt undermåligt.

Ett exempel på nya fina men fönsterlösa lokaler finns hos Nordverk i Uddevalla, där arbetarna tvingas att tillbringa sin arbetsdag bakom solida betongväggar utan fönster. Här har det uppstått en situation, som har blivit en ond cirkel. Folk flyr från denna nya fina verkstad, som är fönsterlös. Brist på arbetskraft uppstår. De arbetare som ännu är kvar får beskuren rörelsefrihet och utsätts för större jäkt och hets i sitt arbete. Ännu flera flyttar också av dessa skäl, o. s. v.

Ett annat uttalande, som jag vill hänvisa till, har gjorts av direktör Bahrke, nyutnämnd direktör i Uddcomb. Han säger: »Redan nu torde vi kunna lova de Uddcomb-anställda en sak: Den nya verkstaden skall inte byggas utan fönster. Personligen tror jag fönster på en arbetsplats betyder oerhört mycket för trivseln. Jag har själv arbetat någon månad i en fönsterlös lokal. Det var mycket deprimerande.»

Är det kanske nödvändigt att herrar direktörer och statsråd först arbetar i fönsterlösa lokaler någon längre tid, innan det kan ske en rättelse av den nuvarande ordningen?

Herr talman! I dessa dagar, då det talas så oerhört mycket om betydelsen av en god arbetsmiljö — med betoning på miljö — finns det inget som helst försvar för att myndigheterna annat än i allra yttersta nödfall tillåter att en byggnation av det slag vi diskuterar får planeras eller utföras.

Nu säger socialministern i sitt svar — också denna vecka — att en översyn av arbetarskyddslagen förestår. Härvid skall frågan tas upp om de krav som måste ställas på arbetslokaler för att arbetarens hälsa inte skall riskeras. Tillsynsorganens möjligheter att i sådana spörsmål ingripa redan på planeringsstadiet skall också behandlas.

Detta föranleder i och för sig ingen

annan anmärkning än: Vad gör man under tiden? Nya lokaler planeras och byggs sannerligen inte på någon vecka eller någon månad. Här är det fråga om åratals planeringar. Borde det därför inte vara på sin plats att redan i dag — givetvis under förutsättning att man är motståndare till att arbetare under hela dagen skall finna sig i en mullvadstillvaro — låta vederbörande planerande människor förstå att det för framtiden inte längre är någon idé, att det är bortkastade pengar, tid och möda att i fortsättningen försöka få lov att bygga dylika bunkers som arbetslokaler? Ett ställningstagande eller åtminstone en meningsyttring från socialministerns sida vore därför mycket värdefullt.

Slutligen en sak till, herr talman! Jämlikhet och utplånande av klasskillnader är ju dagens stora slagord, och de används många gånger till leda i olika sammanhang. Men, statsrådet Aspling, fanns det bland dessa 14 arbetslokaler utan fönster, som enligt interpellationssvaret under de senaste två åren godkänts av yrkesinspektionen, någon enda som skulle användas som kontorslokal av tjänstemän och direktörer?

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Det är endast på en punkt jag vill göra en kommentar. Fru Ryding beskyller mig för bristande intresse för dessa frågor. Jag har åtminstone i två interpellationsdebatter med fru Ryding under senare tid haft tillfälle att ganska ingående berätta om det arbete som den fackliga och den politiska arbetarrörelsen nu håller på med för att utforma ett handlingsprogram för arbetsmiljön. Och i mitt svar i dag har jag sagt att arbetarskyddslagen skall bli föremål för en översyn och att därvid även skall behandlas tillsynsorganens möjligheter att i sådana här

Svar på interpellationer ang. åtgärder för att trygga säkerheten på allmänna platser, m m.

spörsmål ingripa redan på planeringsstadiet. Något av det viktigaste för framtiden är nämligen att dessa organ får tillfälle att vara med vid planeringen av arbetslokalernas utformning.

Kom därför icke, fru Ryding, och beskyll mig för att sakna intresse för dessa frågor! Jag har varit djupt engagerad i dem under lång tid.

Fru RYDING (vpk):

Herr talman! I dag har jag faktiskt inte beskyllt socialministern för bristande intresse. Det var en annan vecka.

Vad jag ville med min interpellation var att socialministern skulle uttrycka en *mening* i dessa frågor. Det senaste anförandet som statsrådet Aspling höll kanske jag får tolka på det sättet, att statsrådet är negativt inställt till att man även i fortsättningen ger tillstånd till sådan byggnation som förekommer i dag, och då har jag nått mitt syfte. Jag hoppas också att socialministern kommer att bevaka dessa frågor vid pågående utredningar.

Det värsta är att det tar så lång tid att nå ett resultat. Därför är det, som socialministern också sade, viktigt att ingripa på planeringsstadiet. Jag är helt överens med statsrådet Aspling om det, vilket ju också framgår av mitt förra anförande. Om det skall bli en bättre tingens ordning när vad som nu planeras är verklighet, så krävs det emellertid åtgärder redan nu. Det är därför jag är angelägen om att efterlysa en mening från socialministern.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på interpellationer ang. åtgärder för att trygga säkerheten på allmänna platser, m m.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet GEIJER, som yttrade:

Herr talman! Herr Wiklund har frågat mig, dels om jag anser att en tillräckligt stor del av polisens resurser är avdelad för att snabbt lämna medborgarna på allmänna platser erforderligt bistånd, dels om jag anser att det är möjligt att genom ytterligare förbättrad teknisk utrustning ge polisen möjlighet att snabbare bistå allmänheten och vilken art av åtgärder som i så fall är aktuell. Herr Ringaby har frågat mig om jag snarast avser att vidta åtgärder i syfte att öka inte minst äldre och försvarslösa människors trygghet till liv och lem. Herr Werner har frågat mig om vilka åtgärder jag avser att vidta för att komma till rätta med den grövre ungdomsbrottsligheten. Jag ber att få besvara interpellationerna i ett sammanhang.

Brottsligheten i landet har enligt statistiken över brott som har kommit till polisens kännedom i genomsnitt ökat med ca 6 procent under vart och ett av åren 1961—1967. Enligt den preliminära statistiken för år 1968 uppgick antalet brottsbalksbrott till omkring 456 000, d. v. s. en ökning med över 50 000 i förhållande till motsvarande antal för år 1967.

För att möta denna ogynnsamma utveckling och inte minst för att skapa ökad säkerhet och ökat skydd för den enskilde medborgaren pågår alltsedan förstatligandet av polisväsendet den 1 januari 1965 en kraftig utrustning av polisväsendet såväl personellt som materiellt. Efter förstatligandet har polisväsendet således hittills tillförts omkring 1 600 nya tjänster och ny materiel för cirka 120 miljoner kronor. Stora ansträngningar görs för att resurserna skall kunna utnyttjas så rationellt och effektivt som möjligt. Bl. a. strävar man efter att överflytta vissa arbetsuppgifter till biträdespersonal för att därigenom bättre kunna utnyttja den polisutbildade personalen för direkt brottsbekämpning.

Svar på interpellationer ang. åtgärder för att trygga säkerheten på allmänna platser, m m.

Brottsstatistiken för de tre första kvartalen år 1969 utvisar glädjande nog en minskning av antalet till polisens kännedom komna brott med omkring 8 000. Det är framför allt tillgrepps- och bedrägeribrotten som har minskat. Det som främst har bidragit till den nedåtgående trenden i brottsutvecklingen torde vara polisens ökade yttre spaningsinsats i anslutning till den landsomfattande aktionen mot narkotikabrottsligheten. Ett stort antal narkotikabrottslingar har gripits och lagförts, vilket har motverkat ytterligare spridning av narkotikamissbruket. Vissa brottstyper, som har direkt samband med narkotikabrott och narkotikamissbruk, har minskat. Polisen avser att utvidga spaningsverksamheten till att omfatta även annan brottslighet. De intensifierade polisinsatserna ute på fältet bör ha en påtaglig brottsförebyggande inverkan även beträffande ordningen på allmänna platser.

Beträffande den tekniska upprustningen vill jag nämna uppbyggnaden av ett nytt radiosystem som avsevärt underlättar sambandsverksamheten. För Stockholmspolisen håller på att byggas upp en ny ledningscentral, som ger avsevärda effektivitets- och rationaliseringsvinster. Till detta kommer en fortsatt upprustning av fordonsparken och tillförandet av tekniska hjälpmedel vid brottsutredningar.

Vad särskilt beträffar våldsbrotten har en viss ökning skett under 1960-talet. Detta gäller även sådana som har begåtts av ungdomar. Uppklaringsprocenten beträffande våldsbrotten är hög, den ligger vid omkring 80 procent. Av uppgifter som jag har låtit inhämta från Stockholmspolisen framgår inte att — såsom herr Werner gör gällande — grövre våldsbrott av ungdomar mot äldre personer har ökat under senare tid. Jag vill inte för ett ögonblick förneka att ungdomsbrottsligheten utgör ett allvarligt samhällsproblem i vårt

land liksom i andra jämförbara industriländer, men talet om en under senare år tilltagande våldsmentalitet bland ungdomen har inte något stöd i brottsstatistiken.

För att komma till rätta med ungdomsbrottsligheten krävs, utöver den rent brottsförebyggande verksamhet som en effektiv polisövervakning utgör, åtgärder på ett allmänt förebyggande plan för att skapa generellt gynnsammare betingelser för barn, ungdom och föräldrar i samhällsmiljön i dess helhet och i uppfostringsmiljön i hem och skola. Socialvårdens uppsökande verksamhet, ökade insatser för elevvården i skolorna, bättre ekonomiskt stöd till barnfamiljerna, utbyggnad av förskolan m. m. är exempel på insatser varmed man kan hoppas komma till rätta med de emotionellt och socialt störda uppfostringsmiljöer varifrån ungdomsbrottslingarna kommer.

Det förebyggande arbetet inriktas också på grupper av barn och ungdom som kan antas vara speciellt utsatta för risk att glida in i kriminalitet och asocialitet, t. ex. genom speciella insatser för fritidssysselsättning, genom fältverksamhet av barnavårdsorgan och polis, genom ökad uppmärksamhet från skolpersonalens sida. Av betydelse är vidare ökad kunskap om vilka behandlingsmetoder som kan vara ägnade att förhindra återfall och fortsatt bristande anpassning hos ungdomar som redan blivit föremål för samhällsingripande i någon form.

Uppräkningen skulle kunna fortsätta mycket länge. Ett stort antal samhällsorgan berörs och ett kontinuerligt reformarbete pågår inom skilda sektorer. Flera utredningar arbetar eller har arbetat med hithörande frågor, och det pågår vetenskapliga undersökningar som kan väntas förbättra våra kunskaper på området.

Vissa förbättringar bör också kunna uppnås bl. a. genom de strävanden till

Svar på interpellationer ang. åtgärder för att trygga säkerheten på allmänna platser, m m.

integration och samverkan av insatserna från de många skilda myndigheter och organ som berörs av frågor om motverkande av barns och ungdoms anpassningsstörningar. Socialutredningen har bl. a. dessa frågor till behandling. Samarbetsorganet för åtgärder mot ungdomsbrottsligheten har i år lagt fram förslag som syftar till organiserat och effektiviserat samarbete i större städer och tätorter mellan de lokala myndigheter och organ som har att arbeta med alla de skilda aspekterna på barns och ungdoms personliga utveckling, fostran och samhällsansvar. Detta förslag är föremål för Kungl. Maj:ts prövning.

Sammanfattningsvis vill jag säga följande om de olika spörsmål som aktualiserats genom interpellationerna. Polisinsatser är givetvis väsentliga i allt arbete på att hålla brottsligheten inom snäva gränser. Polisen har också, som framgått av min redogörelse här, fått kraftiga förstärkningar i personal och utrustning under senare år, och utbyggnaden av polisorganisationen kommer att fortsätta i den takt som samhällets resurser medger. Men man skall ha klart för sig att bestående vinster kan göras endast genom en kombination av en mångfald samhällsåtgärder på vitt skilda områden. På lång sikt är det enbart genom ett brett upplagt socialt reformarbete med sikte på att skapa en god uppväxtmiljö och goda levnadsvillkor för alla som man kan nå verkligt väsentliga och varaktiga resultat i kampen mot ungdomsbrottsligheten och brottsligheten över huvud taget.

Vidare anförde:

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag ber först att få tacksa för svaret på min interpellation.

I våra debatter om polisens anslagsfrågor brukar vi inte ha tid att närmare diskutera polisverksamheten. Jag skall därför tillåta mig att vid detta tillfälle lägga en del allmänna synpunkter på denna verksamhets läge och behov.

Bekymmersamt är att brottskurvans vändning nedåt — en glädjande iakttagelse, som dock bygger enbart på siffror rörande anmäld eller känd brottslighet under tre kvartal i år — inte gäller *alla* brott. Misshandel, brott mot frihet och frid (4 kap. Br. B) samt skadegörelse- och trafikonykterhetsbrott visar påtaglig tendens till fortsatt ökning även under första halvåret och kanske även tredje kvartalet i år.

Det rör sig alltså främst om brotts typer, som innebär angrepp mot den personliga integriteten eller utgör hot mot trygghet och säkerhet för den enskilde. Ökningen av dessa brott är det som föranlett min interpellation, vilken också tillkom under intryck av två upprörande överfall i höstas, begångna av ungdomar mot åldringar på två orter i västra Sverige och båda med dödlig utgång. Jag vill här referera till ytterligare ett aktuellt exempel. En natt helt nyligen slogs en 55-årig städerska blodig av ett par 16-åringar, som också rånade henne och i övrigt grovt förgrep sig på henne. Detta skedde på en T-banestation i märkligt nog ett av Stockholms ytterområden. Polisen kommenterade händelsen med att konstatera att våld mot gamla personer på öppen gata blir allt vanligare i Stockholm. Detta uttalande är tydligen, av interpellationssvaret att döma, inte statistiskt belagt men kan likväl spegla verkligheten.

Som jag konstaterade i min interpellation är bekämpandet av brott, som innebär hot mot eller fullbordat våldförande av enskilda personer på allmänna platser liksom i samhället i övrigt, en fråga om personaltillgång men också om disposition av befintliga per-

Svar på interpellationer ang. åtgärder för att trygga säkerheten på allmänna platser, m m.

sonalresurser. Klart är att ökade ansträngningar av även en rad andra samhällsorgan än polisen är viktiga inslag i samhällets åtgärder mot brott. Detta har också framhållits i svaret. Men säkerligen skulle mycket stå att vinna med väsentligt större personalinsatser av polisen mot den av många påtagligt upplevda osäkerheten på allmänna platser, något som närmast är en fråga om personaldisposition eller — om denna fråga inte kan lösas på grund av raden av anspråk på andra polisinsatser — en fråga om *ökade* personalresurser. Mot bakgrund av den nuvarande uppläringsprocenten, som i rikspolisstyrelsens petita lakoniskt redovisas som »oförändrat låg» och som sedan 1958 har legat vid genomsnittligt endast 34 procent för den *totala* anmälda eller kända brottsligheten, vore det kanske rent av samhällsekonomiskt lönande att satsa på ytterligare upprustning av polisen, personellt och materiellt. Jag tänker då främst på den brottsavhållande effekten, särskilt vad gäller impuls- och okynnesbrott, av själva närvaron av polis, men även på vikten av att redan begångna brott i långt större omfattning än för närvarande snabbt klaras upp. Detta är en angelägenhet av stor kriminalprofylaktisk betydelse, kanske t. o. m. viktigare än de påföljder, som inte sällan långt om länge ådöms den del av lagöverträdarna, som verkligen kommer inför domstol.

I detta sammanhang vill jag peka på hur även lagöverträdare, som begår sina brott på offentliga platser på grund av otillräcklig polisbevakning endast undantagsvis gripes i *omedelbart* sammanhang med brottet — i varje fall är detta mitt intryck — och hur de därför i många fall hinner dra på sig eller kanske just av antydd anledning liksom av bara farten belastar sig med omfattande brottslighet, innan man hinner anträffa och lagföra dem. Nämnade förhållande, alltså att lagöverträdare får

ett tidsmässigt stort försprång, leder uppenbarligen till behov av mycket personalkrävande spaningsarbete och även till ökade svårigheter i själva utredningsarbetet, som också kräver större personalinsatser än om ett gripande kunde ske genast. Härtill kommer att polisens preventiva uppgifter eftersättes i samma mån som den yttre bevakningen eftersättes.

Brist på yttre polisbevakning måste rimligen medföra större skador på egendom och gentemot enskilda av brottslig verksamhet än vad som vore fallet vid en tillräcklig eller i varje fall bättre sådan bevakning. Kostnadsökningar som följd av ökad vikt vid förebyggande verksamhet från polisens sida skulle med sannolikhet på längre sikt vägas upp av besparingar och minskade förluster för folkhushållet genom lägre kriminalitetsfrekvens, minskat antal trafikbrott, minskade kostnader för sjukvård åt misshandlade och trafikskadade personer, minskade egendomsskador o. s. v. Det vore säkerligen ett betydelsefullt bidrag till diskussionen om hit hörande ting med en verklig analys av här endast antydda ekonomiska sammanhang. Därför vill jag fråga, om justitieministern skulle vilja medverka till att en sådan analys kommer till stånd.

Utän att bortse från den stora vikten av även andra samhällsåtgärder har rikspolischefen i ett anförande så sent som den 3 oktober i år i följande ord utvecklat sin syn på betydelsen av en effektiv polisverksamhet:

»Nyligen har frågan ställts: Behöver vi flera poliser? Från vår sida har vi svarat obetingat ja, *därför* att vi ser att det finns möjligheter att skapa ökad säkerhet, skapa ökat skydd för den enskilda människan, att det finns möjligheter att minska antalet trafikoffrer, att minska mänskligt lidande och därjämte — vilket kanske är en andrahandsfråga — att minska samhällets kostnader på en rad andra områden såsom t. ex. i

Svar på interpellationer ang. åtgärder för att trygga säkerheten på allmänna platser, m m.

fråga om rättsväsende och kriminalvård, sjukvård, rehabiliteringsvård osv.

Behövs det fler poliser? Ja, skall det vara möjligt att ge människor tillfredsställande trygghet på gator och torg, i hemmet, ute på vägarna, då *krävs* det också flera poliser. Kraven på sådan ökad trygghet blir allt starkare inte bara från dem som bär ansvaret för polisens verksamhet utan i allt högre grad från allt fler kommuner över hela landet. Det är de förtroendevalda representanterna ute i våra kommuner som hyser allt större oro, det är de som möter de enskilda människornas problem, det är de som med allt större kraft säger ifrån.»

Så långt rikspolischefen.

Nu säger justitieministern med största rätt att polisen har upprustats. Det rör sig av interpellationssvaret att döma om en ökning med cirka 1 600 man under budgetåren efter polisens förstatligande. Allmänheten har kanske inte märkt så mycket av denna ökning utan anser väl fortfarande — i vissa fall kanske av bitter erfarenhet men i andra mera oövertänt och därför orättvist — att det gamla talesättet alltjämt gäller: När polisen bäst behövs är den inte närvarande.

Om personalökningarna just inte märkts utåt, bör man erinra sig att samhället befinner sig i mycket snabb förvandling genom ökad tätortsbebyggelse och därmed ökade konflikthanledningar och nya friktioner. Härtill kommer den växande trafiken, där kraven på polisiär verksamhet — kanske särskilt just bevakningsverksamhet — ständigt ökar. En betydande del av personalökningen eller cirka 600 man har också så att säga »ätits upp» av arbetstidsförkortningen. Denna del av personalökningen medför alltså inga ökade arbetsinsatser. Ambassadbevakningen har som bekant också tagit en hel del personal i anspråk — cirka 175 man. Även om bevakningsbolaget tar över denna be-

vakning, torde polisens medverkan inte kunna helt slopas. Detsamma gäller det i och för sig värdefulla framsteget med det snart färdiga systemet för TV-bevakning av vissa större T-banestationer i Stockholm; i varje fall tills vidare rör det sig endast om några av de större av dessa stationer. Det behövs alltjämt, även *med* TV-bevakning, en inte obetydlig och på grund av bannätets tillväxt kanske t. o. m. ökad grupp polispersonal för den direkta övervakningen av förhållandena på T-banestationerna och f. ö. även i T-banetågen, som ingen TV-kamera kan nå.

Termen »bevakning» för mig naturligen över till att litet ytterligare utveckla en här förut något berörd, mera principiell aspekt på den problematik jag dragit upp i interpellationen. Jag tänker på den *preventiva* sidan av polisverksamheten. Hur skall medborgarnas känsla av ett fortlöpande skydd kring sina rimliga och högst legitima intressen kunna upprätthållas? I varje fall bör väl detta skydd lämnas i väntan på det nya samhälle, där — som vissa bedömare påstått — intressekonflikterna är få eller rent av definitivt borta. Några deltagare i en debatt nyligen, anordnad av Svenska polisförbundet, pekade nämligen just på detta konfliktfria framtidssamhälle och menade att även polisen borde vara en mycket verksam part i arbetet på att skapa detta lyckorike — hur det nu skall gå till!

Statsrådet Lidbom är ju mera realistisk och formulerade vid samma debatt polisens uppgift i det moderna demokratiska samhället på följande sätt: »Vår polis är en medborgerlig serviceorganisation, integrerad i det svenska samhällsmaskineriet och med huvuduppgift att förebygga brott och att avlägsna konfliktriska medborgarna emellan.» Jag utgår från att detta pressreferat är korrekt. Jag kan också helt ansluta mig till denna formulering av

Svar på interpellationer ang. åtgärder för att trygga säkerheten på allmänna platser, m m.

polisverksamhetens karaktär och uppgift.

Men det är nog tyvärr så, att tyngdpunkten i polisens arbete i stort sett *inte* ligger på de preventiva insatserna: att förebygga brott. Det är som ett polisbefäl sagt — jag har visst citerat honom en gång tidigare här i kammaren: »Vi är inte längre polis, det är allmänheten. Vi hinner inte med att klara uppens det som vi får underrättelse om.» Det är det här antydda förhållandet som skapar känslan av otrygghet hos en del — kanske en växande del — av allmänheten.

En av anledningarna till uttunnningen av polispersonal för direkt bevaknings- och skyddstjänst, d. v. s. brottspreventiva funktioner, måste väl till viss del hänga samman med aktionen mot narkotikabrottsligheten? Personal till denna ytterst angelägna aktion skaffades inte genom nya tjänster utan huvudsakligen genom omdisponering av personal på mellan 600 och 700 man, en i och för sig fullt riktig åtgärd i det trängda läge som det var och alltjämt är fråga om. Men denna åtgärd måste väl ha haft den avvisiga sidan med sig att andra, enligt min bedömning viktiga polisuppgifter — t. ex. just den yttre bevakningen — måste ges en lägre prioritet eller till viss del eftersättas? Då narkotikakriminaliteten inte tycks visa någon verkligt stabil minskning och anspråken på bättre yttre polisbevakning på längre sikt inte torde kunna avvisas, måste tydligen redan av antydda skäl en inte oväsentlig personalökning ske.

För personalökning talar också det visserligen minskade men alltjämt omfattande övertidsarbetet, som rimligen måste bringas att ytterligare minska. Jag tror att justitieministern så som tidigare verksam inom TCO har särskilda förutsättningar att fullt ut förstå hur betänkligt det ändå är ur personalvårdssynpunkt med ett omfattande och

ihållande övertidsarbete inom en stor personalgrupp med ömtåliga uppgifter i direkt kontakt med allmänheten. På längre sikt får det väl anses vara direkt olämpligt med en övertid på som t. ex. för år 1968, över 2 miljoner arbetstimmar, även om insatserna bakom dessa timmar i och för sig är värda all uppskattning av oss övriga medborgare.

Det kan väl knappast mot denna bakgrund finnas riktigt samma förutsättningar som tidigare år för att vi skall få se en upprepning av den kraftiga reduktionen i tre steg av polisens anslagsäskanden: först väl övervägda anspråk av polischefer och länsstyrelser i storleksordningen 2 300—2 500 nya tjänster, sedan en väsentlig minskning av vad som sålunda begärts och ofta vitsordats såsom fullt rimliga behov t. o. m. i rikspolisstyrelsens äskanden och slutligen en ytterligare kraftig minskning inom departementet av antalet begärda nya tjänster. I år begär länsstyrelserna 2 258 nya tjänster, medan rikspolisstyrelsen anser sig nödsakad att stanna vid 777 polismanstjänster och 200 tjänster för kontorspersonal. Liknande stora prutningar förekommer väl knappast på andra områden inom den statliga verksamheten.

Jag är övertygad om, herr talman, att justitieministern helt allmänt delar min uppfattning om behovet av bättre polisiärt bistånd åt medborgarna genom bättre bevakning av allmänna platser av olika slag; jag tolkar en passus i interpellationssvaret om ökad spaning på det sättet. Om andra viktiga polisuppgifter hindrar omdisponering av befintlig personal för att tillgodose behovet av bättre yttre bevakning än för närvarande, är statsrådet då villig att väga in hela detta behov, då frågan om polisens personalresurser för nästa budgetår nu skall prövas?

Jag är fullt på det klara med att det i år i motsats till förra året vid en ökning av antalet polistjänster föreligger

Svar på interpellationer ang. åtgärder för att trygga säkerheten på allmänna platser, m m.

ett visst rekryteringsproblem. Detta tycks dock främst gälla högre befälstjänster. Utbildningsproblemen synes i varje fall vara möjliga att tillfredsställande lösa vid en personalökning enligt rikspolisstyrelsens förslag.

Slutligen skulle jag gärna vilja veta hur långt de förnyade och i svaret berörda ansträngningarna fortskridit i syfte att föra över uppgifter av icke-polisiär karaktär att lösas av annan personal än polispersonal. Enligt uppgift skulle det finnas utsikt att på denna väg frigöra inte mindre än omkring 600 man, som skulle kunna sättas in i polisiär verksamhet i egentlig mening.

Kompletteringar med ytterligare teknisk utrustning är givetvis välkomna. Vissa apparater — bilar, båtar, helikoptrar — sköter sig dock inte själva. Man får för övrigt inte överskatta tekniska utrustningars betydelse, då det gäller att få till stånd en mer preventiv inriktning av polisverksamheten genom starkare närbevakning av gator, torg och andra offentliga platser.

Jag skulle sätta stort värde på att få höra hur justitieministern mera konkret än vad som framgått av svaret ser på möjligheterna att frigöra — och eventuellt öka — polispersonal att sättas in på förstärkning av den enskildes skydd och ökning av medborgarnas känsla av säkerhet, speciellt på offentliga platser i de större städerna. Jag avser då givetvis *inte* att justitieministern nu skulle redovisa någonting från budgetbehandlingen rörande polisens äskanden.

Herr RINGABY (m):

Herr talman! Även jag vill på övligt sätt tacka justitieministern för svaret.

Jag är, herr justitieminister, den förste att erkänna att brottsligheten är ett svårt och komplicerat problem som man brottas med i många länder. Vi kan i dag läsa i pressen om den oroande utvecklingen i USA, där en utred-

ning visar att folk i framtiden kanske får bo i skottsäkra hus för att skydda sig mot brottslingar. Men även här i Sverige börjar människorna, särskilt äldre personer som känner sin säkerhet hotad, att försvara sig själva med batonger och t. o. m. med vapen, vilket häromdagen hände med dödlig utgång. En utveckling mot ökat och hårdare självförsvar skulle vara tragisk och farlig; samhället måste skärpa sig för att kunna ge medborgarna bättre skydd mot våldet.

Det är naturligtvis också oroande att 70—80 procent av alla brottslingar kan räkna med att inte bli ertappade och lagförda — på den punkten måste det bli en förbättring. Vi vet för litet om brottsorsakerna, sägs det från många håll. Ja, vad vet vi om bakgrunden till den tonårsliga som stal 75 bilar och brände upp 7 bara för att det var trist i förorten och för att försäkringsbolaget ändå betalade skadorna? Vad vet vi om de ungdomars bakgrund som utan orsak misshandlade en för dem helt obekant blind man och dennes handikappade hustru? Vad vet vi om dessa marodörers bevelkelsegrunder? Men framför allt, vad gör man för att försöka återanpassa dem till ett normalt liv? Blir de bättre efter en vistelse i ödsliga fängelsekorridorer eller på en öppen anstalt bland likasinnade utan egentlig undervisning och behandling i återanpassande syfte? Frågorna kan ställas.

Jag tror att det på detta område finns ett hav av outnyttjade möjligheter att ösa ur. Den nuvarande kriminalvården har kanske stelnat i gamla former. Nya vägar måste prövas, men jag vill starkt understryka att jag inte tror på KRUM:s verksamhet. KRUM talar nästan enbart om humanisering, men det är viktigare med en effektiv behandling och undervisning i frågor som gäller mänskligt hänsynstagande, lojalitet m. m. Samhällets korrektiv kan med fördel för de

Svar på interpellationer ang. åtgärder för att trygga säkerheten på allmänna platser, m m.

unga förstagångsförbrytarna bestå i korttidsarrest eller arbete som ett medel att till någon del ersätta skador som åstadkommits. För allmänfarliga förbrytare måste alltid finnas säkra fängelser.

Får jag, herr statsråd, i vår strävan att finna orsakerna till brottsligheten nämna några saker som enligt min mening har stor betydelse och som alltför sällan debatteras. Jag skall göra det med anledning av herr Geijers svar, vari det heter att utom rent polisiära åtgärder måste man också vidta allmänt förebyggande åtgärder, skapa gynnsammare betingelser för barn, ungdom och föräldrar i samhällsmiljön, i uppfostringsmiljön i hemmen och i skolan.

Jag delar helt statsrådets uppfattning, men vi får inte glömma en i detta sammanhang oerhört viktig räcka av faktorer. Jag skulle vilja sammanfatta dessa påverkande brottsfaktorer under rubriken »den allmänna samhällsattityden».

Vi har utan tvivel kommit in i en period av dekadans och normlöshet på många områden, ett slags anpassning till och acceptering av avvikande beteenden i stället för motåtgärder. Butiksstölder legaliseras mer eller mindre öppet i en stor del av massmedierna medan affärsinnehavaren i stället föreslås bli åtalad, eftersom hans varor frestar folk att stjäla — alltså ett slags perverterat åtalsförfarande.

Butikssnattare har ofta kvällspressens sympatier. I TV har, såsom vi vet, en kvinnlig juridikstuderande förklarat att den yngling som inte har någon bil bara borde gå ut på gatan och ta en. En rektor som sitter på en uppmärksam post i samhället och som har en hög akademisk examen har på bästa TV-tid förklarat, att tjuvarna är samhällsnyttiga och borde få pension av skattebetalarna efter väl utförda stöld.

Man kan rycka på axlarna åt sådana

företeelser, men det vore fel. Personer med labila karaktärsegenskaper eller dåliga anlag blir helt visst påverkade i fel riktning av sådana uttalanden, som direkt saboterar ansvarskännande människors arbete för laglydnad. Här nämnda exempel är bara några av numera mycket vanliga angrepp som vi upplever i demokratins hjärtpunkt. Unga människor har, herr justitieminister, sannerligen redan förut tillräckligt många frestelser i vårt samhälle utan att också behöva direkt animeras till våld och brott i olika sammanhang. Kvällspressen har härvidlag med sin stora spridning ett oerhört ansvar.

Vi måste alla följa vissa demokratiska spelregler, om samlevnaden människor emellan över huvud taget skall bli uthärdlig. Skribenten Allan Fagerström har i Aftonbladet utvecklat sina tankar om våra demokratiska spelregler på följande sätt: »Varför inte ifrågasätta dem? Är det så rysligt fel när folk mördar en professor med illegala vapen i en film? Jag menar nog att det är tillåtet. Jag menar faktiskt att det kan etiskt motiveras att politiker och finansmän, d. v. s. det obeskrivliga byke som formar våra mänskliga liv, bör attackeras under bältet. Följer vi spelreglerna, så trillar de aldrig dit på en knock out.» Slut på citatet i Aftonbladet — eller kanske rättare med hänsyn till citatets innehåll »Skymningsbladet».

Detta är en våldsmentalitet, herr statsråd, som har sitt ursprung i Tredje riket. Vilket byke av politiker och finansmän, som formar våra liv, avses i citatet? Är det finansminister Sträng och justitieminister Geijer eller är det några andra? Klarare argument för våld kan över huvud taget inte presteras.

Även idrotten har problem med spelreglerna. Jag citerar i detta sammanhang Torsten Tegnér i Idrottsbladet, som där skrivit följande: »I dag framstår våldet för att inte säga övervåldet, busigheten, sluggerfasonerna, misshand-

Svar på interpellationer ang. åtgärder för att trygga säkerheten på allmänna platser, m m.

deln, kriminaliteten som tidens kanske allra största onda.» I fortsättningen omtalar han att idrottsrörelsen skärpt straffen mot våldsmentaliteten på ishockeybanorna och fotbollsplanerna med påtagligt gott resultat. Har herr Geijer övervägt några liknande åtgärder mot våldsmentaliteten i parker och på tunnelbanestationer? Forskare vid Karolinska sjukhuset skall nu försöka utröna hur barn påverkas av våldet i TV. Somliga uppmanar till våld och brottslighet medan andra får försöka klara konsekvenserna av detta.

Jag vill här åter anknyta till den del av justitieministerns svar, där han talar om strävandena till »integration och samverkan av insatserna från de många skilda myndigheter och organ som berörs av frågor om motverkande av barns och ungdoms anpassningsstörningar». Härmed avses alltså att vi skall agera över hela fältet. Anser statsrådet i likhet med mig att alla krafter i samhället i denna fråga måste arbeta entydigt i samma riktning för att vi skall kunna nå resultat?

Det finns gott om våld och många brottsförsvare i våra dagar, och om inte ungdomens sinnen avtrubbades eller negativt påverkades av detta vore de inte fråga om människor utan om robotar.

Många undrar också varför Aktuellt i TV nästan bara består av våld, krig och olyckor. Nog finns det väl några roliga saker ibland att visa? Förvisso är världen fylld av brutalitet, men man har en känsla av att glada nyheter får stå tillbaka för våldsamma. Samma sak är det många gånger med teater, film och böcker. De innehåller mest våld, pornografi och svordomar. Jag såg häromdagen teaterstycket »Stjäl litet mindre». I sin svenska översättning hade det fått ungefär 20 svordomar i minuten upprabblade bland likkistor. Jag var uttröttad efter första akten. Det vi ser, hör och läser påverkar självklart

allt vårt handlande. Vi har läst i pressen att televerket har blivit av med 200 000 dialogtelefoner, men ingen av berörda parter har reagerat eller krävt åtgärder. Jag menar att allt detta blir en »dragnings» mot brott, som inte kan motverkas enbart med ändringar i brottsbalken.

Herr talman! Till slut skall jag liksom brottslingen återvända till utgångspunkten och upprepa att detta är ett svårt och komplicerat problem. Men det finns mycket att göra, och det föreligger stora brister — för att inte säga egendomligheter — i samhällets egen attityd till brottsligheten, vilket jag här har försökt exemplifiera. Jag tror inte att något parti ensamt kan komma till rätta med dessa problem. Därför vill jag avsluta mitt anförande med att hänvisa till onsdagens stora debatt om brottsligheten och än en gång beklaga, att regeringen i denna opolitiska fråga tillbakavisar ett samarbete med hela den borgerliga oppositionen i syfte att förbättra laglydnaden. Jag beklagar detta, som sagt, herr talman. Jag tackar återigen för svaret på min interpellation.

Herr WERNER (m):

Herr talman! Också jag vill inleda mitt anförande med att tacka statsrådet för interpellationssvaret.

Justitieministern uppehåller sig vid brottsstatistiken och nämner siffran 6 procent per år såsom ett mått på brottslighetens ogynnsamma utveckling under en serie år från 1961 till 1967. Men utvecklingen blir ju ännu ogynnsammare om år 1968 tas med. Mellan 1967 och detta år ökade antalet kända brott med drygt 12,5 procent.

En jämförelse av den preliminära statistiken mellan de första halvåren 1968 och 1969 ger en något annan bild — en något ljusare bild, om man så vill, vilket tidigare har påpekats av herr

Svar på interpellationer ang. åtgärder för att trygga säkerheten på allmänna platser, m m.

Wiklund — även om brottsligheten har en skrämmande omfattning i alla fall.

En minskning av brottsligheten med drygt 6 procent kan noteras. Orsaken till denna minskning tolkas av rikspolisstyrelsen i årets petita på det av justitieministern antydda sättet, nämligen att de ingripanden som har gjorts mot langarna och andra narkotikabrottslingar såsom bieffekt har medfört en minskning även av de s. k. narkotikasmittade brotten. Det är således alldeles riktigt att den samlade brottsligheten statistiskt sett har minskat, vilket säkert speglar utvecklingen så långt på ett riktigt sätt. Bryter man emellertid ut den grövre brottsligheten — sådana brott som kränker den personliga integriteten på ett vådligt sätt — finner man att antalet sådana brott inte har minskat. Statistiskt sett har detta verkat återhållande på den i övrigt glädjande utvecklingen.

Om vi ser till den av mig nyss nämnda preliminärstatistiken, finner vi att antalet misshandelsbrott har ökat från första halvåret 1968 till första halvåret 1969 med 798 fall, eller från 6 951 till 7 749. Det motsvarar en ökning med 11,5 procent, med andra ord en kraftig avvikelse från den samlade tendensen. De grova brott som har upptäckts har till antalet fördubblats på tio år, från 8 000 till 16 000. Det gäller mord, dråp och misshandel. Att dessa brott fortsätter att öka i omfattning ger, som nämnts, anledning till bekymmer.

Justitieministern anför att jag gjort gällande att grövre våldsbrott av ungdomar mot äldre har ökat — underförstått att jag därmed har försyndat mig medelst slarvig tolkning av brottsstatistiken. På den punkten har justitieministern tydligen inte förstått innebörden av interpellationen. Poängen i min fråga var nu inte hurvida ungdomsbrottslighet, riktad mot äldre personer ökat eller minskat med något tiotal fall, utan frågan gällde hur man

skall komma till rätta med den allt grövre anda som präglar ungdomsbrottsligheten. I det sammanhanget har säkert inte bara Stockholmspolisen utan också Göteborgspolisen och Malmöpolisen en hel del att berätta och förresten också många andra polisdistrikt i landet.

Tidningarna ger, som tidigare nämnts, dagligen belägg för den tilltagande brutaliseringen av våldsbrotten. Cynismen kommer särskilt till uttryck när våldsmetoderna riktar sig mot värnlösa varelser. Några tidningsrubriker från oktober: »Berusade 18-åringar slog ihjäl åldring», »Yngling dräpte åldring med skiftnyckel», »Dödade pensionär med kvast». »Lördagskvällens åldringsöverfall det fjärde på kort tid», skriver en Göteborgstidning.

Det är inte bara det att många av misshandelsbrotten begås av unga människor mot gamla och försvarslösa. Man brukar ju söka efter ett motiv när ett brott har begåtts. I dessa fall är motiven så lättvindiga att offren tydligen inte betraktas som mänskliga varelser eller ens som djur. Att »slå ner en gubbe för att visa att man vågar» är ett motiv som för inte så länge sedan anfördes av ett par unga pojkar i samband med att de slagit ihjäl en fredligt promenerande åldring. Irritation över att inte oemotsagda få okväda en pensionerad man ledde ett annat par ynglingar till att bestialiskt slå ihjäl denne man. Han försökte nämligen vänligt tillrättavisa dem men fick bittert sona sitt tilltag.

Att gamla ensamma människor rånas av ungdomar och därvid misshandlas på ett enligt mitt förmenande fruktansvärt sätt är något så pass alldagligt att t. ex. radio och TV inte så ofta tar upp sådana saker numera. De har inte så stort nyhetsvärde längre. Ett sådant faktum är talande. Det tyder alldeles klart på att den förrådde brottsligheten alltmer griper omkring sig, inte minst bland ungdomen.

Svar på interpellationer ang. åtgärder för att trygga säkerheten på allmänna platser, m m.

Det är inte nog med att den grova brottsligheten utvecklas på ett uppseendeväckande sätt. Därtill kommer att lagen inte alltid ger skydd till den som vill försvara sig. Det ligger nära till hands att här ta det aktuella exemplet med sjukpensionären, 65 åringen som värjde sig med en ölflaska mot en inbrottstjuv och fick en månad ovillkorligt för misshandel, under det att tjuven gick fri därför att han till följd av smälten med flaskan förhindrades att ta något.

Jag kan försäkra att de gamla plågas av ett par besvärande omständigheter, nämligen dels ensamheten, dels rädslan. De gör vad de kan för att klara sig. Jag talade med en järnhandlare i Malmö häromdagen, och han sade att han nu säljer säkerhetskedjor »på löpande band». I första hand är det handikappade och äldre som förser sig, omtalade han vidare.

Det är svårt att bestrida att de äldre ur många synpunkter är en eftersatt och undervärderad grupp i vårt moderna samhälle. När nu dessa äldre, som ju arbetat mest, har fått minst av välfärdskakan — ty så är det ju — borde samhället i varje fall kunna ge dem skydd, så att de får behålla liv och lem och den lilla egendom de till äventyrs har kvar. De måste få räkna med myndigheternas aktiva och osparade stöd åtminstone i detta avseende. För att de skall få detta stöd krävs resurser.

Justitieministern framhåller att det sedan den 1 januari 1965 har skett en kraftig upprustning av polisväsendet med 1 600 nya tjänster och materiel för 120 miljoner kronor. Jag tror inte polisväsendet självt delar justitieministerns uppfattning om hur förträfflig anslags-tilldelningen är. Den borgerliga oppositionen gör det definitivt inte.

I förra årets petita begärdes till den lokala polisorganisationen ytterligare 238,6 miljoner kronor för att klara förvaltningskostnaderna. Regeringen pru-

tade ner äskandet med hela 27 miljoner kronor, d. v. s. drygt 11 procent. Till utrustning begärde man vidare 17,3 miljoner kronor; regeringen prutade ner med 3,6 miljoner kronor till 13,7, d. v. s. 21 procent. Låt oss se på polisens äskanden om medel till inköp, underhåll och drift av fordon. Där begärde man 53,8 miljoner kronor men fick 36,8; regeringen prutade 17 miljoner, d. v. s. en nedskärning med nära 32 procent.

Vad gäller personalen vill jag repetera det som tidigare nämnts. Beträffande anslaget till personal vid den lokala polisorganisationen tog regeringen i ordentligt. Där prutade regeringen bort mer än 50 procent, 51,5 procent närmare bestämt, av den äskade styrkan på 970 personer — det blev 470 tjänster kvar. Trots detta menar justitieministern att polisen fått »kraftiga förstärkningar» i personal och utrustning under senare år. Inom den borgerliga oppositionen ställer vi oss som sagt tveksamma till de antydda »kraftiga förstärkningarna». I januari begärde vi ytterligare 210 tjänster och ytterligare 10 miljoner kronor, men den socialistiska majoriteten i riksdagen var mer intresserad av att blint rätta sig efter sina systrar och bröder i regeringen än att ge bl. a. äldre människor ett bättre polisskydd. Mot bakgrund av justitieministerns klara överskattning av omfattningen av de polisiära resursförstärkningarna har man all anledning att hysa en viss fruktan för framtiden.

Det är vidare anmärkningsvärt att justitieministern i sitt svar här i dag säger att polisen avser att utvidga spaningsverksamheten till att omfatta även annan brottslighet än narkotikabrottslighet. Detta framföres utan vidare kommentar. Att polisen gör vad på den ankommer — ja, mycket mer än vad den mänskligt att döma borde orka med — är ingen hemlighet. Jag skulle vilja uppmana justitieministern att se till att polisen får ekonomiska möjligheter att

Svar på interpellationer ang. åtgärder för att trygga säkerheten på allmänna platser, m m.

verkligen utvidga sin spaningsverksamhet. Det är ju det som är den springande punkten.

I det sammanhanget vill jag erinra om att polisens specialaktion mot narkotikabrottsligheten skedde på polisens eget initiativ, vilket togs redan tidigt hösten 1968. Det var polismyndigheterna som långt om länge i slutet av föregående år lyckades få upp regeringens ögon. Det är också värt att påpeka att hela denna narkotikaaktion, som polisen skött så föredömligt, endast kunnat ske genom radikala omfördelningar av resurserna. Därigenom har naturligt nog en del annan polisiär verksamhet blivit eftersatt. Det är nu regeringen som har ansvaret för att denna verksamhet kan återupptas i normal omfattning under bibehållande av den organisation som satts in mot narkotikabrottsligheten.

Justitieministern tar i sitt svar upp frågan hur man skall komma till rätta med ungdomsbrottsligheten och talar om förebyggande åtgärder eller ordagrant »åtgärder på ett allmänt förebyggande plan för att skapa generell gynnsammare betingelser för barn, ungdom och föräldrar i samhällsmiljön i sin helhet och i uppfostringsmiljön i hem och skola». När det gäller skolmiljön vill jag nämna att den nya skoldemokratidrivna tycks ha medfört att många elever betraktar det som alltmer självklart att man skall kunna tilltala en lärare med det målande uttrycket »gubbjävel», för att ta ett exempel. Vilken uppfattning får man, när man synar SECO:s indoktrineringskampanj i sömmarna? Jag är säker på att det finns andra medlemmar av denna kammare som vill ta upp den frågan och jag lämnar den därför.

Jag menar självfallet att skolan kan bli ett viktigt instrument när det gäller profylax i dessa sammanhang, men då måste skolan också få rätt att bedriva den sociala fostran som dess mål-

sättning anger. När alla normer skall sättas i fråga är det emellertid inte lätt att inplantera ens de mest elementära demokratiska värderingar — hänsyn till andra, hänsyn särskilt till de värnlösa.

Massmedia har ett visst ansvar när det gäller samhällsmiljön. De brutala yttringar som förekommer i vissa televisionsprogram kan inte sägas vara direkt gynnsamma för samhällsmiljön, inte heller exponerandet av omåttlig spritförtäring. Whisky och våld har blivit ett begrepp.

I rättvisans namn skall dock erkännas att TV under senare år tonat ner våldet en aning. Där avviker min mening något från herr Ringabys.

Men, herr justitieminister, slå upp en kvällstidning och läs biografannonserna! Ta gärna en Stockholmstidning! Ta en film i högen — »Fixaren» eller »Den djävulska hämnaren» eller varför inte »Det vilda gänget» — den verkar rätt ofarlig! Gå och se den! Det är ett grovt orgiastiskt mördande från början till slut.

Filmskaparna frossar i att återge de mest brutala scenerna i s. k. slow motion, så att man i ultrarapid skall få se hur gevärskulor och kulsprutekulor går in på ena sidan av kroppen och ut på den andra, så att en blodkaskad sprutar fram. Ultrarapid! Man skall kunna se och avnjuta allt. Sådana filmer ses huvudsakligen av ungdomar.

Jag tycker att det vore angeläget att uppmärksamma även den sidan av samhällsmiljön. Skulle justitieministern vilja åta sig det otacksamma uppdraget att plöja i den djungeln?

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **GEIJER**:

Herr talman! Först vill jag säga några ord till herr Wiklund i Stockholm. Han uppehöll sig dels vid behovet av ökade personella insatser från polisens

Svar på interpellationer ang. åtgärder för att trygga säkerheten på allmänna platser, m m.

sida och dels vid behovet av ökade materiella insatser.

Som herr Wiklund själv nämnde är det knappast möjligt att i detta sammanhang ange vad som kan tänkas bli resultatet av de framställningar som gjorts för nästa budgetår från rikspolisstyrelsens sida.

När det gäller de ökade materiella insatserna tycker jag att man skall ta fasta på att mycket kraftiga insatser på detta område indirekt har den betydelsen, att de i viss utsträckning ersätter behovet av ökade personella insatser.

Jag vill exemplifiera detta. För närvarande pågår uppbyggnad av ett radiosystem, system 70, som kommer att ge polisen ett radiosambandsystem av mycket hög klass. Riksdagen har hittills beviljat 20 miljoner kronor för detta ändamål. För att systemet skall kunna byggas ut enligt rikspolisstyrelsens planer föreligger behov av ytterligare medel för de två närmaste budgetåren. Fullt utbyggt kommer system 70 att omfatta 210 basstationer, 3 500 bil-, motorcykel-, båt- och helikopterburna stationer samt mer än 3 000 bärbara stationer. En målsättning är att varje polisman på fältet skall stå i radiokontakt med sin ledning. Utbyggnaden av radiosystemet kommer att ske successivt. Delar kan tas i bruk hösten 1970 och systemet beräknas vara fullt utbyggt under år 1972.

I förening med det omfattande datasystem som är under uppbyggnad kommer system 70 att avsevärt förbättra polisens möjligheter till snabba ingripanden och till bättre service åt allmänheten.

Ett annat tekniskt hjälpmedel som gör det möjligt att utnyttja tillgängliga resurser på bästa sätt är den information om tid och plats inom ett distrikt för vissa typer av brott, som kan erhållas ur ett datasystem som nyligen har tagits i bruk. Vidare har jag i mitt

första anförande nämnt att en ledningscentral för Stockholmspolisen är under uppbyggnad. Hittills har för detta ändamål anvisats 500 000 kronor, och rikspolisstyrelsen begär i sina anslagsäskanden medel för fortsatt upprustning bl. a. av ledningscentralen i Stockholm. Inflyttning i den nya ledningscentralen beräknas ske under nästa år. Denna central kommer att skapa bättre kommunikationer för polisen och medföra snabbare ingripanden vid behov och således effektivare metoder för bekämpningen av brottsligheten.

Sedan ställde herr Wiklund i Stockholm en direkt fråga till mig. Han frågade om jag var intresserad av att verka för en bättre analys av sammanhagen mellan, förmodar jag, ungdomsbrottsligheten och de problem vi här diskuterar. Den saken är vi givetvis alla intresserade av. Jag kan också hålla med herr Wiklund om att vi fortfarande vet alltför litet om brottslighetens orsaker och att här finns utrymme för betydande forskningsinsatser. Men det är helt säkert inte ett arbete på kort sikt att där komma fram till några resultat som kan ge oss den ledning vi i det fallet behöver. Vi har ju inte heller tidigare saknat vetenskapliga undersökningar och försök till analyser.

Både herr Ringaby och herr Wiklund i Stockholm har framhållit som ett beklagligt faktum att våldsbrotten har ökat även under innevarande år. Då kan man emellertid peka på — och där vänder jag mig särskilt till herr Ringaby — att uppklaringsprocenten, som enligt herr Ringaby allmänt sett vore låg, i varje fall när det gäller våldsbrotten är hög. Jag nämnde i mitt första anförande att den ligger vid 80 procent. Det är ju ändå värdefullt och glädjande att vi när det gäller den typ av brott som riktar sig mot person tydligen har större möjligheter och resurser att klara upp de brotten.

Sedan noterade jag också att herr

Svar på interpellationer ang. åtgärder för att trygga säkerheten på allmänna platser, m m.

Ringaby liksom jag framhöll att det inte räcker med brottsbalkens bestämmelser. Där är vi tydligen eniga. Men när det gäller analysen av hur vi skall kunna med andra åtgärder komma till rätta med ungdomsbrottsligheten tror jag inte att vi är särskilt ense. Det är möjligt att vi har olika grundvärderingar beträffande ungdomens attityder i dag. Jag anser att vi inte får döma efter enstaka överilade uttryck och enskilda fall, som kan tyda på asocialitet och råhet. Enligt min uppfattning kan vi ändå räkna med att det hos ungdomen i grunden finns en starkt positiv inställning till samhället liksom även hos ungdomsorganisationerna. Den inställningen tror jag finns i en utsträckning som gör att vi med större tillförsikt än herr Ringaby här givit uttryck åt kan se framtiden an. Vi bör, menar jag, ta fasta på de möjligheter som finns att i dessa frågor knyta an till ungdomsorganisationerna.

När det sedan gäller frågan om andra åtgärder än de direkt brottsbekämpande vänder jag mig till herr Werner. Det är möjligt att jag i mitt svar inte direkt knöt an till herr Werners påstående att det skulle föreligga en allt grövre anda i ungdomsbrottsligheten. Men det beror i så fall på att jag inte vet varpå herr Werner grundar sin uppfattning — jag vet inte om herr Werner har gjort några undersökningar och studier och jämfört dagens förhållanden i vårt land med de tidigare förhållandena. För min egen del har jag fått den uppfattningen, när jag läst om förhållandena här i Sverige i gångna tider, att uttrycken för råhet och brutalitet var sådana, att åtminstone den som mera allmänintresserat studerar saken inte kan säga att det generellt sett skulle vara sämre ställt i dag. Detta innebär naturligtvis inte att jag på något sätt vill förringa eller underskatta de fall av ungdomsbrottslighet av mycket beklämmande art som förekommer.

Men generellt sett tror jag att herr Werner går alldeles för långt. Jag undrar om det inte rent av kan vara farligt att skrämma upp våra åldringar och handikappade genom att måla en så svart bild av dagens situation som herr Werner gör. Kanske gör herr Werner detta under intryck av en viss journalistik i vissa tidningar, och det är rätt farligt. Herr Werner råkade också ganska illa ut när han tog upp ett fall som det nyligen skrivits om i en tidning och där en sjukpensionär skulle i nödvärn ha slagit en inbrottstjuv i huvudet med en flaska. Detta verkade ju vara en mycket tråkig historia, och vi i departementet lät faktiskt göra en undersökning av hur det hela gått till. Det visade sig att verkligheten var långtifrån den som hade beskrivits i tidningen. Det var inte fråga om någon nödvärnssituation; det förelåg ett helt annat läge, och fallet kom i en helt annan dager vid domstolarnas behandling av målet.

Herr Werner säger att han, av det enkla skälet att hans parti yrkat på ännu mera pengar, inte ger mycket för mitt påstående att polisen fått kraftiga förstärkningar. Men de förstärkningar som polisen har fått och som kan rubriceras som kraftiga blir väl inte mindre, herr Werner, därför att det på vissa håll yrkats på ännu kraftigare förstärkningar. Att det på detta område liksom på så många andra finns synnerligen stora önskemål och behov är helt klart, men vi har ju också alla klart för oss att samtliga önskemål och behov inte kan tillgodoses inom ramen för vår samhällsekonomi.

Herr talman! Mot denna bakgrund vågar jag påstå att användningen av personalresurserna och av de medel vi anslår innebär att vi verkligen på effektivaste möjliga sätt söker att inom ramen för våra resurser komma till rätta med de företeelser som här har behandlats.

Svar på interpellationer ang. åtgärder för att trygga säkerheten på allmänna platser, m m.

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! Frågan om brottsligheten berör ju i högsta grad ungdomen, och jag skall därför — helt kort — belysa frågan ur denna aspekt.

Ett utomordentligt gott exempel har vi i narkotikabrottsligheten. Justitieministern säger i sitt interpellationssvar att den landsomfattande aktionen mot narkotikabrottsligheten har givit resultat. Det är säkerligen riktigt och i och för sig glädjande, men bakgrunden är inte lika ljus. Låt mig belysa detta med några siffror.

År 1965 greps 189 personer som misstänkta för narkotikabrott; förra året var det betydligt över 1 000 personer som greps av samma anledning. År 1965 beslagtogs polisen 0,3 kilo haschisch; förra året beslagtogs över 100 kilo. Siffrorna talar sitt klara språk, och det råder inget som helst tvivel om att det är ungdomen som i första hand drabbats. Statsmakternas ingripande när det gäller narkotika kom ju i absolut sista sekunden, sedan bl. a. en rad frivilliga organisationer — ungdomsorganisationer inte minst — hade slagit larm och krävt åtgärder. Då först handlade regeringen.

Jag skall inte vidare gå in på narkotikaproblematiken. Jag har nämligen i en interpellation till socialministern aktualiserat frågan och får väl därför återkomma vid ett senare tillfälle. Däremot kan jag inte underlåta att beröra det som justitieministern har sagt om den förebyggande verksamheten beträffande ungdomsbrottsligheten. Han nämner i detta sammanhang att det krävs »åtgärder på ett allmänt förebyggande plan» för att skapa gynnsammare betingelser för uppfostringsmiljön i hem och skola. Han talar vidare om ökade insatser för elevvården i skolorna. Det sistnämnda intresserar mig mycket; herr statsrådet preciserar nämligen inte alls hur det skall gå till. Då man med allmänna fraser knappast löser några

problem är det angeläget att vi här får besked om vilka åtgärder inom skolans ram som åsyftas.

Herr Werner anknöt till detta sammanhang och påpekade att bl. a. SECO i den s. k. indoktrineringskampanjen har behandlat dessa frågor. SECO har ju under en lång rad år erhållit ett kraftigt stöd för sin verksamhet. Den elevvård i skolorna som herr statsrådet talar om har i stort sett påverkats och utformats av önskemålen från elevorganisationen. Just nu bedriver SECO, som herr Werner nämnde, en landsomfattande indoktrineringskampanj, vars mål är att få bort alla former av indoktrineri i skolorna, vad nu detta kan syfta på. I stället rekommenderar man eleverna att vända blicken mot tänkare som Marx, Lin Piao, Mao Tsetung och C. H. Hermansson. Den ena formen av indoktrineri skulle alltså i praktiken utbytas mot den andra. Kampanjen är statsunderstödd. Kampanjer av detta slag, där revolution rekommenderas som en metod att förbättra samhället, kan väl knappast bidra till att genom skolan skapa respekt för vårt rättssamhälle.

Herr talman! Jag tror inte att man kommer till rätta med den ökade brottsligheten bara genom att i alla lägen ropa på polis, men jag vänder mig bestämt mot de människor — och de är många bl. a. inom herr statsrådets parti — som hänfullt beskyller vederbörande för att vara reaktionär etc., om han vill ge polisen erforderliga resurser att klara sina uppgifter. Det glöms alltför ofta bort i debatten om brottsligheten att det finns en annan part utöver brottslingen som drabbas, nämligen målsägaren. En stor del av den kriminalvårdsdebatt som vi har haft i vårt land har ensidigt koncentrerats på brottslingens egen situation, men det kalla faktum är att brottsligheten i dag drabbar de små och utsatta i samhället: äldre och sjuka, människor som tvingas

Svar på interpellationer ang. åtgärder för att trygga säkerheten på allmänna platser, m m.

anlita offentliga kommunikationer för att komma hem eller till sitt arbete efter mörkrets inbrott o. s. v. Vad värre är är att detta inte längre är ett utpräglat storstadsproblem utan någonting som drabbar människor i samhällen runt om i landet, även i ganska små sådana. Det finns många vittnesbörd om detta.

Nu säger herr statsrådet att polisen har fått kraftiga förstärkningar av sin personal under senare år. Det är utan tvivel riktigt, men det intressanta är hur dessa förstärkningar har kunnat sättas in i brottsbekämpningen. Det kan omnämnas att det förra året gick åt 125 heltidstjänster i Stockholm bara för att klara av bevakningen av främmande ambassader. Kostnaden för samhället blev 4,5 miljoner kronor. Man kan lätt föreställa sig vad det hade inneburit om dessa resurser hade kunnat satsas på narkotikabekämpningen. Den 1 december i fjol låg över 6 000 späningsstips om narkotikalangare obearbetade hos polisen enbart därför att denna saknade personella resurser.

Herr talman! Jag delar justitieministerns uppfattning att den bästa vägen att komma till rätta med brottsligheten är en kombination av olika samhällsreformer på skilda områden. Men med den metoden tar det tyvärr lång tid och vi kan inte med säkerhet uttala oss om resultaten. De internationella erfarenheterna på detta område är också ganska likartade; de visar, som justitieministern också säger i sitt interpellationssvar, att det är en i stort sett likformig ökning i alla industriländer. Talet om samhällsåtgärder på sikt får därför inte leda till att vi glömmer bort den aktuella situationen. De skador som kriminalitet i yngre åldersgrupper tillfogar ungdomen kan ödelägga framtiden för många individer.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Med anledning av justitieministerns andra anförande, i vilket

han kompletterade sitt svar, vill jag först uttala min uppskattning av de rent tekniska förbättringar, som nu håller på att byggas upp. Det nya radiosystemet är verkligen av mycket stort intresse. Jag har inget behov av att nedvärdera betydelsen av denna tekniska utrustning — även jag tror att den kan komma att spela en stor roll för att effektivisera polisen. Men för att sköta den nya tekniska apparaturen behövs naturligtvis personal, fast jag gärna medger att tekniken kan bidra till att minska behovet av personal, i detta fall polispersonal på gatan — snabbare kommunikationer är självfallet på detta område liksom på alla andra av stort värde. Jag lyssnade därför med största intresse på de upplysningar som justitieministern lämnade om den fortsatta tekniska utrustningen.

Jag begärde egentligen ordet för att söka klargöra vad jag menade med min önskan om en analys av de ekonomiska sammanhangen. Jag skulle nämligen önska att man försökte tränga in i sammanhanget mellan å ena sidan kostnaderna för polisverksamheten och å andra sidan kostnaderna för skador, som åstadkommes genom brottsligheten. Det är alltså en särskild del av det kriminalpolitiska sammanhanget som jag skulle vilja få belyst vid något lämpligt tillfälle. Jag medger att detta kan bli en forskningsuppgift. Jag tror att det är viktigt att kunna visa att det direkt lönar sig att ha en effektiv polisverksamhet. En sådan undersökning skulle — tror jag alltså — kunna visa att brottsligheten minskar med en sådan verksamhet. Därmed måste de kostnader, som brottsligheten drar med sig, även minska. Undersökningen skulle kunna visa detta och sedan kunna vidgas till att omfatta trafikskador etc., som också är föremål för den polisiära verksamheten. Över huvud taget skulle förluster som uppstår på grund av avvikelser från de levnadsmönster, som

Svar på interpellationer ang. åtgärder för att trygga säkerheten på allmänna platser, m m.

finns i lagstiftningen, säkerligen kunna mätbart minskas, om man har en effektiv polisverksamhet, och jag skulle miss-tänka att man t. o. m. kunde få fram ett slag nettovinst. Det lönar sig, menar jag, att hålla sig med en effektiv polis-verksamhet. Självfallet skall man dock inte ta detta för givet utan man bör få problemet ordentligt genomlyst, gärna alltså genom en rent vetenskaplig bearbetning.

Det har, herr talman, sina sidor att komma in i en interpellationsdebatt tillsammans med flera andra interpellanter här i kammaren. Jag hade för min del noga begränsat mig till de rent polisiära problemen i sammanhanget.

Jag vill gärna nu säga att jag, om jag skulle ta upp kriminalitetsfrågan i dess helhet, inte skulle uttrycka mig på det sätt som mina medinterpellanter gjort. Jag tycker att de resonemang som de fört delvis varit förenklade. Jag skulle för min del t. ex. inte, såsom herr Ringaby gjorde, plädera för korttidsarrest. Denna behandlingsform har jag redan i tidigare sammanhang gått emot. Inte heller i övrigt skulle jag, som sagt, använda sådana formuleringar som förekommit under denna debatt. Men jag skall som sagt inte gå in på hela frågan om kriminalitetens bekämpande. Det är ett så pass stort ämne, att jag i varje fall inte i dag skall delta i debatten härom.

Herr RINGABY (m):

Herr talman! Det är kanske inte så särskilt mycket att tillägga till vad som sagts. Till herr Wiklund i Stockholm vill jag bara säga att en korttidsarrest inte på något sätt är en inhuman åtgärd. Den har provats på andra håll. När vi ser att vi i viss utsträckning har misslyckats i arbetet med ungdomsbrottsligheten får vi ju försöka gå andra vägar. Varför inte göra ett prov också på detta område? Det kan sann- nerligen inte vara någon särskilt all-

varlig åtgärd. Jag tror att det är betydligt mera inhumant mot den unge förstagångsförbrytaren att låta honom gå månad efter månad utan straffpåföljd och därvid löpa stor risk för att göra fler brott än att genast ta hand om honom och klargöra att han handlat fel.

Herr statsrådet trodde vidare att min grundsyn på ungdomen skulle skilja sig från hans. Jag hoppas verkligen att det inte är på det sättet, ty min grundsyn på ungdomen är positiv. Jag är medveten om att vi har kanske mer av fin, vaken och ambitiös ungdom än vi någonsin tidigare haft. Den stora mängden ungdomar är det sannerligen inget fel på. Vad som oroar många människor i dag är emellertid just de tendenser som berörts i denna debatt och som vi måste vara vakna mot och försöka stävja. Jag tror inte att man löser problemen genom stöd till barnfamiljer o. s. v. Sådant är bra i och för sig, men vi måste tackla dessa problem på ett något annorlunda sätt.

Låt oss t. ex. se på narkotikan och rattonykterheten, två områden där man under senare år betydligt skärpt straffsatserna. Vi är väl alla överens om att detta lett till mycket goda resultat. Man kan leka med tanken hur det t. ex. skulle ha sett ut på våra vägar, om vi under en följd av år hade liberaliserat straffpåföljden för rattonykterhet. Jag tror att vi är överens om att förhållandena förbättrats betydligt tack vare vår ganska fasta och hårdhänta politik beträffande påföljderna inom detta liksom inom narkotikans område.

Vi får nu det beskedet att statsrådet i sin översyn av brottsbalken kommer att nypa falskdeklarationerna hårdare i örat. Jag har i och för sig inget mot detta, men min princip är att man skall försöka förebygga i sådana avseenden. Vi bör hellre konstruera ett skattesystem som omöjliggör falskdeklarationer. Det är en bättre väg. Vi bör hellre förebygga ungdomsbrott än bestraffa dem

Svar på interpellationer ang. åtgärder för att trygga säkerheten på allmänna platser, m m.

hårt. Man bör särskilt ge förstagångsförbrytare en ärlig chans till återanpassning.

Detta är min syn på dessa frågor. Herr Wiklund i Stockholm har mest talat om att det behövs fler poliser. Självfallet vill väl ingen av oss ha polisvalde, men jag menar att det måste finnas fler poliser i avskräckande syfte. Inte minst gäller detta ute på våra vägar. Bara det förhållandet att det finns poliser där gör att folk uppträder lugnare i trafiken.

Herr WERNER (m):

Herr talman! Man löper alltid risken att bli betraktad såsom en mörkman när man tar upp frågor om ungdomsbrottsligheten. Då anföres gärna de synpunkter som också justitieministern har kommit med, nämligen att det finns så många bra och duktiga ungdomar. Det är vi väl alla överens om, så vi har verkligen inte olika grundsyn. Men det är ju inte dessa skötsamma ungdomar som vi i dag diskuterar utan de andra.

Justitieministern var vänlig nog att varna mig för att skrämma åldringar. Jag tackar för rådet. Jag skall förvisso följa det, vilket innebär att jag fortsätter såsom hittills. Jag talar inte så här från predikstolen i Malmö, men jag tänkte att jag här skulle få säga hur det är utan att skrämma någon i kammaren. Här finns för resten inte så många att skrämma och inte heller några åldringar. Men man måste få säga som det är. Det som verkligen lugnar våra åldringar runt om i Sverige — det är sant att många är både ensamma och ängsliga — är allvarliga och intensiva åtgärder från regeringens sida när det gäller att trygga deras skydd så att de kan våga sig ut även efter mörkrets inbrott.

Justitieministern talade om de kraftiga förstärkningarna. Jag uppfattade det så att han raljerade med moderata samlingspartiets utbud, som naturligt-

vis av justitieministern kan betraktas som »överbud». Men jag ställer inte dessa s. k. kraftiga förstärkningar i förhållande till vårt bud utan i förhållande till rikspolisstyrelsens äskanden. När regeringen har prutat på rikspolisstyrelsens äskanden med 51,5 procent, kan man väl inte tala om kraftiga förstärkningar längre. Det innebär ju en minskning från 970 tjänster till 470. Rikspolisstyrelsen vet ju ändå rätt väl vad den talar om. Att den skulle skjuta så skyhögt över målet, anser vi inom oppositionen måste vara fel.

Det är värt att lägga märke till att det är polisens egen förtjänst att den nu vidgar spaningsverksamheten. Inga nya resurser föreligger lika litet som det förelåg några när polisen satte i gång narkotikakampanjen. Den var polisens egen förtjänst. Den omdisponerade sina tillgångar.

Jag tackar för tillrättaläggandet beträffande sjukpensionären, men det förvånar mig verkligen att alla tidningar i detta land kan ha tolkat ett rättsfall på samma sätt och med samma fel.

Det var skada att vi inte fick höra något om skolans möjligheter och samhällsmiljöns betydelse, vilket skulle ha intresserat mig mycket. Men man kan ju inte hinna med allt.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet GEIJER:

Herr talman! Beträffande vad herr Werner sade angående sjukpensionären vill jag framhålla att det kanske inte var en felaktig tolkning av domstolsbeslutet, utan tidningarna innehöll intervjuer med den som hade dömts i målet, och det var väl hans uppgifter som hade legat till grund för tidningarnas uppgifter.

Herr Björck i Nässjö frågade vilka åtgärder som avsågs med uppgiften i interpellationssvaret om ökade insatser för bl. a. elevvården i skolorna. Jag vill bara hänvisa herr Björck till vad som

Interpellation ang. lättnader i bestämmelserna om stöd åt skogsbruket i Norrlands inland

står i interpellationssvaret om det samarbetsorgan för åtgärder mot ungdomsbrottslighet som har lagt fram ett förslag, vilket för närvarande är föremål för prövning inom departementet och innehåller åtgärder i dessa avseenden. Det är alltså för tidigt att komma med några preciseringar, innan vi har fått tillfälle att närmare se på detta förslag.

Beträffande bevakningen vid ambasaderna utgår jag ifrån att herr Björck väl känner till att den skall ersättas och delvis redan har ersatts med annan bevakningspersonal. De 125 poliser — eller hur många det nu kan ha varit — som sysslat med denna bevakning kommer således inom kort att kunna tas i anspråk för andra uppgifter.

I övrigt skulle jag bara vilja säga till herr Wiklund i Stockholm att de nya tekniska hjälpmedlen, de sambandscentraler som byggs o. s. v. i ganska stor utsträckning kommer att betjänas av kvinnlig personal. Också där finns alltså en möjlighet att frigöra polispersonal för annan verksamhet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 36—38, statsutskottets utlåtanden nr 156—161, bevillningsutskottets betänkande nr 63, bankoutskottets utlåtanden nr 46 och 49, första lagutskottets utlåtande nr 51, andra lagutskottets utlåtanden nr 74 och 77—79, tredje lagutskottets utlåtande nr 58, jordbruksutskottets utlåtande nr 39 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 52 och 53.

§ 6

Föredrogs den av herr *Sjönell* (cp) vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhöllan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för so-

cialdepartementet angående bristen på psykoterapeuter.

Kammaren biföll denna anhöllan.

§ 7

Interpellation ang. lättnader i bestämmelserna om stöd åt skogsbruket i Norrlands inland

Ordet lämnades på begäran till

Herr **LINDBERG** (s), som yttrade:

Herr talman! Med stor tillfredsställelse har man kunnat notera statsmakternas intresse för det norrländska inlandsskogsbrukets problem. Särskilt gäller detta det nu beslutade speciella skogliga inlandsstödet med det tvåfaldiga syftet att försöka skapa ökade selsättningsstillfällen för den äldre, svårplacerade arbetskraften och stimulera till ökade avverkningar.

Det har enligt min mening också tagits ett klokt grepp på problemet att styra insatserna till restskogsbetonade områden där efter avverkning fordras arbets- och kostnadskrävande återväxtåtgärder. Stimulansen har fått den utformningen att avverkningarna som regel skall bedrivas som beredskapsarbeten där den anvisade arbetskraften skall betalas med ett blandackord för att få ökade förutsättningar att uppnå en godtagbar inkomst trots att den ej har fullgod arbetskapacitet. Dessutom skall skogsägaren oavsett ägarkategori erhålla ett bidrag till återväxtåtgärderna med 350 eller 250 kronor per ha beroende på vissa förutsättningar.

De merkostnader som uppstår för skogsägarna på grund av arbetets bedrivande som beredskapsarbete skall ersättas av statsverket genom medel som ställts till AMS förfogande och utanordnas sedan skogsägaren inkommit med verifikation på uppkomna merkostnader för varje arbetsobjekt. Kontroll

Interpellation ang. lättnader i bestämmelserna om stöd åt skogsbruket i Norrlands inland

och kontraktskrivning har uppdragits åt skogsvårdsstyrelserna.

Så långt är allt bra. Emellertid har, förmodligen för att statsmakterna skall kunna ha kontroll över merkostnaderna, vissa begränsningar gjorts. Således ersätts inga merkostnader utöver 12 kronor per m³ sk för avverkningarna och inga merkostnader för återväxtåtgärderna utöver 200 kronor per ha.

Dessa begränsningar kan medföra att syftet helt eller till stor del uteblir, emedan vid en strikt tillämpning av dessa bestämmelser förutsättningar i stort sett saknas att klara sig under angiven merkostnadsgräns, särskilt beträffande avverkningsdelen. Anledningen är att den hänvisade arbetskraften — i varje fall i Jämtlands län — som regel har en prestationsförmåga vida understigande den »normala» arbetskraftens. Utöver de merkostnader som härigenom uppstår på grund av blandackordet blir även kostnaden per m³ sk högre för diverse gemensamma avverkningskostnader såsom personalvagnar, transporter, vägkostnader (t. ex. plogning), skyddsmateriel m. m. samt arbetsledning och administration. Skulle arbetena dessutom bedrivas vintertid uppstår speciella merkostnader på grund av snö, kyla och mörker.

Det är dock troligt att enskilda skogsägare kan godkännas att arbeta på egen skog och därigenom bli berättigade till bidraget till återväxtåtgärder. Effekten härav får dock beräknas bli begränsad.

Det måste också konstateras att, trots uppåtgående konjunkturen, det ekonomiska klimatet är hårt för skogsnäringen. Därför kan man ej vänta sig att en skogsägare eller ett skogsföretag riskerar merkostnader som kanske vida överstiger bidraget.

En merkostnad för avverkningen på 20 kronor per m³ sk får ej anses orimlig. Vid 60 m³ sk avverkning per ha blir således skogsägarens merkostnad 60 × 8 (12 kronor merkostnad ersätts av sta-

ten) = 480 kronor per ha. Bidraget till återväxtåtgärderna skulle sedan utgå med 250 eller 350 kronor per ha. I bägge fallen uppstår en extra utgift för skogsägaren.

En fördyring på ca 20 kronor per m³ sk torde uppkomma då den anvisade arbetaren presterar ca 40 procent av normalarbetarens effektivitet. Denna prestation kan som genomsnitt ingalunda anses onormalt låg för den arbetskraft som ej sugits upp i den öppna marknaden. Många gånger är också för arbetskraften alternativet till denna meningsfyllda sysselsättning att gå hemma sysslolös.

Vid ovan angivna fördyring har, som anges i tillämpningsföreskrifterna, beräknats att skogsägaren svarar för alla normala kostnader även om arbetet utförs under vintern. Det är då ej rimligt att tro att arbetena blir utförda vintertid. De eftersökta arbetsobjekten är i allmänhet typiska barmarksobjekt. Att förlägga dem till högvintern åstadkommer en fördyring med minst 2 å 3 kronor per m³ sk, en fördyring som skogsägarna enligt uppgift ingalunda är villiga att ta på sig. Detta torde föra med sig att dylika arbetsobjekt förläggs till barmarksperioden och därmed inte får den sysselsättningseffekt man räknat med för vinterhalvåret.

Motsvarande resonemang som ovan gäller återväxtarbeten som beredskapsarbete. Dock bör där merkostnaden hållas sig under 300 kronor per ha, d. v. s. 100 mer än vad statsmakterna ersätter.

Det är ett bestämt önskemål att inte alltför stor press läggs på arbetsförmedlingarna vid deras bedömning av arbetskraftens prestationsförmåga. Det är likaså nödvändigt att inte fresta arbetsgivarna att mycket snabbt återvisa alla utom de bästa med de stora personliga olägenheter som därvid drabbar de avvisade. För att sålunda över huvud taget åstadkomma den åsyftade effekten att i inte ringa omfattning öka sysselsätt-

Interpellation ang. åtgärder mot skadliga biverkningar vid bekämpande av oljeskador

ningstillfällena för den äldre, svårplacerade arbetskraften och att stimulera till ökade avverkningar är det önskvärt att de satta merkostnadsgränserna slopas eller väsentligt höjs. Ett alternativ vore att de finge avse genomsnittskostnadsgränser och ej varje objekt för sig. I det senare fallet fordras ej lika stor höjning som i det förstnämnda. Vidare är det, för att möjliggöra vinterarbete, önskvärt att bestämmelserna ändras så att grundkostnaden avser barmarkspe-rioden.

Med hänvisning till vad jag framfört, ber jag att få ställa följande fråga till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet:

Avser statsrådet att vidtaga några lättnader i bestämmelserna om kostnadsrestriktionerna kring det skogligen inlandsstödet så att högsta möjliga selsättningseffekt kan ernås?

Denna anhållan bordlades.

§ 8

Interpellation ang. åtgärder mot skadliga biverkningar vid bekämpande av oljeskador

Ordet lämnades på begäran till

Herr **LOTHIGIUS** (m), som yttrade:

Herr talman! Sverige har med anledning av de oljekatastrofer som inträffat i närheten av vårt lands kuster börjat förbereda och utveckla en viss beredskap. Vid tidigare interpellationer i ämnet har denna beredskaps storlek redovisats inför riksdagen.

Under senare tid har från vetenskapligt håll framkommit misstanke om att många av de åtgärder som vidtagits i syfte att reducera oljeskadorna varit direkt skadliga. Visserligen har man i enskilda fall något så när kommit till rätta med själva oljeskadorna. Vissa

medel som använts har emellertid betraktats som än farligare för djur och växtbeståndet i havsvattnet.

Det är ett sedan länge erkänt faktum att många av de kemiska preparat som framställts för att bekämpa olika djur-, växt- och svampsjukdomar på vår växtlighet antingen måste helt förbjudas eller också användas på särskilda villkor eller med särskilt tillstånd. Så har t. ex. uppmärksamheten med anledning av DDT:s skadeverkningar och den mycket restriktiva tillåtna användningen av detta föranlett såväl amerikanska som ryska forskare att arbeta fram medel av biologisk art som torde kunna delvis ersätta DDT i kampen bl. a. mot snytbaggens härjningar. Prov med dessa preparat torde börja i Sverige inom kort.

Med anledning av vad som framhålles i interpellationen anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få framställa följande frågor:

Har statsrådet uppmärksammat att vissa av de kemiska medel som användes för att bekämpa oljeskador är giftiga för vårt djur- och växtbestånd?

Är statsrådet beredd att föranstalta om en undersökning på detta område så att endast medel i oljebekämpande syfte i svenska farvatten användes som bevisligen saknar dessa starkt negativa effekter?

Denna anhållan bordlades.

§ 9

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 335, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om vissa rättigheter för statslösa personer och politiska flyktingar; och

nr 336, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i giftermålsbalken m. m.

§ 10

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts proposition nr 167, med förslag till lag om ändring i rusdrycksförsäljningsförordningen (1954:521), överlämnats till kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 11

Anmälades följande motioner:

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 129, med förslag till ändring i kommunallagen (1953:753) m. m., motionerna:

nr 1279, av herr *Hugosson*,

nr 1280, av herr *Larsson* i Luttra m. fl.,

nr 1281, av herr *Larsson* i Umeå m. fl.,

nr 1282, av fröken *Ljungberg* och herr *Oskarson*,

nr 1283, av fru *Marklund* m. fl., och

nr 1284, av fru *Nettelbrandt* m. fl.;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 137, angående ökad läkarutbildning i stockholmsområdet, motionerna: nr 1285, av herr *Johansson* i Skärstad och fru *Jonäng*,

nr 1286, av herr *Strömberg* m. fl., och

nr 1287, av fröken *Wetterström*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 148, med förslag till ändring i lagen (1920:796) om val till riksdagen, m. m., motionerna:

nr 1288, av herr *Hugosson*,

nr 1289, av herr *Oskarson* m. fl.,

nr 1290, av herr *Romanus*,

nr 1291, av herr *Svensson* i Eskilstuna m. fl., och

nr 1292, av herr *Wiklund* i Stockholm m. fl.;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 155, med förslag till kungörel-

se om ändring i förordningen (1940:910) angående yrkesmässig automobiltrafik m. m., motionerna:

nr 1293, av herr andre vice talmannen *Cassel* m. fl.

nr 1294, av herr *Hedlund* m. fl., och

nr 1295, av herr *Hovhammar* m. fl.;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 158, med förslag till lag om postbanken, m. m., motionerna:

nr 1296, av herr *Andersson* i Örebro m. fl., och

nr 1297, av herr *Magnusson* i Borås; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 161, med förslag till lag om ändring i övergångsbestämmelserna till lagen (1968:346) angående ändring i lagen den 14 juni 1907 (nr 36 s. 1) om nyttjanderätt till fast egendom, motionen nr 1298, av herrar *Lindkvist* och *Svenning*.

Dessa motioner bordlades.

§ 12

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts två enkla frågor, nämligen av:

fru *Dahl* (s), till statsrådet fru Odhnoff angående fördelningen av barntillsynsplatserna, och

herr *Wikner* (s), till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående erfarenheterna av försöksverksamheten med inlösen av eignahem.

§ 13

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 18.04.

In fidem

Sune K. Johansson

Onsdagen den 26 november

Kl. 10.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1

Justerades protokollet för den 18 innevarande november.

§ 2

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande proposition nr 167, med förslag till lag om ändring i rusdrycksförsäljningsförordningen (1954: 521).

§ 3

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till konstitutionsutskottet motionerna nr 1279—1284;

till statsutskottet motionerna nr 1285—1287;

till konstitutionsutskottet motionerna nr 1288—1292;

till lagutskott motionerna nr 1293—1295;

till bankoutskottet motionerna nr 1296 och 1297; samt

till lagutskott motionen nr 1298.

§ 4

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

herr *Lindberg* (s), till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående lättnader i bestämmelserna om stöd åt skogsbruket i Norrlands inland, och

herr *Lothigius* (m), till herr statsrå-

det och chefen för inrikesdepartementet angående åtgärder mot skadliga biverkningar vid bekämpande av oljeskador.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 5

Kommunalt partistöd

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 36, i anledning av proposition om kommunalt partistöd.

I detta utlåtande behandlades Kungl. Maj:ts proposition nr 126 med förslag till lag om kommunalt partistöd.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande.

I propositionen föreslås att kommuner och landstingskommuner genom en särskild lag tilläggas befogenhet att lämna ekonomiskt bidrag till politiskt parti, som under den tid beslut om bidrag avser är representerat i kommunens fullmäktige resp. landstinget. Beslutet skall enligt lagen innehålla att bidrag utgår till varje sådant parti med samma belopp för varje plats som partiet under nämnda tid har i fullmäktige resp. landstinget.

Lagen föreslås träda i kraft snarast möjligt.

Följande motioner hade väckts i anledning av propositionen:

1) I: 1064 av herrar *Ferdinand Nilsson* och *Mattsson* samt II: 1227 av herrar *Johansson* i Skärstad och *Persson* i Heden;

2) I: 1076 av herrar *Dahlén* och *Nils-Eric Gustafsson* samt II: 1245 av herrar *Hedlund* och *Wedén*, vari hemställdes

»att riksdagen måtte besluta

Kommunalt partistöd

1. att bifalla propositionen nr 126 ang. kommunalt partistöd med den förändringen, att 1/4 av anslaget belopp skall fördelas lika mellan de partier, som vid val erhållit representation i fullmäktige respektive landstinget, samt 3/4 fördelas i proportion till partiernas platsantal där; samt

2. att uppdra åt vederbörande utskott att utarbета vederbörlig lagtext.»;

3) I: 1077 av herr *Strandberg m. fl.* och II: 1246 av herr *Nordstrandh m. fl.*;

4) I: 1078 av herr *Werner* och II: 1244 av herr *Hermansson m. fl.*, vari hemställdes

»att riksdagen måtte med bifall till förslaget i Kungl. Maj:ts proposition nr 126 år 1969 om rätt för kommun att lämna ekonomiskt stöd till politiskt parti antaga följande

Förslag

till

Lag om kommunalt partistöd

Härigenom förordnas som följer.

Kommun får lämna ekonomiskt bidrag till politiskt parti, som under den tid beslut om bidrag avser är representerat i kommunens fullmäktige. Beslutet skall innehålla att bidrag utgår till varje sådant parti dels som grundbidrag och dels med samma belopp för varje plats som partiet vid nämnda tid har i fullmäktige.

Vad som nu sagts äger motsvarande tillämpning på landstingskommun och landsting.»; samt

5) II: 1231 av herr *Sjöholm*.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte med avslag på motionerna I: 1064 och II: 1227, I: 1077 och II: 1246, I: 1078 och II: 1244 samt II: 1231 och i anledning av proposition nr 126 och motionerna I: 1076 och II: 1245 för sin del anta det genom propositionen framlagda förslaget till lag om kommunalt partistöd med i utskottets

hemställan angiven ändrad avfattning, innebärande att grundbidragen skulle utgöra en fjärdedel av det totala bidragsbeloppet.

Reservation hade avgivits av herrar *Georg Pettersson, Erik Olsson, Sörlin, Sten Andersson, Nyquist, Adamsson* och *Nilsson* i Östersund, fru *Thunvall* samt herrar *Johansson* i Trollhättan och *Andersson* i Billingsfors (alla s), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte med avslag på motionerna I: 1064 och II: 1227, I: 1076 och II: 1245, I: 1077 och II: 1246, I: 1078 och II: 1244 samt II: 1231 bifalla propositionen 126.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Vi hade i våras en ganska ingående debatt om det statliga partistödet, och då redovisades olika bedömningar av partistödets konstruktion. De bedömningarna återkommer nu vid behandlingen av detta ärende.

Bakgrunden till förslaget om införande av kommunalt partistöd är väl känd för kammarens ledamöter. Konstitutionsutskottet och kammaren har som bekant hemställt om utredning och förslag i frågan. Anledningen härtill är den debatt som nu föres om behovet av ökad kommunal information, ett behov som blir större i och med att vi efter kommunsammanslagningarna får större kommunala enheter. Som framhållits i debatten blir då avståndet mellan de beslutande myndigheterna och de enskilda medborgarna större.

Givetvis åligger det de kommunala myndigheterna att lämna medborgarna information, främst om vilka rättigheter och möjligheter den enskilde medborgaren har att vända sig till kommunen i olika frågor. Däremot bör informationen innebära mindre av upplysning om de olika partiernas ställningstaganden och bevekelsegrunder för olika

Kommunalt partistöd

bedömningar i de ärenden som kommunerna handlägger. Denna senare information åvilar det närmast de politiska organisationerna att meddela. Likaså är det främst de politiska organisationernas uppgift att se till att den kommunala debatten tillföres stoff för diskussion av olika frågor.

Föreliggande förslag om kommunalt partistöd får ses som ett uttryck för att man från samhällets sida gärna vill medverka till att upplysa medborgarna om de olika partiernas ställningstaganden till och synsätt på kommunala frågor. Jag tror att detta är av betydelse också när det gäller att engagera medborgarna i den kommunala debatten och stimulera deras intresse för det kommunala arbetet.

Det kommunala partistödet får där- emot inte ses som ett bidrag för att lösa partiorganisationernas ekonomi. Dess stora uppgift är att ge organisationerna möjligheter till ökad information till allmänheten, och pengarna bör användas för detta ändamål liksom naturligtvis också till intern informationsverksamhet inom partiorganisationerna.

När det gäller frågan om behovet av ett kommunalt partistöd till partiorganisationernas verksamhet i dessa avseenden råder det, såsom de ärade kammarledamöterna känner till, enighet i utskottet. Den punkt där det råder oenighet är närmast den som gäller formerna för hur bidraget skall utbetalas till partiorganisationerna. Därvidlag har samtliga tre borgerliga partier gjort samma ställningstagande som beträffande det statliga partistödet, d. v. s. att det bör utgå dels ett grundbidrag, dels ett tilläggsbidrag. Man menar att kostnaderna för de små partiorganisationerna är lika höga som för de större. Vi har funnit att argumentationen på denna punkt är precis densamma som när det gällde det statliga partistödet. Jag finner därför i inledningen av denna debatt ingen anledning att närmare gå in på den.

Det förhållandet att vi socialdemokrater hamnat som reservanter i utskottet tycker jag på sitt sätt utgör en åskådningsundervisning beträffande det felaktiga i det tal om enpartivälde som nu förekommer. Samtliga socialdemokrater i utskottet har haft en enhetlig uppfattning men har ändå till följd av lottens utslag hamnat i minoritetsställning. Det förhåller sig alltså icke så att oppositionen inte har möjlighet att även framföra sina förslag i majoritetsställning.

Vi reservanter har sagt oss att man icke utan starka skäl bör göra avvikelser från den utformning som givits det statliga partistödet. Vi har inte funnit något på det kommunala området som skulle föranleda en annan konstruktion än som gäller för det statliga partistödet. Utskottsmajoriteten anför emellertid att propositionens förslag och synpunkter knappast är bärkraftiga när det gäller den kommunala verksamheten. Jag vet inte riktigt vad som döljer sig bakom denna argumentation, men det kommer kanhända fram i den fortsatta debatten och jag får väl då återkomma härtill.

Jag finner att utskottsmajoriteten varit ytterst försiktig i sin argumentation. Jag tror också att det finns anledning för den att vara det. Det finns nämligen material som visar att det resonemang som den för till togs inte håller inför en kritisk granskning.

Herr talman! Med dessa få ord ber jag att få yrka bifall till reservationen, i vilken hemställs om avslag på utskottets förslag samt om bifall till propositionen i oförändrat skick.

Herr LARSSON i Luttra (cp):

Herr talman! När riksdagen 1965 fattade beslut om det statliga partistödet var meningarna som bekant i ganska stor utsträckning delade. Efter hand har dock detta stöd vunnit mera allmän anslutning bland riksdagspartierna. Det anfördes i motiven för detta partistöd

Kommunalt partistöd

att den svenska demokratin innebär ett folkstyre genom partier. Genom partierna påverkar väljarna politikens utformning. En så rikt utformad opinionsbildning som är nödvändig för att demokratin skall kunna fungera tillfredsställande kan inte åstadkommas utan politiska partier som har god kontakt med sina medlemmar och allmänheten.

Det är naturligt att medlemmarna i ett politiskt parti genom avgifter och på annat sätt stöder det egna partiets verksamhet. Samtidigt är det ett samhällsintresse att det finns partier som har tillräckliga resurser för en omfattande opinionsbildande verksamhet.

Så kom man då år 1965 till slutsatsen, att eftersom denna opinionsbildning blir alltmer kostnadskrävande borde staten medverka genom att ge statsbidrag till partierna. Som jag nämnde var meningarna delade då förslaget genomfördes, men nu råder enighet om att partistödet behövs.

En liknande utveckling har skett beträffande det kommunala partistödet. När frågan väcktes vid fjolårets riksdag var man inte enig ens om att begära den utredning som det då gällde. I dag kan vi notera praktiskt taget full enighet i huvudfrågan — att kommunerna skall få kompetens att bevilja partistöd. Jag vet inte om detta kan bero på vad man brukar kalla efter hand vunen bättre insikt. Det är då det gäller den närmare utformningen av bestämmelserna i kommunallagen som meningarna är delade. Man kunde ju tänka sig att inte ge några anvisningar. En allmän regel skulle bäst stå i överensstämmelse med vad som gäller för den kommunala beslutanderätten på andra områden.

I fråga om den bidragsgivning som nu är aktuell finns det dock goda skäl för bestämmelser som förhindrar att det blir en alltför rik flora av olika beslut i kommunerna. Om detta är utskottet enigt. Däremot råder det inte

enighet om hur bestämmelserna skall vara utformade. I propositionen föreslås att lika belopp per mandat i fullmäktige och landsting skall vara det enda tillåtna. Vi som står för utskottets förslag menar att en sådan fördelningsgrund alltför mycket gynnar de partier som har en stark representation. Pengarna skall ju användas för kommunal informationsverksamhet. Ett parti som är väl representerat i fullmäktige eller landsting har redan därigenom bättre möjligheter än de mindre partierna. Vissa kostnader är lika stora, oavsett om partiet är stort eller litet. Alla partier vill självfallet nå ut till alla människor inom området med sin informationsverksamhet.

Enligt vår mening — och därvidlag har vi ett kraftigt stöd av många remissinstanser — utgör detta ett starkt skäl för att bidraget skall utgå med ett grundbidrag per partigrupp, oavsett partigruppens storlek, och att resten av bidraget skall fördelas per mandat. Vi föreslår att en fjärdedel av stödet skall fördelas per parti och tre fjärdedelar per mandat.

Inom utskottet har också behandlats motioner från moderata samlingspartiet om annan fördelning mellan parti och mandat samt en motion — i denna kammare väckt av herrarnas Johansson i Skärstad och Persson i Heden — vari föreslås att parti som inte är representerat men som blir representerat vid ett val skall kunna få kommunalt partistöd för valåret; detta stöd skulle då alltså utgå i efterhand. I ett sådant fall kan det kommunala partistödet utgå redan året efter valet. Utskottet har inte funnit tillräckliga skäl för ett bifall till denna motion. En sådan bestämmelse skulle dessutom komplicera bidragsgivningen.

Utskottet har alltså inte kunnat följa propositionens förslag, som alltför mycket skulle gynna de partier vilka redan har en stark ställning i kommunerna utan föreslår, att viss del av det

Kommunalt partistöd

bidrag kommunerna beslutar om skall utgå som grundbidrag med lika fördelning per parti och att återstoden skall fördelas per mandat.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ADAMSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets ärade vice ordförande kunde inte undgå att poängtera enigheten utan att samtidigt ge en liten spark åt sina borgerliga partibröder. Han konstaterade att enighet nu uppstått genom »en efter hand vunnit bättre insikt». Jag finner att jag har all anledning att instämma i herr Larssons i Luttra yttrande i det avseendet.

Sedan vill jag säga att jag är honom tacksam för det sätt, på vilket han presenterade meningsskiljaktigheterna mellan utskottsmajoriteten och reservanterna. Han sade att reservanterna vill ha ett partistöd som är lika stort per mandat, oavsett om vederbörande mandat tillhör ett stort eller ett litet parti. Utskottsmajoriteten vill emellertid att de mandat som representerar ett mindre parti skall få ett större belopp än de mandat som representerar ett större parti. Detta är enligt min mening riktigt uttryckt och utgör en bra exemplifiering av vad förslaget med grundbelopp innebär. Jag kan inte finna att det ligger någon demokratisk rättvisa i att fördela allmänna medel efter andra utgångspunkter än att alla behandlas lika.

Herr Larsson i Luttra säger att också kostnader för partiernas informationsverksamhet är lika höga oavsett partiernas storlek, och jag vill inte bestrida detta. Däremot finns det andra kostnader som inte är lika stora för partierna. Herr Larsson i Luttra vill kanske inte gärna att jag talar om vad som tilldragit sig inom fyrstadsregionen, och det skall jag heller inte göra. Men jag vill hänvisa till att de tre oppositionspartierna i fyrstadsregionen — Malmö, Lund, Landskrona och Hälsingborg — beslutat

att inför det val som kommer att äga rum 1970 låta samdistribuera valsedlar. I den kommuniké, som fanns återgiven i Skånska Dagbladet i början av denna månad, talar man om att varje parti genom denna samdistribution sparar mellan 10 000 och 15 000 kronor.

Herr LARSSON i Luttra (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Adamsson hade egentligen inte några starkare invändningar att göra mot vad jag tidigare sade. Jag utvecklade då mina skäl för att man bör ha ett grundbidrag eftersom vissa kostnader för partierna är ungefär lika stora, oavsett om det gäller ett stort eller ett litet parti.

Herr Adamsson drog sedan in de trassliga politiska förhållandena i de södra landsdelarna. Jag tror emellertid inte att vi bör ta dessa som skäl för något annat ställningstagande när det gäller det kommunala partistödet.

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! Den nya lag som föreslås i propositionen 126 och som behandlats av konstitutionsutskottet i dess utlåtande nr 36 vidgar primärkommunernas och landstingskommunernas kompetensområde till att kunna lämna ekonomiskt bidrag till politiskt parti. Villkoret är att partiet i fråga skall under den tid bidragsbeslutet avser vara representerat i kommunalfullmäktige respektive landsting. Lagen är ju en uppföljning av tidigare beslut om allmänt statligt partistöd år 1965 liksom av beslutet år 1964 om statligt bidrag till vissa valkostnader för de politiska partierna.

Motiveringen för kommunalt och landstingskommunalt partistöd är densamma som för det statliga partistödet. Demokratin behöver politiska partier för information till väljarna, till förberedelsearbete för allmänna val, för att hålla debatten levande — ja, över huvud taget för att kunna existera.

Kommunalt partistöd

I stor utsträckning har hittills medlemmar och sympatisörer genom frivilliga bidrag stött partiarbetet — åtminstone är det fallet i det parti som jag representerar — och det måste väl i viss omfattning förekomma också i fortsättningen. Om dylika bidrag ges utan någon som helst förpliktelse är väl heller ingenting att säga därom. Allteftersom kostnaderna stiger måste det emellertid i längden bli ohållbart med ett sådant system. I stort sett råder väl också principiell enighet om behovet av inte bara statligt utan parallellt därmed också kommunalt och landstingskommunalt stöd.

Lagen utökar således den kommunala kompetensen. Men det överläts naturligtvis åt kommuner och landsting att avgöra om bidrag *skall* ges och storleken härav. I fråga om fördelningen av dessa bidrag råder olika meningar. Somliga anser — och den åsikten delar jag — att partierna har vissa grundkostnader — det har också herr Larsson i Luttra betonat — som är ganska lika för dem alla; det torde vara ställt utom varje tvivel.

I folkpartiets och centerpartiets gemensamma motion II:1245 föreslås att en fjärdedel av anslaget belopp bör delas lika mellan de partier som vid valet erhölet representation i fullmäktige respektive landsting och att de övriga tre fjärdedelarna skall fördelas i proportion till partiernas mandatantal. I övervägande antalet fall torde ett sådant system bli mest rättvisande. Den genom lottdragning konstituerade utskottsmajoriteten har biträtt detta fördelningsförslag, medan socialdemokraterna reserverat sig till förmån för propositionens förslag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru MOGÅRD (m):

Herr talman! I två motioner till 1968 års riksdag anhölls om en utredning om rätt för kommuner att bevilja an-

slag till politiskt parti för kommunal informationsverksamhet. Konstitutionsutskottet biträdde och riksdagens majoritet biföll motionerna med fasthållande av informationsaspekten. Statsrådet Lundkvist, som är en taktiskt skicklig man, har utnyttjat detta och sökt basera sin proposition om kommunalt partistöd på behovet av ökad information om kommunal verksamhet, ett behov som — det tror jag vi alla är ense om — är starkt och inte tillfredsställande tillgodosett.

Låt oss se litet närmare efter vad denna information skulle innebära! Enligt propositionen skall man sträva efter bättre information om de kommunala organens verksamhet och sprida förståelse för och kännedom om den kommunala verksamheten. Det låter för mina öron som ett slags vuxenutbildning i samhällskunskap.

Vi brukar försöka göra all undervisning så objektiv som möjligt och undvika politisk färgning av sakmaterialet. Handlar det om ökad kommunal information, handlar det om vuxenutbildning i samhällskunskap, skall vi lösa frågan på annat sätt än genom partistöd; då kan man t. ex. ålägga kommunerna att tillsätta en informationsnämnd med klart angivna arbetsuppgifter. Det finns för övrigt redan organisationer som man kan ge ett generöst stöd, så att de kan fylla uppgiften bättre än de gör i dag. I detta sammanhang kan det också finnas anledning att erinra om den ännu inte slutförda informationsutredningen.

Det vore för övrigt upprörande att såsom reservanterna vill utforma penningbidraget så att ett parti, vilket det än gäller, fick ett överläge i möjligheten att bedriva information, om man inte vill hävda att det största partiet alltid är bäst i fråga om att informera. Det argumentet har faktiskt framförts att socialdemokraterna når fler människor och alltså är effektivast när det gäller att lämna information — det är

Kommunalt partistöd

väl knappast möjligt att man står fast vid ett sådant egendomligt påstående. Nej, om information handlar det inte, om vi inte skall döpa om politisk propaganda — sådan är i och för sig en legitim sysselsättning — eller presentation av partiernas synsätt, som herr Adamson uttryckte det — till information.

Utskottsmajoriteten, som avstyrker motionerna, talar om vad det egentligen gäller, nämligen ett allmänt partistöd. Statsrådet Lundkvist har heller inte kunnat klara att hela vägen hålla fast vid att det endast skulle gälla information. Redan titeln på propositionen talar i klartext om vad det handlar om: lag om partistöd. Enligt propositionen vill man få till stånd en breddning och fördjupning av medborgarnas medverkan och insyn i den kommunala verksamheten, vilket hittills varit liktydigt med engagemang i en eller annan form i partipolitisk verksamhet, och det är väl detta vi vill stimulera.

Låt oss alltså även i denna kammar tala rent ut om vad det är fråga om: ett allmänt kommunalt partistöd, avsett att användas fullständigt fritt av partierna. Och låt oss också vara överens om att detta partistöd införes för att demokratin skall stärkas.

Utgångspunkten för att konstruera ett sådant här partistöd bör då vara, som det så riktigt påpekats i den socialdemokratiska reservationen, att gagna väljarna, inte partierna i och för sig. Ja, låt oss utgå från väljarna! De har för närvarande att välja mellan i huvudsak fem partiers idéer om hur samhället skall se ut. Dessa fem partier kämpar om väljarnas stöd; det är en idéernas kamp. Om man inte från början vill klargöra för väljarna att det finns en värdegradering mellan dessa fem partiers samhällssyn — och det vill man väl ändå inte ens från socialdemokratiskt håll — måste man se till att kampen äger rum under fri konkurrens på så likartade villkor som möjligt.

Även de som är motståndare till fri konkurrens — och sådana finns det faktiskt även i detta hus — måste väl, om man inte vill förespråka statlig verksamhet också på detta område, acceptera den fria konkurrensen.

Jag skulle önska att någon företrädare för reservanterna eller deras meningsfränder ville ge oss ett klagörande besked på denna punkt. Anser reservanterna och deras meningsfränder att den politiska kampen bör föras i fri konkurrens och att man inte genom åtgärder av olika slag får sätta den konkurrensen ur spel om man kan undvika det? Vi som anser detta frågar oss: Hur åstadkommer man något så när likartade villkor för de olika partierna att nå ut till väljarna? Det gäller inte, vilket man ibland kan tro av argumenteringen, att bara vända sig till sina väljare; alla partier vill vända sig till samtliga väljare med information, av naturliga skäl en något färgad information, om vad de vill och står för.

Ett av sätten att arbeta är att ställa en armé av medarbetare på fötter för att gå ut i personlig kontakt med väljarna. Där har det stora partiet självfallet ett övertag, och det är ett acceptabelt övertag — det tillhör spelets villkor.

Ett annat sätt är att gå ut med informationsmaterial: affischer, broschyrer och brev. Där kan det inte hävdas att det lilla partiet har samma möjligheter som det stora. Så länge inte partistöd fanns fick man acceptera även dessa spelregler. Men när man — med motiveringen att man vill stärka demokratin, d. v. s. öka väljarnas möjligheter att göra ett medvetet val av parti på basis av riklig information — inför partistöd, blir läget ett annat. Att det stora partiet då skaffar sig också ekonomiskt övertag — samtidigt som man misstänkliggör de små partiernas ansträngningar att skaffa medel för att nå ut till väljarna — kan inte accepteras. Det är och förblir att tala med dubbla tungor.

Kommunalt partistöd

Nu framför man ibland från regeringspartiet följande argument.

Organisationskostnaderna stiger i det större partiet. Det är så rätt så! Men man har också fler medlemmar att taxera ut avgifter från. Dessutom var det ju inte fråga om att gagna partierna i och för sig — det var väljarna som skulle stå i förgrunden.

Jag har också hört det förvånande argumentet, att de borgerliga kunde ta sig orådet före att samarbeta och att man i detta sammanhang egentligen borde betrakta dem som *ett* parti. De skulle få så förskräckligt mycket pengar — lika mycket som eller kanske mer än socialdemokraterna. Dessutom kunde de på pin kiv låta bli att gå samman i ett parti. Här får man väl ändå på regeringspartihåll bestämma sig. Anser socialdemokraterna att borgerligheten är enad eller inte? Upplyningsvis kan meddelas att det fortfarande är fråga om tre partier som vänder sig till väljarna. Men dessutom finns ju också kommunisterna, vilka vi väl inte vill fränkänna elementära demokratiska rättigheter, hur illa vi än tycker om deras förkunnelse. Vad händer för resten i de kommuner där samarbetet sker i andra konstellationer? Sådant förekommer som bekant. Om moderata samlingspartiet och socialdemokraterna samarbetar i en kommun, vilket lär ha hänt, skall då dessa båda betraktas som ett parti? Här finns utrymme för många intressanta avvägningar. Argumenteringen är helt ohållbar.

Det enda absolut rättvisa vore att ge varje parti samma summa. Men som så ofta annars får man här göra avsteg från den absoluta rättvisan, eftersom konsekvenserna annars skulle bli orimliga. Utskottet har därför stannat för att ta hänsyn dels till partierna, dels till väljarna och har velat fördela partistödet så, att ett grundbidrag utdelas lika för alla partier — en fjärdedel av det totala bidraget har föreslagits — och att resten fördelas efter

mandat. Detta grundbidrag blir närmast en motsvarighet till det kanslistöd som det statliga partistödet kompletterats med. Detta kanslistöd är ju lika för alla partier. Ett sådant komplement finns inte med i propositionen. Det är möjligt att det är bortglömt, men det finns alltså skäl att se till att det kommer med. Detta blir möjligt om riksdagen följer utskottsmajoritetens förslag.

Ett val borde inte uppfattas som ett spel om penningar och penningars värde. Den konstruktion som utskottet föreslår kan inte helt undvika detta. Men den konstruktion som reservanterna för fram, vilken är lika med propositionens, är ohämmat cynisk i detta avseende. Om ett parti går kraftigt tillbaka i ett val, något som kan drabba vart och ett av de fem partierna, skall det straffas inte bara genom att förlora representanter i de beslutande församlingarna — det tillhör spelreglerna — utan det skall också mista en stor del av möjligheterna att komma igen, att nå väljarna med sina idéer och förslag.

Denna förvandling av valen till ett lotteri, ett spel om pengar och konsekvenserna av något sådant, ger mig anledning att läsa en dikt i hopp om att den skall vara lärorik för kammarens ledamöter och bidra till en, låt mig säga mindre partifärgad och mer saklig bedömning av denna fråga. Dikten heter Spela kula:

»Vi spelade kula på Torget en dag,
en liten folkskolegrabb och jag.

Jag hade väl femti, han hade fem.
Vi spelte. Och han förlorade dem.

Han snorade till och gav mig en blick,
då jag visslade överlägset och gick.

Men jag ångrade mig, när jag kom till
vår port,
och tyckte det var något fult, jag gjort.

Jag gnodde tillbaka. Men ingenstans
kunde någon säga, var grabben fanns.
Jag skämdes. Jag tror, jag skäms för
det än,

när jag ser dem spela kula igen.

Kommunalt partistöd

Och jag ville ge, jag vet inte vad, för att en gång få se den där pojken glad.»

(Dra nu inte alltför vittgående paralleller!)

»Men nu är han säkert en stor grov karl, som släpar och sliter — jag vet inte var.

Och visste jag det, förslog det ej stort. Man kan aldrig ändra det fula man gjort.»

Dikten är av Sten Selander.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr ADAMSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Fru Mogård inbillar sig visst att vi håller på att spela kula här.

Fru Mogård ställde en fråga som jag tycker att jag har anledning att besvara, nämligen om inte reservanterna hade den uppfattningen att vi skulle konkurrera på så lika villkor som möjligt. Jo visst. Vi vill ha lika stort partistöd för alla mandat. Majoriteten har icke den meningen att stödet bör få samma utformning som kanslistödet här i riksdagen fått, d. v. s. att *oppositionspartier*na bör få ett 50 procent högre bidrag än det parti som är i majoritet. Det har det aldrig talats om i utskottsbehandlingen. Kanhända har fru Mogård svårt att erinra sig att vi i en rad kommuner har borgerlig majoritet. Principen om lika stort partistöd för alla mandat har utskottsmajoriteten över huvud taget inte velat acceptera, utan man har ansett att de meningsriktningar som delar upp sig i småpartier skall ha större bidrag än det stora partiet. Det tycker fru Mogård är riktigtare.

Herr LARSSON i Luttra (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är förvånad över

vad fru Mogård har anfört. Oavsett om vi ansluter oss till utskottets eller till reservanternas mening är vi överens om att vi skall med förtroende överlåta åt partierna att använda dessa pengar på det sätt som partierna finner för gott. Man har uttalat beträffande det statliga partistödet — och detta måste ju gälla även det kommunala — att vi inte vill vara med om någon kontroll av hur pengarna används.

Vi är också ense om att den kommunalpolitiska informationen är en nödvändighet för att upprätthålla den kommunala demokratin. Detta gäller, som sagts här tidigare, inte minst i de stora enheter som vi nu så småningom får.

När det gäller den samverkan mellan socialdemokraterna och moderata samlingspartiet som fru Mogård trodde skulle kunna förekomma och som verkligen på något håll har förekommit, är det klart utsagt i propositionen att partistödet vid en sådan samverkan mellan partier skall fördelas på respektive partier. Detta kommer självfallet att gälla även med den utformning förslaget fått i utskottets skrivning.

Jag sade tidigare att det faktum att vi nu kunnat bli så pass ense skulle vara ett resultat av efter hand vunnen bättre insikt. Fru Mogårds omvändelse förefaller emellertid inte särskilt helhjärtad. Misstron mot den politiska verksamheten finns kvar, och det är beklagligt.

Fru MOGÅRD (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag känner mig frestad att använda ett kvinnligt privilegium, nämligen att fälla en tår och säga att ingen förstår mig. Det var förskräckligt hur jag blev missuppfattad. Jag tyckte att jag hade lagt upp min framställning så pedagogiskt och klart, men det hade jag tydligen inte.

Jag vill säga till herr Larsson i Luttra att jag talade med varm känsla för politiskt arbete och för behovet av stöd åt *politiskt* arbete — vi skall kalla det

Kommunalt partistöd

för vad det är och inte kalla det för kommunal information. Någon kontroll av hur partierna skall använda partistödet vill jag verkligen inte vara med om. Det finns heller icke ett enda ord om det i mitt anförande.

Herr Adamssons argumentering har jag bemött redan i ett tidigare anförande, så det finns ingen anledning att här ta upp den till granskning, men det är lustigt att han säger att jag tror att vi spelar kula här. När jag läste upp dikten gjorde jag det för att herr Adamsson m. fl. skulle dra slutsatser och komma att fundera och tänka. Jag har inte den uppfattningen att vi spelar kula, men det är någonting åt det hållet. Det var detta jag ville säga.

Herr NORDSTRANDH (m):

Herr talman! I motionerna nr 1077 i första kammaren och 1246 i andra kammaren ansluter vi motionärer oss i principfrågan helt till utskottsmajoritetens uppfattning om det kommunala partistödets uppdelning på dels grundbidrag, dels tilläggsbidrag, men vi anmäler en annan uppfattning om proportionen mellan de båda bidragsdelarna. Rimligt vore, menar motionärerna, att kommun som väljer att införa kommunalt partistöd borde låta detta utgå med 50 procent av beloppet som fast partistöd till de i fullmäktige representerade partierna och låta återstående 50 procent fördelas som rörligt bidrag till partierna efter deras mandatantal i fullmäktige.

Jag skulle i några punkter mycket kort vilja sammanfatta argumenten för det fasta bidraget:

För det första: alla partier har samma grundkostnad för att föra ut sitt politiska budskap.

För det andra: alla partier har liknande behov av kanslistöd och kanslipersonal.

För det tredje: alla partier har ungefär samma kostnad för politisk propa-

ganda — eller politisk information, om man föredrar att kalla det så.

För det fjärde: alla partier har betydande kostnader, vilka inte växlar mycket efter partiernas storlek, för kommunalpolitisk utbildning.

Endast om man beaktar detta — som jag tycker är ganska uppenbart —, har man en möjlighet att låta partierna arbeta på någonting som åtminstone liknar lika villkor.

Det torde knappast vara en överdrift att påstå, att alla partier, stora eller små, har en mycket stor pott av kostnader som är i det närmaste oberoende av partiernas numerär och mandat — allt givetvis under förutsättning att de skall ha en möjlighet att göra sig gällande på lika villkor. Hur stor den är kan man ha olika uppfattningar om. Vi har inte erfarenheter som är tillräckliga för en säker bedömning, men vi som står bakom de motioner jag nyss nämnde har efter diverse beräkningar kommit till den åsikten, att grundkostnaderna är större än vad utskottets majoritet tycks utgå från och att det fasta partistödet sålunda borde utgå med mer än 25 procent av det totala bidraget. Kanske är 50 procent tilltaget i överkant, men en andel av mer än 25 procent synes vara rimlig.

Trots detta måste vi emellertid ansluta oss till utskottsmajoriteten, avstående från säryrkanden, och jag instämmer alltså i hemställan om bifall till utskottets förslag.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! När man lyssnade till fru Mogård kunde man få det intrycket, att här finns mycket stora skillnader. Hon använde sådana ord som »upp-rörande» och »ohämmat cynisk». Men när fru Mogård kom till slutet av sitt anförande yrkade hon bifall till utskottets hemställan. Hon ondgjorde sig över att andra hade talat om informations-verksamhet, men i det utskottsutlåtande

Kommunalt partistöd

hon sålunda yrkade bifall till står det talat om informationsverksamhet.

I själva verket föreligger en betydande enighet. Alla i konstitutionsutskottet önskar att kommunerna skall tillerkännas rätt att bevilja bidrag och att detta skall begränsas till de i fullmäktige företrädde partierna. Redan detta att det råder enighet om att en kommun skall ha rätt att lämna stöd åt de politiska partierna innebär en stark förändring i förhållande till de ståndpunkter som tidigare har intagits.

Men även i fråga om grunderna råder betydande enighet, nämligen till 75 procent. Man vill nämligen på alla håll att 75 procent av bidraget skall fördelas med samma summa per mandat. Striden gäller hur de återstående 25 procenten skall fördelas. Under sådana förhållanden måste vi väl konstatera att enigheten är högst betydande även på denna punkt.

För min del skulle jag, delvis i polemik mot de föregående talarna, vilja redovisa tre skäl för de grunder för fördelningen som regeringen har föreslagit och som utskottets reservanter tillstyrker.

För det första är det väl naturligt att tillämpa samma grunder för det kommunala partistödet som för det statliga. Man har inte i debatten kunnat ange några skäl för en avvikelse. Man talar om en avvikelse, men man redovisar inga argument för en sådan.

För det andra gäller även på det kommunala området att en stor partisplittring bör undvikas. I själva verket är riskerna för partisplittring större på det kommunala fältet än på det statliga. Alla känner vi till att det lätt uppstår kommunala intressegrupper. De kan konstituera sig som politiska partier och, om de blir företrädde i fullmäktige, erhålla partistöd. En sådan fördelning av partistödet, att även ett parti som endast har en representant i fullmäktigeförsamlingen får ett fast grundbelopp, leder till en frestelse att kon-

stituera sig som politiska partier. Det kan vara ett ortsintresse som manifesterar sig på detta sätt, eller det kan vara fråga om en annan intressegrupp. Resultatet blir en uppsplittring. Om jag får spetsa till det skulle jag vilja påstå att ett parti som går fram med olika listor faktiskt skulle kunna bilda ett parti för varje lista, även om samtliga utgör en gemensam grupp i fullmäktige, och på det sättet erhålla ett ökat partistöd. Det är inte lämpligt att ha en konstruktion som kan få sådana konsekvenser.

Det tredje skälet ligger i själva syftet med partistödet. På den punkten kommer jag säkert att stöta mig med fru Mogård. Enligt min mening är syftet med detta bidrag till partierna att förstärka de enskilda medborgarnas möjligheter att få upplysningar om den kommunala verksamheten. Det är naturligt att man utnyttjar partierna för detta. De har en utbyggd apparat för ändamålet, och tack vare denna når man ut till ett stort antal människor. Inte minst sker detta genom de föreningar som finns i olika delar av kommunerna. Varför skall man inte utnyttja denna väg?

Det är naturligt att denna information får en partipolitisk färg. Det är ju inte bara fråga om att upplysa om hur de kommunala organen fungerar, vilka beslut som fattas och sådant, utan också att ange skälen för den ena eller andra ståndpunkten. Det gäller framför allt att via detta aktivisera medborgarna, stimulera dem, inte bara ge dem upplysning om vad som beslutas utan även få synpunkter från dem, att alltså på det sättet åstadkomma ett växelspel eller — för att tala mer modern svenska — en dialog. Vilka organ passar bäst för detta än de politiska partierna?

Det är här inte bara fråga om insatser under pågående valrörelse utan — som jag ser det — i ännu högre grad under mellanperioderna. Eljest skulle man ju kunna konstruera ett partistöd

Kommunalt partistöd

som var ett valstöd. Men nu menar man att det skall vara en kontinuerlig partiverksamhet. Med tillkomsten av större kommuner och med alltmer komplicerade kommunala angelägenheter växer behovet av en sådan verksamhet som jag här sökt antyda. Men då ligger i detta även ett skäl för de grunder som utskottsreservanterna förordar. Varje ledamot bör ha möjlighet att genom sitt parti medverka i denna information, och då är det naturligt att bidraget utgår med samma belopp per ledamot.

Fru Mogård frågade om man ville gradera den politiska verksamheten. Självfallet vill jag inte göra det. Men vill fru Mogård gradera ledamöterna? Tillämpar man ett grundstöd plus ett annat stöd som beräknas per medlem kommer man ju i den situationen att om ett parti har en enda ledamot i fullmäktige, utgår låt mig säga 10 000 kronor i grundbidrag. Sedan lyckas denne ledamot med hjälp av sina partivänner öka partiets representation till två. Om det då tillkommer ett stöd per ledamot av 1 000 kronor, blir konsekvensen av fru Mogårds resonemang, att den förste ledamoten taxeras till 10 000 kronor men den andre bara till 1 000 kronor. Då graderar man partistödet på det sättet utifrån fru Mogårds sätt att resonera. Detta måste vara felaktigt. Varje ledamot bör, vare sig han är den förste eller den andre eller den tjugofemte, ha samma möjligheter att medverka till informationen genom sitt parti, och det får han genom att samma bidragsbelopp lämnas för varje ledamot.

I debatten har dragits in frågan om kanslistödet. Låt mig då få erinra om vad vi alla känner till, nämligen att såväl primärkommuner som landsting har ett system med samregerande. Det betyder att åtminstone de någorlunda stora partierna är företrädda i kommunens styrelser och nämnder. Det är därför helt orimligt att säga att ett litet parti skall ha ett stöd som är större för att uppväga sin litenhet.

Jag skall inte fullfölja dessa resonemang vidare, utan jag ber med det sagda helt enkelt att få yrka bifall till reservationen vid konstitutionsutskottets utlåtande nr 36.

Fru MOGÅRD (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Johansson i Trollhättan vet att jag inte hade möjlighet att påverka utskottets skrivning, eftersom jag inte deltog i behandlingen av ärendet.

Helst skulle jag i likhet med motionärerna från mitt eget parti ha sett att det blivit ett 50-procentigt grundbidrag och att resten av bidraget beräknats per mandat. Detta hade bättre överensstämt med de principer jag talade om i mitt första anförande. Men vi har alltså accepterat en fjärdedels grundstöd. Det har i alla fall en bestämd likhet med det statliga partistödet som kompletterats med kanslistöd.

Herr Johansson i Trollhättan tog upp frågan om samregerande o. d. som egentligen inte har med den här saken att göra. Men om herr Johansson inte förstod parallellen vill jag säga att vi sätter termen kanslistöd inom citations-tecken.

Det är alldeles riktigt att väljarna behöver upplysningar om kommunen. Herr Johansson sade att det då ligger närmast till hands att vända sej till de politiska partierna. Jag har ingenting emot detta men då skall också samtliga partier ha samma resurser att lämna information. Menar herr Johansson verkligen att det största partiet i en kommun, vilket det än är, äger bättre förutsättningar att ge information än ett mindre parti? Ett sådant resonemang får orimliga konsekvenser.

Herr Johansson, som är en mycket skicklig man, försökte göra gällande att jag önskar en gradering av ledamöterna. Nej, jag vill att partistödet skall gå till partiet. Bestämmelsen om bidrag per ledamot är bara en teknisk sak; i realiteten lämnas stödet till partiet.

Kommunalt partistöd

Ett partis ledamöter i en fullmäktige-församling bildar ju tillsammans en grupp som tillhör partiet, och det är alltså dit pengarna kommer att gå.

Herr LARSSON i Luttra (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Johansson i Trollhättan anförde väsentligen två olika skäl för propositionens förslag.

Det första var att det skulle te sig naturligt att tillämpa samma grunder för det kommunala partistödet som för det statliga. I och för sig kan detta vara riktigt, men går man till motive-ringarna för det statliga partistödet skall man finna att förhållandena inte är likartade. Det kan alltså föreligga motiv till avvikelser beträffande kom-munernas befogenheter att besluta om kommunalt partistöd.

Det andra skälet var risken för par-tisplittring om man utgår från ett grund-bidrag per parti. Med den försiktiga utformning av grundbidraget som utskottet föreslagit finns det enligt min mening knappast någon risk i detta avseende. Vi skall ha klart för oss att det inte bara är fråga om att splittra upp sig i partier vid valet. Dessa par-tier skall också vara fast organiserade med stadgar m. m. Det går alltså inte att skapa någonting i stil med »Kom-munens väl», d. v. s. ett parti med en före valet hastigt uppgjord lista. Det-ta parti skulle inte vara berättigat till något stöd enligt propositionen.

Men även om det finns risk för bil-dandet av nya partier måste man tänka på att inte utforma ett partistöd så, vare sig ett statligt eller ett kommuna-lt, att man nästan omöjliggör skapan-det av nya partier, ty då skadar man säkert demokratin.

Vad utskottet här föreslagit är ett all-varligt försök till avvägning mellan oli-ka synpunkter. Det är möjligt att man vid den avvägningen har haft vissa för-hoppningar om att få även socialdemo-kraterna med på förslaget, men det har

inte lyckats. Men jag tror som sagt att utskottets förslag innebär en riktig av-vägning.

Herr NORDSTRANDH (m) kort gen-mäle:

Herr talman! Jag blev verkligen över-raskad, när herr Johansson i Trollhät-tan sade att varje fullmäktigeledamot skall ha möjlighet att bidra till den po-litiska propagandan och informationen samt att bidraget därför bör utgå med ett belopp enbart beräknat efter varje ledamot. Detta måste vara ett tanke-fel av något slag. Om jag har bedömt saken rätt, gäller det här inte att den enskilde ledamoten på något sätt själv skall kunna disponera beloppet.

Det är högst önskvärt att herr Johans-son i Trollhättan uttrycker sig litet tyd-ligare på den punkten. Som han nu ut-talade sig tvingas man dra den slutsat-sen som jag här gjort, och det var väl ändå inte meningen.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är fullt medveten om att fru Mogård inte tjänstgjorde vid behandlingen av detta ärende i utskot-tet. Men den polemik som fru Mogård här förde riktade sig i lika hög grad mot utskottet som mot reservanterna, och med hennes argumentering förvä-nade det mig att hon slutade med att yrka bifall till utskottets hemställan. När hon nu ändå gjorde det, kunde jag inte dra annan slutsats än att även hon i slutomgången till åtminstone 75 pro-cent var enig med oss andra.

På herr Nordstrandhs fråga vill jag svara att jag aldrig har sagt att varje ledamot skall få ett visst belopp. Peng-arna kommer givetvis att gå till par-tiets lokalorganisation — eller distrikts-organisationen när ett landsting bevil-jar stöd. Men för mig har det telt sig naturligt att varje ledamot i princip lik-ställes och att därigenom möjligheterna till information från varje ledamot ge-

Kommunalt partistöd

nom vederbörande parti blir lika stora. Partiverksamheten fungerar väl på det sättet att det huvudsakligen är fullmäktige- och landstingsledamöterna som svarar för informationen på det kommunala planet.

När man vidare hävdar att ett större parti inte bör få kraftigare stöd än ett mindre, får man väl inte glömma att ju fler ledamöter ett parti har i en kommun och i en fullmäktigeförsamling, desto större är partiets kontaktyta och dess förutsättningar att komma i förbindelse med medborgarna både vid möten och genom personliga kontakter.

Fru Mogård ansåg att alla partier bör ha samma resurser, men det bidrar inte fru Mogård till genom att stödja det förslag som hon talade för. Då borde man inta den ståndpunkten att vilket parti som än bildas skall detta ha samma belopp som de andra. Men detta vill ingen vara med om med hänsyn till partisplittringen. Det måste finnas vissa grunder att gå efter.

Nå, man kan ju fråga sig hur stor partisplittringen på det kommunala området skulle bli. Jag anknyter där till det resonemang som herr Larsson i Luttra utvecklade, där han bl. a. erinrade om att det måste finnas stadgar för ett parti. Men vad är det som hindrar att både »Kommunens väl» och »Kyrktuppens vänner» skaffar sig stadgar?

Fru **MARKLUND** (vpk):

Herr talman! Jag har inget att tillägga till de i propositionen anförda skälen för ett införande av lag även om kommunalt partistöd. Det understryks ju allmänt, och det har också skett i dagens debatt, hur betydelsefullt det är att allmänheten informeras om och engageras i samhällsarbete, medverkar till utformningen av exempelvis boendemiljön, en ändamålsenlig lösning av servicefrågorna o. s. v. Naturligtvis kan de kommunala institutionerna göra åtskilligt för att genom lokalt remissför-

farande konsumentopinionen skall kunna göra sig hörd, men man kommer inte förbi det ansvar och de arbetsuppgifter som åvilar de politiska partierna. Kostnaderna för deras verksamhet har skjutit i höjden, och det är då i sin ordning att partierna ges ökade resurser. Jag vill emellertid i detta sammanhang framhålla att det inom en nära framtid kan bli diskussion om att också andra grupper kan behöva resurser för att sprida information om sin verksamhet.

Beträffande reglerna för fördelning av det kommunala partistödet har det både i propositionen och i reservationen anförts en del argument som jag finner en smula underliga. Reservanterna har funnit ett nytt argument, nämligen att man skall öka medborgarnas möjlighet till information men inte i och för sig gagna partierna. Men det förra förutsätter väl det senare. Det gäller bara att finna regler som inte över hövan favoriserar ett visst parti och som å andra sidan inte hindrar att ett eller några andra partier ges möjlighet att informera sina väljare — eller väljarna över lag, eftersom det anses ankomma på partierna att presentera sina alternativ för allmänheten i dess helhet.

Propositionens och reservanternas ståndpunkt sägs vara avsedd att motverka partisplittring, men tror man att den enskilde medborgaren i sina överväganden huruvida han skall engagera sig för något annat än de s. k. etablerade partierna fäster något som helst avseende eller ens skänker en tanke åt frågan om partistöd utgår eller inte?

Vi inom vänsterpartiet kommunisterna har i motionsparet I: 1078 och II: 1244 hänvisat till att t. o. m. sådana partier som anses stora i vissa kommuner kan vara tämligen små, och detta har också varit föremål för meningsutbyte i dag. Kan det förhållandet att ett sådant parti får en behandling som någorlunda innebär jämlikhet i för-

Kommunalt partistöd

hållande till behandlingen av andra partier — d. v. s. att det erhåller någorlunda jämförbara resurser för att klara informationsuppgifterna — på något sätt anses motverka en partisplitrning?

Det är mot denna bakgrund som vi har ansett att det i botten skall ligga ett grundbidrag och därutöver ett bidrag som står i relation till antalet mandat. Överraskande nog har emellertid de motionärer som i sak är för en ordning med ett grundbidrag ansett sig böra yrka avslag på vpk-förslaget enbart därför att vårt yrkande inte har förbundits med en precisering av storleken av detta grundbidrag. Vi har för vår del ansett att man med förtroende kunde överlåta åt kommunerna att fixera storleken härav.

Jag anser mig av de skäl jag anfört, herr talman, föranlåten att yrka bifall till motionsparet I: 1078 och II: 1244. Om inte detta yrkande vinner kammarens bifall, kommer jag att stödja utskottets hemställan.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Herr Johansson i Trollhättan avslutade sitt första anförande med det för kammaren i och för sig hugnesamma meddelandet att han inte tänkte fullfölja sin argumentation. Det var nog klokt, herr Johansson. Om man skulle göra det, råkar man nämligen ut för det otrevliga att tvingas driva saken in absurdum.

Herr Johansson i Trollhättan har ett väldigt konstigt sätt att räkna. Först och främst mäter han enighet i procent. Han tror att därför att utskottsmajoriteten — som ju är en lottmajoritet — i sin skrivning företräder samma uppfattning som reservanterna om hur 75 procent av stödet skall fördelas, så är utskottsmajoriteten också till 75 procent enig med reservanterna. Det är ett hugskott som i och för sig är fängslande men utan någon som helst relevans. Herr Johansson måste veta, att i denna fråga finns det både i kam-

maren och i hela riksdagen liksom ute i folket ett vitt spektrum av åsikter — ifrån deras som önskar avskaffa hela eländet eller som helst hade sett att det aldrig hade införts någon form av offentligt partistöd i vårt land till låt mig säga den andra extremen, de som avgivit reservationen till dagens utskottsutlåtande och som är beredda att finansiera en stor del av den politiska verksamheten med offentliga medel och därtill göra det på ett i grunden orättvist sätt.

Den skenbara enigheten, herr Johansson, är ju bara en följd av våra parlamentariska arbetsformer. Vi måste få fram ett litet antal förslag, som står emot varandra, för att kunna avgöra frågan här i riksdagen. Någon annan grund för den enigheten finns inte. Och herr Johansson, som är en noggrann person och säkerligen läst både utskottsutlåtandet och motionerna väl, har nog klart för sig att redan i de motioner som ligger till grund för utlåtandet finns ett större spektrum av åsikter företrädda än de som till slut framgår av majoritetsutlåtandet och av reservationen.

Det är alltså en framtvungad enighet — en på vanliga politiska vägar framtvungad enighet, grundad på praktiskt-parlamentariska skäl. Jag skall gärna säga herr Johansson, att han kan omedelbart få belägg för en mindre grad av enighet, då jag alltjämt vidhåller att hela eländet är just ett elände, som man har blivit tvungen att acceptera av olika skäl. Det är bara så att en sådan här institution, införd i samhället, kommer förr eller senare att trycka sig på oss alla, och handlingsfriheten försvinner. Därför blir man tvungen att så långt det är möjligt åtminstone försöka utforma stödet på ett sådant sätt att det inte blir alltför uppenbart orimligt. Men bra blir det aldrig.

Jag har sagt det en gång tidigare i denna kammare — för något år sedan, när vi behandlade motioner om det stat-

Kommunalt partistöd

liga partistödet — att den enda effekt man hittills kunnat se av partistödet är att den politiska verksamheten i landet har blivit totalt nästan exakt så mycket dyrare som vad det offentliga stödet innebär. Inget parti har sedan vi fick det statliga partistödet ansett sig behöva mindre pengar från annat håll, utan snarare mer, eftersom relationerna ytterligare förskjutits genom tillkomsten av detta statliga stöd. Och partifinanser är en fråga om relationer, icke om absoluta tal. Hur jag lyckas med min verksamhet i ett politiskt parti beror inte på hur mycket pengar jag själv har, utan på hur mycket pengar jag har i relation till andra. Ett stöd som lägger ett tjockt och tungt belopp ovanpå förut mycket betydande belopp, som disponeras av ett stort parti, kan bara ytterligare förtydliga relationerna och göra situationen alltmer ohållbar för dem som inte är så rika som herr Johanssons väl-situerade parti.

Det kommunala stödet kommer att fungera på samma sätt, och såvitt jag förstår är det med berätt mod man driver igenom ett stöd som är avsett att fungera på det viset. Man kan säga att stödet fungerar bibliskt: »Var och en som har, åt honom skall varda givet; men den som icke har, från honom skall tagas också det han har.»

Och vi behöver inte hymna med detta. Det är fråga om inte så mycket åsikter som intressen i denna fördelning. Låt mig försöka styrka det genom att något pröva herr Johanssons tre punkter.

Det skall gälla, säger herr Johansson, samma grunder för kommunalt partistöd som för statligt partistöd. Detta är enligt herr Johansson naturligt. Naturligt är alltså att om en orättvisa engång är etablerad skall alla följande beslut också vara orättvisa. Det är en logik som i varje fall jag inte är med på.

Och kom ihåg: Det finns icke någon enighet om fördelningsmetoderna för det statliga partistödet. Det går alltså

inte att åberopa någon tidigare enighet i denna fråga och säga, att har ni varit med om det så får ni vara med om detta också. Vi har inte varit med om det, utan uppfattningen att det är ett orättfärdigt sätt att fördela pengarna gäller även det statliga stödet.

Detta kan alltså inte på något sätt styrka de nu föreslagna grunderna för ett kommunalt partistöd.

Skall man då undvika alltför stor partisplittring? Vad har herr Johansson emot »Kommunens väl»? Det är på många ställen ett alldeles utmärkt demokratiskt parti. Det råder heller ingen enighet på den punkten. Det är herr Johanssons förre partiledare som hittat på det märkliga kommunala sambandet, också med tämligen liten förankring i den demokratiska verkligheten. Det finns ingenting som säger att någonting blir bättre av att vi hindrar uppkomsten av partier av typ »Kommunens väl». På många ställen fungerar dessa utomordentligt bra och är ett uttryck för den demokrati som man i dag gärna kallar gräsrotsdemokrati. För mig är det ett stort intresse att icke hindra uppkomsten av den sortens partier. Kan vi något frigöra den kommunala demokratin från den statliga ganska stelt partiuppdelade demokratin, så är det för mig en fördel, inte en nackdel, herr Johansson.

Själva syftet med stödet är alltså att förbättra den enskilda medborgarens möjlighet att få information. Informationen skulle förbättras om 30 fullmäktigeledamöter, som har en åsikt får tio gånger så stora förutsättningar att upprepa denna information för sina väljare än det parti som har tre ledamöter i fullmäktige. Men det är, herr Johansson, två i och för sig ur demokratisk synpunkt exakt lika intressanta informationer det här gäller. Det är fråga om att ge väljarna möjlighet att välja mellan olika alternativ. Är det detta vi vill? Vill vi åstadkomma bättre förutsättningar för dem att träffa detta val

Kommunalt partistöd

på goda grunder, då skall vi ge dem likvärdig information om båda alternativen, och det kostar lika mycket pengar i det ena fallet som i det andra.

Här är det alltså tvärtom fråga om att försämra informationen i samma riktning som den redan är dålig på det sättet, att det råder dålig balans mellan dem som har god råd och kan ge mycken information och dem som har dålig råd och därför får ge mindre information.

Man tillgriper gärna, herr Johansson, uttryck av typen »det är naturligt att», »det är självklart att», då man har dåliga argument. Då identifierar man sig med det naturliga, gärna med majoriteten. Detta måste vara någonting som alla människor inser, så tycker de flesta. Det är den typiska insändartekniken på våra tidningars insändarsidor, där som bekant var och en alltid företräder ett naturligt, allmänt, självklart intresse gentemot någon sorts förtryckare som försöker pracka på folket andra uppfattningar.

Nej, det naturliga är, herr Johansson och alla andra, någonting helt annat. Det naturliga är att enskilda människor, gärna grupper av människor, arbetar politiskt och stöder politiskt arbete. Jag tycker att det någon gång bör sägas från riksdagens talarstol — och därför vill jag nu passa på tillfället att understryka detta — att det är en samhällsnyttig och mycket hedervärd insats att ekonomiskt stödja politiskt arbete, vem som än gör det. Det har under de senaste åren spritts ett gift i vår demokrati att det skulle vara någonting skumt att ekonomiskt stödja politisk verksamhet. Så har aldrig varit förhållandet, utan detta är det finaste man i en demokrati kan ägna sig åt.

Det är beklagligt att särskilt en ungdomsorganisation som står herr Johansson nära har ägnat sig åt denna giftspridning i den svenska demokratin. Jag vill gärna ha fastslaget att det enda naturliga sättet att finansiera politisk

verksamhet är att genom bidrag från människor som själva bestämmer skaffa in vad som behövs för att partierna skall kunna driva sitt arbete. Något annat »naturligt» finns inte. Allt annat är surrogat.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s) kort genmäle:

Herr talman! Eftersom herr Carlshamre vände sig direkt till mig i sitt anförande, skall jag så långt det är möjligt på denna korta stund ta upp något av hans resonemang.

Låt mig konstatera att herr Carlshamre tydligen är mycket irriterad över att jag sagt att det förelåg en 75-procentig enighet. Han ansåg att man inte kunde räkna i procent när det gäller detta. Sedan jag lyssnat till herr Carlshamres anförande förstår jag detta. I fråga om det förslag som utskottet har lagt fram som ett alternativ till regeringens proposition har man stannat vid den fördelning på 75 procent som regeringen föreslagit. Det kan man aldrig komma ifrån.

Bakom utskottsutlåtandet står även herr Carlshamre; sedan må han anse att det är en parlamentarisk metod o. s. v. att falla ifrån motioner och att man går ifrån den mera nyanserade bild som finns i motionen för att finna två linjer. Det kan väl också uttryckas så, att man vill ha en samlad linje mot regeringen i detta fall. Men hur kan herr Carlshamre göra detta när han använder sådana ord som att det är ett elände, att det är en orättfärdig, orättvis ordning o. s. v.? Har man den uppfattningen, förstår jag inte hur man över huvud taget kan gå med på ett annat stöd än efter den metoden att varje parti — det må vara företrätt i en kommunal församling eller inte — skall ha lika stort belopp.

Jag har ingenting att erinra mot partier av typen »Kommunens väl». Jag betraktar dem på ungefär samma sätt som jag betraktar det parti herr Carls-

Kommunalt partistöd

hamre tillhör, nämligen så att jag i kommunala sammanhang strider mot dem när de har en annan uppfattning än den som är min. Men jag kan aldrig omfatta det idealet att man skall ha ett partistöd som stimulerar uppkomsten av partibildningar av denna typ. Jag tror inte att effekten blir den av det förslag som nu har lagts fram. Vill herr Carlshamre genomföra ett förslag i den riktningen, då råkar han, såvitt jag förstår, också i motsättning till herr Larsson i Luttra och de andra som står bakom det utskottsförslag som han själv har skrivit under.

Herr CARLSHAMRE (m) kort gemäle:

Herr talman! Jag skulle vilja be herr Johansson i Trollhättan att vara litet exaktare med anföringsverben. Han säger att han har *konstaterat* en 75-procentig enighet. Konstaterar gör man någonting faktiskt eller i varje fall någonting ostridigt. Herr Johansson har *påstått* att det finns en 75-procentig enighet, och det är någonting helt annat. Naurligtvis finns det inte någon sådan, och den lilla enighet som föreligger — det försökte jag förklara för herr Johansson för en stund sedan — är en påtvingad enighet, som inte grundar sig på den uppfattningen att det skulle vara bra med det system som nu är föreslaget.

Jag har försökt göra klart att när man väl en gång etablerar ett sådant system i ett demokratiskt samhälle blir det efter några år så, att det inte längre går att komma ifrån det, även om aldrig så många skulle önska att man kunde det — och det finns många här i landet, herr Johansson, som önskar det. Men det är alltså inte möjligt, ty med själva stödet som sådant har man framtvingat en sorts ovillig enighet om att stödet måste vara kvar. Då återstår bara det vanliga: att med de medel som står oss till buds försöka att åtminstone fila av de värsta kanterna, få systemet någor-

lunda drägligt, få det att komma i närheten av någonting som är något rättvisare än det annars skulle vara.

Det är detta frågan gäller, och att då spekulera om att bakom utskottets förslag skulle ligga en enighet, som kan mätas i viss procent, är bara att tala rakt ut i luften.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s) kort gemäle:

Herr talman! Herr Carlshamre och jag lär inte bli överens om vad som menas med enighet, lika litet som vi kan ena oss om vad som är goda och dåliga argument. Herr Carlshamre betraktar väl sina argument som goda och mina som dåliga, och min syn på saken är ungefär den omvända.

Jag vill, herr talman, ändå konstatera att antingen råder det inte enighet bland dem som står bakom utskottsminoritetens förslag eller också måste det finnas en enighet bakom detta. Man har avgivit ett gemensamt utlåtande, och det tolkar jag faktiskt på det sättet att man varit ense om vad som står i det. Efter herr Carlshamres båda inlägg tvingas jag emelertid dra en annan slutsats, nämligen att man är högst oense om det som man varit med om att föra fram som utskottets mening i denna fråga.

Herr CARLSHAMRE (m) kort gemäle:

Herr talman! Det är bäst att vi klarar ut den här frågan, herr Johansson i Trollhättan.

De som har skrivit och undertecknat utlåtandet är inte till 75 utan till 100 procent eniga om vilket förslag som i dag skall underställas riksdagen för avgörande. Exakt så långt sträcker sig enigheten, och det är en mycket vanlig form av enighet i en parlamentarisk församling. Däremot sträcker den sig varken till 75, 50 eller ens 25 procent om man skall börja analysera de bakomliggande uppfattningarna om hur ett partistöd skall utformas eller om vi

Kommunalt partistöd

över huvud taget skall ha ett partistöd. Men det var de frågorna som herr Johansson i Trollhättan tog upp i sitt första anförande, och de går långt utöver vad som står att läsa i de korta klämmarna i utlåtandet. Därför har vi en stund ägnat oss åt att diskutera dem. Där råder ingen enighet, men vi är som sagt till 100 procent eniga om vilka förslag som i dag skall underställas riksdagen för prövning.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Jag tänkte inte delta i denna debatt, eftersom jag tyckte att reservanternas talesmän på ett utomordentligt sätt redovisade de skäl som jag har angivit i propositionen för den lösning som föreslås. Men herr Carlshamres uttalanden om demokratins arbetsformer ger mig anledning till några funderingar.

Låt mig först slå fast det glädjande i att enighet råder om motiven för att kommunerna skall ges möjligheter att lämna detta kommunala partistöd. Under hela debatten har jag emellertid väntat på att av utskottsmajoritetens talesmän få höra skälen till att man i fråga om det kommunala partistödet skall göra avvikelser från den princip som har fastställts för det statliga partistödet. De skälen anfördes inte förrän herr Carlshamre kom upp i talarstolen. Han sade: »Detta med partisplittring tycker jag är ganska bra på det kommunala planet. Jag tycker det är bra att man främjar möjligheten för de många små partierna att komma i gång med kommunal verksamhet.»

Här har vi verkligen att göra med en diskussion om demokratins arbetsformer. Vi vill alla, föreställer jag mig, stärka demokratins förutsättningar att utvecklas, att lösa problemen för medborgarna, att vara det system inom vilket våra samhällsfrågor skall behandlas. Jag hade den föreställningen att vi trots allt var ganska överens om att en

långtgående partisplittring kan vara negativ från demokratins egen synpunkt. Erfarenheten från andra länder visar att partisplittringen kan förlama demokratins handlingskraft. Gäller då inte samma förhållanden på det kommunala fältet?

Länsdemokratiutredningen kunde i sitt betänkande, som lades fram 1965, påvisa att det vid 1962 års val fanns 216 direkt lokala partier inom 158 landskommuner och köpingar. Dessa lokala partier samlade sammanlagt i andel av väljarkåren 2,6 procent. Ligger en stimulans till den typen av partisplittring i linje med vår strävan att stärka demokratin? Ja, om vi anser det skall vi naturligtvis välja den argumentation som herr Carlshamre har valt och dra de slutsatser därav som herr Carlshamre har gjort. Då skall vi säga att även om man i en kommun bildar ett parti för att tillvarata ett mycket begränsat intresse för ett begränsat antal medborgare är det rimligt att det partiet, om det får ett mandat i fullmäktige, får samma grundbidrag för sin verksamhet som de övriga partierna har vilka kanske intresserar sig för hela den kommunala verksamheten, vilka kanske inte bara sysslar med information kring valrörelserna utan också bedriver en seriös verksamhet mellan valen.

Jag vill gärna understryka vad herr Johansson i Trollhättan tidigare framhållit, nämligen att det inte minst är fråga om att kontinuerligt lämna information till väljarna och medborgarna i syfte att fördjupa demokratin — det är alltså inte bara fråga om att vid ett val försöka erövra mandat.

När man lägger allt till allt undrar jag ändå om det inte är ett intresse för vår demokrati att motverka den typ av partisplittring som skulle förlama förutsättningarna att i vårt samhälle verka med demokratiska arbetsformer. Är man överens om att detta bör vara en huvudlinje, borde de konsekvenser som

Kommunalt partistöd

dessa motiveringar fick i fråga om det statliga partistödet få slå igenom också när det gäller det kommunala partistödet.

Herr CARLSHAMRE (m):

Herr talman! Statsrådet Lundkvist måste ha slumrat till något litet ögonblick tidigare under debatten. Han säger sig under hela diskussionen ha suttit och väntat på att få höra skälen till att man vid utformningen av bestämmelserna för det kommunala partistödet skulle avvika från de bestämmelser som gäller för det statliga partistödet. Det viktigaste skäl som jag angav var, att enligt min och många andras uppfattning det statliga partistödet är utformat på ett orättvist sätt och att vi borde göra åtminstone det kommunala partistödet rättvisare. Det är det viktigaste skälet för den föreslagna avvikelsen, och det lade jag också den största vikten vid i mitt anförande.

Resonemanget om partisplittringen är mycket intressant. Jag tror att vi allesammans har litet grand dåligt samvete i dessa frågor; det må gälla utformningen av en ny författning eller utformningen av grunderna för ett offentligt partistöd. Vi anser oss tvungna att tillgripa någonting som man skulle kunna kalla demokratins nödvärnsrätt.

Det finns ingen som tycker att det är bra — jag vill gärna tro det — att små partier skall hållas utanför. Jag tycker inte att det är bra att man skall vara tvungen att nå upp till en röst-siffra av 4 procent av väljarkåren för att i fortsättningen bli representerad i riksdagen. Alla sådana spärrar upplevs i bästa fall som ett nödvändigt ont. Vi har i de flesta fall varit överens om att det dess värre är nödvändigt just med hänsyn till att demokratin skall kunna fungera och för att verksamheten inte skall brytas sönder i alltför små enheter. Men jag är, herr statsråd, icke övertygad om att dessa nödvärnsregler måste vara lika stränga på

det kommunala planet som på det statliga.

Jag håller med om att det troligen skulle vara en olycka för vår demokrati, om vi i riksdagen i stället för fem partier hade femton små, på många sätt ynkliga fraktioner som det skulle bli svårt att handskas med och som t. o. m. skulle få svårt att handskas med sig själva. Därför har vi också i stor enighet men med en tagg i samvetet gått med på dessa spärrar av olika slag, vilka skall hindra att det uppstår någonting sådant.

Men är det verkligen lika nödvändigt på det kommunala planet? Ja, det har blivit det sedan förre statsministern Erlander lanserade den fantastiska tanken om det kommunala sambandet, att allting måste vara likadant i kommunerna som i staten. Men i övrigt tror jag att det finns mycket liten sanning i det påståendet. Vi kan med mycket stor fördel enligt min uppfattning ha ett helt annat partiväsen i en kommun än vi har i staten. Ingenting skulle bli sämre av det.

Vi talar i dag mycket om gräsrotsdemokrati. Kan vi komma närmare gräsrotterna än om vi ger möjlighet för lokala opinioner att komma till uttryck och påverka den lokala utvecklingen? De må gärna göra det i partiets form. Därmed har jag inte dragit slutsatsen att man, så fort någonting som kallar sig parti dyker upp, skall börja utbetala en generös klump kommunala pengar till det partiet.

Min uppfattning är — och den har jag givit klart uttryck åt tidigare — att någorlunda lika villkor i konkurrensen mellan de etablerade och de inte så väl etablerade borde åstadkommas på det andra sättet, nämligen genom att de etablerade avstod från att skaffa sig orättfärdiga fördelar som de andra inte kan komma åt. Men nu är vi alltså där, och det är utsiktslöst att propagera för den tanken. Då driver mig den politiska nödvändigheten till att försöka att åt-

Kommunalt partistöd

minstone i någon mån begränsa olyckorna, och det är vad man vill göra när man föreslår en annan fördelningsmetod.

Herr Johansson i Trollhättan sade att han i stort sett ser alla partier — uppenbarligen utom sitt eget — på samma sätt: moderata samlingspartiet, folkpartiet, centerpartiet, »Kyrktuppens vänner», »Kommunens väl», vänsterpartiet kommunisterna etc. Jag har länge anat det, herr Johansson; vi uppfattas alla som ett slags satelliter — litet större eller litet mindre men egentligen små allihop — som rör oss kring centrum, d. v. s. det socialdemokratiska partiet. Herr Johansson skär oss, moderata samlingspartiet och »Kyrktuppens vänner», över en kam. Jag förstår tanken bakom det. Det är en egocentrisk tanke, herr Johansson. Man känner sig själv som den tunga biten i mitten, som solen, kring vilken de andra rör sig. Och jag är säker på att det från solens utgångspunkt inte är så stor skillnad mellan Jupiter och Merkurius.

Herr LARSSON i Luttra (cp):

Herr talman! Statsrådet Lundkvist efterlyste motiveringen för att man skulle följa en annan linje när det gäller utformningen av det kommunala partistödets än man gjort när det gäller det statliga. Det finns utan tvivel skäl som talar för att man inte nödvändigtvis behöver kopiera det statliga systemet. Rent allmänt har jag den uppfattningen, att man också när det gäller det statliga partistödet har förstorat upp risken för splittring på småpartier. Jag tycker att det är ganska förvånande att man så starkt faller tillbaka på sådana argument när vi egentligen aldrig har haft några problem med småpartier här i landet, varken före eller efter det att vi genomförde det statliga partistödet.

Jag tror också att faran med att ha mindre partier är väsentligt mindre när det gäller den kommunala verksamheten än när det gäller den statliga;

det spelar i allmänhet inte så stor roll om man har med någon företrädare för ett litet parti, kanske t. o. m. ett tillfälligt tillkommet parti. Detta skall ställas emot vad som blir resultatet om man följer propositionens förslag. I en kommun där ett parti har en mycket stark ställning, en förkrossande majoritet — det finns exempel på kommuner där socialdemokraterna har en mycket stark majoritet och det finns exempel på kommuner där centerpartiet har en mycket stark majoritet — kan resultatet bli att fyra femtedelar av det kommunala partistödet tillfaller ett parti och den återstående femtedelen får fördelas på de övriga partierna. Jag kan inte komma ifrån att detta blir en orättvis fördelning, en fördelning som inte på långa vägar ger partierna likställighet när det gäller möjligheterna att bedriva information om den kommunala och kommunalpolitiska verksamheten. Det är därför man har försökt göra en avvägning, varvid man kommit till den ståndpunkt som utskottsmajoriteten nu företräder.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Jag märkte att efter tankens kranka blekhet ändå grep herr Carls-hamre när han började fundera på demokratins arbetsformer. Han var strax villig att medge att det trots allt för att demokratin inte skall spåra ur behövs vissa spärrar mot partisplittring i rikspolitiken. Han var dock inte beredd att acceptera att bestämmelserna för ett partistöd på den statliga nivån skulle ligga i linje med denna hans argumentering, men det vore kanske att begära litet för mycket.

Sedan frågade emellertid herr Carls-hamre, om vi behöver vara lika rädda för partisplittring på det kommunala planet. Kan vi inte när det gäller de kommunala frågorna arbeta under litet andra former med möjlighet för betyd-

Kommunalt partistöd

ligt fler partier att driva verksamhet och göra sig gällande?

Jag föreställer mig att vi allmänt är överens om att den kommunala verksamheten spelar en allt större roll i samhällsutvecklingen. Jag skulle kunna anföra en rad argument till förmån för det kommunala sambandet, som herr Carlshamre inte tycker om att jag redovisar, men jag skall inte trötta kamraren med det. Jag skall nöja mig med att säga att vi finner det nödvändigt och ändamålsenligt att bedriva den kommunala verksamheten i större kommuner för att på ett riktigt sätt kunna tillvarata medborgarnas intressen och att den betydelsefulla kommunala verksamheten inte får nonchaleras genom att man säger att de demokratiska arbetsformerna på den kommunala nivån är mindre viktiga än på den statliga nivån. Jag tror vi alla kan vara helt övertygade om att det också på det kommunala området är viktigt i vilka former vår demokrati arbetar.

Jag finner då att den inställning som högern från första stund hade leder till orimliga resultat. Man talade om 50 procent i grundbidrag. Det skulle innebära att vi skulle gå ännu längre när det gäller att gynna den typ av småpartier, som länsdemokratiutredningen har visat att vi har ganska gott om i förhållande till de mera seriöst och kontinuerligt arbetande partierna, partier av vilka vi förväntar oss att de genom sina insatser skall stärka demokratin och skapa ett riktigt underlag för den kommunala verksamheten.

Jag tror att det till syvende og sidst ligger till så här: Enligt förslaget i propositionen kommer det kommunala partistödet, när det sätts i funktion, att ge det resultatet, att ungefär 50 procent av partistödet hamnar där 50 procent av väljarna finns. Vi får en fördelning av 50 procent till det socialdemokratiska partiet och 50 procent till de övriga partierna, alltså i stort sett samma uppdelning som bland väljarna. Enligt det

förslag som oppositionen för fram skulle det socialdemokratiska partiet, som får ungefär 50 procent av rösterna, få nöja sig med 43 procent av partistödet, medan oppositionen med sina cirka 50 procent av väljarna, skulle få 57 procent av partistödet — jag räknar här med de fem partier som vanligtvis är företrädare i våra kommunala församlingar.

Jag förstår att man på borgerligt håll tycker att det ligger större rättvisa i att föra över litet mera medel på denna väg till den borgerliga kanten från den socialdemokratiska kanten. Märkvärdigare än så är det inte, misstänker jag.

Herr CARLSHAMRE (m) kort genmäle:

Herr talman! Det fanns en tid då socialdemokraterna var lika talrikt företrädare i denna riksdag som medborgerlig samling i Malmö var under fyra år, nämligen med *en* representant. Jag undrar hur många socialdemokrater som skulle ha ansett det rättvist att den gången införa ett statligt partistöd och fördela det så, att en trehundraåttiofemtedel gått till det socialdemokratiska partiet, medan väldiga belopp gått till de stora etablerade partier som då fanns.

Det kan väl inte vara ett demokratiskt intresse att konservera exakt den nuvarande partistrukturen. Ett stöd, kommunalt eller statligt, som till sin storlek är knutet till mandatantalet och därmed indirekt till väljarantalet, kan motiveras endast med en önskan att konservera inte bara den nuvarande partistrukturen utan också den nuvarande röstfördelningen. Den som har nått en viss position får medel för att slippa riskera att förlora den positionen. Detta är ett konserverande element. Vi vet redan förut att socialdemokraterna numera är starkt konservativa. Att de är konservativa på så sätt att de önskar bevara den nuvarande maktfördelningen och röstfördel-

Kommunalt partistöd

ningen vid valen kan vi begripa, men de borde åtminstone låta bli att maskera denna önskan som en fin demokratisk princip.

Fru **MOGÅRD** (m) kort genmäle:

Herr talman! Vad frågan rör sig om är huruvida vi är eniga om att partierna har ett behov av att nå alla väljare och att väljaren för att kunna göra ett medvetet val måste veta vilka de olika partiernas alternativ är. Det är på detta sätt man stimulerar väljare till aktivitet och intresse också mellan valen. Vi får då inte sätta något parti i efterhand, om det är möjligt att undvika det. Vi får heller inte bunta ihop partierna på det ena eller andra sättet så länge det existerar olika partier. Minst av allt får man tro att man får slabba på det område som vi diskuterar i dag, nämligen det ekonomiska, när vi inte tillåter att man slabbar med de demokratiska spelreglerna i övrigt.

Jag tycker att utskottets förslag är klart överlägset reservanternas med hänsyn till de principer som vi borde vara eniga om. Rädslan för partisplittning, som förs fram ständigt och jämt, måste vara överdriven. Vi har sett att det är mycket svårt för nya partier att slå sig fram. Framför allt måste väl den rädslan vägas mot kravet på rättvisa och på iakttagande av de demokratiska spelreglerna.

Herr **NORDSTRANDH** (m) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet Lundkvist ville göra troligt eller åtminstone påstå, att om mer än 25 procent av stödet utgår som fast bidrag till partierna — han nämnde 50 procent, som bl. a. jag har föreslagit i en motion — skulle uppkomsten av sådana småpartier, som herr Lundkvist och andra är så rädda för, underlättas.

Jag vill här understryka två saker. För det första skall detta fasta stöd, såsom klart framgår av motionen, gi-

vetvis inte utgå till partier som inte är representerade i fullmäktige. För det andra är beräkningarna om huruvida det bör vara 25 procent eller mer fotade på funderingar om och noga överväganden av hur mycket som behövs för att täcka de fasta kostnaderna. Jag tror inte, att det finns någon uppenbar risk för att en högre andel än 25 procent skulle frammana ytterligare småpartier.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet **LUNDKVIST**:

Herr talman! Jag tror visst att de beräkningar som man har gjort inom moderata samlingspartiet är fotade på vissa funderingar. Jag har tidigare relaterat min uppfattning om vilka funderingar dessa beräkningar är fotade på.

Fru Mogård säger att det ideala tillståndet är att ge alla partier lika mycket i partistöd. Hon vågade emellertid inte dra ut konsekvensen av detta ideala tillstånd utan var omedelbart beredd att dra sig tillbaka till en ståndpunkt som utesluter en del partibildningar och skapar ett gynnsammare läge för de partibildningar som hon själv företräder. Så ligger det till med idealiteten bakom hela detta resonemang att vi skulle skapa likhet för alla.

Vidare är det riktigt, herr Carlshamre, att det har funnits en tid, då socialdemokratin var företrädd med ett enda mandat här i kammaren. Det var under en tid, innan det över huvud taget kunde sägas, att vi hade en demokrati här i landet. Men det visade sig ändå, att det var möjligt för ett parti att under så vidriga omständigheter arbeta sig fram till en position i landet som t. o. m. har gjort det möjligt för det partiet att ta ledningen av landets politik. Det berodde förmodligen på att partiet företrädde en sådan allmän samhällssyn att den stämde överens med ett växande antal medborgares sätt att uppleva situationen i landet. Därigenom fick vi också bakom detta parti en stark samling av medborgarna.

Kommunalt partistöd

Skulle vi hantera medborgarna på ett sådant sätt som de makthavande gjorde på den tiden socialdemokratin representerades med ett enda mandat i riksdagen, är jag övertygad om att vår demokrati oberoende av hur vi utformar vårt partistöd i dag kommer att fungera så, att ett parti, även om det skulle starta med ett enda mandat, så småningom skulle komma i den majoritetsställning som det socialdemokratiska partiet har i dag.

Jag tror att vi ändå til syvende og sidst kan säga, att vi har anledning att både tänka gott och tro gott om den svenska demokratis sätt att fungera. Men jag tror också att vi skall vara överens om att vi måste vara mycket angelägna om att fundera allvarligt över demokratins arbetsformer och att man kanske inte kan hantera dessa frågor hur som helst. Vi skall inte behandla dem t. ex. ungefär på det sätt som jag tyckte att herr Carlshamre var inne på, när han menade att partisplittring kan i och för sig vara någonting som kan vara ganska skojigt och som kan vara värt att främja. Herr Carlshamre tog emellertid tillbaka det mesta av vad han sade på den punkten, och jag föreställer mig, att vi fortfarande är relativt överens — de demokratiska partierna emellan — att det finns många ting i detta sammanhang, som vi måste hålla fast vid, om vi verkligen vill vad vi säger oss eftersträva, nämligen en fördjupad och en stark demokrati.

Herr andre vice talmannen övertog ånyo ledningen av förhandlingarna.

Fru MOGÅRD (m) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet Lundkvist ifrågasätter min idealitet. Jag hoppas att jag inte har låtit alltför patetisk här i kammaren. Jag har försökt att föra en debatt som jag har uppfattat som saklig. Jag vill inte beskylla statsrådet Lundkvist för att ha slumrat till, men faktum är att han inte kan ha riktigt

hört på vad jag sade i mitt huvudanförande. Däri sade jag nämligen, att det enda absolut rättvisa vore att ge varje parti en lika stor summa, men så kom jag fram till en saklig reservation: som så ofta annars får man göra avsteg från den absoluta rättvisan, därför att konsekvenserna skulle bli orimliga.

Jag vill emellertid tillägga att konsekvenserna inte får utmålås så mörkt att man gör ett alltför stort avsteg från rättvisan. När det här i mörka färger utmålås vad som skulle hända om man införde den av utskottet föreslagna modellen, måste man enligt min mening misstänka att motiven för avstegen från rättvisan inte nämnts i klarspråk. Det måste föreligga något dunkelt intresse av att utmåla varje kommunal församling, som får partistöd enligt utskottets modell, som splittrad i ett otal små fraktioner som grälar på varandra dagarna i ända. Denna beskrivning kan inte vara rimlig.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Ju längre den här debatten fortskrider, desto angelägnare tycks de moderata vara att markera skillnader i förhållande till det förslag de ställt sig bakom i utskottet. Det som herr Carlshamre anförde, och detta gäller i viss mån även fru Mogård, innebär ju ett angrepp inte bara på utskottets reserver utan också på utskottets egna talesmän. Det finns en betydande skillnad mellan de ståndpunkter som herr Carlshamre nu intar och dem som i debattens början framfördes av herr Larsson i Luttra och herr Nelander. I själva verket ger sig herr Carlshamre in på ett synnerligen märkligt försök att framställa sig som en person som står över alla politiska partier. Han angriper mig därför att jag ser på frågan från socialdemokratisk synpunkt. Självfallet ser inte herr Carlshamre spörsmålet från moderata samlingspartiets utgångspunkt, utan har höjt sig över detta och betraktar saken något

Kommunalt partistöd

von oben som den politiskt intresserade icke partibundne mannen, som dock av någon anledning har hamnat här i kammaren för att vid detta tillfälle biträda förslaget om 75 procent fördelat efter antalet ledamöter, vilket ju utskottets förslag innebär.

När jag talade om »Kommunens väl» och jämförde med moderata samlingspartiet berodde detta inte alls på någon underskattning av vare sig det ena eller andra partiet. Jag markerade helt enkelt att om ett parti har en annan uppfattning än den jag företräder bemöter jag den vare sig partiet heter moderata samlingspartiet eller »Kommunens väl». Men lägg märke till att med propositionens system får även företrädare för »Kommunens väl», och inte bara representanter för moderata samlingspartiet, kommunalt bidrag om kommunen så beslutar, och det utgår med precis samma belopp. Partierna jämfälls i detta fall.

Vidare försöker man sig på ett verkligt konststycke när man i det ena andetaget säger att det är rättvist att varje parti får lika mycket, medan man i nästa yrkar bifall till utskottets förslag som uppenbarligen inte har denna innebörd. Utskottet sätter egentligen en ganska hög tröskel mellan de partier som är representerade i fullmäktige och dem som står utanför, och den tröskeln blir högre än i regeringens förslag. Grundbidraget kommer nämligen att innebära en ganska hög tröskel mellan ett parti som inte har något mandat och ett parti som har ett mandat. Vid ett mandat får partiet kanske 10 000 kronor i grundbidrag, men följer man regeringens förslag blir det kanske bara 2 000 kronor som ett mandatbidrag — ja, i småkommuner kanske ännu mindre.

Sedan kan man ha olika meningar om betydelsen av en nyansering av parti-verksamheten m. m. på det lokala planet. Men jag undrar om herr Carlshamre verkligen menar att idealet är tio

partier inom en kommun och att vi bör försöka få ett system som befrämjar tillkomsten av en sådan ordning. Trots allt tror jag nog att herr Carlshamre är ganska angelägen om att sådana partisplittringar inte sker inom de grupperingar som normalt brukar stödja det parti som han väl ändock tillhör.

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Debatten lider mot sitt slut, och jag måste nu ta tillbaka något av vad jag sade tidigare. I mitt inledningsanförande konstaterade jag nämligen att det på den borgerliga fronten rådde enighet om majoritetens förslag. Efter den förda debatten är det uppenbart att någon sådan enighet inte föreligger.

Sedan vill jag ge fru Mogård det erkännandet att hon i denna fråga har visat ett mycket stort partinit. Det skall vi inte underkänna. Det är också det som har legat i botten på hela hennes argumentation när det gällt fördelningen av det kommunala partistödet.

Herr Carlshamre var här inne på frågan om vår ställning till »medborgerlig samling» och till den nuvarande ordningen med tre partier, och han undrade om vi skulle kunna tänka oss att ge partistöd till »medborgerlig samling» efter de principer som reservanterna talar för. Ja, herr Carlshamre, det skulle vi. Då hade vi i nuvarande läge fått ungefär lika stora anslag på den borgerliga som på den socialdemokratiska sidan. Men med herr Carlshamres fördelning skulle den borgerliga sidan vid en delning på tre partier få ett väsentligt ekonomiskt övertag. Det tycker herr Carlshamre är riktigt.

Där vill jag knyta an till det exempel som utskottets ärade vice ordförande tog, nämligen att tre fjärdedelar av kommunens medborgare tillhör samma parti och den återstående fjärdedelen ett mindre parti. Herr Larsson i Luttra

Meddelande ang. nästa veckas plena — Inrättande av kommunaldelsråd och andra åtgärder för att stärka den kommunala självstyrelsens medborgerliga förankring

menade att fördelningen då skulle vara densamma, d. v. s. att anslaget till det lilla partiet skulle delas lika med det stora. Men det är inte innebörden av majoritetens förslag. Det är möjligt att jag missuppfattade herr Larsson i Luttra på den punkten. Majoritetens förslag innebär bara att grundbidragen skall bli lika stora. I en kommun av den antydda karaktären tror jag det skulle bli oerhört svårt att hos medborgarna vinna förståelse för att en sådan fördelningsprincip skulle vara rättvis. Säkerligen skulle man då ställa sig mycket tveksam till att över huvud taget anslå medel för denna verksamhet, om fördelningen skulle göras efter de linjer som utskottets majoritet talar för.

Herr talman! Med det anförda ber jag att ännu en gång få yrka bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen; samt 3:o) bifall till motionerna I: 1078 och II: 1244; och fann herr andre vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr Adamsson begärde likväl voteringsproposition, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 2:o) angivna propositionen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Georg Pettersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 91 ja och 114 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen av herr Georg Pettersson m. fl.

§ 6

Meddelande ang. nästa veckas plena

Herr ANDRE VICE TALMANNEN yttrade:

I enlighet med vad som angivits i den preliminära tidplanen hålles nästa vecka bordläggningsplenum tisdagen den 2 december kl. 16.00, arbetsplenum onsdagen den 3 december kl. 10.00 och frågestund och arbetsplenum torsdagen den 4 december kl. 10.00. Kammarens sammanträde fredagen den 5 december blir ett bordläggningsplenum och tar sin början kl. 14.00.

§ 7

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 37, i anledning av motioner angående samhällsplaneringen i den del dessa avser rätten att utbekomma allmänna handlingar i stadsplaneärenden.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8

Inrättande av kommunaldelsråd och andra åtgärder för att stärka den kommunala självstyrelsens medborgerliga förankring

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 38, i anledning av motioner

Inrättande av kommunalråd och andra åtgärder för att stärka den kommunala självstyrelsens medborgerliga förankring

om inrättande av kommunalråd och andra åtgärder för att stärka den kommunala självstyrelsens medborgerliga förankring.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr ERIKSSON i Arvika (fp):

Herr talman! Den pågående kommunsammanslagningen medför bl. a. att ett stort antal medborgare, vilka som förtroendemän har deltagit i kommunernas skötsel, nu kommer att få frånträda sina befattningar. Antalet förtroendemän kommer att minska mycket starkt. Vi hade i vårt land fram till 1959 cirka 200 000 verksamma förtroendevalda kommunalmän. Detta antal minskades redan med 1951 års reform, och när storkommunsreformen blir genomförd kommer vi att ha kvar kanske 40 000, möjligen upp till 50 000, förtroendemän inom den kommunala självstyrelsen.

Denna utveckling är allvarlig på två sätt. Dels blir det färre människor som deltar i det kommunala arbetet och ett mindre antal medborgare som får inflytande över de kommunala besluten, dels kommer nedskärningar att mycket kännbart gå ut över glesbygdsrepresentationen. Det kommer att finnas kommuner med låga befolkningstal som inte kommer att få någon eller bara mycket liten representation i den blivande storkommunens fullmäktige, styrelser och nämnder. Denna förändring sker i en tid när vi prövar alla vägar för att öka medborgarnas inflytande på olika områden.

Detta är, herr talman, huvudmotivet till att det har väckts flera motioner i denna fråga, motioner som har till syfte att man skall söka nya vägar för att stärka den kommunala självstyrelsens medborgerliga förankring. Vi har bl. a. i den motion som herr Jönsson i Ingemarsgården och jag väckt i denna

kammare pekat på hur de förtroendevalda varit kontaktmän mellan de kommunala instanserna och invånarna i kommunen.

Såsom en möjlighet att behålla kontakten mellan medborgarna och de styrande i kommunen har vi aktualiserat frågan om skapande av s. k. kommunalråd och föreslagit att det skall göras en utredning om denna form för breddande av den kommunala aktiviteten. Utskottet betonar också att det inte råder några skiljaktiga meningar om angelägenheten av de frågor som aktualiserats i motionerna men avstyrker ändå dessa. Flera skäl åberopas för avstyrkandet. Det pekas bl. a. på att kommunerna redan nu har en viss rätt att inrätta lokala opinionsorgan. För min del tycker jag inte att det skälet är särskilt starkt. Några klara bestämmelser för hur dessa organ skall tillsättas eller vilka arbetsuppgifter de skall ha finns inte. Kommunalrättskommittén har också påpekat att en lagstiftning skulle på ett helt annat sätt fästa uppmärksamheten på möjligheterna att inrätta opinionsorgan.

Ett annat skäl som utskottet anför för sitt ställningstagande och för att riksdagen för närvarande inte skall fatta beslut om några åtgärder på området är — det medger jag — något starkare. Det pekas på att departementschefen kallat företrädare för de politiska partierna och representanter för de kommunala förbunden m. fl. till överläggningar där bl. a. frågan om den kommunala självstyrelsens lokala förankring skall aktualiseras. Jag vet inte i vilken mån den tillsatta arbetsgruppen har klara direktiv att ta upp dessa frågor, men om arbetsgruppen har möjligheter att behandla frågan tycker jag att det kan finnas skäl att inte nu bifalla motionerna. Jag skulle för egen del ha önskat ställa ett yrkande om bifall till dem, men jag avstår från att göra det och böjer mig för utskottets

Överförande av värnpliktiga jordbrukare m. fl. till lokala försvarsförband

skrivning. Låt mig emellertid uttrycka förhoppningen — och jag skulle gärna ha sett att statsrådet Lundkvist varit kvar i kammaren och fått ta emot önskemålet — att dessa frågor måtte få en snabb behandling och en bra lösning. Det är nämligen mycket viktiga frågor för den kommunala demokratin, inte minst när det gäller kontakten med glesbygderna i framtiden.

I detta anförande instämde herrar *Wiklund* i Stockholm, *Jönsson* i Inge-marsgården, *Sellgren* och *Antby* (samtliga fp).

Herr **LARSSON** i Luttra (cp):

Herr talman! Som en av motionärerna redan sagt råder det inte några delade meningar om betydelsen av de frågor som här aktualiserats. Att utskottet föreslår att motionerna skall avslås har helt andra orsaker. Eftersom det inte ställts något yrkande om bifall till motionerna kan jag nöja mig med att konstatera att frågorna är föremål för överläggningar i den s. k. arbetsgrupp som diskuterar den kommunala demokratis problem och att diskussionen där i rätt stor utsträckning gäller just möjligheterna att ordna kommundelsråd.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 9

Överförande av värnpliktiga jordbrukare m. fl. till lokala försvarsförband

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 156, i anledning av motioner om överförande av värnpliktiga jordbrukare m. fl. till lokala försvarsförband.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr **PERSSON** i Heden (cp):

Herr talman! I motionerna I: 506 och II: 444 har jag och några medmotionärer hemställt om att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om att 1966 års värnpliktskommitté ges i uppdrag att pröva frågan om jordbrukares och andra jämförbara företagares överförande till lokala försvarsförband i syfte att reducera de negativa verkningarna av driftavbrott vid fullgörande av repetitionsövningar.

Av lättförståeliga skäl gäller detta s. k. ensambbrukare, vilka på grund av att de själva sköter sitt företag har ytterst stora svårigheter att under så pass lång tid som en repetitionsövning varar kunna erhålla någon ersättare. Det finns exempel på lantbrukare som blivit nödsakade att vidtaga stora förändringar beträffande driftformen inför en förestående repetitionsövning. Oftast äger repetitionsövningarna rum under en för jordbruket synnerligen arbetsfylld tid, då ingen dag får gå förlorad. Jag tänker i detta fall på månaderna augusti, september och början av oktober, då spannmålsskörden pågår. Varje stund är då dyrbar, och en inkallelse vid den tidpunkten kan äventyra hela spannmålsskörden. Samma är förhållandet under månaderna april och maj då vårkampanjen pågår. Man kan dessutom tillägga att skördekampanjen numera är helmekaniserad med dyrbara och inte alltid så lättskötta redskap. Det finns, med andra ord, ingen möjlighet för andra än dem som är kvalificerade att sköta dessa maskiner. Detta komplicerar ytterligare problemet om ersättningsarbetskraft. Tendensen till allt större arealenheter per brukningsdel betyder därtill en utsträckt skördetid, som ytterligare försvårar frånvaro under denna tid.

Överbefälhavaren har i sitt remissyttande över motionerna bl. a. åberopat värnpliktsutredningen som i detta sammanhang anförde att jordbrukets behov av arbetskraft i fred skall beaktas sär-

Överförande av värnpliktiga jordbrukare m. fl. till lokala försvarsförband

skilt, men att detta liksom hittills efter »noggrann behovsprövning och i rimlig omfattning bör kombineras med anstånd, permission och tjänstledighet för den enskilde värnpliktige».

Utskottsutlåtandet byggs också till viss del upp efter denna uppfattning. Jag är angelägen om att få detta antecknat till protokollet, därför att möjligheterna för en ensamföretagare att er hålla anstånd eller uppskov bygger på detta. I sanningens namn vill jag gärna tillägga att de myndigheter som beröres i samband med en anstånds- eller uppskovsansökan i många stycken har gått in för en välvillig behandling.

Jag är helt medveten om de svårigheter som kan uppstå för de militära myndigheterna att bevilja ett visst antal personer anstånd eller ledighet, eftersom förbandet härigenom till viss del kan brytas sönder, men jag förutsätter också att utskottet är medvetet om de stora problem och svårigheter som uppstår för en ensambrukare i en situation som inträffar vid inkallelse speciellt under skördetid. Jag har den uppfattningen att civilförsvaret, och speciellt då hemvärnet, har stor betydelse för totalförsvaret. Därför tror jag att den militära delen av försvaret skulle förbättras, om det gäves ett tillfälle till hemvärnets förstärkning genom att man dit överförde vissa yngre värnpliktiga. Men försvarsberedskap utgörs inte bara av militära förband. Lika viktigt och oundvikligt är att livsmedelsförsörjningen tryggas, ty utan en sådan är också den militära försvarsdelen utan tvekan till ingen nytta. En kombination av dessa faktorer är oundviklig. Såsom angivits i berörda motioner kan en överföring av vissa värnpliktiga vara ett led härutinnan, ty därigenom underlättas möjligheterna för dessa att både tjäna det militära försvaret och samtidigt hjälpa till med livsmedelsförsörjningen. Jag tror därför att det kunde vara värdefullt om 1966 års värnpliktskommitté bleve i tillfälle att pröva de i motionerna angivna

synpunkterna. Tyvärr har inte statsutskottet ansett detta, utan hemställer att riksdagen avslår motionerna.

Jag skall för dagen inte ställa något yrkande, utan vill avvakta resultatet av vad överbefälhavaren i sitt remissvar antyder, nämligen »att 1966 års värnpliktskommitté för närvarande överser vissa frågor som ansluter till i motionerna behandlade problem». Av detta yttrande framgår att »i motionerna behandlade problem» oavsett vad statsutskottet hemställt kommer att prövas av 1966 års värnpliktskommitté, och det är jag mycket glad över. Jag vill i sammanhanget uttala den förhoppningen att denna översyn inte måtte fördröjas och att till dess resultatet därav föreligger de regler om uppskov respektive anstånd för ensambrukare, som statsutskottet i sitt utlåtande 156 hänvisar till, tolkas så generöst som det någonsin är möjligt att göra.

Herr GUSTAVSSON i Ängelholm (s):

Herr talman! Jag skall inte ingå i någon polemik mot herr Persson i Heden, utan vill bara helt kort anföra att utskottet har ansett att de militära myndigheterna är ganska generösa när det kommer in framställningar om uppskov med militärtjänstgöring, vilket herr Persson i Heden här har framfört en förhoppning om.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 10

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 157, i anledning av motioner om åtgärder för att demokratisera försvaret, och

nr 158, i anledning av motion angående möjligheterna att inom försvaret ersätta cykeltolkning med andra transportsätt.

En statlig transportorganisation för inrikesflyget, m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 11

En statlig transportorganisation för inrikesflyget, m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 159, i anledning av motioner om dels en statlig transportorganisation för inrikesflyget, m. m., dels en översiktlig plan för inrikesflygets utbyggnad.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr GUSTAVSSON i Ängelholm (s):

Herr talman! I egenskap av upphovsman till motionen II: 689, som behandlas under denna punkt på dagordningen, kan jag med tillfredsställelse konstatera att motionen rönt en mycket positiv behandling såväl hos remissinstanserna som i utskottet.

Luftfartsverket instämmer i sitt yttrande i motionärernas uppfattning »att det svenska inrikesflyget har utvecklats så att det nu omfattar i stort sett alla orter, där lönsamt inrikesflyg kan bedrivas, — — — i vad avser den inrikes linjefarten med större flygplan (50—90 passagerare)». Man påpekar emellertid också att linjenätet i framtiden kan komma att utsträckas till nya platser på grund av omlokalisering av industrier o. s. v. och därav föranledda befolkningsomflyttningar, som gör att tillräckligt hög lönsamhetsnivå för en annan ort kan uppnås. Luftfartsverket framhåller även att senare års verksamhet visar att en utveckling av den inrikes linjefarten med mindre flygplan till mindre orter har öppnat nya möjligheter till ökad flygplanstrafik. Taxi- och affärsflyget har också under senare år kraftigt utvecklats. Inrikesflygets utveckling under de närmaste åren anser man kommer att kräva mindre flygplatser än de nu befintliga primärflygplat-

serna, och man anser också att det bör vara en kommunal angelägenhet att efter en regional planering lokalisera och bygga ut dessa flygplatser. Därför anser luftfartsverket det inte nödvändigt att företa den översiktliga planering som föreslås i motionerna, utan regionala planer för dessa flygplatser bör upprättas av länsstyrelserna. Luftfartsverket har sålunda i sitt uttalande inte ställt sig helt positivt till yrkandena i motionsparet I: 633 och II: 689.

SAS och LIN skriver däremot i sitt gemensamma yttrande att utvecklingen kan förutsättas kräva ett ökat behov av reguljära flygförbindelser. Man anser det önskvärt att få till stånd sådant samråd mellan berörda parter att en planerings- och anläggningssamordning kan ske och tillstyrker därför motionärernas förslag om en översiktlig plan för inrikesflygets utbyggnad.

Även Svenska kommunförbundet är positivt och framhåller bl. a. att den väntade ökningen av den inrikes linjetrafiken inte kan beräknas få sådan omfattning att alla kommuner som är beredda att satsa ekonomiskt härpå kan erhålla reguljär trafik. Det rör sig om mycket stora och i vissa fall fortlöpande ekonomiska engagemang. Förbundet framhåller vidare att det, med hänsyn till att ingen plan för inrikesflygets utbyggnad finns, föreligger risk för att utbyggnaden blir slumpmässig, varför kommunernas handlande skulle underlättas om de hade tillgång till en statlig långsiktig planering för det reguljära inrikesflyget. Förbundet biträder därför motionärernas synpunkter.

Statsutskottet erinrar om att riksdagen genom beslut 1967 fastlagt riktlinjerna för luftfartsverkets verksamhet och organisation och finner det inte minst av samhällsekonomiska skäl angeläget att de av motionärerna aktualiserade frågorna får en tillfredsställande lösning. Vidare säger man att behov synes föreligga av en mer översiktlig planering. Utskottet finner det därför an-

En statlig transportorganisation för inrikesflyget, m. m.

geläget att Kungl. Maj:t prövar möjligheterna att få till stånd en sådan undermedverkan av luftfartsverket.

Herr talman! Jag har all anledning att vara nöjd med den behandling som motionerna har fått såväl i remissinstanserna som i statsutskottet och ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BJÖRK i Påarp (s):

Herr talman! Tillsammans med några medmotionärer har jag i motionsparet I: 267 och II: 299 tagit upp frågan om ett civilt flygtransportnät i Sverige samt startandet av en statligt ägd gods-transportorganisation inom flyget.

Gods transporteras nu på det ordinarie passagerarflygets turor eller med specialbeställda flyggodstransporter. Som vi motionärer har anfört är det av stor vikt att alla kommunikationsmedel utnyttjas optimalt till gagn för både den enskilde och det allmänna. Jag vill framhålla vikten och nödvändigheten av att, som anförts i motionerna, inrikesflyget får en mer aktiv samordning i avsikt att skapa bättre ekonomi och en högre utnyttjandegrad än tidigare. Varje sådan form av samordning saknas nu, och det är ett starkt intresse för konsumenterna att kostnadsutvecklingen ständigt bevakas. Samordningen i de nuvarande trafikföretagen synes inte ha nått särskilt långt. Konsumenterna har i dag rätt att kräva att det från det allmännas sida sker en god planering beträffande både ekonomi och samordning.

På denna punkt finner jag en egenomlighet i utskottets behandling av frågan. Utskottet har tydligen inte uppmärksammat vad som hänt i denna fråga sedan motionen skrevs. Det har nämligen startats ett helstatligt bolag, som flyger både passagerare och frakt. Crownair heter bolaget och det startade den 1 februari 1969. Ordförande i bolaget är Lars Brisning, som också är ordförande i Utvecklingsbolaget.

Jag finner det anmärkningsvärt att utskottet inte uppmärksammat den utveckling som ägt rum och som väl överensstämmer med yrkandet i vår motion, nämligen att man borde skapa en statlig aktivitet på detta område. På denna punkt har vi alltså utan utskottets medverkan blivit tillgodosedda genom Utvecklingsbolagets åtgärder.

Motionen II: 299 syftar till en samordning mellan system och flygföretag. Det som hänt bör kunna ses som ett led i en aktiv utveckling som är på väg.

Crownair övertogs våren 1969 av Utvecklingsbolaget och är, som jag tidigare sagt, ett helstatligt flygföretag — det enda i sitt slag i landet.

Enligt bolagsordningen skall man bedriva direktions- och taxifygningar samt även utöka chartertrafik. Företaget handhar för närvarande de militära permittenttransporterna i mycket nära samarbete med flygvapnet och naturligtvis även med SAS och Linjeflyg.

På grund av att man har klart uttalade rationaliseringssträvanden kombinerar företaget i viss utsträckning denna verksamhet med flygningar även för arbetsmarknadsstyrelsen och medverkar därigenom vid omplaceringen av arbetskraft. Denna verksamhet håller på att ytterligare utvecklas.

Det anmärkningsvärda är att man lyckats genomföra en prissättning som ligger väl i nivå med de gängse kostnaderna för järnvägsresor.

Företaget ställer dessa flygresurser till förfogande även för riksdag, regering och övrig statsförvaltning. Man tillhandahåller naturligtvis även det privata näringslivet tjänster på detta område. Man arbetar dels med egna flygplan, dels med hyrda flygplan och har skapat ett väl utbyggt samarbetsnät.

Den statliga flygtransportapparatens är för närvarande utspridd på många händer. Vårt motionskrav ger stora möjligheter till rationaliseringar och samordningar. Flygvapnet, polisen, tullen,

En statlig transportorganisation för inrikesflyget, m. m.

kartverket m. fl. har alla behov av flygtransporter. Det är tjänster på detta område som bolaget har möjligheter att erbjuda.

Utskottet finner det alltså inte motiverat att skapa ett särskilt statligt organ för att ombesörja de inrikes luftburna godstransporterna. Men utskottet har inte anfört att man känner till att det redan etablerade bolaget existerar från den 1 februari. Jag finner det därför anmärkningsvärt att man inte tagit upp frågan utifrån dessa utgångspunkter. Utskottet anför att det inte finns något underlag för en dylik verksamhet. I realiteten har Utvecklingsbolaget redan gjort dessa bedömningar och alltså redan satt i gång med transporter enligt de normer som föreslås i motionen. Vi är naturligtvis glada för att motionen lett till så snabba åtgärder.

När det nu finns ett helstatligt företag, som genom samarbete får möjligheter att samordna verksamheten och som kan byggas ut för de uppgifter som motionen avser, anser jag att frågan kommit i ett nytt läge. Motionen har alltså på denna punkt bifallits.

Jag vill därutöver framhålla att remissinstanserna SAS och Linjeflyg, i vilka svenska staten har inflytande på minoritetsposterna, har lämnat oriktiga uppgifter i ett gemensamt remissvar. Man säger sig nämligen avse att starta trafik med smärre flygplan för matarlinjer årsskiftet 1969—1970. Detta projekt är nedlagt, och planerna kommer alltså inte att förverkligas. Luftfartsverket har däremot i sitt remissvar framhållit: »Strävandena att bygga ut inrikesflyget på nya sträckningar torde under de närmaste åren komma att koncentreras till trafik med flygplan, som rymmer upp till 20 passagerare och som därför kräver mindre flygplatser — — —.» Detta är en uppgift som det helstatliga företaget är berett att taga på sig.

Herr talman! Nu när det finns ett helstatligt flygorgan som specialiserat

sig på samordningen och samarbetet är det nödvändigt och riktigt att staten ser till att det görs en rejäl satsning, helst statlig, på detta nya flygbolag, så att man där kan klara de uppgifter man är beredd att utföra. Det är nödvändigt att det görs klart för allmänheten att dessa förutsättningar finns. Vi märker här att utskottet inte har känt till det, och jag tror inte det är speciellt känt ute i landet. Det finns alltså anledning att ge bättre offentlighet åt dessa möjligheter.

Jag vill också ta upp ett par andra synpunkter i sammanhanget. Vi står inför en nordisk gemensam marknad som kommer att utvecklas undan för undan. Jag finner det viktigt att man från det allmännas sida har möjligheter att göra en rejäl satsning, inte bara inom det egna landets gränser utan också i Norden i övrigt. Detta företag kan alltså inom ramen för den nordiska marknaden väl gagna det allmänna när det gäller transporter och näringslivets utveckling.

Jag har med det anförda velat fästa uppmärksamheten på en utveckling som undgått utskottet. När det nu finns ett sådant bolag, bör riksdagen också vara beredd att stödja dess fortsatta utveckling.

Herr LINDKVIST (s):

Herr talman! Att det finns ett klart uttalat behov av en översiktlig plan för inrikesflygets fortsatta utbyggnad bevisas bl. a. av den enhälliga anslutning till motionerna I: 633 och II: 689 som statsutskottets utlåtande vittnar om. Detta konstateras när merparten av all flygtrafik är på väg in i jetåldern; detta gäller såväl inrikes- och utrikestrafiken som den starkt ökande godstrafiken i luften. När nu en utredning beställs hos Kungl. Maj:t bör dock statsutskottets skrivning kompletteras.

Det gäller inte bara hur flygplatserna skall se ut eller hur lönsamheten skall bringas i överensstämmelse med

En statlig transportorganisation för inrikesflyget, m. m.

de riktlinjer för luftfarten som riksdagen givit. Till bilden hör nämligen också något så viktigt som miljön; man måste ta hänsyn först och främst till de människor som på sina arbeten eller i sina bostäder får bullerkontakt med flygplatserna, påfrestningar som naturligtvis drabbar olika beroende på personlig känslighet och avståndet till bullercentrum men som förorsakar problem varåt måste ges högsta prioritet vid planeringen. Eljest riskerar vi att enskilda personer får sitta emellan för att lönsamheten och tekniken skall få sitt. Det behövs således en översiktlig plan där man väger in alla de element som hör till det moderna Sveriges planering.

En dryg mil från Riksdagshuset finns en flygplats som i detta sammanhang förtjänar uppmärksammas, därför att vi där kan hämta värdefulla erfarenheter för den framtida planeringen. Det gäller Bromma flygplats, anlagd i mitten av 1930-talet. Den har under senare delen av 1950-talet och främst under hela 1960-talet stått i centrum för en bitter fejd mellan å ena sidan flygbolagen, starkt sekunderade av luftfartsverket, och å andra sidan tiotusentals personer som har fått bidra till Brommaflygets enorma utveckling genom en så starkt försämrad boendemiljö, att man tidvis häpnar över att något sådant kan tillåtas i ett land som vårt med en sådan miljöpolitisk aktivitet.

Den breda allmänhetens intresse för en godtagbar områdesmiljö i Stockholms västra förorter och intilliggande områden i Solna och Sundbyberg har sin mest framgångsrika förankring i de kommunala myndigheterna, främst då hälsovårdsnämnden i Stockholm, som för sin realistiska syn på miljöfrågorna i anslutning till Bromma förtjänar ett hedersomnämmande, och den opinionsbildning som en rad organisationer engagerat sig i. Jag tror knappast att någon politiker i Stockholm med omnejd kan tänkas vara anhängare av

tanken, att Bromma flygfält skall bli kvar och betjäna den alltmer växande inrikestrafiken med jetplan, som en rad flygverksamma personer talar engagerat för.

Detta exempel bevisar hur tydligt som helst att det lätt uppkommer motsättningar vid planerandet av nya flygplatser till krav på bevarande av självklara miljövärden. Vi vet att det i framtiden i huvudsak blir fråga om jettrafik, och jetbullret blir för de intill flygplatserna boende en oerhörd påfrestning. Men det kan också leda till onödiga spänningar mellan de planerande och administrerande flygmyndigheterna, om man först i efterhand uppmärksammar exempelvis bullerfrågorna.

Redan 1962 stod det helt klart efter en statlig utredning om flygbullret, att Bromma inte skulle trafikeras med jetplan. Självfallet är det mera lönsamt för de trafikerande flygbolagen att låta också dessa plan gå ned på en centralt belägen flygplats, även om planen är hårt bullrande och även om det sker i nära anslutning till en omfattande bostadsbebyggelse.

Det mest uppseendeväckande är emellertid att man på ansvarigt håll inte tillmäter miljön kring flygplatsen eller bullerproblemen någon egentlig betydelse. Trots alla varningar från kommunala myndigheter tillstyrkte luftfartsverket jettrafik på Bromma så sent som under försommaren 1968. Det skedde i strid mot en alldeles överväldigande opinion i området, vilken regeringen tog hänsyn till när luftfartsverkets beslut undanröjdes i konselj. Då hade ett stort antal organisationer och enskilda överklagat luftfartsverkets beslut, som man fann helt oförenligt med normala krav på en acceptabel miljö.

För alla något så när initierade som tar miljöfrågorna på allvar står det helt klart att Brommafältet har spelat ut sin roll och är dömt att försvinna. I ett sådant läge bör observeras ett uppspel kring flygfältets framtid, där såväl luft-

fartsverket som styrelsen för teknisk utveckling starkt engagerat sig för att behålla inte bara Bromma flygfält utan också Bulltofta i Malmö, med bestämda krav på jettrafik på både dessa och andra linjer i inrikestrafiken. Enskilda tjänstemän i framstående ansvarspositioner har gjort uttalanden, där de t. o. m. hävdar att frågan om Brommafältet inte är en politisk fråga utan en teknisk, att man kan slå vakt om detta flygfält och därmed flygets intressen, om bara politikerna låter bli att lägga sig i debatten. I ett av dessa uttalanden angrips den socialdemokratiska partikretsen i Västerort i Stockholm för valtaktiska manipulationer. Att sådana inhopps i debatten ligger helt i flygbolagens kommersiella intresse är ställt utom all diskussion. Både SAS och Linjeflyg är verksamma i denna debatt. Den energi som här utvecklas förmår inte dölja de kommersiella intressen som dominerar dessa företag. I debatten förenklas miljöskildringen och bullerbesvärerna till oigenkännlighet. Jag ställer frågan, om det är i överensstämmelse med statmakternas intentioner att såväl luftfartsverket som styrelsen för teknisk utveckling så påtagligt kämpar på exakt samma handlingslinje som flygbolagen.

Vi är många som anser, med all respekt för de redovisade ståndpunkterna, att såväl luftfartsverket som styrelsen för teknisk utveckling har skyldighet att i sin bedömning väga in de allmänna hänsyn till människor och miljö som i andra avseenden numera präglar samhällets miljöaktivitet. Samma krav kan vi uppenbarligen inte ställa på vare sig SAS eller Linjeflyg.

Därmed har jag också, herr talman, med utgångspunkt i erfarenheter från Bromma flygfält velat markera vikten av att en översiktlig plan för inrikestrafiken och dess utbyggnad får ett starkt lekmannainflytande vid den utredning eller planläggning som nu bestämts av Kungl. Maj:t. Flygets utveck-

ling, som vi alla knyter stora förhoppningar till och gärna vill stimulera, får inte styras enbart av tekniker eller domineras av kommersiella företagsintressen. Menar vi allvar med miljökraven, bör företrädare för de enskilda konsumenterna få ett sådant inflytande, att deras tungt vägande intressen i största möjliga utsträckning kan tillgodoses. Enligt min mening är exempelvis luftfartsverket så hårt engagerat för ett bevarande av bl. a. Bromma flygfält, att verket inte längre rent objektivt förmår väga in synpunkter av miljövärdande värde för vårt utvecklingsbara inrikesflyg.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 12

Det svenska allmänflyget, m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 160, i anledning av motioner rörande det svenska allmänflyget, m. m.

I de likalydande motionerna I: 119 av herr *Harald Pettersson* samt II: 135 av herrar *Börjesson* i Falköping och *Eriksson* i Bäckmora hade hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning av frågan om olika åtgärder som kunde stimulera en planmässig och snabb utbyggnad av allmänflygfälten enligt i motionerna anförda riktlinjer.

I de likalydande motionerna I: 595 av herr *Ingvar Andersson m. fl.* samt II: 718 av fru *Sundberg* och herr *Clarkson* hade bl. a. hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående allmänflygets vidare utveckling.

I de likalydande motionerna I: 599 av herrar *Brundin* och *Strandberg* samt II: 703 av herr *Lothigius* hade hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla 1. att allmänflygets framtidsutveckling prognostise-

Det svenska allmänflyget, m. m.

rades, 2. att de åtgärder och förslag var till analysen kunde förända under ställdes riksdagens prövning samt 3. att nu gällande koncessionsbestämmelser för inrikes flygtrafik bleve föremål för översyn syftande till möjligheter för allmänflyget att i fri konkurrens såväl med SAS och LIN som inbördes kunna bedriva inrikestrafik.

I de likalydande motionerna I: 319 av herrar *Strandberg* och *Brundin* samt II: 361 av fru *Sundberg* och herr *Clarkson* hade hemställt att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att nu gällande taxebestämmelser i avseende på allmänflygets villkor måtte justeras under hänsynstagande till vad i motionerna anförts.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 119 och II: 135, I: 599 och II: 703 samt I: 595 och II: 718, sistnämnda båda motioner i vad de avsåge utredning angående allmänflygets utveckling,

2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 595 och II: 718 i vad de avsåge luftfartsavgifter,

3. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 319 och II: 361.

Reservationer hade avgivits

1. beträffande *allmänflygets utveckling m. m.* av herrar *Virgin*, *Strandberg*, *Bohman* och *Nordstrandh* (samtliga m), som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 119 och II: 135, I: 599 och II: 703 samt I: 595 och II: 718, sistnämnda båda motioner såvitt nu var i fråga, som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anförda rörande allmänflygets utveckling m. m.;

2. beträffande *taxebestämmelserna för allmänflyget* av herrar *Virgin*, *Strandberg*, *Bohman* och *Nordstrandh* (samtliga m), som ansett att utskottet under 3 bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av

motionerna I: 319 och II: 361 som sin mening ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanternas anförda rörande översyn av taxebestämmelserna för allmänflyget.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fru **SUNDBERG** (m):

Herr talman! Riksdagen behandlar i dag två utlåtanden från statsutskottet vilka bägge avser frågor som rör allmänflyget. De beslut vi här fattar kommer att i hög grad påverka det flygets utveckling. Utvecklingen av den civila luftfarten i alla dess former, inte minst allmänflyget, kommer i sin tur att vara av stor betydelse för samhällsutvecklingen, kanske alldeles speciellt i Norrland. Det kan i det sammanhanget vara intressant att meddela, att en studiegrupp vid Lunds universitet efter en undersökning har funnit, att de dåliga möjligheterna att utvidga flyget i Norrland antagligen har haft större betydelse än de höga transportkostnaderna för lokaliseringen av näringsliv där uppe.

Riksdagen har i samband med bifall till statsutskottets förslag i dess utlåtande nr 159 — det beslutet fattades nyss — begärt en översiktlig plan för inrikesflygets fortsatta utbyggnad. I slutet av sitt utlåtande i det ärendet säger utskottet: »I sammanhanget synes också de med allmänflyget och dess utveckling sammanhängande frågorna böra uppmärksammas.»

Det är intressant att få konstatera att riksdagen här gått emot luftfartsverket som i sitt remissyttrande över förslaget om en översiktlig plan anförde att luftfartsverket inte fann det nödvändigt med en landsomfattande översiktlig plan för inrikesflygets fortsatta utbyggnad, utan ville uppdra åt länsstyrelserna att göra en sådan planering.

Man kan onekligen säga att det finns ett motsatsförhållande inom luftfartsverket. Samtidigt som verket skall svara för utvecklingen och planeringen av

Det svenska allmänflyget, m. m.

flyget i vårt land skall verket ju också drivas som ett affärsdrivande verk. I sistnämnda avseende måste det givetvis vara i verkets intresse att flyget i första hand utnyttjar de statliga primärflygplatserna. Att konsekvensen blir att verket därmed är mindre intresserat av en utbyggnad av mindre, kommunala fält är kanske ganska självklart. Det är därför med tillfredsställelse jag konstaterar att riksdagen följde utskottets förslag i det föregående utlåtandet.

Herr talman! Jag vill beröra det utlåtandet därför att jag tycker att det har visat luftfartsverkets brist på kompetens när det gäller att sikta framåt och se sitt ansvar också för utvecklingen av flyget och kanske alldeles speciellt allmänflyget som berörs i det utlåtande vi nu behandlar.

Riksdagen har fastställt att allmänflygets ställning skall uppmärksammas i samband med översiktsplaneringen. Därför är det något förvånande att utskottet ställt sig så kallsinnigt inför förslaget att utreda hela vidareutvecklingen av allmänflyget i vårt land. En sådan utredning har begärts såväl i motion II: 718 av herr Clarkson och mig som i motionen II: 703 av herr Lothigius, men utskottet konstaterar i detta utlåtande bara att en sådan utredning inte är erforderlig.

Vi har i vårt land ungefär tio affärsflygplan per miljon invånare. I USA finns på motsvarande invånarantal 110 affärsflygplan. Betydelsen av allmänflyget märks inte minst av att sådana här debatter i riksdagens kamrar i dag är vanligare och mera omfattande än bara för något år sedan. Allmänflyget ökar alltmer samtidigt som planen i högre grad övergår till att vara rustade för allväderstrafik, något som är av utomordentligt stor betydelse för trafiksäkerheten. Affärsflyget är i dag ingen lyxvara utan ett effektivt kommunikationsmedel som underlättar förbindelsen inte minst med avlägsna orter.

Jag vill i detta sammanhang erinra om vad styrelsen för teknisk utveckling fört fram i samband med att den föreslog en översyn av flygplatsplaneringen. Herr Lindkvist redogjorde för det och gick kanske i viss mån in i en polemik mot styrelsen för teknisk utveckling och styrelsens motiv. Styrelsen säger bl. a.: »Stora lokaliseringspolitiska effekter torde kunna erhållas genom en medveten satsning på goda inrikes- och allmänflygfält, fördelade över hela landet. Det kan därför ifrågasättas om inte en viss återhållsamhet med investeringar i nya storflygplatser som Sturup och Härryda bör iakttas.» Vidare säger styrelsen: »Genom omfördelning av aktuella investeringsmedel från större flygplatser till mindre, skulle sålunda snabbt ett flygplatsbyggnät kunna förverkligas och gynnsamma lokaliseringseffekter för Norrland erhållas.»

För att kunna bedöma utvecklingen av allmänflygfälten är man givetvis beroende av flygplatsernas lokalisering. Jag är medveten om att jag kanske i högre grad än vad herr Lindkvist gjorde vid behandlingen av det förra utlåtandet försöker att se utbyggnaden av affärsflyget som ett glesbyggsintresse, medan givetvis miljöfrågorna blir något annorlunda för en storstadsbo.

När man talar om miljö och affärsflyget ser jag det som en större tillgång för miljön att hårdare satsa på ett allmänflyg som kan nås lättare av ett stort antal människor som i dag har svårigheter med kommunikationerna.

Jag vill alltså starkt understryka styrelsens för teknisk utveckling uttalande och vill också framhålla, att det ligger en positiv miljöbedömning bakom yttrandet. Det sägs nämligen klart ifrån i yttrandet: »Den tekniska utvecklingen kommer inom en nära framtid att möjliggöra relativt tunga flygtransporter med lägre bullerstörningar än i dag även från relativt små flygplatser.» Vi får inte ta för givet att de framtida flygplanen, antingen de är mindre eller

Det svenska allmänflyget, m. m.

större, kommer att utsätta omgivningen för de stora bullerskador som i dag är märkbara. Man har bedömt utvecklingen av allmänflyget med framsynthet och också med känsla för vad den tekniska utvecklingen kan medföra i fråga om positiv miljöinverkan.

Regeringen försöker emellertid be-
träffande allmänflyget bl. a. föra en
otidsenlig avgiftspolitik med avseende
på landningsavgifter och förhindrar
därmed en konkurrens på lika villkor
mellan olika plantyper. Utvecklingen
på allmänflygets område visar nämligen
att det sker en övergång från lätta två-
motoriga plan till tyngre med bättre
utrustning, inte minst säkerhetsmässigt.

I motion II: 361 av herr Clarkson och
mig har taxebestämmelserna för all-
mänflyget begärts justerade. Motionen
avlämnades i januari och det är av in-
tresse att konstatera att ett par månader
efter avlämnandet förelade luftfarts-
verket Kungl. Maj:t ändringsförslag be-
träffande taxorna, trots att det förflu-
tit mindre än ett år sedan de nya taxorna
börjat gälla.

Landningsavgifterna beräknas ju ef-
ter flygplanens vikt. Som framfördes i
vår motion går en gräns vid 3 000 kilo
under vilken ett årskort för flygplanet
beträffande landning kostar 4 000 kro-
nor för ett obegränsat antal landningar.
Över denna vikt betalas per landning
32 kronor plus 10 kronor per passage-
rare. De flesta av våra affärsflygplan
väger mellan 2 000 och 4 000 kilo och
de som ej väger mer än 3 000 kilo kan
använda sig av årskortet. Några kilos
extra utrustning, som kan vara ytterst
önskvärd från säkerhetssynpunkt, kan
medföra en landningsavgiftsskillnad
vid årlig normalanvändning som mot-
svarar skillnaden mellan 4 000 kronor
och minst 50 000 kronor. Att tala om li-
ka konkurrens härvidlag är alltså
otänkbart. Luftfartsverkets förslag om
nya avgifter, som alltså framlades
mindre än ett år efter det att de tidi-
gare bestämmelserna börjat gälla, inne-

bär inte heller någon förbättring med
avseende på den fria konkurrensen.
Jag sade att de flesta flygplan tillhör
viktklassen 2 000—4 000 kilo, och vi vet
som sagt att utvecklingen går mot större
plan med bättre säkerhetsutrustning.
Den utvecklingen stoppas effektivt i
och med att gränsen satts vid 3 000 kilo.
Jag vill erinra om att International
Civil Aviation Organization, ICAO, som
är en internationell sammanslutning av
bolag på allmänflygets område, har re-
kommenderat 5 700 kilo som gräns för
ett årskort. Denna gräns tillämpas ock-
så i Danmark och inte minst i Finland
som verkligen har ett väl utbyggt affärs-
och allmänflyg. Jag vill också framhålla
att Norge har 8 000 kilo som gräns för
årskortet.

Reservanterna bakom reservation 2 i
statsutskottets utlåtande nr 160 begär
att Kungl. Maj:t beaktar de påtalade
oproportionerliga avgiftsökningarna
vid vissa viktgränser och de tröskeleff-
fekter som där uppkommer samt be-
gär att dessa skall elimineras.

Herr talman! Jag skall be att få yrka
bifall till de båda reservationer som är
fogade vid statsutskottets utlåtande nr
160.

Herr JOHANSSON i Norrköping (s):

Herr talman! Statsutskottets utlåtande
nr 160, som vi nu behandlar, bör stu-
deras jämsides med det utlåtande, nr
159, som kammaren nyss beslutade om.
De hör nämligen delvis samman. I det
förra utlåtandet har utskottet tagit upp
även frågan om allmänflyget och skri-
vit att det skall uppmärksammas i den
omtalade planeringen. Några reservan-
ter i nu förevarande utlåtande har an-
sett att utskottet borde ha gjort en star-
kare skrivning i det fallet, men vi i ut-
skottets majoritet har ansett att det räc-
ker med skrivningen i statsutskottets
utlåtande nr 159. Där säger vi: »I sam-
manhanget synes också de med allmän-
flyget och dess utveckling samman-

hängande frågorna böra uppmärksammas.»

I reservation 2, som fru Sundberg här har redogjort för, talas det om att luftfartsverket har skrivit till Kungl. Maj:t om de problem som uppstått i samband med fastställande av taxorna, och eftersom frågan nu ligger under Kungl. Maj:ts prövning har vi ansett att riksdagen inte bör skriva till Kungl. Maj:t. Vi tycker att det räcker med att regeringens har ärendet under behandling.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru SUNDBERG (m):

Herr talman! Jag är medveten om att detta nya förslag ligger under behandling av Kungl. Maj:t och att luftfartsverkets förslag till avgifter innebär en utjämning för flygplan under 3 000 kg vikt. Men förslaget innebär ingen ändring för flygplan med en vikt däröver. I luftfartsverkets förslag finns därför tröskeleffekten kvar i samma grad som förut. Enda skillnaden är att man begär att passageraravgifter på 10 kronor — 20 kronor för utrikes resa — skall utgå också för de lättare planen. Där kan man möjligen säga att det blir en viss utjämning. Men när det gäller 3 000-kilos-gränsen för årskort går man även i de nya förslagen emot ICAO:s krav på 5 700 kg som gräns. Därför hade det enligt vår åsikt varit lämpligt om riksdagen uttalat som sin mening att denna gräns skulle medge en friare konkurrens och att vi borde följa ICAO:s förslag.

Herr JOHANSSON i Norrköping (s):

Herr talman! Jag har den personliga uppfattningen att riksdagen över huvud taget skall vara mycket försiktig med att ge några rekommendationer till Kungl. Maj:t beträffande taxorna. Kungl. Maj:t kommer nog att pröva frågan i hela dess vidd, även om vi inte nu beslutar om några riktlinjer i detta av-

Det svenska allmänflyget, m. m. seende. Det kan nämligen inte finnas någon möjlighet för riksdagens ledamöter att i detalj sätta sig in i dessa frågor. Det är därför enligt min mening helt riktigt att följa utskottets linje och inte skriva till Konungen i denna fråga.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1) av herr Virgin m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Sundberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 3) i utskottets utlåtande nr 160, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2) av herr Virgin m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fru Sundberg begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställ-

Riktlinjer för omorganisation av den centrala skatteförvaltningen

des. Därvid avgavs 165 ja och 36 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 13

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag om sjömansförmedlingen och sjömanshusen.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 14

Riktlinjer för omorganisation av den centrala skatteförvaltningen

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 63, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjer för omorganisation av den centrala skatteförvaltningen jämte motioner.

I propositionen 1969: 127 hade Kungl. Maj:t hemställt att riksdagen beslutade att den centrala skatteförvaltningen omorganiserades den 1 januari 1971 enligt i propositionen förordade riktlinjer.

Med anledning av propositionen hade väckts de likalydande motionerna I: 1079 av herrar *Gösta Jacobsson* och *Yngve Nilsson* samt II: 1247 av herrar *Enarsson* och *Magnusson* i Borås, vari hemställdes,

att riksdagen med ändring av Kungl. Maj:ts proposition nr 127 beslutade att riksskattenämnden bibehölls som självständig enhet, samt

att uppgifterna uppdelades mellan riksskattenämnden och riksskatteverket i enlighet med vad i motionerna anförts.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

1. med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 127 besluta att den centrala skatteförvaltningen omorganiserades den 1 januari 1971 enligt de i propositionen förordade riktlinjerna,

2. avslå motionerna I: 1079 och II: 1247.

Reservation hade avgivits av herrar *Lundström* (fp), *Yngve Nilsson* (m), *Gösta Jacobsson* (m), *Mattsson* (cp), *Annerås* (fp), *Eriksson* i Bäckmora (cp), *Enarsson* (m), *Börjesson* i Falköping (cp) och *Ahlmark* (fp), som ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

1. med bifall till motionerna I: 1079 och II: 1247 besluta att riksskattenämnden skulle bestå som en självständig enhet med enbart judiciella uppgifter på sätt landskontorsutredningen föreslagit samt

2. i övrigt med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 127 besluta att den centrala skatteförvaltningen omorganiserades den 1 januari 1971 enligt de i propositionen förordade riktlinjerna.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr ENARSSON (m):

Herr talman! Bevillningsutskottets betänkande nr 63 gäller Kungl. Maj:ts proposition 127, som innefattar förslag om att den centrala skatteförvaltningen skall omorganiseras den 1 januari 1971. I propositionen omnämnes att förslag rörande organisationens närmare utformning och författningsförslag avses föreläggas 1970 års riksdag.

Utskottet har efter behandlingen av ärendet uppnått enighet om att en omorganisation bör ske i enlighet med departementschefens förslag — utom i ett avseende, nämligen att den nuvarande riksskattenämnden skall ingå i det nya riksskatteverket. Vi borgerliga ledamöter av utskottet har reserverat oss för att den nuvarande riksskattenämnden skall bestå som en självständig enhet med enbart judiciella uppgifter på sätt landskontorsutredningen på sin tid föreslog. Detta spørsmål har också tagits upp i motionerna I: 1079 och II: 1247. Vi reserverar hyser den uppfattningen,

Riktlinjer för omorganisation av den centrala skatteförvaltningen

att det från rättssäkerhetssynpunkt är av vikt att de fiskala och judiciella uppgifterna så långt det är praktiskt möjligt hålls åtskilda inom skatteväsendet. Stöd för denna uppfattning har vi i landskontorsutredningens förslag, som tillstyrkts av flertalet remissinstanser. Frågan om fördelningen av de fiskaliska och judiciella arbetsuppgifterna har sålunda varit föremål för omfattande diskussioner och överväganden innan nämnda utredning framlade sitt förslag. Vi anser därför att förslaget har sådan tyngd att det inte utan starkt vägande skäl bör frångås.

Enligt propositionen skall inom verket finnas en särskild nämnd med verkschefen som ordförande, där ärenden rörande förhandsbesked, bindande förklaringar och vissa dispenser avgörs, medan däremot verket skall meddela alla anvisningar — alltså även anvisningar som avser tolkning av författningsbestämmelser. Utskottsmajoriteten medger visserligen att denna samordning kan ge upphov till en konfliktsituation för verkschefen, om han deltagit i beslut rörande anvisningar inom ett visst ämnesområde och sedan fungerar som ordförande vid avgivande av förhandsbesked avseende samma eller liknande fråga. Vidare uttalas att verkschefen i sådant fall kan styra nämndens beslut så att det korresponderar med anvisningarna.

Det är enligt min mening en från rättssäkerhetssynpunkt ganska allvarlig situation som utskottsmajoriteten här pekar på. Men tyvärr drar utskottsmajoriteten, såvitt jag kan förstå, inte den riktiga konsekvensen när det gäller att förhindra uppkomsten av en sådan här situation. Konsekvensen av uttalandet borde ju närmast vara att man gick på reservanternas linje för att bevara riksskattenämndens fristående från riksskatteverket även i fortsättningen. Utskottsmajoriteten nöjer sig emellertid med att förutsätta att instruktioner skall utformas med förbud för ordföranden i

nämnden att deltaga i behandlingen av ärenden där han i sin egenskap av verkschef kan antas vara bunden av ett tidigare beslut. Det förefaller dock inte vara klart — jag har i varje fall inte kunnat utläsa det — hur organisationen i detta avseende kommer att fungera. Departementschefen talar nämligen i propositionen om att Kungl. Maj:t bör kunna förordna särskilda vice ordförande; uttalandet tyder på att det gäller pluralform. Han återkommer till detta resonemang när det gäller verkschefens ställföreträdare eller närmaste underordnade cheftjänstemän.

Det kan, som jag sade, inte utläsas huruvida dessa vice ordförande skall förordnas bland verkets tjänstemän eller bland de utomstående ledamöterna av nämnden. Om det dock skall bli någon effekt av de bestämmelser majoriteten förordar bör de vice ordförandena förordnas bland de ledamöter som inte är knutna till verket. Väljer man den motsatta vägen, riskerar man att det lätt uppstår misstro hos de skattskyldiga och hos allmänheten. Det riktades på sin tid hård kritik mot förhållandet att taxeringsintendenten hade närvarorätt vid prövningsnämndens sammanträden. Här tog lagstiftarna intryck av kritiken och tog bort närvarorätten.

Här är det fråga om rättstolkning på ett högre plan, och då finns det ju ännu större anledning att ha klar boskillnad mellan de fiskaliska och judiciella uppgifterna.

Riksskattenämnden har ur jävsynpunkt så grannlaga arbetsuppgifter att det föreligger fullgoda skäl för dess bibehållande. Ur rättssäkerhetssynpunkt har de skattskyldiga här berättigade intressen som bör tillgodoses, och inte minst bör det ordnas så att skattemyndigheterna från första till sista instans åtnjuter förtroende. Riksskattenämnden har under sin verksamhetstid skapat sig sådant och bör få fortsätta utan någon organisatorisk förändring.

Riktlinjer för omorganisation av den centrala skatteförvaltningen

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Eriksson* i Bäckmora och *Börjesson* i Falköping (båda cp).

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Efter många års diskussioner och även tidigare förslag har vi nu fått en proposition om ett riksskatteverk, som skall bli förvaltningsmyndighet för den centrala ledningen av beskattnings-, uppboräds- och folkbokföringsväsendet. Till detta ämbetsverk skall flertalet skattemyndigheter knytas.

Får jag understryka att syftet med detta är att åstadkomma en samordning, större likformighet och effektivisering av skatteväsendet. Så långt är vi alltså eniga, vilket också herr Enarsson alldeles nyss sade.

Oenigheten rör riksskattenämndens ställning i organisationen. Här har reservanterna varit rädda för rättssäkerheten, att det skulle bli en boskillnad mellan judiciella och fiskaliska uppgifter.

Utskottet delar inte denna uppfattning. Om man delar upp de dömande och de fiskaliska uppgifterna är det, som departementschefen framhåller, uppenbart att man inte når det syfte jag nyss nämnde, nämligen att koncentrera de centrala skattefunktionerna för att få fram en effektiv verksamhet och att beskattningen blir riktig och likformig. Man uppnår inte detta syfte med två från varandra skilda centralorgan. Med ett enda organ blir det betydande rationaliseringsvinster i administrativt avseende.

Bevillningsutskottets majoritet delar departementschefens uppfattning om att anvisningarna bör meddelas av verket, medan den särskilda nämnden — propositionen innebär att det inom skatteverket skall finnas en särskild nämnd — bör få avgöra de rent judiciella frå-

gorna. Hur skall man nu kunna avgöra vilka anvisningar som skall anses vara av rent praktisk natur och vilka som skall anses vara av rent judiciell natur? Redan detta måste skapa svårigheter vid uppdelningen. Avsikten är dessutom att verket skall utfärda anvisningar på en rad skatteområden, som för närvarande ligger utanför riksskattenämndens kompetensområde, exempelvis i fråga om punktskatterna. I fråga om dessa har i vissa fall den nuvarande kontrollstyrelsen långtgående myndiganden att anvisningsvägen reglera frågor av stor räckvidd för de skattskyldiga.

Man bör observera att de skattskyldiga även med den nya ordningen alltid kommer att ha möjligheter att överklaga beslut i skatteärende eller förhandsbesked. De får därigenom sina synpunkter prövade och beaktade, kan man anta. Ävenså måste givetvis meddelade anvisningar anpassas till rättspraxis, understryker vi. Vi menar att det för den blivande chefen för skatteverket måste vara angeläget att meddelade anvisningar inte i någon betydande omfattning ändras i enlighet med prejudikat i skattemål.

Herr talman! Som jag sade skall nämnden ha i stort sett samma sammansättning som riksskattenämnden för närvarande har, och det betyder att i nämnden kommer att sitta även representanter för de skattskyldiga för att tillvarata deras intressen. Dessa ledamöter får möjligheter att uttrycka sina avvikande meningar oavsett hur majoriteten inom nämnden ser på frågorna.

Utskottet är medvetet om att det kan uppkomma en konfliktsituation för verkschefen, om han har deltagit i beslut rörande anvisningar inom ett visst ämnesområde och sedan i ett ärende om förhandsbesked, som avser samma eller liknande fråga, fungerar såsom ordförande i nämnden. Det är detta reservanterna befarar. Vi menar dock att det kan undvikas, om man i den

Riktlinjer för omorganisation av den centrala skatteförvaltningen

instruktion som skall gälla för verket och dess nämnd tar in en föreskrift om att ordföranden i nämnden inte äger delta i behandlingen av ärende när han i sin egenskap av verkschef kan antas vara bunden av ett tidigare beslut. Utskottet förutsätter att den pågående utredningen om riksskatteverkets organisation beaktar dessa synpunkter. Sker detta och anpassas anvisningarna till rättspraxis, finns det enligt vår mening ingen anledning att frukta att rättssäkerheten råkar i fara.

Jag vill slutligen fästa uppmärksamheten på att utskottet uttalar att det föreliggande förslaget endast bör ses som en första etapp i den totala omorganisation av skatteväsendet som utredningen har förordat.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr *Vigelsbo* (cp).

Herr ENARSSON (m):

Herr talman! Fördelningen av arbetsuppgifterna mellan verket och nämnden trodde herr Brandt skulle bli vanskelig. Dessa vanskligheter kvarstår nog även om nämnden förankras inom verket. I propositionen finns det en uppräkning av vad nämnden skall syssla med, nämligen ärenden angående förhandsbesked, bindande förklaringar och vissa dispenser. Sådana ställningstaganden måste ändå göras, vare sig nämnden är knuten till verket eller inte, så de blir inte svårare med vårt förslag att nämnden skall vara fristående, såsom den är för närvarande. Jag tror inte att detta kommer att få någon reell betydelse för denna frågas lösning.

Jag skulle gärna vilja fråga herr Brandt hur han ser på just det spörsmål som jag inte har kunnat utläsa något svar på: Skall verkschefens ställföreträdare vara vice ordförande eller skall — som vi anser att det bör vara — vice ordföranden utses bland näm-

dens ledamöter? Vilken är herr Brandts uppfattning på den punkten?

Herr BRANDT (s):

Herr talman! På herr Enarssons fråga vill jag inte ge något bestämt svar. Den fortsatta utredningen får visa hur det skall ordnas. Beträffande organisationen hänvisar jag endast till vad utskottet har uttalat.

Herr Enarsson påstår att i det eller det avseendet skulle reservanternas förslag inte innebära någon försämring, utan det skulle kunna ordnas så eller så. Men det skulle ändå innebära den försämringen att man inte når vad man syftar till: att få en verkligt central organisation. Om man utgår från det väsentliga syftet, att verksamheten hos de olika skattemyndigheterna skall bli effektiv och beskattningen riktigare och mer likformig och att man kan eliminera konfliktsituationer genom det arrangemang som utskottet förordar, torde rättssäkerheten ingalunda råka i fara — tvärtom får man en mer likartad behandling av skattemål. Vinner man dessutom även administrativa fördelar, som resultatet torde bli, måste väl ändå alla medge att övervägande skäl talar emot den uppdelning som reservanternas yrkar.

Det kanske förtjänar att citeras vad departementschefen skriver i propositionen: »Skulle RN bli en helt fristående myndighet, måste uppenbarligen dess organisation bli liten med de nackdelar som det drar med sig i form av känslighet för personalstörningar, brist på elasticitet, svårigheter att skaffa och utnyttja kvalificerade kontorstekniska hjälpmedel m. m.»

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr ENARSSON (m):

Herr talman! Givetvis måste vi på alla sätt försöka undvika att rättssäkerheten för de skattskyldiga naggas i kanten genom denna organisationsform för

Ägandeförhållandena inom skogsnäringen

behandling av de administrativa frågorna.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Enarsson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 63, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Lundström m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Enarsson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 114 ja och 89 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 15

Ägandeförhållandena inom skogsnäringen

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 46, i anledning av motioner angående ägandeförhållandena inom skogsnäringen.

I de likalydande motionerna I: 726 av herr *Högström m. fl.* och II: 848 av herr *Svanberg m. fl.* hemställdes att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning snarast beträffande ägandeförhållandena inom den svenska skogsnäringen i syfte att öka samhällets innehav av skog och samhällets inflytande över den skogsindustriella sektorn.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t hemställa att motionerna I: 726 och II: 848 överlämnades till skogspolitiska utredningen för beaktande och att riksdagen härvid som sin mening gäve till känna vad utskottet anfört.

Reservation hade avgivits av herrar *Åkerlund (m)*, *Thorsten Larsson (cp)*, *Wirtén (fp)*, *Vilhelm Erik Carlsson (m)*, *Regnell (m)*, *Börjesson i Glöminge (cp)*, *Larsson i Umeå (fp)* och *Stridsman (cp)*, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte avslå motionerna I: 726 och II: 848.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr REGNELL (m):

Herr talman! Att det finns anledning att fortlöpande följa förhållandena i den svenska skogsnäringen är en självklarhet. Redan det faktum, att ungefär en fjärdedel av landets totalexport här rör från massa, papper och trävaror ger tillräckliga skäl att kontinuerligt bevaka vad som sker.

Lika självklart är det, att vi inte får nöja oss med att registrera vad som sker utan att vi har skyldighet att söka påverka skeendet aktivt i den riktning vi bedömer lämplig.

Den motion om ägandeförhållandena inom skogsnäringen, som bankoutskottet behandlat i sitt utlåtande nr 46, är en viljeyttring av det slag jag nämmt. Och den vilja, som manifesteras i mo-

Ägandeförhållandena inom skogsnäringen

tionen, är klart socialistisk. Motionens önskemål är visserligen inte av märkvärdig art: att Kungl. Maj:t skulle tillsätta en utredning — något som ju är ganska partineutralt. Men motionärerna gör ett väsentligt avsteg från den politiska neutraliteten genom den styrning de vill ha av utredningen: de vill att den skall arbeta »i syfte att» öka samhällets innehav av skog och samhällets inflytande över den skogsindustriella sektorn.

Under sådana förhållanden är det inte förvånande, att resultatet av utskottsbehandlingen blivit det, att samtliga socialdemokrater, om än med vissa modifikationer, lämnat sitt stöd åt motionen, medan oppositionen däremot röstat för avstyrkande.

Formellt har detta resulterat i helt skilda skrivelser från de båda sidorna i fråga om utskottets eget ställningstagande; det redovisas på s. 15 och framöver.

Vad som står dessförinnan, på s. 1 och fram till s. 15, är en orientering kring äganderätts- och strukturförhållandena inom skogsbruket, kring produktionens fördelning på olika huvudmän, kring antalet arbetsställen och kring sysselsättningsförhållanden.

Utskottet redogör naturligtvis också för de utredningar som redan är i gång. Vad som sägs om skogspolitiska utredningen — och formuleringarna har de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet inte haft något att erinra mot — hade egentligen i och för sig varit tillräckligt för att motivera avslag på motionen. Om skogspolitiska utredningen får man nämligen veta, att den om mindre än ett år skall lägga fram sitt förslag om »hur statsmakterna — — — bör på lämpligaste sätt medverka till en från samhällsekonomisk och social synpunkt sund utveckling av skogsbruket».

Det är precis de formuleringar som motionärerna använder när de begär en ny utredning. I denna belysning

framstår det väl som klart att den ytterligare utredning som motionärerna önskar är minst sagt onödig.

Det är väl inte så ovanligt att de som är missnöjda med en arbetande utredning kräver en utredning i ny regi. En ny utredning kan också motiveras med att den sittande utredningen uttryckligen är förhindrad att ta upp någon aspekt som förslagsställaren anser väsentlig. I detta fall är det alltså så, att motionärerna skjuter just ägandeförhållandena i förgrunden. Något uttalat hinder genom de direktiv som lämnats för att den skogspolitiska utredningen skulle syssla med den sidan av saken finns inte. Det är kanske riktigt — men det är alls inte säkert — att skogspolitiska utredningen inte kommer att gå närmare in på ägandeförhållandena. Men om den inte gör det, så borde motionärerna ändå ha kunnat förlita sig på den samarbetsgrupp med representanter för staten och skogsningarna som tillsattes sommaren 1967. De nämner den själva men de tycks inte hysa någon större tilltro till den, trots att det i den gruppen finns både framstående LO-män och folk från departementen.

Om gruppens uppgift säger utskottet — också här utan att de socialdemokratiska ledamöterna på något sätt reserverat sig mot skrivningen — att gruppen skall »diskutera pågående och planerade utredningars uppläggning och arbetsfördelning samt skapa sig en uppfattning om vilka problemkomplex som ytterligare kan behöva belysas». Arbetsgruppen har alltså alla befogenheter som kan erfordras i sammanhanget. Det har klart sagts ifrån att denna samarbetsgrupp, om det brister i fråga om anvisade mål för existerande utredningar, skall komplettera utredningarna på de punkterna. Ett bifall till motionsyrkandet, anser jag, vore ett klart misstroende mot denna samarbetsgrupp. Gruppen kan göra precis vad motionärerna önskar få gjort.

Ägandeförhållandena inom skogsnäringen

Herr talman! En rad talare från oppositionen står anmälda på talarlistan, har jag sett, flera av dem med betydligt bättre direkt kännedom om skogsnäringarnas villkor än jag har. Utöver de mera allmänna reflexioner jag hittills har gjort skall jag därför begränsa mig till att kommentera ett påstående som motionärerna för fram. Det är påståendet att företagen inom skogsnäringen inte har utnyttjat perioderna av högkonjunktur för att nyinvestera och variera den industriella bilden. Utskottet citerar här direkt motionen, och jag vill gärna läsa in det citatet också i kammarrens protokoll: »Kortsynta ägarintressen har fått bestämma, vilket lett till att vinsterna under de goda åren placerats i andra näringar och i andra delar av landet.»

Det är onekligen en allvarlig förebråelse, om den är välgrundad. Men det är den inte. Påståendet står sig slätt i belysning av de faktiska siffror som utskottet återger på s. 12 i utskottsutlåtandet och som är hämtade ur Skogsindustriernas samarbetsutskotts remissvar. Där får man beskedet att de större enskilda skogsindustriföretagen i Norrland (exklusive ASSI och de fristående träförädlingsindustrierna och exklusive Norrlands Skogsägares cellulosa AB) under de senaste tio åren har investerat 4 800 miljoner kronor. Till det beloppet skall dessutom läggas betydande summor som har satsats i skogsvården.

Av dessa nämnda 4 800 miljoner har 90 procent investerats i Norrland och Dalarna och alltså bara 10 procent på annat håll. Av påståendet, att kapital förs över till andra näringar, återstår verkligen inte mycket, när man dessutom får veta att också av dessa 10 procent den större delen har investerats i den skogsindustriella sektorn.

Nej, långt ifrån att söka rädda överkapitalet till branscher, som tett sig tryggare att satsa på, har företagsledningarna i de nordliga länens skogsbo-

lag gjort allt som varit möjligt att göra för att skaffa fram kapital för nya investeringar. Det kan redovisas drastiska sänkningar av aktieutdelningar. Det kan redovisas att man har värdjat till aktieägarna och funnit gehör bland aktieägarna för nya tillskott till aktiekapitalet på villkor som sannerligen inte varit förmånliga för aktieägarna. Det kan redovisas att bolagen har skuldsatt sig på ett sätt som också nu, trots dagens bättre konjunkturläge, håller vinsterna nere på en klart otillfredsställande nivå. Ett belägg för detta är att börskurserna för flera av dessa bolag ligger vid omkring 50 procent av vad de var innan svårigheterna satte in. Om dessa fakta har motionärerna inte ett ord att säga.

Dessa på olika sätt mobiliserade tillgångar har man alltså intill ett belopp av ungefär 4 300 miljoner investerat i skogsnäringen i Norrland och Dalarna. Mycket återstår verkligen inte av det påstående i motionen som jag här har konkret granskat. Detta bekräftar vad jag sade i början, att motionen är starkt politiskt upplagd. Ett väsentligt nationellt intresse — och skogsnäringarnas framtid är förvisso ett nationellt intresse — gagnas inte av stark politisering. Det har varit självklart för oss inom oppositionen att se det så. Vi har markerat detta genom vår reservation, och jag ber nu, herr talman, att få yrka bifall till den reservationen.

Herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr STRIDSMAN (cp):

Herr talman! I motionsparet I: 726 och II: 848, vilket ligger till grund för bankoutskottets utlåtande nr 46, berörs ett för vårt näringsliv mycket betydelsefullt område, nämligen skogsnäringen. Motionärerna, som i huvudsak är norrländska socialdemokrater, har ansett det angeläget att man snarast tillsätter en utredning med syfte att före-

Ägandeförhållandena inom skogsnäringen

slå en ökning av samhällets — i detta fall statens — innehav av skog och samhällets inflytande över den skogsindustriella sektorn.

Den socialdemokratiska riksdagsmajoriteten har inte sträckt sig så långt som till ett krav på utredning men har ändå ansett att motionerna bör överlämnas till skogspolitiska utredningen för beaktande och att riksdagen härvid bör som sin mening ge till känna vad utskottsmajoriteten har anfört.

Vid en närmare granskning av motionerna blir intrycket att argumentationen på många punkter är oklar och ofullständig. Dels tycks motionärerna vara kritiska inför en utveckling som innebär att ett fåtal enskilda kapitalägare får öka sitt skogsinnehav, dels vill motionärerna samtidigt påskynda koncentrationssträvandena inom skogsnäringen. Det är som om motionärerna har haft litet svårt att bestämma sig.

Inom centerpartiet hyser vi förståelse för motionärernas rädsla för att ett fåtal enskilda kapitalstarka ägare kan öka sina skogsinnehav rätt obehindrat. Genom den nya jordförvärvslagen, som trädde i kraft 1965, har aktiebolagen fått avsevärt större möjligheter än tidigare att förvärva jordbruks- och skogsfastigheter. Från centerhåll varnade vi för följderna av ett sådant riksdagsbeslut.

Däremot är det förvånansvärt att motionärerna, samtidigt som de är kritiska mot en ökning av ett fåtal kapitalägares skogsinnehav, vill få till stånd en koncentration av ägandet av privat-skogsbruket. Man måste fråga sig, vad motionärerna har avsett med sina motsägande uppfattningar. Något större tvivel om syftmålet med motionerna behöver dock inte råda: motionärerna önskar att statens skogsinnehav skall öka. Då återstår bara frågan hur stor ökningen skall bli och på vilka ägarkategoriernas bekostnad den skall ske. Om detta finns ingenting att läsa i motionen.

Jag hoppas på ett förtydligande därvidlag av någon av motionärerna eller en talesman för utskottsmajoriteten.

På s. 3 i utskottsutlåtandet anges fördelningen av landets produktiva skogsmarksareal på olika ägarkategorier år 1967. Man finner att i hela riket 19 procent av arealen är kronoskogar och 7 procent övriga allmänna skogar. Av dessa »övriga allmänna skogar» utgörs cirka två femtedelar av häradsallmänningar och allmänningsskogar i Norrland och Dalarna, en femtedel av skogar som förvaltas av stiftsnämnderna och en femtedel av skogar som tillhör landsting och primärkommuner. 25 procent är aktiebolagsskogar och 49 procent privatskogar.

I Norrland, som motionärerna mest uppehåller sig vid, är kronoskogsandelen hela 27 procent, alltså 8 procent högre än för hela riket, medan andelen privatskogar är 11 procent lägre än för hela riket, d. v. s. 38 procent respektive 49 procent.

Mot denna bakgrund har jag svårt att förstå att man vill åstadkomma en annan fördelning av ägandet.

Som ytterligare motiv för ett ökat statligt skogsinnehav — utöver faran för att ett fåtal stora enskilda kapitalstarka ägare kommer att äga skogen, en farhåga som vi har förståelse för — anges sysselsättningsstryggheten. Vidare dras en parallell mellan statens andel av skogarna och av malmtillgångarna. De skäl som staten hade för att öka sitt inflytande över malmtillgångarnas exploatering är enligt motionärernas mening giltiga också för skogsnäringens del. Jag vill invända att det ändå måste vara någon skillnad mellan att lösa in aktier i LKAB och att förstatliga privat skogsbruk.

Om man litet närmare synar sysselsättningsutvecklingen inom skogsbruket finner man inget belägg för motionärernas påstående, att ett ökat statligt skogsinnehav skulle ge större sysselsättningsstrygghet. Låt mig anföra några siffror,

Ägandeförhållandena inom skogsnäringen

som avser åren 1966—1968 — den senaste period för vilken uppgifter föreligger — och som gäller domänverkets verksamhet under februari månad. I skogslänen har antalet anställda hos domänverket under denna period minskat från 5 063 till 3 333. Det är en minskning med 1 730 anställda eller i procent räknat 34 procent. Minskningen på bolagsskogssidan har varit ungefär jämförlig, kanske något mindre. Ser man t. ex. på förhållandena i Norrbottens län finner man, att domänverket under loppet av två år har minskat antalet anställda med 758 eller 39 procent.

För privatskogsbruket kan inte jämförelsen baseras på utvecklingen av antalet sysselsatta anställda, utan jämförelsen måste avse antalet dagsverken av lejd arbetskraft under en undersökningsvecka. Om man ser på den utvecklingen, finner man att under samma period som det har skett en kraftig minskning av antalet anställda i statens skogar och även en minskning på bolagsskogssidan, privatskogsbruket visade en ökning av antalet dagsverken per undersökningsvecka med 4 000.

Utvecklingstendensen är alltså olika mellan å ena sidan privatskogsbruket och å andra sidan det statliga skogsbruket och bolagsskogssidan. Det är därför märkligt att man, när man talar om sysselsättningstryggheten, inte finner några fakta som styrker motionärernas uppfattning att det skulle ha varit en större sysselsättningstrygghet i de statliga skogarna än i de privata skogarna.

Jag vill också säga något om den skogsindustriella sektorn. De privata skogsägarna, organiserade i skogsägarföreningar, har gjort stora insatser i hela landet genom skapande av egna industrier. Till belysning av storleken av dessa investeringar kan nämnas, att virkesförbrukningen och därmed produktionen vid skogsägarföreningarnas industrier på sju år, 1960—1967, mer än tredubblats. Utbyggnaden av industri-

kapaciteten fortsätter. Inte minst i skogslänen kommer de investeringar som redan skett och skall ske genom NCB:s försorg att ha mycket stor betydelse för att säkra sysselsättningstryggheten, alltså just det som motionärerna syftar till.

Men då kvarstår frågan: Hur skall den producentkooperativa skogsindustrisektorn kunna utvecklas till gagn för hela landets folkhushåll, om man slår undan fötterna för skogsindustrin genom att kräva ett överförande av privatskogsbruket till staten? Det gäller bl. a. 52 000 privata skogsägare i Norrland och Dalarna som äger och planerar att driva åtta industrienheter.

En av regeringens mera framträdande representanter sade för några dagar sedan på tal om det som fungerar bra i det privata näringslivet, att man inte slaktar den höna som värper guldägg. Jag vill säga att det privata skogsbruket med dess skogsindustriella sektor fungerar bra och expanderar, varför vederbörande regeringsrepresentants uttalande passar utmärkt i detta fall.

Det är mot denna bakgrund högst märkligt att den socialdemokratiska hälften av utskottet vill överlämna motionen till skogspolitiska utredningen för beaktande och önskar få riksdagens godkännande av en sådan meningsyttring. Som utskottet framhåller i sitt utlåtande har skogspolitiska utredningen redan uppdraget att bl. a. undersöka hur statsmakterna på lämpligaste sätt skall medverka till en från samhällsekonomisk och social synpunkt sund utveckling av skogsbruket. Och utskottet säger självt att »direktiven synes ge utrymme för överväganden rörande statliga åtgärder för att åstadkomma att ägandeförhållandena inom skogsbruket inte skall lägga hinder i vägen för ett rationellt utnyttjande av vårt lands skogsmark».

Reservanterna i utskottet har sett spörsmålet precis på det sätt utskotts-majoriteten givit uttryck åt. Skogspoli-

Ägandeförhållandena inom skogsnäringen

tiska utredningens direktiv berör i vidaste bemärkelse hela problematiken och därför hade det varit logiskt att utskottet enhälligt avstyrkt motionerna I: 726 och II: 848.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! Utskottsmajoriteten, som består av den socialdemokratiska hälften av utskottet, föreslår att motionerna I: 726 och II: 848 överlämnas till skogspolitiska utredningen för beaktande.

Utskottets skrivning ger väl inte full rättvisa åt motionärernas verkliga syften, men i och med att utskottet vill sända motionerna till utredningen för beaktande måste utredningen ta hänsyn till de av motionärerna framförda önskemålen. Och motionernas kläm säger tydligt vad de åsyftar, nämligen »att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t an hålla om utredning snarast beträffande ägandeförhållandena inom den svenska skogsnäringen i syften att öka samhällets innehav av skog och samhällets inflytande över den skogsindustriella sektorn».

Av utskottets skrivning framgår de nuvarande ägandeförhållandena i fråga om skogen. Hälften av landets skogsmark ägs av enskilda, en fjärdedel av bolagen samt en fjärdedel av stat och kommun. Motionärerna avser att den statliga delen skall öka, och det kan inte ske på annat sätt än att det enskilda ägandet minskar i motsvarande grad. Antalet enskilda skogsägare uppskattas för närvarande till ca 264 000, vilket innebär att det i genomsnitt inte rör sig om några större innehav. Det enskilda ägandet av skog utgör dock grunden för sysselsättningen för en stor del av vår jordbrukarbefolkning, eftersom kombinationen jord- och skogsbruk är den som ger arbete och utkomst åt flertalet inom den näringen. Bondeskogs-

bruket har genom samgående i stort sett bedrivits rationellt och lämnat en icke ringa avkastning. Ytterligare förbättringar vidtas för att öka lönsamheten, och man kan inte klaga på viljan och förmågan att nå resultat. Skogsnäringens minskade behov av arbetskraft är känt; det är det pris som vi fått betala för rationaliseringen inom näringen. Denna rationalisering utgör ett nödvändigt led för att skogsnäringen skall kunna hävda sig i den skärpta konkurrens den utsätts för.

Skogsindustrins investeringar har varit betydande under de senaste tio åren och uppgår enligt uppgift i utskottsutlåtandet till 4 800 miljoner kronor. Vad som satsats utanför Norrlands skogslän utgör cirka 500 miljoner vilket motsvarar cirka 10 procent av de totala investeringarna. Av den summan har mer än hälften satsats i utlandet; genom en integration där har man velat säkra råvaruavsättningen.

Motionärerna redovisar att statens direkta innehav, vilket förvaltas av domänverket, utgör 18 procent av skogsinnehavet. Uttaget har emellertid uppgått till endast 12,5 procent. Att motionärerna själva inte har kunnat upptäcka denna bristande överensstämmelse mellan tillgång och uttag hos ett statligt företag förvånar mig mycket.

Inom bondeskogsbruket har samgående etablerats även på den industriella sidan. Utvecklingen där har varit mycket värdefull för sysselsättningen.

Motionärerna anser att det statliga inflytandet över skogsnäringen är för litet och vill därför öka detta inflytande. Erfarenheterna från framför allt Norrland visar att den statliga skogsmarken mer och mer lägges ut som 0-områden, där inga arbetstillälen ges, men detta tycks helt och hållet ha undgått motionärerna. Från vår sida har vi i motioner framfört den direkt motsatta uppfattningen, att staten skulle avhända sig skogsmark som den inte kan bruka och sälja marken till enskilda,

Ägandeförhållandena inom skogsnäringen

vilka har bättre förutsättningar att skapa sysselsättning inom områden som nu utgör s. k. 0-områden.

Motionärerna citerar ett uttalande av industriminister Krister Wickman: »Ägande av skog är egentligen endast förvaltande av allmän egendom.» Men trots motionärernas socialiseringsiver har vi alltså kvar ett enskilt ägande här i landet, och det är nog tur, om vi skall få en fortsatt ekonomisk utveckling som ger oss det behövliga underlaget för att förbättra villkoren för människorna.

Den av staten kontrollerade skogsindustrin har utvecklats på liknande sätt som övrig skogsindustri både vad gäller rationalisering och produktutveckling. Jag tycker det finns anledning att säga att detta skett på ett förtjänstfullt sätt. Men några framsteg jämfört med den övriga industrin kan knappast åberopas.

Svårigheterna inom skogslänen när det gäller arbetstillfällena är väl kända, men man löser inte problemet genom att överföra mera skog till staten. Snarare tvärtom. De åtgärder som behövs för en tryggad sysselsättning i områden som drabbats av rationaliseringen i skogsbruket vilken medfört stegrad arbetslöshet i skogen kan knappast åstadkommas inom skogsindustrin själv, utan för detta måste andra ersättningsindustrier till. Statens minskade behov av arbetskraft i skogslänen har emellertid inte kompensrats med nya arbetstillfällena. Detsamma gäller delvis för andra ägarekategorier. Men frågan kan inte lösas med den metod som motionärerna anvisar. Det är också något helt annat motionärerna är ute efter. De önskar ett förstatligande för dess egen skull och har inte kunnat anföra några bärande skäl för att man med den metod som de företräder skulle nå bättre resultat för den befolkning som närmast berörs. Skogen och skogsindustrin ägs av både enskilda och statliga företag, och dessa bör få tävla på lika villkor. Den nuva-

rande ägofördelningen ger fullt tillräckligt utrymme för detta.

Skogspolitiska utredningen, som har i uppdrag att framlägga förslag till förbättringar för skogsnäringen i dess helhet, bör inte ges de utredningsdirektiv som anvisas i motionerna. Eftersom motionerna syftar till en utveckling mot ökat statligt inflytande bör de avslås. Även om motionerna är oklara och delvis svårtolkade, framgår dock klart var motionärerna står när det gäller frågan om enskilt kontra statligt ägande av våra skogstillgångar. Debatten om vem som i framtiden skall äga produktionsenheterna har alltför ensidigt gjorts till en fråga om statligt eller enskilt ägande. Den tredje vägen, det kooperativa ägandet, som också är ett enskilt ägande, har inte fått sin tillbörliga plats. När det gäller skogen har producentkooperationen visat sig vara en framgångsrik linje, vars fördelar kommit hela landet till nytta i form av ökade arbetstillfällena. Dessutom har den givit vår export ett starkt konkurrensläge.

Då jag har den bestämda uppfattningen att våra skogstillgångar bäst skötes av det enskilda näringslivet i dess olika former yrkar jag bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen. Riksdagen bör ta klar ställning i denna fråga. Här gäller det vad som gagnar alla bäst: ett förstatligande av våra skogstillgångar eller ett bibehållande av nuvarande system med ett blandat ägoförhållande och fri konkurrens inom näringen.

Herr HAGLUND (s):

Herr talman! De socialdemokratiska motionerna om ägandeförhållandena inom skogsnäringen har av bankoutskottet fått en tämligen välvillig och belysande framställning. Motionerna berör också en av vårt lands viktigaste näringsgrenar, såsom omvitnats även av de tidigare talarna här.

Skogen täcker halva Sverige eller om-

Ägandeförhållandena inom skogsnäringen

kring 22 miljoner hektar mark. Skogsnäringens samlade produktionsvärde uppgår till 11 miljarder kronor och exporten av dess produkter har ett värde av cirka 6 miljarder kronor. Om betydelsen av denna viktiga näringsgrens utveckling råder inga delade meningar. I utlåtandet återges också många värdefulla uppgifter om utvecklingen, tabeller över äganderätts- och strukturförhållanden inom skogsbruket, över rikets produktiva skogsmark länsvis fördelad på ägargrupper samt över träindustrins och massa- och skogsindustriernas kapacitet och produktion. Vidare framgår av utlåtandet att remissyttranden har inhämtats från Sveriges Skogsägareföreningars riksförbund, Skogsindustriernas samarbetsutskott och LO.

Som riksdagens ledamöter känner till har skogsnäringen varit föremål för många utredningar och prognoser inom såväl skogsnäringen själv som från statligt håll. Skogspolitiska utredningen skall sålunda bl. a. överväga »hur en skogsbruksenhet bör vara beskaffad för att under olika betingelser medge en rationell drift». Den skall vidare överväga »ytterligare åtgärder för att underlätta arronderingsförbättring och storleksrationalisering». Vidare har Statens och skogsnäringarnas samarbetsgrupp 1969 återupptagit sitt arbete med sikte främst på att utvärdera föreliggande utredningsmaterial. Det senare förhållandet illustrerar kanske vad jag tidigare framhöll, nämligen att näringsgrenen är ett omtyckt utredningsobjekt.

Men varför har nu utskottet vid sin behandling delat sig i två hälfter? Den socialdemokratiska delen kom med lotens hjälp att stå för utskottsmajoritetens skrivning, som utnynnar i ett yrkande om »att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer att motionerna — — — överlämnas till skogspolitiska utredningen för beaktande och att riksdagen härvid som sin mening ger till kända vad utskottet ovan anfört». Vilka motiv har utskottet anfört för detta?

Vi har först och främst betonat den viktiga roll som berörda näringsgren spelar i samhällsekonomin, dess starka exportinriktning och dess stora betydelse för sysselsättningen i skogslänen. Vi har också i vår skrivning anfört att man på skogsägarhåll vid vissa tillfällen under högkonjunkturer föredragit att göra investeringar i och hämta vinster från andra näringar än skogen.

Mot denna beskrivning protesterar Skogsindustriernas samarbetsutskott i sitt remissyttrande på följande sätt: »Samarbetsutskottet protesterar emellertid skarpt mot antydningen att den negativa sidan av sysselsättningssituationen i dessa områden skulle vara ett resultat av åtgärder betingade av mer eller mindre kortsiktiga bolagsintressen.» Vad vi i motionerna och i utskottsmajoritetens skrivning syftar på är den utveckling som ägt rum i Ådalen, Värmland och vissa Norrlandslän. Den struktururomvandling som skett på skogsbrukets område har lett till att skogsbruket inte minst i inlandet lider brist på arbetskraft. Med en bättre samordning mellan näringsliv och samhälle hade denna utveckling icke behövt inträffa. Man kan som bekant icke bedriva skogsbruk i ett folktomt inland. Ett efterföljansvärt exempel i detta sammanhang anser vi vara statens engagemang inom gruvindustrin.

I tider av dålig lönsamhet får inte enskilda vinstintressen vara avgörande. Sysselsättningsmässiga och sociala synpunkter måste vara vägledande för samhällets bedömningar. Både arbetstagare och arbetsgivare sitter til syvende og sidst i samma båt. Den enskilde samhällsmedborgaren skall icke ensam behöva ta stötarna i struktururomvandlingens tidevarv.

Från dessa utgångspunkter är det som vi vill öka samhällets inflytande över en av våra viktigaste basnäringar.

Det finns även andra exempel på hur samhällsintresset ibland kommer i konflikt med vissa stora skogsbolags intres-

Ägandeförhållandena inom skogsnäringen

sen. Jag tänker på de utländska investeringsringarna och engagemangen. Stora Kopparbergs bergslags AB, SCA och Billebrudskoncernen har satsat hundratals miljoner kronor i Canada och Portugal, vilket hittills givit betydande förluster — förluster som självfallet utgör bekymmer för berörda bolag. Chefen för Stora Kopparberg, disponent Sundblad, skrev i företagets personaltidning med anledning av 1968 års bokslut: »Nova Scotia Pulp har de senaste åren utgjort bekymmer. Rörelseöverskottet har inte räckt till amorteringar och räntor på dessa lån. Underskottet har vi fått täcka från Sverige.» För 1968 utgjorde utbetalningarna 12,2 miljoner kanadensiska dollar.

Jag är fullt medveten om att all företagsamhet innebär risktagande och att det kanske på lång sikt kan bli lönsamt med dessa investeringar i utlandet. Men mot bakgrund av att vi i vårt land har en så stor utnyttjad virkestillgång som möjliggör betydande industriutbyggnader finns all anledning att ställa sig kritisk till dylika experiment. I Syd- och Mellansverige finns de största utnyttjade tillgångarna, men även Norrland har betydande utvecklingsmöjligheter. LO tar även upp detta i sitt remissytt- rande och pekar på behovet av bättre samordning av skogsbruket inom 0-zonerna i Norrlands inland.

Liknande tankegångar rörande dessa förhållanden kom till uttryck vid årets skogsvecka, och RLF-tidningen noterade i anslutning därtill bl. a. följande: »Om det ur samhällsekonomisk synpunkt är önskvärt att våra skogstillgångar utnyttjas är det självfallet en samhällsekonomisk förlust när de inte gör det. Då är det också en samhällsekonomisk förlust när en del av våra knappa kapitaltillgångar satsas på motsvarande utbyggnad utomlands.»

Vi anser faktiskt att litet mera av industriell nationalism är nödvändigt och möjligt, särskilt som skogsnäringens framtid bedöms som tillfredsställande.

I den bedömningen ingår då att vi får en mer tillfredsställande äganderätts- och utnyttjandemöjlighet. Men här nal- kas vi självfallet den heta potatisen. Den heliga äganderättsprincipen får man bara närma sig med försiktiga steg; samhället får bara vara med och stötta upp skogsägarna. Så säger exempelvis Sveriges Skogsägareföreningars riksför- bund: »Då Sveriges virkestillgångar, marknadsutsikter och avsättningsläge på längre sikt kan anses vara gynnsamma från skogsindustriell synpunkt, anses samhällets åtgärd böra inriktas på att stimulera en utbyggnad och effektiviser- ing av industrikapaciteten.» Vidare nämns »ökning av resurserna för den skogsindustriella forskning som bedrivs av skogsindustrin i samarbete med sta- ten, åtgärder för att underlätta transpor- ten av råvara och färdigprodukter samt åtgärder för att stimulera maknads- föringen av skogsprodukter».

Detta får samhället vara med om. Men kom inte och tala om något behov av översyn av ägandeförhållandena — motionärerna har, anför Sveriges Skogsägareföreningars riksförbund, »inte franlagt några bärande skäl för en översyn».

Vi är naturligtvis helt medvetna om att skogsägarnas och reservanternas samhällssyn skiljer sig från motionä- rernas — helt riktigt med hänsyn till att vi representerar olika ideologier och politiska partier i den svenska riksdagen. Detta faktum bör då också med vis- sa mellanrum komma till allmänhetens kännedom. Det är bara stimulerande och uppfriskande i en så verklighets- nära samhällsdebatt som den nuvaran- de. Men nog är man litet överraskad över att representanterna för centerpar- tiet och folkpartiet kunnat sätta sina namn under en reservation där det bl. a. konstateras, att det är uppenbart att »motionärernas — — — krav beträffan- de äganderätten till landets realvärden är tillgodosett för skogens del».

Av s. 3 i bankoutskottets utlåtande

Ägandeförhållandena inom skogsnäringen

framgår att samhällets innehav av skogsmark i exempelvis mitt hemlän, Gävleborgs län, är 12 procent, medan aktiebolagsskogar och privata skogar uppgår till 88 procent. I ett av reservanternas hemlän är relationen densamma mellan allmänna skogar och enskilda, d. v. s. 12 respektive 88 procent. Fördelningen för hela riket uppgår till 26 procent allmänna skogar mot 74 procent enskilda. Nog finns det fog för att den skogspolitiska utredningen tar upp dessa problem till allvarlig prövning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till bankoutskottets hemställan i dess utlåtande nr 46.

Herr LARSSON i Umeå (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Haglund sade något som jag uppskattar mycket, nämligen att vi har skilda ideologiska uppfattningar om hur vårt samhälle skall vara beskaffat. Om jag inte minns fel framhöll han också att det vore värdefullt med en debatt om den saken.

Jag instämmer helt med herr Haglund i detta. Det är värdefullt att från socialdemokratisk sida lämnas klart besked om var partiet står härvidlag. Tidigare har det varit si och så därmed. Ibland har man fått den uppfattningen att partiet hyllar vår nuvarande samhällsordning med dess ägandeförhållanden och har lagt socialiseringsplanerna på hyllan.

Av vad jag nu kunde förstå av herr Haglunds anförande håller emellertid socialdemokratiska partiet fast vid det som partiprogrammet siktar till, nämligen ett socialiserat samhälle. Det är värdefullt att detta blev klarlagt.

Herr REGNELL (m) kort genmäle:

Herr talman! Det hade varit intressant att få höra herr Haglund närmare kommentera de siffror jag anförde beträffande skogsindustrins investeringar under de gångna tio åren. Han gjorde nu detta i mycket liten utsträckning;

han inskränkte sig till att säga ett par ord om den investering i Nova Scotia som företagits av Stora Kopparberg.

Herr Haglund nämnde dock inte att denna investering finansierats genom lån, som tagits upp i utlandet, och att den alltså inte inneburit något kapitalutflöde från Sverige eller någon minskning av bolagets resurser i övrigt. Att de årliga underskott som tidigare noterats har måst täckas av pengar hemifrån är fullt naturligt. Det tillskott på 12,2 miljoner kronor som herr Haglund talade om är knappast något belopp att nämna i sammanhanget, jämfört med de 4 800 miljoner kronor som totalinvesterats av de olika skogsbolagen i Norrland.

Vidare får vi inte glömma att sådana investeringar skett med sikte på det svenska moderbolagets nytta. Det har åtskilliga fördelar att man genom direkt verksamhet i utlandet får uppleva hur konkurrensen där utformas gentemot Sverige.

Herr STRIDSMAN (cp) kort genmäle:

Herr talman! I sitt anförande framhöll herr Haglund bl. a. att man från skogsägarhåll hade föredragit att under högkonjunkturer investera sina vinster i andra näringar än skogsnäringen, och därvid namngav han vissa företag. Om detta är det kanske inte mycket att säga. Men däremot blir man konfunderad över vad som står att läsa i den motion som herr Haglund har skrivit under och som han såsom utskottets talesman företräder från denna talarstol. Även om det nu enligt herr Haglund finns en del kritiska synpunkter att framföra när det gäller utvecklingen inom vissa delar av skogsnäringen, bör väl inte hela denna näring skäras över en kam. Herr Haglund borde ha kunnat ge ett erkännande åt privatskogsbruket; han hade kunnat tala om att i hans hemtrakter — Vallvik ligger väl inte så långt därifrån — gör NCB en investering på 340 miljoner kronor. Sådant tycker jag

Ägandeförhållandena inom skogsnäringen

bör talas om, så att man vet ungefär var motionärerna står i denna fråga.

Jag måste rätta till ytterligare en uppgift av herr Haglund. Han sade att reservanterna tillhör län där proportionen mellan privatskogsbruket och statens andel av ägandet är så och så stor. Jag kommer från ett län där kronan äger 50 procent av skogsmarken och de privata 25 procent, men jag tror att ingen vill prisa staten som något slags föredöme när det gäller att sysselsätta folk. Staten har inte gjort det sämre än andra, men den är som sagt inte heller något föredöme.

Jag hade också gärna sett att jag hade fått en kommentar från herr Haglund just i fråga om sysselsättningsutvecklingen.

Herr HAGLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Det var ett bra exempel som herr Stridsman valde när han talade om Vallvik. Jag skall omedelbart ge honom det erkännandet att skogsägarföreningarnas verksamhet inom skogsindustrin just är en sådan sak som jag vill koppla ihop med tankegången om ägandet från skog på rot till den färdiga produkten. I det sammanhanget vill jag fråga centerpartiets företrädare: Varför vill ni inte att staten skall ha samma utgångspunkt för produktionsprocessen och öka sitt skogsinnehav, så att den får lika stora möjligheter till satsningar som de enskilda företagen? Det är en sådan likhet jag önskar åstadkomma. Vill centerpartiets representanter gå med på samma förutsättningar för staten som för andra? Gör ni det, kan det väl inte vara farligt att utöka statens ägande? Detsamma gör ju ni på skogsbrukssidan — och det är alldeles riktigt — för att effektivisera er industri.

Herr Larsson i Umeå sade att han var nöjd med att ha fått bevittna ett klart socialistiskt ställningstagande. Det är en riktig ståndpunkt; vi skall diskutera ideologier här i riksdagen för att —

som jag sade i mitt inledningsanförande — svenska folket skall få veta var vi står någonstans.

Tyvärre nödgas jag emellertid läsa upp för herr Larsson m. fl. vad som har skrivits i det socialdemokratiska parti-programmet om vår inriktning och vår socialistiska utgångspunkt; det verkar som om herr Larsson inte hade så väl reda på den saken. Det heter i vårt partiprogram: »Socialdemokratin vill i varje särskilt fall pröva vilka former av ägande, företagande och nyskapande som bäst tjänar materiellt framåtskridande och mänsklig välfärd. Den företräder kravet på samhälleligt ägande eller samhällskontroll av naturtillgångar, kreditinstitut och företag i all den omfattning det är nödvändigt för att tillvarata viktiga medborgarintressen. Den är beredd att skapa nya företag i samhällets ägo eller under samhällets kontroll, när den privata företagsamheten är ur stånd att fylla väsentliga behov. Den vill främja tillkomsten och utvecklingen av skilda former av samägda företag i alla de fall, då dessa kan väntas tjäna de arbetandes och konsumenternas intressen. Den vill stimulera enskild företagsamhet på de områden, där denna visar sig kunna förena effektivitet och framstegsvilja med ansvar gentemot konsumenterna, de anställda och samhället.»

Herr STRIDSMAN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Haglund undrar vilka motiv vi inom centerpartiet har när vi inte vill tillåta att staten får öka sitt skogsinnehav. Men, herr Haglund, tala först om vilka motiv det finns för ett ökat statligt ägande! Dem har vi ännu inte fått veta. Jag har sagt att det inte kan vara fråga om att skapa större sysselsättningstrygghet — inga siffror visar att den blir större i statsägda skogar än i privatägda, snarare tvärtom. Vad finns det då för motiv? Svaret måste vara det ideologiska motivet, och i så fall kan vi inte närma oss varandra.

Ägandeförhållandena inom skogsnäringen

Sedan vill jag fråga herr Haglund: Vill ni försvåra för den producentkooperativa rörelsen att utvecklas? Herr Haglund erkänner att NCB:s investeringar i Vallvik är föredömliga, men i nästa andetag ger han i alla fall uttryck för en viss misstänksamhet mot den producentkooperativa rörelsen. Med det beslut som riksdagen fattade om en uppmjukning av jordförvärvslagen öppnades verkligen dörrarna för ett större inflytande från just fåtalet kapitalstarka ägares sida. Detta har vi varnat för, och jag gör det nu än en gång. Vi vill ha ett ägande så att både privatskogsbruket och den skogsindustriella sektorn kan utvecklas på kooperativ väg.

Herr **HAGLUND** (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Stridsman måste ha svårt att fatta. Jag trodde att det av min argumentation klart framgick att motivet för att öka det statliga skogsinnehavet är detsamma som när man vill öka det privata skogsinnehavet — att åstadkomma rationell drift och företagsekonomiska industrier. Är detta socialism så kalla det gärna så. För min del läste jag upp vad som står i vårt partiprogram. Ordet socialism kommer ju av socius som betyder medbroder, och det begreppet kan utsträckas ganska långt.

Är det bättre om storbolagen ökar sitt skogsinnehav än om staten gör det? Här syftar jag på vad som stod att läsa i en tidning under rubriken: »Storbolag byter skog. Personal omplaceras.» Man kanske inte heller skall vara kritisk mot det bolag det här gäller, Stora Kopparberg, ty det är en sådan utveckling vi vill ha: effektiva företag och stora skogsbruksenheter. Men man kan fråga sig om inte staten skall ha samma möjligheter. I den tidningsartikel som jag nämnde står det: »Under de tre—fyra senaste åren har Stora bytt 80 000 hektar skog och dessutom genom bolagsfusioner och andra förvärv ökat innehavet med 35 000 hektar. Stora Koppar-

bergs skogsmarksinnehav är nu ungefär 410 000 hektar.»

Skall inte staten få tävla med denna del av skogsindustrin och med jordbrukskooperationen om att få överta en del av skogen för att åstadkomma större produktivitet?

Ordet lämnades på begäran till

Herr **STRIDSMAN** (cp) som yttrade:

Herr talman! Jag vill till kammarens protokoll få antecknat att jag inte har rätt till någon ytterligare replik.

Vidare anförde:

Herr **LARSSON** i Umeå (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tackar för att herr Haglund läste upp en del av det socialdemokratiska partiprogrammet. Jag tycker emellertid att det viktigaste är hur man tolkar detta program. Herr Haglund tolkar det så, att man skall överföra enskilt ägande till staten utan att härför ha några bärande skäl och utan att kunna bevisa att det därigenom skapas fler arbetstillfällen.

I Norrland, där staten är den dominerande skogsägaren, har man haft svåra och besvärliga år, och man är nog ganska förskräckt inför utsikterna att komma i den situationen att statens inflytande över skogsmarken blir ännu större. Det finns ingen anledning att skrämma människorna med den saken. De har dock erfarenheter att bygga på.

Herr **LOTHIGIUS** (m):

Herr talman! Jag tycker att det är ganska generande att utskottet fallit för innehållet i motionerna av herr Högström och min vän Svanberg m. fl. och föreslagit att motionerna skall överlämnas till skogspolitiska utredningen. Det är generande därför att innehållet till vissa delar är så osakligt, att skogspolitiska utredningen borde känna sig besvärad därav. Det hade varit till hjälp

Ägandeförhållandena inom skogsnäringen

för motionärerna, om motionerna fallit i glömska.

Låt mig som exempel ta en mening som berördes även av bankoutskottets ordförande. Det sägs av motionärerna: »Kortsynta ägarintressen har fått bestämma, vilket lett till att vinsterna under de goda åren placerats i andra näringar och i andra delar av landet.» Detta är ett generellt uttalande som dömer 95 procent av hela vår skogsindustri. Nu säger herr Haglund att han åsyftat bl. a. vissa delar av Tornedalen. Men i motionerna har man skrivit så som jag citerat det.

Låt mig göra en mycket kort återblick på skogsindustrins utveckling. Det var skogsindustrins tillkomst i Norrland som gjorde skogarna där värdefulla. Jag försvarar inte det sätt på vilket skogsindustrin köpte in dessa skogar. Men den från början stora satsningen på utbyggnaden av industrierna i Norrland gav de kommande vinsterna och underlaget för en stark satsning på både forskning och utveckling här i landet. Det skapade förutsättningar för all den forskning vi hade här i landet på trä- och massasidan på den tiden, och det gäller till mycket stor del även den forskning vi i dag har. Denna forskning har också givit utbyte på tangerande områden. Jag vågar påstå att skogsindustrin har kraftigt medverkat till uppbyggnaden av den svenska storindustrin över huvud taget och bidragit till att göra vårt land näringspolitiskt känt ute i världen. Den har haft avgörande inflytande på vår nationalekonomi och vår export.

Skogsindustrin har alltså givit upphov till en rad innovationer som hela vårt land tjänat på. Att dessa nya industrier inte ligger i Norrland beror på förutsättningarna att arbeta där. Ta t. ex. petroleumindustrin, som har vissa beröringspunkter med skogsindustrin. Det är inte möjligt att placera en sådan i Norrland. Det finns en rad andra exempel att peka på.

Att vinsterna under goda år placerats i andra näringar har varit till lycka för hela vårt land.

Vid en jämförelse mellan den kanadensiska och svenska skogsindustrin säger motionärerna att det borde satsas mer på den svenska skogsindustrin. Det finns emellertid ingenting som tyder på att den svenska skogsindustrin skulle vara sämre än den utomlands.

I södra Sverige kunde man ha byggt ut mer än vad som varit fallet. Men vi måste komma ihåg att avsättningsförhållandena när det gäller våra skogsprodukter under vissa tider varit besvärliga.

Att skogsprodukternas andel av vår totala export gått ned från 45 till 25 procent tror jag att vi kan vara tack samma för. Om vi hade behållit samma nivå som tidigare, vore vi — och det säger jag trots att jag arbetar med skogsindustriella frågor — inte det industriella landet som vi för närvarande är.

Man förebrår industrin för det hårdhänta sätt på vilket nedläggningarna påskyndas för att, som man säger, rädda ägarnas kapital. Men vad är det man räddar? Jo, man räddar en ökad standard för hela det svenska folket. Regeringen och industridepartementet förebrår ju ibland svenskt näringsliv att det inte gör tillräckligt snabba strukturomvandlingar. Det är därför man byggt upp Investeringsbanken och andra institut.

Man blir skrämmd över att så många socialdemokratiska riksdagsmän, också sådana som intar en ansvarig ställning inom skogsnäringarnas organisationer, har satt sitt namn under denna motion.

För närvarande råder ett utomordentligt gott samarbete mellan å ena sidan den enskilda industris företrädare och organisationer och å andra sidan domänverket och ASSI. Vi arbetar tillsammans i en rad skogsindustriella organisationer med ett gemensamt mål för ögonen: svensk skogsindustris utveckling. De statliga företrädarna i många

av dessa organ är också verksamma både inom forskning och träinformation. Varför har de satts på dessa poster, utom därför att de är duktiga karlar? Jo, vi finner det så viktigt att utåt visa den samhörighet som existerar mellan statligt och enskilt näringsliv. Förslag av den art som man nu framför bryter sönder en del av detta samarbete.

Vem skall äga skogen? Hur skall fördelningen göras? Jag trodde att vi var något så när överens om att dagens ägarfördelning är både lämplig och riktig och att man främst skall ägna sig åt samordningsfrågor och arronderingsfrågor för att den vägen nå största möjliga effektivitet. Skall vi nu få en stor uppsplitande debatt i denna fråga?

Om man gör det nuvarande personliga förvaltarenskapet till ett statligt eller i varje fall hotar med det, slår man undan benen på det arbete som skogsägarorganisationerna utför i samarbete med hundratusentals enskilda skogsägare i detta land. De har verkligen under den senaste tioårsperioden gjort stora personliga uppoffringar och satt sig i personliga skulder för att för framtiden skapa rationaliseringsformer som skall hålla vår skogsindustri och vår skogsnäring på toppen. Se på Ryssland, se på Canada, se på Polen och Tyskland, där staten äger hela eller den övervägande delen av skogsmarken. Vilka strålande företräden har dessa länder framför oss? Inte något.

Nej, ärade kammarledamöter, låt oss inte riva sönder det som är vår styrka som skogsnation, nämligen de många människornas medverkan när det gäller att fortsätta uppbyggnaden av detta lands skogstillgångar och skogsnäring och göra Sverige till en på toppen liggande och kvalitetsmässigt förnämligt stor liten skogsnation!

Herr SVANBERG (s):

Herr talman! Egentligen skulle det inte vara nödvändigt för mig som motionär att begära ordet i denna fråga,

Ägandeförhållandena inom skogsnäringen

eftersom utskottet i allt väsentligt har tillstyrkt våra motioner. Men här har framförts en rad underliga argument, vilket gör att jag ändå inte kan underlåta att ta till orda.

Jag hoppas att vi alla — både reservanterna och utskottsmajoriteten — är ense om en sak, nämligen att det gäller att i ett land som vårt och alldeles speciellt i den del som vi kallar för Norrland ta till vara alla de resurser som finns och utnyttja dem så effektivt som möjligt både för att skapa sysselsättning och för att få fram nyttigheter för medborgarna. En av förutsättningarna för att skogsindustrin skall kunna utvecklas är att den har en tryggad råvaruförsörjning, att den vet vilka råvaror den kan få inte bara detta år utan också nästa år. Jag tror det är väsentligt att man i debatten har klart för sig att detta egentligen är vad saken gäller. Likaså är det angeläget att få till stånd ett utvecklingsarbete inom skogsbruket inte minst i de mycket svårförnygrade områdena — någonting som LO tar upp i sitt remissyttrande.

Jag tror det var herr Stridsman som sade att privata skogsbruket inte är så omfattande i Norrbotten — där äger staten över 50 procent. Nej, det är inte heller det förhållandet vi närmast har avsett i vår motion. Det finns emellertid ett grannlän till Norrbotten med bara 5 procent statligt ägd skog. Jag skall emellertid anföra några exempel från Norrbotten på att det statliga ägandet kan ha stor betydelse.

Under de senaste månaderna har det meddelats att ASSI skall bygga ut sina industrier både i Piteå och i Kalix i Norrbotten. Det gäller investeringar på över 300 miljoner kronor. Dessa investeringar, som i det ena fallet medför en produktionsökning med 100 procent och i det andra fallet en mindre produktionsökning, skulle icke ha varit möjliga, om inte domänverket hade varit den dominerande skogsägaren i länet. När man bygger ut en industri måste

Ägandeförhållandena inom skogsnäringen

man nämligen veta, hur mycket virke som kan stå till förfogande.

Jag kan också peka på ett par ärenden från de senaste åren som gällt lokaliseringsbidrag till träindustrier i Norrbotten. I det ena fallet gällde det en husfabrik, och i det andra fallet gällde det ett större sågverk, som senare också har kommit in på hustillverkning. Villkoret för att de industrierna skulle kunna utvecklas och få lokaliseringsbidrag var att de tecknade kontrakt med domänverket om leveranser. Det privata skogsbruket hade inga skyldigheter att skaffa fram råvaror till dessa industrier.

Det privata småskogsbruket kan helt enkelt sällan eller aldrig erbjuda långtidskontrakt av detta slag. Jag är därför något förvånad över att herr Stridsman så frenetiskt försvarar någonting som ingen har angripit. Jag vet inte riktigt vad det är som han försvarar och som han tror att vi är ute efter. Han försvarar *allt* på den privata sidan.

Försvarar herr Stridsman också en sådan arrondering som förekommer i stor utsträckning i hans egen hembygd, där skogen förvaltas av sterbhus i tredje och fjärde led och där ägarna i stor utsträckning bor exempelvis i Göteborg och Stockholm? Dessa mycket små skiften, som ligger insprängda, utgör ett mycket stort hinder — är det också någonting att försvara?

Herr Stridsman sade också ett par andra saker som jag inte kan låta bli att bemöta. Han sade att motionen är oklar men att det är helt klart var motionärerna står. Denna klara oklarhet var mycket framträdande i herr Stridsmans yttrande.

I slutet av sitt anförande begärde herr Stridsman besked om hur stor ökningen av det statliga ägandet skall bli och på vilka kategoriers bekostnad ökningen skall ske.

Ja, om det hela vore förnuftigt skött, borde det ske på bekostnad av de ägare som sköter sin skog dåligt och som inte

ställer avkastningen till förfogande för industrin i länet.

Sedan sade herr Stridsman någonting som jag tycker var lustigt. Han talade om NCB och om hur förträffligt detta skogsföretag är. Låt mig säga att jag inte har någonting att invända mot det, lika litet som mot herr Hedlund. Jag tror att det kooperativa ägandet betyder mycket, och jag har ingenting emot bildandet av skogsbruksområden. När herr Stridsman ville använda samma bild som Kristers Wickman använt, att man inte slaktar hönan som värper guldägg, misslyckades han nog litet. Han sade ungefär så här: »Allt på detta område är bra, pris ske Hedlund!» Trots all beundran som jag hyser för Hedlund som person vill jag inte instämma i detta yttrande — så bra är förhållandena ändå inte. Jag har emellertid ingenting att invända mot NCB, och det är inte det företaget vi velat komma åt med motionen.

I övrigt vill jag inte ta upp någon polemik utom mot herr Lothigius på en enda punkt. Mycket av det han sade var klokt, men jag tycker att hans engagemang var litet underligt, när han reagerade mot någonting som ingen har föreslagit — i långa stycken svävade han ut i ett ideologiskt snack. Han sade emellertid mot slutet, att alla väl är överens om att ägarförhållandena i dag är lämpliga och riktiga.

Staten äger 19 procent av denna nationaltillgång — det är alltså så långt som herr Lothigius kan tänka sig att gå när det gäller tävlan på lika villkor. Han menar att hans statliga konkurrent bör äga 19 procent och att resten skall finnas på andra händer. Är det en lämplig avvägning?

Mest ledsen blev jag emellertid när herr Lothigius sade att denna motion skulle slå undan benen för ett framtida samarbete. Snälle herr Lothigius, jag tror inte det är fråga om att slå undan benen för något samarbete! Om de som han företräder endast vill sam-

Ägandeförhållandena inom skogsnäringen

arbete utifrån en maktposition där de är fem gånger så starka som den de skall samarbeta med, blir det ett dåligt samarbete.

Med dessa ord vill jag ännu en gång betona att jag är nöjd med utskottets skrivning. Vad det säger om den statliga skogsindustrins möjligheter att utvecklas sedan beslutet om förvaltningsbolaget har fattats är helt riktigt; det kan jag alltså lämna därhän. Jag tror emellertid vi bör konstatera att samhället måste vara med i ett samarbete med de privata skogsägarna och med näringslivet och på alla områden planera och verka för en utveckling av vårt näringsliv som leder till bättre sysselsättning o. s. v. Jag vill betona ytterligare en gång att det här inte är fråga om ideologi — denna fråga gäller minst lika mycket hur man skall kunna skapa vettiga och rationella förhållanden i en industrigren som betyder mycket för landet.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr **LOTHIGIUS** (m) kort genmäle:

Herr talman! Det finns ingenting som säger att inte t. ex. ASSI skall kunna byggas ut på grundval av de råvarutillgångar som finns för att ta hand om dem på det mest rationella sättet. Det finns ingenting som säger att vi som hävdar det enskilda näringslivets intressen skulle gå emot en sådan sak. Inte heller finns det någonting som säger att domänverket inte borde få öka sitt skogsinnehav ytterligare dels av arronderingsskäl, dels därför att våra skogstillgångar kommer att öka i takt med nedläggningen av jordbruken. I samband därmed bör man åstadkomma en räntabel och riktig arrondering.

Jag sade tidigare att vi väl var överens om den äganderättspolitik som borde föras. Ändrar vi på denna, förlorar alla hundratusentals skogsägare, som har satsat på framtiden, sin tro på framtiden. Om socialdemokraterna allt of-

tare talar om en socialisering av den svenska skogsmarken, försämras möjligheterna till den kraftfulla utveckling som dessa skogsägare har påbörjat.

Herr **STRIDSMAN** (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara kort och gott tacka herr Svanberg för att han säger att man i motionen inte alls har avsett det privata skogsbruket och för att han ger besked om att NCB är ett bra företag och att Hedlunds företag i allmänhet är bra. Jag tycker att det räcker med det beskedet.

Herr **SVANBERG** (s) kort genmäle:

Hedlunds företag är rätt bra. Ingen har sagt någonting annat. Är ni nöjda med det beskedet, är det bra.

Lothigius och vi är i stora drag överens. Lothigius säger att ingen menar att domänverket inte bör få köpa mer mark eller att ASSI inte skall få utvidga när det är lämpligt. Men han säger att ett bifall till motionen skulle innebära att de framgångsrika, dugliga och vettiga företagen på den privata sidan plötsligt skulle ge upp sitt arbete. Lothigius tror nog inte själv på det spöket.

Ingen människa har menat att man helt skulle socialisera de svenska skogarna, utan det har talats om en möjlig utökning av det samhällseliga ägandet. Med de proportioner som gäller finns det full möjlighet att i vår blandekonomi i någon mån öka statens inflytande på detta område. Lothigius sade emellertid i sitt första anförande att de proportioner mellan statligt och enskilt ägande som gäller i dag är låsta. Kan vi resonera på det sättet, har vi egentligen ingenting att bråka om.

Herr **LOTHIGIUS** (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag har sagt att genom att skogsarealerna utökas kommer det också att finnas möjlighet för både företagare och staten att öka sina skogsmarkstillgångar och att det kan ske på ett arronderingsmässigt lämpligt sätt.

Ägandeförhållandena inom skogsnäringen

Herr ELIASSON i Moholm (m):

Herr talman! Jag skulle först vilja ställa en fråga till herr Svanberg med anledning av hans uttalande om ägofördelningen. Han blev så blygsam mot slutet av sitt anförande, att han sade att det bara var litet grand som han ville att staten skulle öka sitt innehav. Kan man få preciserat ungefär vad herr Svanberg anser att den gränsen går som är lämplig?

Visseligen gäller det här en motion som är inspirerad från Norrlandshåll, men jag kan inte underlåta att försöka sätta den motionen in i ett större sammanhang, nämligen i samband med den jord- och skogspolitik som vi har fört i detta land.

Vi har väl alla varit överens om att skog tillsammans med jord löser ett samsättningsproblem. Ett sådant samband innebär över huvud taget möjligheten för vissa gårdar att behålla sin arbetskraft året runt, därför att de klimatiska förhållandena inte ger tillfälle till enbart jordbruksdrift året runt.

Med hänsyn till skogsrationisering skulle jag nästan vilja hävda en motsatt uppfattning mot den som kommer till uttryck i motionen. Jag skulle nämligen vilja påstå att med de rationella metoder som i dag tillämpas det kanske vore mera angeläget att öka det enskilda bondeskogsinnehavet för att kunna föra den jordbrukspolitik som är önskvärd och trygga arbetet för de anställda året runt.

Vi har talat om ägarförhållandet. Av skogarna ägs ungefär 50 procent av jordbrukarna, 25 procent av det allmänna och 25 procent av bolagen. Vi kan naturligtvis diskutera om denna avvägning är riktig. Enligt min uppfattning är den riktig i det ögonblick som hela systemet fungerar. Man har såvitt jag har förstått i motionen försökt att konstruera upp vissa misshälligheter som emellertid inte finns i det hänseendet.

Men vi kan väl vara överens om att

vi därför inte är nöjda med de förhållanden som råder i fråga om hur skogsmarken disponeras i detta land för närvarande. Vi har nämligen på många ställen runt om i landet otillfredsställande arrondering. Denna är otillfredsställande inte bara vad beträffar bondeskogsbruket eller i fråga om bolagen utan i minst lika stor utsträckning för domänverkets del. Här sker utbyte av mark, varvid domänverket ingalunda är undantaget. På grund av den nedläggning av åkermark och övergång till skogsmark som äger rum sker en förstärkning av alla kategorier ägare i detta fall. Det är ingen som blir särskilt privilegierad i det hänseendet. Möjligheterna till bättre arrondering finns och utnyttjas. Måhända skulle de kunna underlättas, om man ändrade bestämmelserna för jordbrukets rationalisering.

Vad beträffar det enskilda skogsbruket har kritiken tidigare alltid gällt, inte att det har kommit för mycket skogsmark i en hand, utan att skogsinnehavet har varit splittrat och därför inte kunnat användas effektivt. Vi har funnit ett medel för att försöka lösa detta problem genom våra skogsvårdsområden. Det innebär ett samarbete över ägo gränserna, och det är uppenbarligen någonting som har kommit för att stanna. Utvecklingen på det området pågår alltså.

Nej, syftet med själva motionen är ett förstatligande. Man säger litet försiktigt, att man bör öka statens skogsinnehav. Därför är det naturligtvis angeläget att herr Svanberg talar om, när staten har fått tillräckligt mycket skogsmark.

Man frågar sig i denna situation om skälet till motionärernas krav. Fungerar inte skogsnäringen över huvud taget? Om jag inte minns fel, var det en utredning för några år sedan som ville mäta effektiviteten hos de olika kategorierna skogsägare. Om jag inte missminner mig kom man fram till att skillnaden egentligen inte var så stor att den

kunde mätas. Uppenbarligen är staten inte bättre tekniker. Är staten bättre ekonom? Det kan hända att de kommuner bäst kan svara på det, där det finns ett blandat skogsbruk av enskilda skogsägare och av andra skogsägare. De kan ge besked varifrån den jämnaste och säkraste inkomsten från skogen kommer. Socialiseringen görs kanhända till ett självändamål.

Det talas så vackert om att man skall öka statens skogsareal genom att låta staten arbeta på samma villkor som andra. Jag har mött detta krav men på ett helt annat sätt, ty jag har varit ledamot av en statlig myndighets styrelse där det från andra skogsägarkategoriernas sida hävdades, att det beträffande ett stort område, där man räknat med att fastigheterna skulle försvinna ur enskild ägo, redan på förhand skulle göras en uppdelning så att å ena sidan bolagen och å den andra domänverket skulle få mark. Vem kommer i den situationen i kläm? Jo, det är den enskilde ägaren av en fastighet som får betala.

Jag tror, herr talman, att allt talar för en fortsatt rationalisering. Däremot är det mycket sällan som något talar för en intensifierad socialisering. Man har sagt att man också skall vidta åtgärder beträffande skogsindustrin, men jag skall inte tynga protokollet med några siffror. De finns redan i tidigare protokoll. Jag vill bara påstå att där har gjorts stora insatser och att stora insatser också planeras. Detta omdöme gäller alla ägarkategorier.

Avslutningsvis vill jag framhålla att hela motionen andas socialisering, kanhända i litet dunkla och blygsamma ordalag, men för mig är de klarläggande. De blir ännu mera klarläggande genom herr Haglunds uttalande att vi har olika ekonomiska uppfattning. Med jämna mellanrum, och vi befinner oss tydligen där nu, skall man göra sina framstötter. Jag hoppas att människorna i detta land, inte minst de hundratusen-

Ägandeförhållandena inom skogsnäringen

tals skogsägarna, uppmärksammar regeringens mål. Herr talman! Jag tycker att det finns tillräckligt många utredningar och att det är bättre att se till att de som pågår blir färdiga så småningom, så att man vet vart de syftar.

Herr talman! Härmed ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr SVANBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Eliasson i Moholm ville få besked av mig om hur många procent skogsmark som enligt min mening bör ägas av staten och om det rör sig om en mycket liten ökning av det nuvarande innehavet eller om en mycket stor. Jag tänker inte ange några procenttal men vill gärna vända på resonemanget och fråga herr Eliasson hur många procent han anser att de privata bolagen bör äga. Ett sådant resonemang är ju fruktansvärt dogmatiskt. Det är väl inte en sådan utveckling som behövs. Vi anser att staten behöver öka sitt ägande för att det på alla områden skall kunna bli ett effektivt utnyttjande av tillgångarna. Om allting inom den privata sektorn är så utmärkt som herr Eliasson vill göra gällande, behöver väl ökningen av statens ägande inte bli så stor. Är det mycket dåligt ställt bör däremot ökningen bli stor. Jag tror att vi bör kunna vara överens om att vi skall nyttja våra tillgångar på bästa sätt.

Det talas också om samarbete, och härvidlag skall det vara ett samarbete mellan staten och andra former av allmänt ägande å ena sidan och de enskilda å den andra.

Motionen andas socialisering, påstod herr Eliasson. Det är tydligt att det inte behöver vara så stark lukt av socialisering för att skrämra moderata samlingspartiet. Man anar socialisering vid det allra minsta. Har vi lyckats skrämra herr Eliasson är det utmärkt, men jag vill poängtera att det nog finns en skillnad mellan hans och min uppfattning. Han sade att man inte skall ändra

Ägandeförhållandena inom skogsnäringen

ett system när det fungerar, men det kan man visst göra ty att det fungerar är i och för sig inget bevis. Jag skulle i stället vilja säga att man inte skall ändra ett system, om det fungerar utmärkt med tanke på det allmännas bästa. Det är kanske där våra uppfattningar skiljer sig.

Herr ELIASSON i Moholm (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga herr Svanberg att det inte är vi som aktualiserat en ändring. Jag är fullt på det klara med att alla kategorier kanske kan öka sitt innehav, framför allt med tanke på den pågående nedläggningen av åkermark, vilket jag också påpekat.

När herr Svanberg sade att vi är rädda även om det bara luktar socialisering fick man i varje fall klart för sig att det enligt herr Svanbergs mening luktar socialisering i viss mån.

Herr HAGLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Vad som är socialisering och vad som är ökat samhällsinflytande skulle vi kunna diskutera hur länge som helst. Jag hoppas också att vi framdeles får diskutera den frågan. Nu skall jag bara försöka att mycket kort konkretisera vad jag menar.

Hur långt får samhället gå, och hur mycket skall staten äga för att det inte skall betraktas som socialisering? När det gäller allmänna institutioner och nyttigheter, exempelvis post, teleservice, transporter och energiförsörjning, får staten vara med. Likaså får staten ta ansvar för malm- och skogstillgångar samt vattenfall. Vidare ansvarar staten för nykterhetspolitiken och har monopol på produktion och distribution av alkoholhaltiga drycker. Staten får också vara med när det gäller fiskaliska företag av typen Tipstjänst, Penninglotteriet och liknande. Även när det gäller vår ekonomiska försvarsberedskap, Svensk torvförädling, Ceaverken

m. m. får staten vara med. Jag kan också nämna SAS, Svensk bilprovning och ASEA-ATOM. Min fråga blir då: Är detta socialisering?

Herr ELIASSON i Moholm (m) kort genmäle:

Herr talman! Vi har ingenting emot att staten svarar för vissa allmänt angivna uppgifter. Jag hoppas också att herr Haglund uppmärksammade att jag i mitt tidigare anförande sade att också jag tycker staten skall utöka sin skogsmarksareal. Men jag tycker inte att det skall göras i oträngt mål. Vi har sagt att vi kan acceptera blandekonomin, men här är det fråga om att göra en större drive för socialisering, en sak som herr Haglund anser det vara lämpligt att återkomma med i denna kammarer med vissa mellanrum. Nu fick jag ändå belägg för att det var socialiseringsfrågan som skilde oss åt.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag förstår inte detta tal om socialisering. Var det socialisering år 1282, när det s. k. Helgeandsbeslutet tillkom? Var det socialisering när Kristofers landslag tillkom? Var det socialisering när vi på 1600-talet fick Karl XI:s s. k. reduktion? Jag skulle kunna fortsätta uppräknningen. Herr Eliasson i Moholm borde studera den historiska utvecklingen. Jag vill rekommendera honom att speciellt läsa Graningeverken, Historisk skildring, av Almquist. Den gavs ut av bolaget 1909. Om herr Eliasson läser den, får han veta vilka som började att socialisera ägandet här i landet och hur en landshövding i Västernorrlands län lade beslag på två jordägande finländares egendom och byggde ett järnbruk på marken. Vid sådan läsning får man veta hur herrarna successivt lade beslag på små jordägarers innehav av skogsmark plus mark som togs direkt från kronan.

Ägandeförhållandena inom skogsnäringen

Det var en hänsynslös utsugning av Norrland, som vi sedan aldrig har försökt att rätta till.

Vi är väl alla ense om att Sveriges grundlag skall följas och att den har högre dignitet än civil lag. Efter vad jag förstår äger kronan huvuddelen av marken i Norrland. Även där hänvisar jag till Kristofers landslag och till §§ 77 och 78 regeringsformen. Inget av de stora bolagen i Norrland kan disponera över sina norrländska skogsområden med äganderätt. Detta har fastslagits i olika utredningar. Bönderna sade 1860 ifrån att statens skogsförvärv måste utökas och att man därvid skulle följa grundlagens föreskrifter. Detsamma har uttalats av Hjalmar Hammarskjöld liksom av alla utredningar på området åtminstone fram till år 1907. Jag skall inte gå in på de senare utredningarna, eftersom de ger prov på ganska stor okunnighet i juridiska spørsmål trots att en mängd jurister varit inkopplade på dem.

Det angelägna i detta sammanhang är att äganderättsförhållandena tas upp till en verkligt ingående undersökning. Staten har rätt att ta tillbaka mark som enskilda orättmätigt förvärvat t. ex. genom övertagande av bondeskog i Norrland i form av avyttringsskogar, stödskogar m. m. De enskilda ägarna har endast haft dispositionsrätt till dessa skogar, vilka så snart denna rätt inte längre utnyttjades skulle återgå till staten. Staten kan följaktligen göra anspråk på ganska betydande skogsområden i Norrland. Jag skulle i varje fall tro att disponent Versteegh aldrig ägt eller ens kunnat förvärva den mark som han disponerat över uppe i Norrland. Om grundlagen skall gälla, skall den väl tillämpas för alla i detta sammanhang.

Hur har man då kunnat lägga beslag på statliga skogar och enskilda bondeskogar på det sätt som skett? Jo, anledningen härtill är att man i detta sammanhang alltid åberopat civilrättsliga bedömningar. Det förefaller som om

man aldrig i vår juristutbildning lärt ut att de grundlagar som gäller i vårt samhälle också skall tillämpas. Om grundlagarna skall följas, måste det ändå vara angeläget för staten att ordna upp förhållandena på detta område.

De som i Ångermanland började lägga samman stora områden av bondeskog var Sparre och Fleming, och detta tillgick på så sätt att de helt enkelt lade beslag på skogen i fråga. Den ene av dem, som var landshövding, blev vid ett tillfälle kallad till en plats för att avgöra ett tvistemål mellan två finnar, och han fann då att området i fråga var lämpligt att utnyttja. Han tog då helt enkelt hand om den skogsmark det gällde.

Våra skogsindustrier har aldrig haft någon som helst rätt att nyttja skogen till sågverksrörelse m. m. Skogen var knuten till de gamla järnbruken och när dessa lades ned skulle även deras privilegier ha upphört. Detta har emellertid aldrig skett. I t. ex. Västernorrlands län har landshövdingarna systematiskt kunnat utnyttja sin maktställning genom att de underlåtit att underätta bönder och nybyggare om vilka rättigheter och möjligheter de hade. De lade själva beslag på så stora områden som möjligt och hjälpte i övrigt sina bekanta i olika sammanhang. Jag vill bara rekommendera herrarna att läsa Graningeverkens historia, som visar hur hänsynslöst vissa människor i vårt land farit fram i detta sammanhang.

Jag vill också erinra kammarens ledamöter om hur rättsförhållandena tidigare gestaltade sig på detta område. Adeln och ridderskapet konstaterade i ett utlåtande från sekreta utskottet år 1686 att man på ett otillbörligt sätt hade lagt beslag på kronomark. Sedan genomfördes reduktioner. Det togs i Uppland tillbaka 1 200 hemman vid Margaretas reduktion. Man skulle också ta tillbaka egendomar vid reduktioner under 1690-talet, men då dog kungen,

Ägandeförhållandena inom skogsnäringen

och sedan hade adeln återigen makten. Resultatet blev därefter.

Herr talman! Jag vågar säga att kronans egendom när det gäller skog — speciellt i de norrländska länen — kan icke, om man skall följa grundlagen, försvaras genom hänvisningar till civilrätt eller genom hänvisning till olika handlingar som i regel är förfalskade och har skrivits av dem som suttit på landshövdingestolarna. Jag har, mina herrar, varit uppe i Norrland och sett på en del handlingar, och jag måste säga: Läs om vad som har försiggått! Om ni hade gjort detta skulle ni vara litet försiktiga och inte påstå att motionärernas yrkande bara är framsprunget ur socialiseringsvilja. Det har inte ett dugg med socialisering att göra, utan det är bara fråga om huruvida Sveriges grundlag skall följas eller icke. Och jag har haft en känsla av att åtminstone herr förste vice talmannen varit ganska noga med att grundlagarna skall följas.

Det sorgliga är att så gott som alla våra ämbetsverk — det gäller inte minst länsstyrelserna, med landshövdingarna i spetsen, och det gäller t. o. m. regeringarna i vissa situationer — tydligen inte uppmärksammat att vi har en grundlag. Som en av riksdagens ledamöter vill jag slå fast att grundlagen just är grunden för ett rättssamhälle. Civilrätten är mera ett uttryck för hur olika människor uppfattar andra människors rätt att inneha viss egendom.

De nu väckta motionerna säger kanske inte så mycket. Men om jag förstod utskottets ärade ordförande rätt framhöll han att äganderättsförhållandena är det viktiga i detta sammanhang, och under sådana förhållanden anser jag att vi kan följa utskottet. Vad jag velat säga ifrån är att staten bör ta tillbaka sin egendom. Bondens rätt, som har trätts för när, skall även respekteras i detta sammanhang. Eljest ändrar man grundlagen. De rättsprinciper som där fastläggs har gällt sedan år 1282, och

det är angeläget för oss att bemöta de underliga påståenden som nu görs.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr **LOTHIGIUS** (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle gärna vilja sitta och diskutera dessa frågor i lugn och ro med herr Lundberg. Han har säkerligen mycket att lära en yngre kollega. Men denna kammare är väl knappast rätt forum att diskutera frågorna på det sätt som herr Lundberg gör.

Om man skall ta upp frågorna anser jag emellertid att Kristofers landslag var en socialiseringslag liksom Karl XI:s reduktion innebar socialisering. Jag anser att Karl XI var den förste socialdemokraten i detta land, genom indrag av mark till kronan. Vi vill i stället fördela äganderätten på så många händer som möjligt.

Jag har också sagt, herr Lundberg, att vi inte försvarar bolagens inköspolitik uppe i Norrland. Men vissa fördelar medförde det att man hade tyngden av de kapitaltillgångar som skogen representerar bakom sig när man byggde upp den svenska industrin. Mycket av den standard som vi skapat i detta land och som grundlades i början på 1900-talet bygger just på detta. Det måste vi erkänna, även om många svenska bönder fick sitta emellan.

Till herr Haglund ställer jag frågan: Hur långt skall staten gå? Kan det bevisas att staten mera rationellt, mera effektivt kan sköta skogsproduktion eller industri över huvud taget i detta land, så skall staten ta hand om det hela. Men det skall bevisas.

Herr **LUNDBERG** (s) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Lothigiuss skulle jag vilja säga att det vore bättre om han toge den här boken och satte sig att läsa i lugn och ro. Det är Graningeverkens historia, skriven av en professor och utgiven år 1909. Om herr Lothigiuss läste denna bok, skulle han se

Ägandeförhållandena inom skogsnäringen

hur man tagit mark och skog från allmänheten såväl som från kronan. Då skulle herr Lothigius kunna komma fram till ett resultat.

Jag vill här bara konstatera att vi på något vis måste komma till rätta med detta förhållande, därför att bygdebefolkningen, inte minst småbrukare och jordbrukare över huvud taget inom hela Västernorrland, har utsatts för en behandling som helt enkelt är upprörande. Detta borde ändå i något sammanhang kunna rättas till. Herr Lothigius vet att exempelvis urminnes hävd och hävd i annan form icke gäller gentemot kronan. Däremot har man rätt att hävda sådana nyttjanderätter som varit nödvändiga för den norrländska befolkningen. Det är misskötsel av ekonomi som går igenom i denna bok. Den ger inte precis något föredömligt exempel på hur ekonomi och industriell verksamhet skall skötas. Man kunde klara sig genom att ta subventioner från staten, och ta statens mark, men det kanske man gör i dag också. I så fall måste jag säga: Respektera bara grundlagen så räcker det!

Herr **HEDIN** (m):

Herr talman! Herr Lundbergs långa historiska utblick är naturligtvis i och för sig mycket intressant, och jag föreställer mig att det också vore intressant att läsa den »Graningeverkens historia» som herr Lundberg medfört, men allt detta har kanske inte så mycket att göra med den debatt som vi nu för. När det gäller de anspråk som staten eller andra kan ha på skogen uppe i Norrland är väl riksdagen inte rätt forum för att bedöma detta. I varje fall kan riksdagen inte avgöra denna sak, utan avgörandet måste ske inför domstol.

Vad som intresserar oss i dag är dagsläget, framför allt den utveckling vi vill ha framöver. Det är denna vi diskuterar. Det är mot den bakgrunden som vi tagit in frågan om socialisering. Det finns all anledning att säga att

socialdemokraternas socialiseringsiver fått en alltmer öppen karaktär. Det verkar som om smygsocialiseringens tid är förbi. På allt flera områden talas om ökat samhällsägande och inflytande.

I den motion som ligger bakom utskottets utlåtande säges direkt ut att samhällets innehav av skog bör öka liksom inflytandet över den skogsindustriella sektorn. Herr Svanberg har här försökt att bagatellisera det hela och säga att det inte är fråga om någon stor ökning. Då vill jag påminna om att staten här under de år som gått ökat sitt innehav. Domänverket köper årligen upp tusentals hektar skog. Vi har från borgerligt håll i vissa lägen kritiserat saken när vi tyckt att domänverket inköpt skog i onödan. Men i andra fall har vi menat det vara fullt naturligt att man förbättrar sin arrondering o. s. v. När man nu motionerar kan man inte gärna mena att det är denna del det är fråga om, utan att det måste vara fråga om något långt därutöver.

Utskottsmajoriteten har varit litet försiktigare än motionärerna i sin skrivning. Den har tagit på sig filttofflorna, men det framgår mycket klart att den i princip har samma uppfattning som motionärerna och att den vill att denna uppfattning skall delges skogspolitiska utredningen med den tyngd som ett riksdagsuttalande i en fråga har.

Man frågar sig varför motionärerna och utskottsmajoriteten vill ge sig in också på skogsområdet. Enligt min mening kan man spåra fyra olika skäl för detta. Det första skulle vara att det skulle ge större effektivitet, det andra att det skulle ge ökad sysselsättning och det tredje att det skulle ge ökad decentralisering; på den punkten är jag verkligen osäker, ty det talas både om decentralisering och om centralisering i motionerna. Det fjärde skälet skulle helt enkelt vara ideologiska motiv.

Det första skälet är alltså större effektivitet. Kan motionärerna påstå att

Ägandeförhållandena inom skogsnäringen

det är dålig effektivitet inom skogsbruket i dag, t. ex. i skogsbolagens verksamhet? De kanske menar att det inom bondeskogsbruket inte råder full effektivitet, men alla är väl överens om att även småskogsbruket kan drivas i högst grad rationellt med de samverkansformer som man har valt och som får allt större utbredning. Man är alltså på rätt väg, även om det måhända brister litet i vissa avseenden.

Alla känner också till att vi har en mycket stark skogsägarföreningsrörelse här i landet som gör utomordentliga insatser, direkt och indirekt. Vad skogsdriften angår tar skogsägarföreningarna uppdrag i fråga om både huggning och körning och kan på det sättet åstadkomma rationell drift även på mindre enheter.

När det gäller industrisidan vet jag inte om det finns något som talar för att en statlig industridrift skulle vara mer effektiv än en privat; jag känner inte till någon utredning som visar det. Snarare är det väl naturligt att det privata vinstintresset, kombinerat med en hård konkurrens, ger ett bättre ekonomiskt resultat.

Det andra skälet är ökad sysselsättning. Jag förstår inte heller hur man kan påstå att sysselsättningen, om staten gick in i större utsträckning, skulle bli bättre än för närvarande inom jord- och skogsbruk och inom skogsbolagen. Jag tror inte att det finns någon anledning att förmoda det. Däremot är det möjligt att man, om staten går in på industrisidan, får ökad sysselsättning inom administrationen. Det kommer sannolikt att bli flera byråkrater, och det är måhända anledningen till att statliga företag ofta går sämre ekonomiskt sett än privata företag. Men ute på arbetsplatserna, i skogen och i industrin, bör det rimligtvis inte vara någon nämnvärd skillnad. Om det vore det, skulle det innebära att driften vore orationell i det ena eller andra företaget.

Den tredje punkten gäller ökad decentralisering eller centralisering. Motionärerna säger att det ur både ekonomisk och social synvinkel är ytterst betydelsefullt att landets realvärden inte behärras av ett fåtal enskilda kapitalstarka ägare. Men i utskottsutlåtandet har det redovisats att 50 procent av skogen är i privat ägo och att denna del under åren 1962—1964 var uppdelad på inte mindre än 264 000 enheter, av vilka 65 000 omfattade enbart skog. Kan man då tala om ett fåtal kapitalstarka ägare?

Sedan redovisas också att 75 procent av enheterna består av en kombination av skog och jord. Liksom herr Eliasson i Moholm tror jag att det är en utomordentligt lycklig kombination. Jag har personlig erfarenhet av den och anser att den ger goda förutsättningar för en jämn sysselsättning inom lantbruket. Enligt min uppfattning bör vi öka tilldelningen av skog till det privata skogsbruket och lantbruket i kombination med skog i stället för att minska det.

Om staten köper skogsfastigheter vare sig det blir från bolag eller från enskilda — jag vet inte vilketdera man i första hand avser — innebär det onekligen att man i stället för att decentralisera centraliserar ytterligare. Man minskar antalet ägare, och den kapitalstarkaste av alla, staten, blir ännu mer kapitalstark.

Till slut, herr talman, kommer jag till det fjärde skälet — det ideologiska eller rent politiska. Socialdemokraterna vill uppenbarligen att staten skall äga alltmer. De brukar resonera så, att när staten äger blir det ett mer demokratiskt ägande, alla medborgare har del av tillgångarna. Men jag tror faktiskt inte att svensken känner sig som delägare i statens järnvägar, domänverkets skogar etc.; alla medborgare, oberoende av vilken politisk uppfattning de har i övrigt, vill ha ett direkt ägande — de vill äga sin egen tomt och sin egen villa.

Ägandeförhållandena inom skogsnäringen

Den indirekta, statliga äganderätten ger ingen trygghet, ingen extra sysselsättning, ingen personlig fördel. Inte får man någon direkt nytta av att som medborgare ha andel i statens skogar. Man får inte ta någon ved där — inte ens en julgran, som man tycker kunde vara en lämplig liten utdelning på den andel man har i skogen.

Nej, vill man ta hänsyn till de flesta medborgarnas önskemål att själva äga någon liten bit av vår svenska jord bör den politiska inriktningen vara helt motsatt den som motionärerna och utskottsmajoriteten har. Den bör inte vara att samla så mycket som möjligt i statens hand, att socialisera, utan den bör i stället vara att öka möjligheterna för allt fler att bli ägare eller verkliga delägare till våra naturtillgångar.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hedin säger att frågan om Graningeverken inte är aktuell i dag. Det är den i högsta grad för Graningeverken liksom Stora Kopparberg och andra stora skogsbolag. När man vid avvittringarna gav stödskog till Norrlands invånare var anledningen att nybyggarna däruppe levde i social och ekonomisk nöd. Sedan lurade enskilda av dem skogen för en sup eller något liknande — skog som nybyggarna inte ägde rätt att sälja eller skogsherrarna att förvärva.

Nu har det gått några århundraden sedan dess. I dag befinner vi oss i samma läge igen: staten tvingas nu att försöka lösa de nordliga länens sysselsättnings- och försörjningsproblem. I den situationen bör staten hävda sin rätt till naturrikedomarna i Norrland för att ha en bas för industriell verksamhet inte minst i Västernorrlands län.

Bolagen utnyttjar nu kronans mark för att t. ex. vräka några fiskare från ett skär. Graningeverken stämmer en arbetare, som har arbetet i bolaget i

52 år, för tjuvfiske i en liten bytjärn som bolaget vet att det icke kan äga. Trots detta vidtar bolaget åtgärder för att få honom bötfälld. Det är i högsta grad angeläget att vi nu ser till att vad staten ger Norrland kommer Norrland och inte privata intressen till godo.

Herr HEDIN (m) kort genmäle:

Herr talman! Graningeverkens historia och andra historiska uppgifter sedan flera hundra år tillbaka är i och för sig intressanta, och jag skulle vara tacksam om jag fick låna den där boken av herr Lundberg och läsa den. Men jag hävdar nog fortfarande att detta inte har mycket med denna debatt att göra.

Herr PETERSSON i Gäddvik (m):

Herr talman! Med hänvisning till herr Lundbergs anförande och replikerna med anledning därav vill jag påminna om att vad vi nu diskuterar är socialdemokratiska motioner som avser *överförande i statlig ägo av skogsmark* eller, med andra ord, socialisering av privatägd skog.

Ett skäl härför anges i motionerna vara »att det är ytterst betydelsefullt att landets realvärden inte behärskas av ett fåtal kapitalstarka ägare». Av utlåtandet framgår att antalet skogsägare i landet uppgår till över tvåhundra tusen. Det finns alltså ett mycket stort antal skogsägare, både enskilda ägare och andelsägare i olika former.

Det i de socialdemokratiska motionerna angivna skälet för ökat statligt ägande förefaller mig vara svagt, om man vill ha ett fortsatt enskilt ägande av svensk jord och svenska företag. Om socialdemokraterna anser, att tvåhundra tusen skogsägare kan betraktas som ett fåtal enskilda kapitalstarka ägare, och i socialistiskt nit vill avskaffa *allt* enskilt ägande av jord och företag, då är allt enskilt ägande hotat, då det är mycket få näringsgrenar eller ägarkate-

Ägandeförhållandena inom skogsnäringen

gorier i vårt land som består av mer än tvåhundra tusen enskilda ägare.

Det framgår också av motionerna att det är världsmarknadspriserna som i stort sett bestämmer både skogsbrukets och skogsindustrins lönsamhet. Detta gäller oavsett ägandefördelningen inom skogsbruket, och en förändring av ägarstrukturen rubbar inte denna grundläggande förutsättning.

Men har då staten visat sig vara överlägsen andra ägarkategorier när det gäller att skapa ett effektivt, uthålligt och lönsamt skogsbruk, något som många socialdemokratiska talare velat antyda? Jag har aldrig sett någon utredning som tyder på det. Däremot har jag sett i varje fall *en* utredning som tyder på motsatsen. Den utredning jag tänker på är bekostad av Norrbottens läns landsting och utförd under åren 1967 och 1968 av landshövdingen och skogsprofessorn Manfred Näslund med biträde av skogliga experter. Herr Svanberg känner väl till denna utredning.

Utredningen har gjort jämförelser mellan statens skogsbruk och vissa skogsallmännings skogsbruk. I utredningen konstateras, att de naturliga förutsättningarna för skogsbruk i det undersökta materialet är likvärdiga, »att några mer väsentliga skillnader mellan kronoskogarna och allmänningsarna inte kan påvisas». När utredarna jämförde det ekonomiska resultatet under en femårsperiod, fann de till mångas överraskning, att kronoskogarna uppvisade betydande nettoförluster, medan allmänningsarna i medeltal gett förhållandevis goda överskott. Vid enligt utredarna likvärdiga skogliga förutsättningar har kronoskogarna en nettoförlust på cirka 30 miljoner kronor, medan allmänningsarna har en nettovinst på cirka 10 miljoner på väsentligt mindre areal än den som de av utredningen berörda kronoskogarna omfattade.

Utredningen tyder på att statsskogsbruk inte är den bästa formen när det gäller att åstadkomma ett rationellt, lön-

samt och uthålligt skogsbruk, utan att allmänningsarnas skogsbruk, trots mindre arealer och förvaltningsenheter, lyckats bättre i sin strävan att få lönsamhet i skogsbruket.

När det gäller rationaliseringen av skogsförädlingen, som man också tagit upp i motionen, har vi i Norrbotten smärtsamma erfarenheter av att även statens egna skogsindustriföretag rationaliserar och friställer folk. Jag behöver bara erinra om Båtskärsnäs och Karlsborg i det även i övrigt arbetslöshetsdrabbade området i östra Norrbotten. Vid dessa industrier har redan hundratals personer friställts, och enligt planerna kommer ytterligare ett hundratal man att friställas under de närmaste åren.

Som jag ser det har staten i sin praktiska verksamhet varken visat sig kunna driva skogsbruk lönsammare eller kunna undgå att friställa människor inom områden där arbetslösheten redan tidigare är stor. Socialdemokraterna försöker utmåla det enskilda skogsbruket som mindre effektivt än det statliga. Man skildrar rationaliseringar av enskild skogsindustri som uttryck för företagarnas bristande ansvar för sina anställda och gör gällande att staten, om staten finge större ägaransvar, skulle garantera att effektiviteten ökade och att riskerna för friställning av arbetskraft bleve mindre. Det utredningsresultat jag återgivit och de praktiska yttringarna av statens verksamhet i vårt mest socialiserade län, Norrbotten, tyder inte på att statligt ägande och statligt företagande ger större lönsamhet eller större anställningstrygghet. Trots statens ägardominans i Norrbotten har vi tyvärr landets högsta arbetslöshets-siffror.

Herr SVANBERG (s) kort gemmäle:

Herr talman! Denna diskussion har väl redan varat tillräckligt länge, men jag kan inte underlåta att bemöta en synpunkt som herr Petersson i Gädd-

Ägandeförhållandena inom skogsnäringen

vik anförde. Han talade om en utredning som skulle ha bevisat att de statliga skogarna ger ett sämre resultat än allmänningsskogarna. Utredningen är till att börja med begränsad till att gälla en viss del av skogarna i Norrbottens län. Det är inte heller helt riktigt att säga att dessa ger ett sämre resultat. Det beror nämligen på vad man tar med i beräkningen. Jag tror att det var herr Stridsman som tidigare talade om trygghet i anställningen och menade att ett uttryck för tryggheten i anställningen var hur många skogsarbetartimmar man fick fram inom en viss ägarkategori. Men det är väl också fråga om att utnyttja årsarbetare, att ge de människor som arbetar i denna näring stadigvarande sysselsättning och trygghet för fortsatt anställning. Det viktiga är inte hur många tillfälliga arbetare man plockar in någon vecka per år — det kallar inte jag trygghet i anställningen.

Jag tror att det är väsentligt att ta upp detta problem och göra klart för sig vad man menar med trygghet i anställningen och inte bara föra ett resonemang för resonemangets egen skull. Jag vill påstå att staten på ett helt annat sätt än de enskilda skogsägarna tagit hand om sin arbetskraft och ansvaret för den. Men självklart är det domänverket som i Norrbotten gjort sig av med de flesta skogsarbetarna, eftersom domänverket äger 53 procent av skogen i Norrbotten. Det är enkel matematik som man inte behöver diskutera.

Jag tror inte att man, som herr Petersson gör, enbart av denna utredning skall dra slutsatsen att statens skogar sköts dåligt och att domänverket är en dålig skogsägare. Domänverkets affärer kan vi diskutera här, men de privata bolagens affärer får vi inte diskutera. När man alltså på denna grund fördömer staten som skogsägare, kastar man då inte ut barnet med badvattnet? Om man tycker att en person i statens tjänst har burit sig illa åt, så säger man att

staten är en dålig företagare. Om en riksdagsman bär sig illa åt, menar herr Petersson att vi skall avskaffa demokratin då?

Herr STRIDSMAN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svanberg tog upp frågan om tryggheten i anställningen och nämnde att jag i mitt anförande hade jämfört antalet timmar. Det gjorde jag faktiskt inte. Min jämförelse byggde på den statistik som statistiska centralbyrån har publicerat. Det visade sig där att under februari — den månad när antalet sysselsatta är som högst — antalet sysselsatta hos kronan i skogslänen minskade med 1 730 och i Norrbotten med 758. I privatskogsbruket kan man inte göra samma jämförelse med antalet sysselsatta, utan i stället räknar man antalet dagsverken per vecka. En sådan jämförelse visar att sysselsättningen i privatskogsbruket under samma tid ökade med 4 000 dagsverken per arbetsvecka.

Herr PETERSSON i Gäddvik (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Svanberg föreföll besvärad av det jag anförde ur utredningens betänkande och ville lägga in andra ting än jag sade i mitt anförande. Jag har emellertid varit mycket noga med att i mitt anförande bara återge utredningens resultat och inte lägga in några egna värderingar eller bedömningar.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Petersson i Gäddvik skulle jag vilja säga att allmänningarna med skogsmark även tillhör kronan. Att med utgångspunkt i byggningsbalken, som säger att allmänningarnas uppgift var att tillhandahålla vissa nyttigheter åt dem som saknade sådana, hävda att detta skulle gälla dem som har i mantal satt jord är en orimlig tolkning. Här kan endast civilrättsliga och privatekonomiska princi-

Ägandeförhållandena inom skogsnäringen

per ligga till grund. Allmänningarna ägs av kronan, men utnyttjandet tillkommer dem som icke äger skogsmark eller andra nyttigheter som de kan bruka.

Vad gäller skogsmarken i Norrland trodde jag att norrlänningarna visste att den skogsmark som kronan äger i regel ligger långt från kusten i lägen som är mindre attraktiva. De privata tog för sig vad de önskade, eftersom kronan i äldre tider inte hade någon representant i länsstyrelserna i Norrland som kunde hävda kronans rättigheter. Det är därför det har blivit på detta sätt.

Här har anförts statistik över sysselsättningen. Jag ber er tänka på vad man brukar säga om statistik. Att det omdömet i all synnerhet gäller för Norrland vågar jag påstå.

Vi bör låta Norrland få möjligheter att leva, men förutsättningen för det är att staten träder till och ger människorna där uppe samma rätt till trygghet som vi här i Mellansverige och Sydsvetrike kräver.

Herr SVANBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Stridsman fortsätter att åberopa det mycket olyckliga exempel han valde och säger att under en viss vecka sysselsättningen i enskilda skogar ökade, medan domänverket hade färre anställda.

Detta är väl ett farligt bevis. Om antalet anställda i skogen har ökat de senaste åren, måste det antingen bero på att skogsbruket är mycket litet rationaliserat eller på att man inte förut har gjort några större uttag ur skogen men hade stora arbeten i gång just den vecka som den undersökning herr Stridsman åberopade gällde.

Tryggheten i anställningen är inte en fråga om hur många tillfälligt anställda som arbetar i skogen en viss vecka. Tryggheten i anställningen gäller de människor som skall leva i Norrland år efter år, inte dem som kommer dit un-

der någon vecka och ägnar sig åt skogsarbete.

Per Petersson sade att jag verkade besvärad. Ja, jag är besvärad över hans sätt att mot bättre vetande tjata om detta exempel — jag tror han begriper detta bättre än han vill visa. Låt inte i blint partinit länets intressen komma i kläm!

Jag tror att motsättningen oss emellan egentligen bottnar i det som herr Hedin sade med instämmande av andra, nämligen att människorna inte känner att de äger statens skogar och att de känner tillfredsställelse först när de äger enskild skog. Det finns 200 000 privata skogsägare, det bor 8 miljoner människor i Sverige, och det finns tusen och åter tusen anställda i skogsindustrin och i skogsbruket. Hur skall alla dessa kunna känna sig tillfredsställda? Det intresserar ni er inte för. Trivseln för de 200 000 skogsägarna i landet är det enda som intresserar er.

Herr PETERSSON i Gäddvik (m) kort genmäle:

Nej, herr Svanberg, detta är återigen en förenkling av problemet! Vi ser i mycket hög grad till effektiviteten och lönsamheten i skogsbruket. Om herr Svanberg hade haft tillgång till en annan utredning än den som Norrbottens läns landsting beställt och som hade givit ett annat resultat än denna, hade han säkert anført uppgifter ur den.

Sedan vill jag säga till herr Lundberg, att även vi norrlänningar vet att skogsmarken har olika lägen både i Norrland och på andra håll. Det vet också utredningsmännen som gjorde utredningen. Därför har jag varit angelägen att framhålla att de naturliga förutsättningarna för skogsbruket i det undersökta materialet var likvärdiga.

Herr STRIDSMAN (cp) kort genmäle:

Herr talman! I den motion i vilken herr Svanberg står som första under-tecknare tas frågan om anställnings-

tryggheten upp. Man måste då på något sätt belysa hurudan utvecklingen har varit inom den del av skogsbruket vars andel han vill öka, och man måste också belysa hurudan utvecklingen har varit i den del som han vill minska. Jag vet ingen annan metod att visa detta än att göra det med siffror. Om någon kan belysa utvecklingen på ett bättre sätt än med siffror, vill jag gärna vara med om en sådan jämförelse.

Herr Svanberg säger att det måste föreligga något fel när privatskogsbruket visar ökad sysselsättning. Det felet beror på att vi inte tidigare har haft tillräcklig avsättning. Nu däremot är en omfattande aktivitet i gång, och det är den aktiviteten som motionärerna vill stoppa.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle vilja fråga, när centerpartiet blev storbolagens speciella advokat. Jag har också varit i Norrland, och jag har läst alla utredningar som kommit till åtminstone efter 1900, och även åtskilliga äldre, och jag vågar påstå att storskogsägarnas intressen alltid har skilt sig från det norrländska bondeskogsbrukets intressen. Det är tydligt att centerpartiet nu närmar sig moderata samlingspartiet mer än det närmar sig folkpartiet, och detta är en utveckling som vi bör uppmärksamma.

Jag tror att norrlänningarna har ett intresse av att man verkligen gör någonting för att komma till rätta med problemet. Förhåller det sig så att herrarna inte vill det utan bara vill tala om att man skall göra någonting för Norrland, för man ju ett resonemang i det blå. Emellertid måste staten i alla fall ha respekt för grundlagen och ta tillbaka vad den äger. Låt Norrland få nyttja de resurser som vi har. Det vore mera tacknämligt, om man ifrån centerpartiets sida verkligen ville undersöka på vad sätt bondeskogarna, avvittringsskogarna, stödskogarna m. m.

Ägandeförhållandena inom skogsnäringen

har kunnats tas ifrån de jordbruk som de var avsedda att stödja och inte stjälpas.

Herr LINDBERG (s):

Herr talman! Låt mig med risk för att ytterligare skrämma herr Lothigius uttrycka min stora sympati för de motioner vi behandlar nu. Jag vill också uttala min tillfredsställelse över det utlåtande som utskottsmajoriteten står för.

Reservanterna i utskottet finner för sin del motionärernas förslag ogrundade och tycker att förhållandena är bra som de är och hemställer att motionerna skall avslås. Jag kan inte dela reservanternas synpunkter. Förhållandena är inte alls bra som de är, och jag skall be att strax få återkomma till det.

Låt mig först se litet på skogsbrukets situation av i dag. Det svenska skogsbruket arbetar och kommer att få arbeta i en stark konkurrens med andra exportländer såsom USA, Ryssland och framdeles även länder inom de tropiska och subtropiska klimatregionerna. Konkurrensen från substitutmaterial kommer att bli kännbar under kommande år. Men skogsnäringen bör trots allt kunna se framtiden an med en viss optimism. FAO:s prognoser över tillgång och efterfrågan på skogsprodukter visar bl. a. att Europas underskott av industrivirke kommer att öka från 30,8 miljoner kubikmeter år 1965 till 56 miljoner år 1980. Prognosen kan följas fram till år 2000, då underskottet uppskattas till cirka 120 miljoner kubikmeter. Även om underskottet till väsentlig del kan bli fyllt från konkurrentländer och genom användning av substitut, bör det även framdeles finnas utrymme för den svenska skogsindustrins produkter på den västeuropeiska marknaden.

Trots dessa optimistiska prognoser beträffande skogsindustrins framtid måste vi ändå konstatera att råvarukostnaderna har en avgörande betydelse för skogsindustrins lönsamhet. För

Ägandeförhållandena inom skogsnäringen

Sveriges del är kostnadsläget jämfört med andra länders högst allvarligt. Därför måste speciella åtgärder vidtas för att sänka kostnaderna. Vinsterna finns att hämta bl. a. genom förbättrad planläggning, rationalisering och mekanisering. Den fortsatta mekaniseringen fram till en s. k. högmekanisering ställer ännu större krav på stora behandlingsytor och koncentrerade avverkningar än nuvarande avverkningssystem. Det är denna väg vi måste gå för att åstadkomma kostnadsänkningar eller, om man hellre så vill, undvika onödiga kostnadsstegringar.

Dessa möjligheter motverkas av den stora ägosplittringen av skogsinnehavet i vårt land som däremot inte råder i våra konkurrentländer. Ägofördelningen av skogsinnehavet här i landet har man redogjort för här. Jag skall inte upprepa detta, men jag kanske bör tillägga, att tre fjärdedelar av antalet skogsfastigheter i enskild ägo har en total areal av högst 50 hektar. Ser man t. ex. på förhållandena i Jämtlands län, finner man, att 46 procent ägs av bolag, 11 procent av stat, kommun och kyrka samt att 43 procent är privatägt. Men de s. k. bondeskogarna utgörs av 11 000 fastigheter. Detta ger en bild av dagens och morgondagens besvärande ägosplittring. Det torde stå klart för var och en som något känner till förhållandena inom vårt skogsbruk att det redan nu och ännu mer i framtiden är helt omöjligt att bedriva ett rationellt skogsbruk till minsta möjliga kostnad med den nuvarande ägosplittringen. Detta är ett motiv för vidtagandet av åtgärder att eliminera ägosplittringen.

Men även andra olägenheter uppstår vid den nuvarande ägofördelningen. Det är för alla bekant att skogsbruket och skogsindustrin är en konjunkturkänslig näringsgren. Detta medför att de enskilda skogsägarna under högkonjunkturer när rotpriserna är som högst är villiga att avverka, medan många vid en konjunkturedgång med åtföljande

sänkning av rotpriserna inställer avverkningarna. Därmed skapas betydande sysselsättningsproblem för skogsarbetskraften. Samtidigt uppstår problem med råvaruförsörjningen för skogsindustrin. Som exempel kan jag nämna att Jämtlands skogsägareförening sysselsatte avverkningssäsongen 1967—1968 knappt hälften av den arbetskraft som sysselsattes föregående säsong. Förutom en besvärande arbetslöshet bland skogsarbetarna uppstod svårigheter med råvarutillförseln för skogsindustrin. Man kunde också i förra veckan i Östersunds-Posten läsa ett uttalande av disponent Erik Nilsson i Jämtlands skogsägareförening, att man ännu under många månader framåt hade svårigheter med att trygga råvarutillförseln till inlandsindustrin, detta på grund av brist på arbetskraft. Bristen på arbetskraft är en direkt följd av ett kortsiktigt handlande inom skogsbruket. Brist på arbetskraft blir en naturlig följd av de friställningar som företas vid lågkonjunkturer, varvid samhället måste ingripa med olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder för att trygga de friställdas sysselsättning. Vid en konjunkturuppgång kan man så att säga inte ta arbetskraften på hyllan, när man behöver den, som man gjorde förr — och att det inte längre är möjligt skall vi vara samhället tacksamma för.

Om skogsbruket i framtiden skall kunna hänga med i konkurrensen om arbetskraft måste det bli en bättre planläggning som ger skogsarbetaren tryggare anställningsförhållanden. Detta är inte möjligt om bara drygt hälften av skogsinnehavet ingår i planläggningen, ty hur noggrant man än planlägger i skogsägarföreningar, inom skogsbruksområden och samverkansområden kan man inte under nuvarande förhållanden tvinga en skogsägare att avverka. Uppstår det en lågkonjunktur med sjunkande rotpriser, varvid skogsägare inställer avverkningarna, bortfaller dessa skogsägare i planeringen eller rättare sagt

Ägandeförhållandena inom skogsnäringen

kullkastas hela planläggningen. Vi vet att skogsindustrieföretag som äger de s. k. bolagsskogarna från sina marker täcker 30 procent av sin virkesförbrukning. Återstoden tillgodoses genom köp från privata marker och domänverket. Uppstår då en situation med inställande av avverkningar inom det privata skogsbruket innebär det betydande svårigheter med virkesförsörjningen. Detta kommer att göra sig än mer gällande i framtiden med en högre utnyttjningsgrad inom skogsindustrin och med flottningsnedläggningar som medför att lagringssituationen inom skogsbruket försämras. I en stor del av den privatägda skogen bedrivs ingen eller ringa skogsvård, ehuru det också finns exempel på god skogsvård. Följden blir att markens produktionsförmåga inte tillvaratas på ett tillfredsställande sätt. Vissa skogsägare, populärt kallade trottoarbönder, har sin utkomst på annat håll och låter sin skog stå orörd som ett reservkapital. Följden blir ofta att överårig skog får stå orörd varvid ingenting produceras, medan det på andra håll avverkas utvecklingsbar skog, ofta högproduktiv, för att trygga råvarutillförseln.

Däriigenom gör vi varje år stora nationalekonomiska förluster. Markens produktionsförmåga måste utnyttjas optimalt, och det går knappast med nuvarande ägoförhållanden och med nu gällande bestämmelser i skogsvårdslagen.

De missförhållanden som jag här nämnt är mycket besvärande för skogsbruket och kan knappast inom överskådlig tid rättas till på frivillighetens väg. Man får räkna med ingripande tvångsåtgärder i en eller annan form, om vi skall kunna bedriva ett högeffektivt skogsbruk. Man kan naturligtvis diskutera olika alternativ därvidlag, t. ex. inrättande av gemensamhetsskogar, tvingande formuleringar i skogsvårdslagen, överförande av skogen på betydligt färre ägare eller överförande av skogstillgångarna i statens ägo o. s. v.

Innan jag slutar vill jag också beröra några synpunkter som här framförts. Herr Stridsman drog fram en något underlig statistik över sysselsättningen, räknad i antalet dagsverken per vecka. Men, herr Stridsman, vi representanter för skogsarbetarkåren är glada om vi slipper den statistiken. Det är nämligen just den otrygghet vi mött i det privata skogsbruket och ryckigheten i sysselsättningen där som vi reagerar mot. Antalet anställda räknat i dagsverken per vecka säger oss ingenting. Under lågkonjunkturer har det varit mycket vanligt inom skogsbruket att friställa arbetskraft. Det har man gjort inom bolagsskogarna, i någon mån också inom domänverket, men i största utsträckning inom det privata skogsbruket. Om ni inte tror mig i det fallet kan jag hänvisa till Skogsarbetarnas erkända arbetslöshetskassa. Där har man gjort exakt samma erfarenheter som jag själv. Det är helt klart att det privata skogsbruket inte har kunnat tillvarata skogsarbetarnas intressen under lågkonjunkturer.

Jag är helt införstådd med skogsägarföreningarnas svårigheter därvidlag, och jag har träffat representanter för skogsägarföreningarna som gjort allt vad de kunnat för att övervinna svårigheterna. Men de har helt enkelt varit bundna av skogsägarnas vilja att avverka. De må vara aldrig så inställda på att lösa problemen, de kan ändå inte göra någonting om skogsägaren inställer avverkningen.

Herr Stridsman hade också svårt att förstå att ägandeförhållandena inte är bra som de är. Jag hoppas att jag med detta anförande har fått herr Stridsman att förstå att det inte är bra. Men jag är övertygad om att herr Stridsman visste det och att det är andra intressen som gör att han ställer sig ovetande i dessa frågor. Det måste stå fullt klart för var och en, att om vi skall kunna driva ett expansivt skogsbruk måste ägandet koncentreras. Om detta sedan

Ägandeförhållandena inom skogsnäringen

skall åstadkommas genom att skogarna överföres i statlig eller enskild ägo får vi väl diskutera. För min del föredrar jag statligt ägande.

Herr Larsson i Umeå ondgjorde sig sedan över att statlig skogsmark lägges till 0-områden. Jag tycker inte det finns någon anledning att ondgöra sig över det. Herr Larsson vet lika väl som jag var stora delar av domänverkets skogsmark nu ligger. De ligger i de regioner där de stora 0-områdena finns. Precis samma förhållande skulle ha inträtt om marken hade innehaft av andra ägare.

Herr Lothigius sade att vi inte skall riva sönder ett system som är vår styrka. Jag vill tvärtom säga att vi i den situation vi nu har bör försöka skapa ett system, som kan ge oss styrka att bedriva ett expansivt skogsbruk.

Reservanterna har nu vänt sig mot att motionärernas yrkande skall hänvisas till skogspolitiska utredningen. Varför är man rädd för att framföra dessa tankegångar till skogspolitiska utredningen? Denna utredning skall ändå inte bestämma hur ägofördelningen i framtiden skall se ut i vårt land, utan den skall bara utreda den aktuella situationen och försöka klargöra hur den kan redas ut. Sedan skall riksdagen ta ställning till dessa frågor. Jag kan inte förstå att det skulle ligga någon fara i att hänskjuta frågan till en utredning. Men är det möjligen så att man är rädd för det resultat som utredningen skulle komma fram till?

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LARSSON i Umeå (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lindberg gjorde sig skyldig till en direkt felaktighet, och man kanske kan förstå att han som jämtlänning tog ett exempel från de jämtländska skogarna, av vilka 5 procent är kronoskogar. Jag har erfarenheter från Västerbotten, där kronoskogarna utgör 32 procent. Det är ett obe-

stridligt faktum att de 0-områden som domänverket skapar ligger öster om de skogsmarker där det görs stora avverkningar både på allmänningar och på privata ägor. I frågan om vilka som skapat 0-områden vill jag säga att det statliga ägandets företrädare går betydligt bryskare fram än övriga skogsägare, både bolag och enskilda personer. Det finns anledning att ta upp detta förhållande för att en falsk historieskrivning inte skall stå oemotsagd.

Herr LOTHIGIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste lägga till rätta en del av vad herr Lindberg sade. Hela hans anförande bygger på träfackens prognos och synpunkter på läget, men vi vet också att deras utredning icke till alla delar har accepterats av de skogssakkunniga på detta område.

Herr Lindberg gör gällande att kostnaderna för rundvirket är höga i Sverige i förhållande till vad som gäller i andra länder. Han kan emellertid vara övertygad om att våra kostnader för rundvirket inte blir högre än t. ex. i Canada, eftersom vårt skogsbruk har en helt annan struktur. Kostnaderna i Canada stiger mer och mer för varje år, allteftersom man där allt efter hand hämtar virke från inlandet och för detta ändamål måste bygga nya stora vägar. Vi har en annan struktur med ett uppbyggt vägnät inte minst i södra och mellersta Sverige, vilket gör det möjligt att driva skogsbruket under andra förhållanden och med mindre enheter.

Det är vidare helt felaktigt att säga att markens produktion inte utnyttjas optimalt i det svenska skogsbruket. Det är fullt bevisat att markens möjligheter inom det enskilda skogsbruket utnyttjas mer optimalt.

Man har från skogsindustrin dessutom uttalat att man inte tycker att denna fråga skall överlämnas till skogspolitiska utredningen. Det är bara LO som för fram denna synpunkt. Man litar alltså inte på vad fackmännen har att

säga i detta sammanhang utan tar bara hänsyn till vad LO anser.

Herr LINDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Mitt anförande byggde inte alls, herr Lothigius, på träfackens utredningsavdelnings utredning utan på egna erfarenheter som jag har gjort i skogsbruket. Och jag förs garantera att de synpunkter jag har framfört här när det gäller markarronderingen och nödvändigheten av att skapa större brukningsenheter delas av samtliga som känner till skogsbruket — det gäller åtminstone även en del av representanterna för det privata skogsbruket. Det är bara när man kommer till frågan om hur ägofördelningen skall lösas som synpunkterna inte längre överensstämmer.

Då det gäller utnyttjandet av markens produktionsförmåga skall jag be att få hänvisa till situationen i Jämtlands län. Enligt riksskogstaxeringen utgör länets skogsmarksareal 2,55 miljoner hektar och det totala virkesförrådet 230 miljoner skogskubikmeter. Den årliga tillväxten är 6,6 miljoner skogskubikmeter och den årliga avverknings 3,8 miljoner skogskubikmeter. Kan det då sägas att marken utnyttjas maximalt?

Dessutom uppvisar åldersklassfördelningen en mycket ogynnsam bild, om man jämför med normalskogen. Det råder ett stort underskott i de yngre åldersklasserna och ett stort överskott av gammal skog med nedsatt tillväxt. Kalmarsarealen utgör för närvarande ca 7,6 procent av den produktiva skogsmarksarealen, och den är avgjort för stor. Till denna siffra skall också läggas siffran för nedlagd åker, som lantbruksnämnden i länet inte beräknar skall återgå till jordbruksproduktion och som enligt skogsvårdslagen räknas som skogsmark.

Jag anser att jag har full täckning för mitt påstående att man inte utnyttjar markens produktionskapacitet tillräckligt.

Ägandeförhållandena inom skogsnäringen

Till herr Larsson i Umeå vill jag säga att jag givetvis inte kan diskutera enskilda fall som jag inte känner till. Men om ett 0-område ligger längre österut än andra områden, där skogsbruk bedrivs, så säger detta ingenting om den aktuella situationen, ty det kan vara höjdläget som är avgörande.

Herr PERSSON i Heden (cp):

Herr talman! Jag skall inte polemisera mot herr Lundberg. Låt mig bara påpeka att herr Lundbergs resonemang rör sig i tiden före storskiftet — då varken herr Lundberg eller centerpartiet var uppfunna! Det finns alltså ingen anledning att gå närmare in på herr Lundbergs resonemang.

De synpunkter som framförts här i debatten och i motionerna från socialdemokratiskt håll gör att jag ställer frågan vart man egentligen vill komma. Vill man främja samhällsekonomis utveckling eller görs dessa framstötter för den allmänna socialiseringens egen skull? Jag tror faktiskt att det förhåller sig på det sistnämnda sättet — det kan i varje fall inte gälla omsorgen om en god utveckling av samhällsekonomin.

Om vi gör en jämförelse mellan det ekonomiska resultatet för domänverket — alltså för de statliga skogarna — och för bondeskogsbruket, så finner vi att det senare ligger skyhögt högre. Domänverket har självt redovisat ett siffermaterial, enligt vilket överskottet år 1955 var 10:40 kr., 1960 7:30, 1965 3:75 och 1967 mindre än en krona. Det fanns även områden där siffran sjönk till under 0, d. v. s. gick där med förlust.

Det är klart att utbytet i södra delen av Sverige är något gynnsammare, men det ligger ändå väsentligt lägre än vad det enskilda skogsbruket kan prestera. Kom dessutom ihåg, herrar motionärer och socialdemokrater, att domänverket inte betalar någon skatt till staten. I de områden där domänverket har sina revir utgår ofta endast garantiskatten

Ägandeförhållandena inom skogsnäringen

till kommunerna. Man kan sålunda säga att det härvidlag ur samhällsekonomisk synpunkt inte är någon fördel att ändra ägarbalansen till förmån för domänverket. Det skulle i stället vara till väsentlig nackdel.

Jag tror inte heller att det kan vara för lösandet av avsättningsproblemet i Norrland som motionen tillkommit. Domänverket självt säger detta i en redovisning av ersättningsfrågan: »Enligt virkesbalansutredningen är den norrländska skogsindustrin numera så utbyggd att den vid fullt kapacitetsutnyttjande har behov av allt det virke ett utgålligt skogsbruk i Norrland kan producera.» Det är sålunda väl tillvarataget även på detta område.

Det enskilda skogsbrukets rationalisering är också väl framme. Det kan i alla avsnitt tävla både med domänverket och storskogsbruket. Vi har våra skogsbruksområden, där de enskilda skogsägarna är anslutna, och på detta sätt kan skogsdrivingarna i de små och dåligt arronderade områdena utan tvekan drivas helt efter moderna storskogsbruksprinciper.

Jag kan hålla med herr Lindberg då han säger att man bör vidta åtgärder mot ägosplittringen. Vi inom centerpartiet har under många år kämpat för detta. Men hur är det? Det var socialdemokraterna som medverkade till att genomdriva jordförvärvslagens upphävande, varigenom det blir möjligt för vem som helst att kunna konkurrera, om en enskild skogsägare anser sig behöva mera skog för rationell ordning på sitt skogsområde ur arronderingssynpunkt. Vem som helst kan konkurrera. Inte minst staten är härvidlag den stora köparen som konkurrerar utan hänsyn till priser.

Här skulle man kunna ge en mängd olika exempel som visar hur staten köpt undan för enskilda skogsägare genom att betala långt över ett rationellt pris. Ur sysselsättningssynpunkt kan man säga att den metod som domänverket i

dag använder i varje fall inte främjar den jämna sysselsättningen. Domänverket avverkar stora områden på en gång inom ett revir. Följden därav blir en febril verksamhet med sysselsättnings-tillfällen under något år, men sedan tar det nära nog en mansålder innan man kan återkomma med nya avverkningar. Detta skapar inte någon jämn sysselsättning. Detsamma är förhållandet med reviren som organisation, som har rationaliserats så, att de i dag är lokaliserade till några få områden i landet.

Socialdemokraterna klandrar bolagen för deras skogsinnehav. Jag har ingen anledning att blanda mig i den debatten, men jag vill än en gång erinra om vad som hänt efter jordförvärvslagens tillkomst. Genom den har i alla fall regeringen och det socialdemokratiska partiet — det vill jag påpeka inte minst för herr Lundberg — medverkat till att bolagen, bl. a. Graningeverken som har nämnts förut, fått väsentligt lättare att förvärva skogsmark än tidigare.

Det jordbruksbeslut som fattades år 1967 innebar att man skulle söka åstadkomma en rationalisering av det svenska jordbruket. Så långt var vi överens. På grund av att skogen inte kunde komma med i bilden blev 1967 års jordbruksbeslut emellertid en halvmesyr. Det går inte att rationalisera jordbruket i dess helhet, eftersom arronderingsförhållandena är sådana i vårt land att skogen är insprängd i jordbruksmark. Får man inte tillfälle att tillföra ett jordbruk skog i rationaliseringssyfte, kan man inte heller göra en fullständig rationalisering.

När det har väckts motioner i detta ärende — om skogskompletteringar, om bildande av familjeskogsbruk o. s. v. — har jämt och ständigt det argumentet återkommit att man inte kan ta upp sådana förslag innan den skogspolitiska kommittén har presenterat sitt betänkande, och det är ofta riktigt att man inte kan göra någonting under pågående utredning. Nu föreslår motionärerna

att skogspolitiska kommittén skall ta upp till prövning också detta stora frågekomplex om ägarfördelningen inom skogens område, vilket skulle betyda att skogspolitiska kommittén får arbeta och verka kanske i fem år till, innan vi kan få se ett resultat. Under tiden finns det inga möjligheter att åstadkomma en riktig och ändamålsenlig jordbruksrationalisering i vårt land. Jag anser, liksom Sveriges Skogsägares riksförbund, att det är överflödigt med en sådan utredning, eftersom det är klart utrett hur ägarförhållandena ser ut. Det innebär dessutom ett allvarligt avbräck i arbetet för en sund och riktig fortlöpande rationalisering av det svenska jordbruket.

Det har anförts exempel från utlandet på hur förhållandena ter sig där staten är en stor skogsägare. Man kan också hämta andra exempel från utlandet. Det finns länder som har gått en annan väg än den som de socialdemokratiska motionärerna och utskottsmajoriteten är inne på. I stället för att överföra mer skog till staten söker man åstadkomma en överflyttning av skogen från staten till enskilda markägare. Man har nämligen ansett att detta är mer ändamålsenligt och ger större utbyte sett ur nationalekonomisk synpunkt. Jag vill bara erinra om vad jag tidigare har sagt om det ekonomiska resultatet av domänverkets verksamhet och dess följder för sysselsättningen. Jag vill understryka att om det utskottsförslag som föreligger med anledning av de socialdemokratiska motionerna vinner gehör, kommer det att medföra en försening av en sund och riktig jordbruksrationalisering i vårt land, som vi dock alla har varit överens om.

Jag är förvissad om att motionerna har ett annat syfte än vad förespråkarna för dem i dag har framfört. Til syvende og sidst är det nog ett försök att åstadkomma en förutsättning för att skogen i ökad utsträckning skall kunna överföras i statens ägo. Man kan kan-

Ägandeförhållandena inom skogsnäringen

ske säga att det är ett led i försöken att realisera det socialdemokratiska parti-programmet om socialisering av skogen.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! De som förrättade stor-skiftet var också, herr Persson i Heden, skyldiga att följa svensk lag och svensk grundlag — det gjordes inte undantag för någon del av landet.

Eftersom tiden är knapp vill jag rekommendera herr Persson i Heden att läsa »Underdånigt betänkande afgifvet av komitén för utredande av frågan huruledes den sjelfegande jordbrukande befolkningens ställning i Norrland och Dalarne må kunna vidmakthållas och stärkas och jordbrukets utveckling i nämnda landsdelar befrämjas». Bland undertecknarna av betänkandet finns L. Douglas, J. Berlin, J. Bromée, H. Claëson, M. v. Feilitzen och Frans Kempe. Om herr Persson i Heden vill öka sitt vetande genom att läsa igenom det betänkandet får han svar på en hel del frågor. Jag skulle givetvis önska att han läste några fler betänkanden, men tyvärr är han väl betänksam mot att läsa betänkanden som skrivits av i huvudsak borgerliga representanter.

Herr PERSSON i Heden (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är tacksam för det generösa erbjudandet att få läsa herr Lundbergs betänkande. Men jag vill än en gång påpeka för herr Lundberg att det inte är forntiden som vi nu diskuterar utan tiden framöver.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Det vore bra om herr Persson i Heden försökte komma ihåg att äganderättshistorien går tillbaka till medeltiden. Om han inte begriper vad som skrevs då och vad som senare har skrivits tror jag att det är ganska meningslöst för honom att ens läsa sådana här kungliga betänkanden.

Ägandeförhållandena inom skogsnäringen

Herr WENNERFORS (m):

Herr talman! Med viss risk att även jag skall bli rekommenderad att läsa någon bok skall jag ändå ta tiden i anspråk ett par minuter. Riksdagsmän brukar ju ofta ursäkta sig när de förlänger en debatt som har hållit på länge, men det gör inte jag, herr talman, eftersom jag anser att denna debatt är så viktig och belyser var skiljelinjen går i svensk politik. Jag säger detta eftersom det i dag finns ganska många som påstår att det inte finns någon skiljelinje. Att socialisera eller att inte socialisera, det är frågan.

Det var bl. a. herr Svanberg som med en formulering fick mig att begära ordet. Herr Svanberg gjorde nämligen vad socialdemokrater plägar göra när de argumenterar för ett socialiseringsförslag: de förnekar bestämt att det är fråga om socialisering. De frågar i stället irriterat: Varför tala om socialisering? Varför göra detta till en ideologisk debatt? Varför inte tala om förslaget som en praktisk fråga — det är ju vad det är? Javisst, herr Svanberg, vi känner igen den taktiken; den är inte ny. Inte heller är den riktigt hederlig.

Varför vågar ni inte tala klarspråk? Det står ju i våra handlingar att motionen gäller ägandeförhållandena inom skogsnäringen och att utredningen skall göras i syfte att öka samhällets innehav av skog. Varför vågar ni inte meddela svenska folket, att ni nu skall socialisera den svenska skogen?

Men taktiken är som sagt inte ny, och jag tycker därför att denna debatt bör tillföras några citat. Debatten går längre tillbaka än till 1938, om vi nu skall fördjupa oss i historia, herr Lundberg. Men jag skulle vilja påminna om vad dåvarande handelsministern Sköld sade 1938:

»Talaren ville erinra om att en mängd av de förslag som framkomma, bära socialistisk prägel även om detta icke direkt affischeras. Gruvlagen exempelvis är ett bevis härpå. Själv hade talaren

framlagt förslag om samhällelig kontroll över elektricitetstaxorna. Så genomföres socialismen stegvis utan att man tänker därpå.»

Sedan kan man gå fram till 1942 och citera vad Georg Branting skriver i Socialistisk samhällssyn:

»Låt oss genomföra socialiseringen på en omväg utan att alls röra vid äganderättens yttre skal! Låt oss undvika att sära människornas inrotade 'respekt' för äganderätten! Låt för all del ägarna förbli ägare! Vi kan ändå så småningom genom allehanda äganderätten kontrollerande och inskränkande välfärds- och sociallagstiftning få fram det samhällstillstånd, som vi eftersträvar! Så skulle vi alltså kunna växa in i socialismens samhälle, så fint och omärkligt, att det knappast märktes — — — och undvika obehagliga strider på liv och död.»

Så uttryckte man det då. Hur uttrycker man sig i dag? Jo, exempelvis som herr Svanberg, vilken säger att detta inte alls är en ideologisk debatt, att det inte alls är fråga om en socialisering, utan att detta är en rent praktisk fråga.

Hur uttrycker sig andra socialdemokrater? Vi kan erinra oss hur Gunnar Sträng för en tid sedan uttryckte sig i Katrineholm, där vi återigen fick höra vilken taktik det är som socialdemokratin använder. Så här lät det då:

»Av gammalt har jag den uppfattningen att man skall socialisera när det är nödvändigt att göra det, men man skall inte prata om det på gator och torg. Varje gång vi socialiserar vidgar vi vårt inflytande utan att tala så mycket om det.»

Detta, ärade kammarledamöter, är alltså taktiken. Jag tycker att det vore bättre om man använde klarspråk och talade om att det är meningen att socialisera den svenska skogen.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:
Herr talman! Menar herr Wennerfors

Ägandeförhållandena inom skogsnäringen

att Kristofers landslag från 1440-talet var ett socialistiskt verk? Det upprepadet på 1600-talet och i 1734 års lag, och det finns kvar i grundlagen än i dag. Jag vill då fråga herr Wennerfors, som ju sysslar med folkupplysning, om han menar att grundlagen, som ju ändå har kommit till under ett borgerligt skede, är socialism? Om grundlagen är socialism, så har vi medverkat här till allesamman, eftersom vi inte ändrat grundlagen i detta avseende. I varje fall kan inte socialdemokratin ta åt sig äran av den socialiseringen; grundlagen tillkom ju långt innan någon socialdemokrat hade tagit säte i Sveriges riksdag. Därför förstår jag inte herr Wennerfors i detta sammanhang.

Vad Sköld sade 1938 skall jag inte gå in på. Men försök komma ihåg att jag endast har hävdats att riksdagen, olika ämbetsverk, regeringen och länsstyrelser skall följa grundlagen. Något annat har jag inte sagt. Om man vill kalla detta socialism, så må det vara hänt.

Men socialdemokratin har ändå inte varit så aktiv på detta område som man var förr i tiden; kom ihåg hur mycket som togs tillbaka av t. ex. Karl XI. En så omfattande socialisering har ingen senare vågat sig på. Vad som är ännu märkligare är att adeln uttalade att man tagit marken och skrivit förfalskade handlingar. Det hade också lämnats kvitton på mottagna pengar utan att några pengar lämnats. I den situationen sade man sig att det var riktigt att staten tog tillbaka vad den orättmätigt gått miste om. Herr Wachtmeister vet att en av hans förfäder var den drivande kraften vid det tillfället.

Herr WENNERFORS (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag har självfallet inte samma resurser när det gäller att låna ut böcker som herr Lundberg, men jag tror ändå att jag skulle kunna låna

honom ett par stycken t. ex. om smyg-socialisering.

Jag skulle vara mycket glad om jag kunde medverka till att hedersmannen och väl i någon mån socialisten herr Lundberg fick sista ordet i denna debatt. Jag är nöjd om jag får det näst sista.

Herr WACHTMEISTER (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lundberg har här sin vana trogen demonstrerat sin otroliga beläsenhet. Herr Lundberg har av vår Herre begåvats med en oerhörd receptivitet. Men jag undrar om vår Herre lämnade med någon bruksanvisning. Det gjorde han bestämt inte.

Om herr Lundberg tar och sätter sig in i litet grand i reduktionens historia så kommer han att finna att staten icke återtog den egendom som hade förlämnats av framför allt drottning Kristina i avsikt att besitta den för alltid. Reduktionskommissionen såg till att den egendomen ganska snart kom ut igen, eftersom man redan då var på det klara med att staten icke hade möjligheter att förvalta egendom på det ändamålsenliga sätt som den privata företagsamheten hade. Det är det vi försöker lära er i dag.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wachtmeisters historieskrivning är felaktig. Hans egendomar nere i Blekinge var inte utsatta för reduktion.

Hans Wachtmeister var på 1600-talet med om att ta ifrån högadeln det den orättmätigt hade förvärvat. Att reduktionen inte fullföljdes berodde på att kungen, Karl XI, dog, och det kunde han ju inte göra någonting åt. Att sedan Karl XII — han med knappen — förstörde det och lät adeln återta sitt välde kan vi inte i dag ha någon större respekt för. Här i Sverige anser vi ju

Ägandeförhållandena inom skogsnäringen

ändå att lag och rätt inte skall bindas vid privilegier.

Herr NILSSON i Tvärålund (cp):

Herr talman! Den nu senast förda debatten visar att skogens öden skiftat genom århundradena. Det kommer de väl att göra också i framtiden. Motionärerna vill bidra till detta på det sättet att man vill öka statens ägande. Det är ju ett faktum att all skog i dag har ägare. Motionärerna riktar sig mot de enskilda ägarna. Med undantag av herr Lindberg har man ändå inte kritiserat dem så hårt. Man för en ganska underlig argumentering. Utskottsrepresentanterna och motionärerna har i första hand kritiserat industriskogsbruket. Herrar Lundberg och Lindberg har emellertid — om än i mindre utsträckning — vänt sig mot de enskilda.

Herr Lundberg riktade sig mot Norrlandsbanken och uttalade sig på ett sådant sätt, att man skulle kunna säga att farbror Lundberg förmanade. Hans historieskrivningar kan vara uttryck för stor beläsenhet, och man vill gärna tro den, även om man nog först vill gå till källorna.

Jag tror att herr Lundberg har missförstått detta med privat ägande och enskilt ägande — fysiska och juridiska ägare. Herr Lundberg frågade nämligen, när centerpartiet blivit advokat för bolagen. Det kan han fortsätta att fråga ännu en tid, men det finns ett enkelt svar, nämligen att centerpartiet inte är någon advokat för bolagen. Jag kan däremot ge herr Lundberg ett tips om när han för första gången blev advokat åt bolagen — det var den dag då riksdagen beslutade om den nya jordförvärvslagen, som gör bolagen — även Grängeverken som herr Lundberg talade om här när han hänvisade till en stor bok — till prioriterade förvärvare. Det var inte länge sedan socialdemokraterna röstade för en lag som gör bolagen till prioriterade ägare framför enskilda, fysiska personer. Dessa enskilda

personer är ju en förutsättning för Kooperationen på detta område. Utan enskilda skogsägare är producentkooperation på skogsområdet inte möjlig.

Flera talare har harangerat skogs Kooperationen för dess insatser men samtidigt inriktat sig på att minska och misstänkliggöra den ägargrupp som i dag är den mest progressiva. Detta är sannerligen en förbryllande argumentering, och jag kan inte underlåta att så här i debattens slutskede ta kammarens uppmärksamhet i anspråk för att påpeka denna inkonsekvens i argumenteringen. Socialdemokraterna har stiftat en lag som leder till ökat ägande för de bolag som de själva kritiserar i utskottsutlåtandet och motionen och här i debatten och de vill minska ägandet för den grupp som är mest progressiv i dag.

Herr Ekström anförde kritik mot ett uttalande i remissyttrandet från Skogsägareföreningarnas riksförbund, att samhället generellt sett bör medverka till en så effektiv produktion på detta område som möjligt. Jag tycker att detta helt naturligt måste vara samhällets uppgift såväl när det gäller enskilt skogsbruk som statens företag och det s. k. industriskogsbruket.

Sveriges skogsbruk framstår vid en internationell jämförelse som mycket effektivt. Vi konkurrerar med Canada och med USA, som i stor utsträckning — det gäller i varje fall Canada — bedriver ett exploaterande skogsbruk utan att i varje fall ännu ha några nämnvärda reproduktionskostnader. Hit till Sverige kommer den ena studiedelegationen efter den andra från dessa länder för att studera vårt skogsbruk och inte minst skogsvården, som man måste ta itu med i dessa andra delar av världen.

Den skogsindustri som finns på andra sidan Atlanten har förmodligen haft en lika hård känning av lågkonjunkturen som någonsin vårt lands skogsindustri har haft, trots att man i USA och Cana-

Ägandeförhållandena inom skogsnäringen

da haft jämförelsevis små kostnader för skogsproduktionen. Vårt lands skogsbruk har emellertid stått sig bra i konkurrensen trots skogsvårds- och reproduktionskostnader.

Det är helt klart att de privata skogsägarna lika väl som alla i vårt samhälle vill skapa trygga arbetsförhållanden. Då vill jag fråga motionärerna, om de vill understödja de enskilda skogsägarnas strävan att göra detta möjligt.

Den som känner förhållandena i de bygder det gäller här vet att sysselsättningsproblemet är svårast i områden där domänverket och skogsbolagen är de största skogsägarna och att sysselsättningen är minst problematisk där de privata skogsägarna är den största ägargruppen ofta i kombination med jordbruk.

I Västerbottens inland önskar kommunalmän, oavsett politisk uppfattning, att kommunerna eller enskilda eller allmänningsskogar borde få förvärva domänverkets skog för att få till stånd avverkning i 0-områdena som domänverket har dragit sig ifrån. Ett faktum är att såväl enskilda skogsägare som skogsallmänningar avverkar på 0-områden där domänverket inte har någon avverkning. Detta är ett faktum som inte kan vederläggas.

Nu har regeringen lagt fram ett s. k. Norrlandspaket, som bl. a. innebär att särskilda bidrag skall utgå till reproduktionsåtgärder — kanske till röjning men framför allt till markberedning och plantering. Det enskilda skogsbruket har under den korta tid som man har haft på sig medverkat till att sådana åtgärder skall komma till stånd. Vad har domänverket gjort? Kanske motionärerna eller utskottsmajoritetens representanter i dag kan förekomma statsrådet och svara på min enkla fråga, vad domänverket har gjort för att åstadkomma ökad avverkning på de skogar som det främst gäller här. Motionärerna har inte uttalat någonting i det avseendet.

Herr Lindberg angriper ganska hårt de enskilda skogsägarna när han säger att de missköter sin skog och att det behövs särskilda tvångsåtgärder. En utredning har försökt ta reda på vad som är sanning i det fallet. Utredningen är nu några år gammal, men jag tror inte att förhållandena har ändrats särskilt mycket. Utredningen säger att det inte är möjligt att ställa upp några objektiva kriterier för att avgöra, om den ene skogsägaren är sämre än den andre. Vad har herr Lindberg för objektivt bevis för att hans resonemang är riktigt?

Herr Lindberg säger också att det enskilda skogsägandet medför en ryckighet i sysselsättningen. Ja, det har varit så hittills, därför att skogsägarna inte haft egna fabriker. I varierande konjunkturer har köpen från skogsägarna varit en buffert som bolagen har använt för att få lagom stor tillförsel av råvara till sina fabriker. Här har nu de enskilda skogsägarna försökt få en ändring till stånd genom att upprätta egna fabriker, en verksamhet som har berömts av regeringsledamöter, t. ex. förre statsministern Erlander, finansminister Sträng m. fl.

Jag vill fråga motionärerna, om det finns någon annan skogsägargrupp i vårt land som under senare år har gjort så mycket för sysselsättningen inte bara i Norrland, utan även i södra Sverige, som gruppen av enskilda skogsägare. Det skulle förvåna mig om motionärerna kunde visa på någon annan sådan grupp. Faktum är nämligen att de enskilda skogsägarna idag är den mest expansiva gruppen.

Vi försökte på sin tid åstadkomma en industri i Västerbottens inland, i Storuman. Vem var det då som drog sig ur? Jo, det var domänverket. De enskilda skogsägarna i området genom skogsägarföreningarna, skogsallmänningarna och kommunerna var med på noterna, men domänverket drog sig ur. Det finns inget belägg hittills för att staten är

Ägandeförhållandena inom skogsnäringen

ett särskilt gott föredöme på detta område, men detta konstaterande hindrar inte att staten bör ha skogsindustrier. Vi inom vårt parti har sålunda inte velat vägra ASSI bidrag eller andra förutsättningar att bedriva sin verksamhet. Efter vad som nu förljudes skall ASSI ytterligare utvidga verksamheten i Norrbotten, och förmodligen kommer man då att begära lokaliseringstöd. Det tycker jag att ASSI bör få. Jag vill emellertid påpeka — inte som en kritik, utan bara som ett konstaterande — att ASSI inte har givit någon avkastning. Aktiekapitalet borde avkasta åtminstone 20 miljoner kronor. Under rådande omständigheter har jag dock ingen anledning att kritisera detta, eftersom syftet ju är att upprätthålla sysselsättningen.

Herr talman! Jag tycker att samhället bör i enlighet med SSR:s remissyttrande se till att även skogsindustrin får goda förutsättningar att utvecklas och att skogsindustrin bör få bedrivas liksom hittills både i industriskogsbrukets och kooperationens form och i statlig regi. Och det kommer ju att finnas början till en effektivare hantering på den statliga sidan, sedan riksdagen förmodligen snart skall besluta om en även för detta område mera anpassad företagsform.

I detta anförande instämde herrar *Dahlgren* och *Johansson* i Växjö (båda cp).

Herr **LINDBERG** (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag beskylls av herr Nilsson i Tvärälund för att ha angripit det privata skogsbruket hårt. Det är kanske riktigt, men i så fall har jag fullt fog för att göra det. Som representant för skogsarbetarkåren kan jag intyga, att vi har dystra erfarenheter från det privata skogsbruket. Vi har ofta hamnat i konjunktursvängningar, där de anställda inom det privata skogsbruket drabbats av arbetslöshet i större ut-

sträckning än de anställda hos skogsbolagen och framför allt hos domänverket.

Herr Nilsson säger vidare att jag har påstått att skogsägarindustrin som sådan skulle ge upphov till ryckighet i sysselsättningen. Jag har aldrig gjort detta. Jag har inte berört industrisidan i mitt resonemang, utan jag har tagit upp frågan om skogsbruket som sådant och uppdelningen av skogen i små privatägda enheter. Det är denna som medför ryckigheten. Hur stark vilja man än har inom skogsägarrörelsen att undvika en sådan situation så bemästrar man helt enkelt inte förhållandena genom att man inte kan tvinga skogsägarna att göra avverkningar, när de inte finner det gynnsamt.

Vad beträffar domänverkets roll i fråga om en utbyggnad av skogsindustrin i Västerbottens inland så kunde inte domänverket garantera de kvantiteter virke som behövdes för att driva företaget. Men det var väl inte detta som fällde avgörandet, utan AMS och kanslihuset fann det orealistiskt att bygga en fabrik med 40 000 tons årsproduktion. Det är ett bedömande som alldeles säkert delas av alla experter inom skogsindustrin.

I fråga om sysselsättningsansvaret måste jag också ta domänverket i förvar. Domänverket har nämligen gjort åtskilligt för att bereda alternativa sysselsättningar åt de människor som friställts. Det har också under de senaste åren bedrivits ganska omfattande beredskapsarbeten i domänverkets regi. Domänverket har sålunda visat ett betydligt större ansvar för arbetskraften än skogsnäringen i övrigt har gjort. Jag anser att det privata skogsbruket har över huvud taget visat ett så dåligt ansvar för de skogsanställda, att enbart den omständigheten kan åberopas som ett skäl för socialisering av skogsägandet.

Låt mig emellertid påpeka att jag i mitt förra anförande framhöll, att jag

Ägandeförhållandena inom skogsnäringen

kan diskutera även andra former. Man behöver inte absolut ändra på ägandeförhållandena, men det måste införas tvingande bestämmelser som gör det möjligt att bedriva ett effektivt skogsbruk i framtiden.

Herr NILSSON i Tvärålund (cp):

Herr talman! Tillåt mig först att ändra ett misstag i mitt förra anförande, jag åberopade herr Ekström, men det skulle naturligtvis vara herr Haglund.

Herr Lindberg menade att så länge det finns ett privat skogsägande kvarstår ryckigheten inom skogsbruket. Innebär detta att herr Lindberg helt och hållet vill avskaffa enskilt skogsägande? Det skulle vara mycket intressant att få ett upplysande svar.

Vidare anser herr Lindberg att domänverket är ett föredöme då det gäller att bereda arbetskraften sysselsättning. Jag vill emellertid påpeka att domänverket först för två år sedan började tillåta beredskapsarbeten i sina skogar. Efter många interpellationer och motioner från vårt håll gick domänverket till sist med på att statens skogar skulle få användas för beredskapsarbeten.

Det skulle vara intressant att få veta vilka åtgärder som nu vidtas för att upprätthålla sysselsättningen i statens skogar. Man kommer inte, herr Lindberg, från det faktum att de största sysselsättningsproblemen finns inom de områden där domänverket och bolagen äger mycket stora skogar. Detta bl. a. beror på att bolagen liksom också domänverket vägrat småbrukarna arbete. För dem har man mig veterligt inte gjort särskilt mycket, tvärtom. Här har det enskilda skogsbruket fått träda in för att bl. a. tillhandahålla beredskapsobjekt, medan bolagen och domänverket så sent som för två år sedan inte kunde erbjuda något sådant arbete.

Herr LINDBERG (s) kort genmäle:
Herr talman! Jag ber att få påpeka

att jag inte har talat om domänverket som något föredöme, utan jag har bara sagt att domänverket tagit det största ansvaret för sina anställda. Skillnaden får herr Nilsson i Tvärålund själv försöka avgöra.

Herr Nilsson hävdar att privatskogsbruket fått träda emellan för att krassa kastanjerna ur elden efter bolagskogsbruket och domänverket. Jag ber att få påminna om vad jag sade i mitt tidigare anförande. I Jämtlands län, där det privatägda skogsbruket utgör 43 procent, sysselsattes säsongen 1967—1968 inom Jämtlands skogsägareförening knappt hälften av den arbetskraft som sysselsattes under den föregående avverkningssäsongen. Kan jag på ett klarare sätt belysa ryckigheten inom privatskogsbruket?

De privata skogsägarna har för att bereda sysselsättning uppoffrat sig — såsom herr Nilsson uttryckte det — genom att erbjuda beredskapsarbeten. Nej, det är inte de privata skogsägarna som »uppoffrat» sig i detta sammanhang, utan staten som betalat mellanskillnaden mellan priserna på den öppna marknaden och de genom beredskapsarbeten ökade priserna.

Dessutom har det utgått bidrag från staten till skogsvårdsåtgärder. Så »uppoffringen» ligger helt och hållet på statens och inte på det privata skogsbrukets sida.

Herr NILSSON i Tvärålund (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det skall bli ett nöje för mig, att när det beger sig, fråga statsrådet om beredskapsarbeten i privata skogar innebär en uppoffring för staten. Detta är den billigaste formen av beredskapsarbete och en verksamhet som ger sysselsättning åt personer som har svårt att få arbete på annat håll.

Jag fick inte svar på frågan om herr Lindberg vill avskaffa enskilt skogsbruk. Den frågan måste nog ställas efter

Ägandeförhållandena inom skogsnäringen

den här debatten. Vill herr Lindberg försvåra för producentkooperationen att verka på detta område? Hur är sysselsättningsläget exempelvis i Norrbotten där staten äger 50 procent av skogen, och hur är det i Västerbotten där staten också äger en betydande del, kanske omkring 30 procent? Vilka särskilda åtgärder har Domänverket vidtagit i dessa områden för att bereda sysselsättning åt äldre skogsarbetare, för att nu ta ett exempel?

Det är dessa skogsarbetare som skogsägarföreningarna nu försöker skaffa arbete till.

När det inte finns avsättning för skogsråvaran är det inte heller möjligt att avverka. Det är för att undvika konsekvenserna av detta förhållande som skogsägarrörelsen går in för en ökad industrialisering. Härigenom kommer inte bondeskogsbruket att på samma sätt som hittills fungera som en buffert.

Herr Lindberg använde bilden »att kratsa kastanjerna ur elden», ja, nog har vi inom skogsägarrörelsen fått försöka göra det. Jag vill erinra om hur skogsarbetare och andra ute på landsbygden uppfattade bolagens sätt att agera förr i tiden, exempelvis i Ådalen, där problemen alltså kvarstår.

Herr WIKNER (s):

Herr talman! Jag hoppas att få sluta denna debatt med ett par påpekanden.

Jag förstår inte varför oppositionen är så oerhört rädd för att staten skall äga mer skog. Har man inom oppositionen verkligen glömt att riksdagen på våren 1968 fastställde en ny målsättning för domänverket, enligt vilken domänverket skall »med sikte på ett gott ekonomiskt utnyttjande förvalta den fasta egendom och de övriga tillgångar, som hör till domänverkets fond. --- Det statliga skogsbruket skall drivas ut hålligt, affärsmässigt och effektivt. Ytterst syftande till största möjliga bidrag till det ekonomiska utbytet av den statliga skogsföretagsgruppen.»

Detta tycker jag säger allt; oppositionen behöver inte vara så oerhört bekymrad.

Sedan tog herr Lothigius upp förhållandena inom skogsbruket i Canada och Ryssland. Själv har jag inte studerat skogsbruket i Ryssland, men herr Lothigius har kanske gjort det där. Däremot vet jag hur det går till i Canada, och skogsbruket där kan inte jämföras med det svenska. I Canada arrenderar staten ut avverkningarna medan vi har ett motsatt förhållande i vårt land. Av den avverkade statliga skogen i Sverige såldes föregående år 1,1 miljoner skogskubikmeter på rot, medan 7 miljoner skogskubikmeter upparbetas i egen regi.

Det går sålunda inte att göra några sådana jämförelser som herr Lothigius gjorde.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Umeå begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 46, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Åkerlund m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av

Interpellation ang. utbyggnad av vägnätet i Norrland i sysselsättningsfrämjande syfte

kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Regnell begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 116 ja och 97 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 16

Föredrogs bankutskottets utlåtande nr 49, i anledning av framställning från riksdagens revisorer angående omorganisation av revisorernas kansli.

Utskottets hemställan bifölls.

På förslag av herr förste vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta behandlingen av återstående på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 17

Interpellation ang. utbyggnad av vägnätet i Norrland i sysselsättningsfrämjande syfte

Ordet lämnades på begäran till

Herr NILSSON i Agnäs (m), som yttrade:

Herr talman! Den regionala balansen inom sysselsättningen i vårt land är rubbad. I vissa områden råder stor efterfrågan på arbetskraft, i andra finns en omfattande arbetslöshet. För alla är det bekant att de norrländska länen befinner sig i en svår situation med ogynnsamma prognoser då det gäller arbetstillfällen.

I den aktuella debatten om vattenkraftsutbyggnaden, genom vilken de fyra sista »levande» älvarna hotas, för man fram behovet av sysselsättning som huvudskäl för t. ex. Vindelälvens regle-

ring. Det är sant att invånarna i trakten behöver arbetstillfällen, och man har pekat på bristen på alternativ när det gäller att skapa arbete. Samtidigt kan knappast någon förneka, att en utbyggnad av älven ytterst verkar i negativ riktning för näringslivet i övre Norrland.

I det läget måste det än en gång betonas att det finns objekt, som kan ge arbete åt fler människor än älvutbyggnaden gör och som bidrar till permanent sysselsättning åt många liksom till förbättring av näringslivet i stort i trakten — därtill utan de nackdelar i form av sådana men för forskningen och sådan miljöförstöring, som Vindelälvens utbyggnad orsakar.

Mellan Västerbottens och norra Ångermanlands kustområden genom det vida inlandet bör någon eller några trafikleder byggas. Det finns visserligen vägar redan nu, men för kontakten med den isfria Atlantkusten i Norge är dessa vägar för små. Det behövs större leder med goda tillfarter och stor kapacitet. Längs Vindelälven — i princip från Umeå — bör den svaga och trånga vägen ersättas av en ordentlig huvudled i första hand upp till Sorsele. Möjligen kan man tänka sig dess förlängning till norska kusten via Ammarnäs, men en utredning kan härvidlag klarlägga den fortsatta sträckningen. Under alla förhållanden måste från Sorsele och denna nya huvudled en stark väg byggas med anslutning till Blå Vägen mellan Storuman och Tärna. Blå Vägens sträckning över gränsen till Mo i Rana torde vara riktigt lokaliserad, men om tung och permanent trafik skall gå fram på den, måste den särskilt över fjällkedjan och på norska sidan utbyggas och försees med anordningar som möjliggör att den hålles öppen även under de strängaste vinterförhållandena. En utredning bör omedelbart göras och därefter bör arbetet för denna huvudled till isfri hamn snabbt igångsät-

tas, samtidigt som förbindelselederna till Blå Vägen och till den nya vägen längs Vindelälvsdalen rustas upp och nya vägar byggs. Detta kommer att ge arbete och inkomst åt många människor och dessutom stimulera näringslivet. De som i syfte att nå områden med arbetskraft och god miljö kan tänka sig att lägga industri eller hantverksföretag till dessa trakter skräms i dag av de dåliga kommunikationerna. Ett nytt vägnät och möjlighet att leda en del av exporten västerut kommer att medföra större entusiasm för övre Norrland som lokaliseringsområde.

Även då det gäller förutsättningarna för turistnäringens expansion är en insats på vägbyggnadsområdet nödvändig. Man kan tänka sig charterflyg till en flygplats i inlandet från kontinenten för människor som söker rekreation i Norrland, men denna trafik hindras av att resvägarna från flygplatserna är så miserabla.

Det måste vara en riktig regionalpo-

litisk satsning att främja sådant som gynnar Norrlands framtida näringsliv. Utbyggnaden av Vindelälven kan inte anses främja näringslivet, men trafikleder av det slag som här skisserats kommer att gynna de områden som nu har en negativ utveckling.

Med stöd av det anförda vill jag till inrikesministern framställa följande frågor:

1. Anser inrikesministern det möjligt att genom byggnad av trafikleder bereda arbete åt dem som behöver sysselsättning, t. ex. i Vindelälvsdalen?

2. Uppfattar inrikesministern en investering av samma storlek som avses skola ske vid en utbyggnad av älven försvarlig vid vägbyggnader av detta slag?

Denna anhållan bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.07.

In fidem

Sune K. Johansson

Onsdagen den 26 november

Kl. 19.30

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1

Lag om förbud mot professionell boxning, m. m.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande nr 51, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud mot professionell boxning m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 23 maj 1969 dagtecknad proposition, nr 118, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsproto-

kollet över justitieärenden och lagrådets protokoll,

dels föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag om förbud mot professionell boxning,

dels anhållit om riksdagens yttrande över ett vid propositionen fogat förslag till kungörelse om ändring i allmänna ordningsstadgan den 14 december 1956 (nr 617).

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande.

I propositionen föreslås en lag om förbud mot professionell boxning. Förbudet avser tävlings-, uppvisnings- och

Lag om förbud mot professionell boxning, m. m.

träningmatcher här i landet. I propositionen övervägs frågan om förbud också mot amatörboxning. Förslag om sådant förbud läggs dock inte fram. Det har härvid förutsatts att skärpta säkerhetsföreskrifter genomförs för denna boxning.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat sex i anledning av propositionen väckta motioner:

dels de likalydande motionerna I: 1063 av fru *Hamrin-Thorell m. fl.* och II: 1223 av herr *Sjöholm m. fl.*, vari hemställdes att

»riksdagen måtte besluta att för sin del som lag om förbud mot boxning antaga det med 2) betecknade förslag härom som finns intaget i Kungl. Maj:ts proposition nr 118 (departementspromemorians förslag)», innebärande förbud även mot amatörboxning;

dels ock följande motioner, nämligen de likalydande motionerna I: 1067 av herr *Hjorth m. fl.* och II: 1233 av herr *Gustavsson* i Ängelholm *m. fl.*,

motionen II: 1226 av fru *Kristensson m. fl.* samt

motionen II: 1232 av herr *Dockered m. fl.*,

i vilka motioner yrkades avslag på propositionen.

Utskottet hemställde,

A. beträffande frågan om boxningens tillåtlighet

att riksdagen måtte med avslag på motionerna I: 1067 och II: 1233, II: 1226 och II: 1232, samtliga såvitt nu var i fråga, ävensom med bifall till motionerna I: 1063 och II: 1223, såvitt nu var i fråga, besluta att förbudslagstiftning mot boxning skulle införas;

B. beträffande frågan om utformningen av ett boxningsförbud

att riksdagen måtte

dels med avslag på motionerna I: 1063 och II: 1223, I: 1067 och II: 1233, II: 1226 och II: 1232, samtliga såvitt nu

var i fråga, antaga det genom propositionen nr 118 framlagda förslaget till lag om förbud mot professionell boxning,

dels med avslag på motionerna I: 1067 och II: 1233, II: 1226 och II: 1232, samtliga såvitt nu var i fråga, lämna utan erinran förslaget till kungörelse om ändring i allmänna ordningsstadgan.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Erik Svedberg* (s), *Helge Karlsson* (s) och *Dockered* (cp), fru *Kristensson* (m) samt herrar *Jönsson* i Malmö (s) och *Rosqvist* (s), vilka ansett att utskottet under A bort hemställa,

A. beträffande frågan om boxningens tillåtlighet

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 1067 och II: 1233, II: 1226 och II: 1232, samtliga såvitt nu var i fråga, samt med avslag på motionerna I: 1063 och II: 1223, såvitt nu var i fråga, besluta att förbudslagstiftning mot boxning icke skulle införas;

2) av herr *Sjöholm* (fp), som ansett att utskottet under B bort hemställa,

B. beträffande frågan om utformningen av ett boxningsförbud

att riksdagen måtte — med förklaring att riksdagen icke kunnat i oförändrat skick antaga det genom propositionen nr 118 framlagda förslaget till lag om förbud mot professionell boxning — med avslag på motionerna I: 1067 och II: 1233, II: 1226 och II: 1232, samtliga såvitt nu var i fråga, samt i anledning av motionerna I: 1063 och II: 1223, såvitt nu var i fråga,

dels för sin del antaga förslag till lag om förbud mot boxning av i reservationen angiven lydelse, innebärande att boxningsförbudet skulle avse all boxning,

dels lämna utan erinran förslaget till kungörelse om ändring i allmänna ordningsstadgan.

Lag om förbud mot professionell boxning, m. m.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **DOCKERED** (cp):

Herr talman! Innan jag skulle resa upp till höstriksdagen i år ringde mig en redaktör. Han sade att han hade fått upplysning om att jag var riksdagens förnämsta boxare. Om den uppfattningen är spridd, så bör jag snabbt vederlägga den, och jag vill göra det nu inför den glest besatta kammaren. Mina insatser som boxare är synnerligen blygsamma — i detta relativa sällskap säkerligen blygsammare än herr statsministerns boxningsinsatser. Han har dock kämpat i en så förnämlig klubb som Narva boxningsklubb, vilket han — om jag inte missuppfattade honom när han talade om saken i telefonväktarprogrammet — var stolt över. Och jag förstår honom. Under mina s. k. aktiva år var möjligheterna mycket mera primitiva från organisationssynpunkt, och den klubb som jag var med i är borta sedan länge.

Här i riksdagen kom jag i utskottsarbetet i kontakt med all den nedsvärande kritik som riktades mot boxningen. Och jag har alltid haft lust att hjälpa den som utsätts för orättvisa. Detta har föranlett mig att träda fram till boxningens försvar, och nu står jag här för att gå en rond till.

I den proposition som ligger till grund för första lagutskottets utlåtande nr 51 uttalar justitieministern att boxningen har ett förråande inflytande. Här har även förre justitieministern fallit in i den orättvisa kritiken av boxningen. Att boxningen har en förråande inverkan är inte vetenskapligt belagt; ingen sociolog eller psykolog står bakom ett sådant uttalande. Jag skulle gärna vilja veta varifrån justitieminister Kling fått denna uppgift. Mig veterligt har ingen ännu kunnat vetenskapligt belägga ett dylikt påstående.

Min uppfattning är den rakt motsatta. I ringen får de unga lära sig att

följa regler även om det svider i skinnet. Ingen får bli arg, ty då blir han snart utslagen. Behärskning och ett gentlemannamässigt kamratskap är det som präglar miljön i detta sammanhang. Hela verksamheten skapar respekt för effekten av den egna styrkan och för styrkan och snabbheten hos en vältränad motståndare.

Jag diskuterade boxningen med en kvinna som är verksam i samhället, och hon sade också att den var förråande. Då jag frågade henne om hon blev sadistisk och förråad när hon såg en boxningsmatch svarade hon: Nej, på mig verkar det tvärtom.

Jag är helt övertygad om att ifall förre justitieminister Kling varit närvarande här, så skulle han också ha sagt att han inte känner sig vare sig sadistisk eller förråad av att se någonting sådant utan att han snarare känner det tvärtom. Då frågar jag: Varför skall man tro att andra människor reagerar på ett annat sätt än man själv gör? Justitieministerns påstående om boxningens förråande inverkan är propositionens största ideologiska miss. Men det finns flera missar i sammanhanget och de är mera konkreta och allvarliga.

När jag hemma skrev min motion och kom till riksdagen med den fanns ytterligare två motioner med samma yrkande; ledamöter i moderata samlingspartiet och socialdemokrater har i motioner tagit upp samma synpunkter som jag i min motion. De är riktade mot en onödig förbudslagstiftning, som innebär att man kriminaliserar något som de flesta människor upplever som en bagatell.

Jag har tidigare från denna talarstol sagt att jag finner det underligt att liberala människor när de möter en aktivitet som de ej förstår eller gillar vill förbjuda den. I sin iver överdriver de kritiken helt hänsynslöst. Givetvis tycker vi alla att skador vid utövande av all verksamhet såvitt möjligt bör elimi-

Lag om förbud mot professionell boxning, m. m.

neras, och det gäller också all idrottsutövning. Om man jämför olyckorna i boxningsringen med andra, tror jag inte att de i boxningsringen är mera skrämmande än de olyckor som kan inträffa i andra idrottssammanhang; både ishockeyn, fotbollen och motortävlingarna har sina risker och kräver offer.

Proboxarnas antal i Sverige är för närvarande enligt de upplysningar som utskottet fått ± 0 . Proboxare vet säkerligen att det är fråga om ett yrke som medför risker, och de är också beredda att som yrkesmän ta dessa risker. Detta påverkar också oss. Vi har för övrigt en f. d. yrkesboxare som bor i Göteborg och som tidigare blivit skadad. Han är etablerad som företagare. Han var klassisk på sin tid och har numera fått sin skada nästan läkt. För någon tid sedan var han intervjuad i en tidning och han säger i denna intervju att han trots att han varit skadad och fortfarande är skadad anser att det han upplevt i samband med boxningen för honom personligen varit så värdefullt att han inte vill ha något ogjort. Han har funnit en viss personlig tillfredsställelse i boxningen trots att han blivit skadad.

Om vi förbjuder proffsboxningen lägger vi på samhället det ansvar som människorna själva bör ta. Vi har under senare år mer och mer kommit till den slutsatsen att vi bör undvika förbud och i stället öka människornas eget ansvar för sina handlingar. Därför har vi reservanter kommit fram till att en kriminalisering av proffsboxningen ur den synpunkten är felaktig.

En enhetlig nordisk lagstiftning förutsätter en gemensam beredning och ett samtidigt framläggande av regeeringsförslag. En sådan ordning saknas i detta fall. Danmark och Finland kommer säkert inte att införa ett förbud mot proffsboxningen. Därför blir också lagens efterlevnad i vårt land mycket svårkontrollerbar, herr talman.

En match kan exempelvis komma till stånd i Köpenhamn, men träningen utförs här. Då frågar man sig med stöd av vad som står i propositionen: Vad är tillåtet och vad är förbjudet i detta sammanhang? Våra kontrollresurser är redan hårt ansträngda av den kriminalitet vi redan har. Utvidgar man det kriminella området till att omfatta även en sådan sak som proffsboxningen, kommer resurserna att bli otillräckliga för att hålla övrig, allvarlig kriminalitet under kontroll.

Då har man invänt att det väl inte är nödvändigt att polisen går omkring och kontrollerar om verksamheten försiggår på det ena eller andra sättet i boxningssammanhang. Nej, det är inte nödvändigt, men om vi inför ett förbud och saker och ting med anledning av detta förbud blir anmälda, måste polisen sättas in för att göra en utredning och kontroll, och då blir dess resurser ytterligare ansträngda.

Vår strävan i lagstiftningen — den känns igen från första lagutskottets arbete i andra sammanhang — är att försöka avkriminalisera vissa områden och i stället överlåta åt de enskilda människorna att ta ansvar. Det är även känt att ett förbud föder en särskild lockelse till det förbjudna, och det är också en sida som bör beaktas i detta sammanhang. Jag tycker att det är helt onödigt att ge proffsboxningen en sådan nimbus. Under 1920-talet hade vi ett proffsboxningsförbud i vårt land, och då föddes enskilda klubbar som utanför samhällets kontroll bedrev en verksamhet som ledde till att förbudet måste upphävas. Risker finns att resultatet blir detsamma nu. De medicinska risker som proffsboxningen innebär blir inte heller mindre av att man driver verksamheten utom landets gränser eller trycker ned den under jorden. Detta har också påverkat oss reservanter. Utskottsmajoriteten medger också att det blir svårt att kontrollera efterlevnaden av förbudet liksom att effekten

Lag om förbud mot professionell boxning, m. m.

av ett förbud blir ringa, om det inte också omfattar våra grannländer.

Trots alla sina reservationer tillstyrker utskottsmajoriteten ett lagförslag, om vars effekt man är tveksam och i vilket man redan innan förbudslagen är godkänd finner sådana juridiska defekter att efterlevnaden blir svår att kontrollera. Lagförslag som har så svår juridisk slagsida brukar riksdagen avvisa.

Som huvudskäl för ett förbud anges proffsboxningens medicinska skadeverkningar. Jag bestrider inte att det under olyckliga omständigheter kan uppstå skador, men dessa skador förekommer även hos amatörerna. Jag kanske kan överlåta åt reservanten herr Sjöholm att diskutera dessa skadeverkningar med utskottsmajoriteten, ty enligt mitt sätt att se är en medicinsk skada som uppstår i samband med boxning givetvis inte avhängig av om den vållas under amatörmässiga förhållanden eller under professionella. Jag skall inte delta i den debatten, men det är kanske viktigt att den förs, eftersom man i det sammanhanget kommer in på ett annat område där det verkligen finns flera deltagare. Amatörboxare finns nämligen ännu i vårt land i stort antal, och de utövar ju sporten utan något proffsintresse.

Vi reservanter anser att den principiella utgångspunkten vid all förbudslagstiftning bör vara att »viss verksamhet får förbjudas endast om den medför skadeverkningar eller annan ogynnsam effekt som är klart allvarligare än annan likartad verksamhet, som är tillåten, samt att det finns påtagliga skäl av allmän natur som påkallar samhällets ingripande. Härvid bör särskilt beaktas om personer, som inte deltar i verksamheten, kan lida skada. Andra omständigheter som man inte kan bortse ifrån är — — — möjligheten att kontrollera efterlevnaden av ett förbud».

Herr talman! Utan att redogöra för den fostrande betydelse som boxning-

en enligt min mening har för vissa ungdomar vill jag hävda att motioner om förbud mot all boxning bör avslås. Vi kan inte lagstifta bort lusten hos våra pojkar att mäta varandras styrka och snabbhet. Då är det bättre att låta dem göra det inom ramen för vad som är tillåtet.

Med den principiella inställning som vi har redovisat i reservationen har vi kommit fram till att propositionen bör avslås. De allmänna strävanden, som vi i andra fall är eniga om, att i görligaste mån begränsa det kriminaliserade området leder också till ställningstagandet att proffsboxningsförbud inte bör införas.

Herr talman! Jag skall inte bli mer mångordig i detta anförande utan vill med stöd av vad jag sagt yrka bifall till reservationen 1 av herr Svedberg m. fl.

Herr OSKARSON (m):

Herr talman! Bland reservanterna finns också fru Astrid Kristensson från moderata samlingspartiet. Hon befinner sig för närvarande i FN, men då hennes och mina uppfattningar överensstämmer vill jag anföra några av de synpunkter som jag anser stöder reservationen 1.

Propositionen stöder sig huvudsakligen på det kommittéutlåtande som tillkom inom Nordiska rådet. Detta utlåtande består till största delen av en sammanställning av tidigare utlåtanden och erfarenheter. Det framgår tydligt av detsamma att skadeverkningar, även allvarliga sådana, kan uppstå i samband med utövandet av boxningssporten. Trots de hälsorisker som boxningen sålunda anses medföra förordrar kommittén inte något förbud utan nöjer sig med att föreslå nya säkerhetsföreskrifter för både professionell boxning och amatörboxning. Jag tycker att ansträngningar i den riktningen är mo-

Lag om förbud mot professionell boxning, m. m.

tiverade och instämmer i kommitténs uttalande härom.

När frågan behandlades inom Nordiska rådet kunde man som bekant inte komma fram till någon enig rekommendation. Trots detta har Sveriges regering med en snabbhet som är mycket ovanlig framlagt förslag om totalförbud mot professionell boxning. I alla andra sammanhang strävar man efter att uppnå samstämmighet inom den nordiska lagstiftningen i fråga om både tid och innehåll. Här har man helt nonchalerat denna strävan, och Sverige har ensamt skyndat i väg. Jag tycker att vi gott kunde ha lugnat oss ett tag. Och varför? Jo, bl. a. därför att vi enligt upplysningar som vi har fått för närvarande inte har några professionella boxare inom vårt land. Alltså är detta förbud i viss mån ett slag i luften.

Ett förbud i vårt land är dessutom mycket lätt att kringgå. Som tidigare har påpekats finns det ingenting som hindrar att en boxare tränar i vårt land och sedan går matcherna på någon annan plats, t. ex. i Danmark. Där kan man förmodligen inte vänta något förbud inom överskådlig tid. Resultatet kan i vissa hänseenden bli det rakt motsatta mot vad som avses i propositionen och mot vad förbudet syftar till. En professionell boxare — om vi nu skulle få någon sådan — kan tvingas att gå matcherna i Danmark eller i något annat land. Då utsätts han för betydligt större risker än om han fick gå matchen här hemma i Sverige. Inget land har nämligen så noggrant utformade bestämmelser som vi har här i Sverige, vare sig ur kontroll-, skydds- eller säkerhetssynpunkt.

Vi har mycket noggranna regler för proffsboxningen. Jag kan inte underlåta att peka på några av dessa, eftersom det ofta görs gällande att det inte finns några regler; det gäller bara att gå upp och puckla på varandra tills den ene svimmar av. Den som skall proboxas här i landet måste kunna uppvisa en

licens som utvisar att han har rättighet att boxas just i den match som det är fråga om. Detta krav måste uppfyllas vare sig boxaren kommer utifrån eller är från Sverige. Därigenom har man åtminstone en viss kontroll på att ingen »övermatchning» förekommer, och dessutom har man en kontroll på att boxaren befinner sig i det fysiska och psykiska tillståndet, att han kan ta ifrågavarande match.

Våra egna boxare måste varje år genomgå en läkarundersökning, där både deras fysiska och psykiska kondition noggrant undersöks och följs upp. Detta utgör en viss garanti för att skador inte skall uppstå på grund av för långvarigt eller för hårt matchande.

Ringdomaren har dessutom mycket stränga order att bryta en ojämn match i god tid. Tävlingsläkare finns vid alla boxningsmatcher, och ringdomaren har stränga order att följa läkarens råd och anvisningar.

När det gäller professionell boxning antecknas varje match som en boxare gör på s. k. rekordlistor. Detta sker i syfte att konstatera de olika boxarnas inbördes styrkeförhållanden. Därigenom vinner man den fördelen, vilken man inte har inom amatörboxningen, att en boxare inte behöver möta en alltför överlägsen motståndare.

Dessa säkerhetsbestämmelser har skärpts under senare år, och med de rekommendationer som kommit från Nordiska rådet finns det anledning att tro att bestämmelserna ytterligare kommer att prövas och skärpas.

Mot den bakgrunden anser jag att det inte finns anledning till något förbud i dag.

Men, herr talman, skall man införa förbud mot boxning, bör väl all boxning förbjudas — både professionell boxning och amatörboxning. I det avseendet tycker jag att herr Sjöholm är konsekvent. Men efter vad jag kan förstå föreligger det inget förslag om förbud mot amatörboxningen, och framför allt

Lag om förbud mot professionell boxning, m. m.

finns det i dag inget underlag för att ett sådant förslag skulle vinna allmänt gehör.

Som jag tidigare sagt är det ingen som bestrider att boxningsutövandet har sina risker. Man bör dock observera att riskerna är helt och hållet begränsade till dem som agerar i matchen. Åskådarna utsätts inte för några risker. Sådana risker förekommer däremot inom många andra tävlingsgrenar. Vid t. ex. motortävlingar förekommer det tyvärr ofta olyckor, genom vilka åskådare åsamkas mycket allvarliga skador. Efter vad jag känner till finns det dock ingen tanke på något förbud på det området.

En förbudslagstiftning är alltid olustig. Min uppfattning är att samhällets inställning skall präglas av tolerans och förståelse för individens rättigheter att på eget ansvar utöva sport och idrott liksom annan verksamhet, även om det innebär vissa risker för honom själv, risker som han tar med öppna ögon.

Däremot vill jag gärna förorda ett genomförande av ytterligare skydds-, kontroll- och säkerhetsåtgärder i den mån det är möjligt. Vidare anser jag att det är önskvärt med ökad information till allmänheten om de skadeverkningar som boxning över huvud taget kan medföra. Men en förbudslagstiftning som endast omfattar en del av denna sport kan jag inte acceptera, och därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen 1 av herr Erik Svedberg m. fl.

I detta anförande instämde herr *Wennerfors* (m).

Herr **JÖNSSON** i Malmö (s):

Herr talman! Det är flera talare anmälda till diskussionen om boxningens vara eller icke vara. I en debatt som denna blir det vidare gärna uppreppningar av vad som redan har sagts. Jag skall därför fatta mig kort när jag nu vill argumentera för mitt ställnings-

tagande till propositionen med förslag till lag om förbud mot professionell boxning.

Jag har en enda gång som mycket ung bevistat en boxningsmatch. Jag blev den gången inte entusiast för boxning, och jag blev inte heller boxningshatare. Jag skummar också dagligen de ganska omfattande sportsidorna i dagspressen. Någon gång händer det att det på sportsidorna omtalas att det har förekommit boxningsmatcher. Men referaten passerar utan att jag ägnar dem något större intresse. Jag har sagt detta för att visa att mitt ställningstagande i den fråga vi nu diskuterar inte beror på något engagemang vare sig för eller emot boxning. Det är främst av principiella skäl jag har anslutit mig till reservation 1 i första lagutskottets utlåtande nr 51 med anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud mot professionell boxning.

Jag har med intresse följt den offentliga diskussionen om vår lagstiftning, och jag har uppfattat diskussionen på det sättet att man vill åstadkomma rättvisa och likhet inför lagen. Om den målsättningen är vi ju alla ense. Det av justitieministern föreslagna förbudet mot professionell boxning strider mot min uppfattning om hur våra lagar skall utformas. Dessutom håller vi ju på att modernisera lagstiftningen, och vi har i det arbetet en strävan att åstadkomma en klar handläggning. Bifaller riksdagen i dag proposition 118 med förslag till lag om förbud mot professionell boxning tycker jag att vi tar ett steg bakåt. Det kan nämligen inte bli någon klar och koncis handläggning av mål mot någon som brutit mot en lag om förbud mot professionell boxning. Enligt propositionen lämnas amatörboxningen utanför, och jag vill gärna ställa frågan: Var går gränsen? Det måste vara oriktigt att bedöma slagväxling mellan två professionella boxare som straffbar men inte bedöma en liknande slagväxling mellan amatör-

Lag om förbud mot professionell boxning, m. m.

boxare som straffbar. Jag kan inte förstå logiken i det. Då förstår jag herr Sjöholms reservation litet bättre; han vill ju förbjuda all boxning, även amatörboxningen. Men jag kan inte ansluta mig till reservationen 2 i första lagutskottets utlåtande, eftersom jag anser att det föreslagna förbudet är ett förbud för förbudets egen skull. Jag tror inte heller att ett sådant förbud har någon förankring hos flertalet av landets medborgare. Det har tydligen gått prestige i diskussionen om boxningsförbud, och därför har diskussionen också blivit ganska omfattningrik.

Det anges i propositionen att det i vårt land finns sex professionella boxare. I realiteten är antalet mindre — möjligen finns det ingen boxare alls som berörs av ett förbud — men jag kan godta uppgiften i propositionen och hålla mig till att det finns sex professionella boxare i vårt land. Det rör sig då bara om sex personer som har boxningen som yrke. Jag tror att dessa är medvetna om skaderiskerna och förstår att förebygga dessa. Det är heller ingen som tvingar dessa sex personer att idka professionell boxning — jag vill understryka att de gör det av egen fri vilja.

Ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition måste enligt min mening innebära att riksdagen underkänner dessa sex personers förmåga att själva avgöra hur de vill leva och forma sina livsbetingelser, och ett bifall till reservation nr 2 innebär samma underkännande av amatörboxarnas förmåga att själva bestämma, om de vill utöva boxning eller låta bli. Jag tror att dagens ungdom har förmåga att själv träffa ett sådant avgörande. För min del kan jag således inte biträda ett förbud för proffsboxning eller amatörboxning, varför jag yrkar bifall till reservation nr 1 i första lagutskottets utlåtande nr 51.

I detta anförande instämde herr *Zetterström* (s).

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Det hör inte till vanligheterna att jag tar parti för regeringen, men det har hänt förut, och jag tycker att det i dag finns allt skäl att göra det. Här föreligger en mycket bra proposition. Jag vill gärna ge ett erkännande åt förre justitieminister Kling, som utarbetat denna, och även åt nuvarande justitieministern, som enligt vad jag hörde i första kammaren ställer sig helt bakom propositionen. Det är alltså en bra proposition, men den kunde enligt min mening ha varit en aning bättre.

Jag tycker det är viktigt att uppmärksamma, herr talman, att denna proposition i själva verket är beställd av en enhällig riksdag. År 1967 framlade nämligen första lagutskottet ett utlåtande, som godkändes av riksdagen, där det sades att om det kunde konstateras att risk för allvarliga skador normalt förekommer i samband med boxning, kunde samhället icke underlåta att reagera, men man borde avvakta den utredning som var på gång.

Nu har vi gjort det, och vi har fått utredningen. Som alla vet säger den att skadorna är allvarligare än man haft anledning att tro tidigare. All logik och konsekvens fordrar då att vi gör det som vi sade 1967 — det skulle vara ganska underligt om riksdagen gjorde tvärtom. Jag tycker det är egendomligt att ledamöter av första lagutskottet, som varit med om att skriva under det tidigare utlåtandet, kan motionera käpprätt mot vad de tidigare har sagt. Det gäller herr Dockered och måhända även herr Oskarson och herr Jönsson i Malmö, som alla tillhör första lagutskottet och som varit med om att lägga fram det nämnda utlåtandet för riksdagen men nu handlar tvärtemot vad som står där.

Vi bör kanske inte förlänga debatten alltför mycket, herr talman, men jag vill säga att alla de gamla argumenten är lika skröpliga nu som när de först

Lag om förbud mot professionell boxning, m. m.

fördes fram. Jag trodde att vi hade kommit så långt att vi skulle slippa höra att det förekommer skador också i andra idrotter — eller i idrotter; boxningen är ingen idrott. Jag trodde att vi hade klargjort den grundläggande skillnaden, att man i idrott gör allt man kan för att undvika skador, exempelvis framkallande av medvetlöshet, medan man i boxningen enligt reglerna avsiktligt och oundvikligt försöker göra en person oförmögen att resa sig upp.

Det sägs att skador förekommer också inom fotboll, ishockey och motorsport. Ja, men man räknar inte till tio när en fotbollsspelare råkat bli skadad, och motorsporten går inte ut på att man skall köra av vägen för att se hur många som blir skadade utan sådant är olyckshändelser. Det är svårt att genom lagstiftning förebygga sådana olyckshändelser, men det är lagstiftningens skyldighet att förbjuda avsiktlig skadegörelse. Där ligger den grundläggande skillnaden. Jag tycker det är beklämmande att det finns riksdagsmän som fortfarande inte kan inse denna skillnad.

Det invänds också att boxarna frivilligt utsätter sig för riskerna. Det finns mängder av beteenden som är frivilliga men som vi ändå lagstiftar mot. Om någon boxningsvän och jag skulle gå ut i korridoren fullt frivilligt för att göra upp och den ene bleve skadad, skulle den andre straffas för misshandel. Dueller, som kanske inte förekommer så ofta i vårt land, är också frivilliga, men om de förekommer straffas både den som har föreslagit duellen och den som har accepterat. Hela vår brottsbalk är en katalog över beteenden som är förbjudna, och många av dem är frivilliga.

I någon motion nämns det att en trapetskonstnär eller någon som balanserar på lina också utsätter sig för risker. Javisst, men detta blir jämförligt med boxning först om två personer balanserar på linan utan nät under och

försöker knuffa ner varandra. Dessutom vill jag säga att det är en princip i svensk lagstiftning att man får vårdslösa ganska mycket med sin egen hälsa och sitt eget liv. Inte ens självmordsförsök är straffbara i vårt land som de är i vissa andra länder. Däremot får icke någon vara vårdslös med någon annans hälsa eller liv. Detta är en grundläggande skillnad.

Det är ännu mer ofattbart för mig hur man i motionerna har kunnat dra in alkoholmissbruket. Att vi inte kommit till rätta med alkoholproblemet får inte innebära att vi skall strunta i alla andra missförhållanden — det vore annars en verkligt underlig lagstiftningsteknik.

Det har sagts här och i motionerna, att det inte finns någon allmän opinion för ett förbud. Det är väl dagspressen som skall spegla opinionen, och jag tror inte det finns en enda dagstidning som inte är för ett förbud mot professionell boxning. Inte heller har någon enda remissinstans — inte ens Svenska boxningsförbundet eller Riksidrottsförbundet — tagit proffsboxningen i förvar.

Sedan sägs det att det finns så få utövare, kanske inga alls. Ja, då är detta det rätta tillfället att lagstifta. Hade det funnits sju eller åtta personer som för sin utkomst varit beroende av proffsboxningen, hade det varit mera tveksamt. Nu tar man inte ifrån någon enda människa hennes levebröd. Om någon tycker att det är för få, går det an att röst på min reservation, som också gäller amatörboxningen, så blir det litet fler. Det problemet är alltså ganska lättlost.

Någon talade om liberala personer som vill införa förbud. Ja, liberala personer håller på människovärdet, och den frihet som liberalerna hävdar är friheten att göra allt som inte skadar någon annan, men boxningen går ju ut på att deltagarna skall slå varandra medvetlösa.

Lag om förbud mot professionell boxning, m. m.

Propositionen är alltså bra och förtjänar att bifallas. Jag är en varm anhängare av propositionen. Jag tycker emellertid att man borde ha tagit steget fullt ut — och jag återkommer till det. Amatörboxningen är nämligen samma andas barn, och logiken fordrar egentligen på två sätt att man tar med båda formerna i ett svep. För det första reagerar inte hjärnan olika på ett slag som delas ut mot pengar och ett slag som utdelas så att säga av »ideella» skäl. Hjärncellerna skadas lika mycket antingen det gäller amatörboxning eller proffsboxning. För det andra tycker jag att en lagstiftning bör bedöma och behandla lika beteenden lika, och det är fråga om exakt samma hantering, och det är exakt samma syfte bakom slagen som utdelas, nämligen att klippa till motståndaren så hårt som möjligt, helst så att han störtar i backen och kan bli uträknad — det gäller både amatörboxningen och proffsboxningen. Jag tycker alltså att man av konsekvensskäl borde ha tagit med båda formerna här.

Några talare har uttalat sympatier för reservation 2, och det går ju an att stödja den.

I alla fall är det tillfredsställande att vi har kommit så långt att det nu föreligger en proposition mot denna våldshantering, och det skulle hedra Sverige som ett kulturland och som ett idrottens kulturland att verkligen sätta stopp för något som kallas för idrott men som i själva verket våldför sig på de principer som vi förbinder med en sund idrott. Propositionen bygger ju på principer som är grundläggande för vår regerings handlande och som vi alla kan omfatta oavsett partitillhörighet, nämligen främjande av humanitära grundsatser och respekt för människovärdet. Det är principer och grundsatser som förtjänar anslutning från alla håll.

Herr talman! Jag skall säga några ord om de föregående talarnas anföranden. Herr Dockered utnämnde statsmi-

nistern till en kämpe i Narvas trikåer eller någonting sådant. Jag tror det är ett misstag, herr Dockered. Jag tror inte att statsministern har boxats. Vi har däremot en boxare som heter Carl-Axel Palm och som lär vara den ende boxare av klass som vi för närvarande har. Herr Dockered kanske har förväxlat dessa två. Palm har emellertid aldrig varit statsminister.

Med anledning av herr Dockeredes uttalande att boxningen inte skulle vara förråande vill jag fråga: Tycker verkligen herr Dockered inte att det är förråande, när man bevistar en boxningsmatch och, när en av kämparna blir litet »groggy» som det heter, får uppleva, att jublet börjar stiga mot taket, när blodet börjar flyta ur näsa och ögonbryn? Jag tycker att det är en hemsk upplevelse, en upplevelse som absolut är ovärdig ett kulturland och ett idrottsland. Socialstyrelsen har bland många andra remissinstanser, såsom rikspolisstyrelsen, riksåklagaren och andra, också velat ha förbud. Socialstyrelsen stöder ju det just på boxningens förråande inverkan på publiken.

Herr Dockered tillhör ju ett parti som säger sig vara mot den ökade våldsmentaliteten i samhället. Hur kan han vara det och samtidigt tillstyrka någonting som glorifierar detta våld? Hur skall vi någonsin komma till rätta med våldet i samhället, om vi samtidigt skall tillåta och glorifiera ett våld som utövas inför betalande publik? Det går inte ihop.

Vidare talar herr Dockered som om det föreläge partimotioner från socialdemokratin och moderata samlingspartiet. Så är ingalunda fallet. Det är bara ett par stycken från varje parti. Den motion jag har framlagt är däremot en fyrpartimotion. Den är undertecknad av representanter för fyra partier, samtliga partier utom kommunisterna.

Vad beträffar frågan om nordisk lagstiftning vill jag nämna, att Nordiska rådet har rekommenderat alla länder

Lag om förbud mot professionell boxning, m. m.

här i Norden att förbjuda proffsboxning. Det som sägs av både herr Dockered och herr Oskarson, nämligen att man alltid handlat samtidigt i alla nordiska länder, är helt felaktigt. Det har hänt förr att ett land har gått i spetsen, och sedan har de andra följt efter. Det är inte alls någonting ovanligt. Island har redan förbud, och Sverige hoppas jag inför det, och Norge kommer också att införa det. Det är väl då tänkbart att även Danmark och Finland kommer att följa efter.

Vi avkriminaliserar mer och mer, säger herr Dockered. Men vi avkriminaliserar dess bättre inte våldsmentaliteten, herr Dockered, tvärtom. Jag förmodar att herr Dockered har uppmärksammat de mycket skrämmande siffror som faktiskt finns, vilka visar, att brottsligheten sjunker i övrigt men våldsbrotten ökar. Det var i går här i riksdagen en interpellationsdebatt om den saken. Jag tror att det är ett mycket allvarligt problem och att man här i stort sett är ense om att det måste vidtas åtgärder. Då är en av vägarna att förbjuda och förhindra våldsmentaliteten var man än påträffar den.

När vi förra gången hade ett förbud i vissa städer fanns det i ordningsstadgan. Det kunde man kringgå genom att ordna boxning i privat regi. Nu har regeringen klokt nog — det är det bästa sättet — framlagt förslag till en särskild lag. Det går alltså inte att kringgå den på det sätt som man gjorde förut.

Herr Oskarson säger att det finns en hel mängd säkerhetsföreskrifter för proffsboxningen. Det gör det emellertid inte. Att en domare skulle bryta en ojämn match i proffsboxning är helt felaktigt. Det finns ett skrämmande exempel ifrån den promotorfirma som har funnits här i landet, vilken släpade hit ringvrak från utlandet, rena slagpåsar som det hette. De kom hit bara för att få en massa stryk för att folk skulle kunna jubla. Det var t. ex. en som hette Diaz som blev utslagen av Bosse Hög-

berg, som ju också är en markant profil i proffsboxarnas rad. Diaz var nära döden vid det tillfället. Det är ju konstaterat att den mannen släpades omkring från land till land bara för att inkassera stryk och dessutom några tusen kronor.

Är det värdigt ett kulturland?

Vidare ville herr Jönsson i Malmö modernisera lagen och få en klarare gränsdragning mellan amatör- och proffsboxning. Men herr Jönsson kan rösta på reservationen 2 för att få saken avklarad och komma ur sitt dilemma. Herr Jönsson sade till sist att det kommit in prestige i frågan, men menar då herr Jönsson att hans egen regering framlägger propositioner av prestige-skäl? I så fall har han en lägre uppfattning om vår nuvarande regering än jag.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 2.

I detta anförande instämde herrar *Fridolfsson* i Stockholm och *Nilsson* i Agnäs (båda m).

Herr **DOCKERED** (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte hur mycket jag skall ta upp i en kort replik till herr Sjöholm.

Vi känner ju alla till argumenten från tidigare debatter, men jag kan inte underlåta att bemöta herr Sjöholm med anledning av hans uttalande att jag representerar ett parti som arbetar mot det kriminella våldet. Visst gör jag det, men vi har olika uppfattningar och jag är inte alls övertygad om att inte min mening i denna fråga kan vara lika god som herr Sjöholms. Vi har kanske en större kriminalitet just därför att vi inte kunnat ta hand om ungdomarna och anvisa dem en aktivitet med exempelvis boxningens karaktär, varvid de kunnat ledas in på en riktig väg. I stället krävs det nu förbud och boxningen smutskastats, så att även våra gamla och verkligt fina boxningsledare

Lag om förbud mot professionell boxning, m. m.

dragit sig tillbaka från sin synnerligen välgörande aktiva verksamhet.

Det upprörde väl oss alla när vi läste i tidningarna om att ett par pojkar gick in på ett kafé och pimplade öl, varefter de träffade en annan yngling med samma intressen. De sade att han skulle följa med dem för att se när de slog ned en gubbe. Sedan gick de ut, och konsekvenserna blev mycket olyckliga.

Jag anser att man kanske kunnat intressera dessa pojkar för en annan aktivitet, om man fått ta hand om dem i en boxningsring. Jag vill säga herr Sjöholm att jag önskar bli lika mycket respekterad för min åsikt som han för sin och vänder mig med skärpa emot hans generaliseringar i detta sammanhang, och det har jag gjort hela tiden, ty även de motsatta åsikterna har ett visst värde.

Herr OSKARSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sjöholm började med att prisa propositionen och var mycket glad över att den framlagts, men jag måste fråga honom: Varför då denna långa reservation? Är man helt ense med regeringen om propositionen finns det väl ingen anledning att reservera sig.

Herr Sjöholm sade att han tvivlade på att det skulle finnas en opinion för boxning här i landet. Tvärtom sade han sig tro att det finns en mycket stark opinion för förbud, och denna åsikt stöder han på uppfattningen att alla dagstidningar är förbudsvänliga. Detta är möjligt, men jag trodde att herr Sjöholm fattade sina ställningstaganden själv utan att läsa in dem i pressen. Jag hoppas att vi är överens om att man bör fatta sina ställningstaganden själv och inte hänvisa till dagspressen då det gäller att motivera sin uppfattning.

I fråga om våldsmentaliteten är vi nog alla oroliga, men kan man, herr

Sjöholm, påvisa något verkligt samband mellan ökad våldsmentalitet och boxningssport?

Har herr Sjöholm underlag för påståendet att våra boxare, professionella och amatörer, verkligen rekryterar de gäng som ökar brottsligheten här i landet? I så fall tycker jag att herr Sjöholm skall redovisa det, annars är påståendet en kraftig anklagelse mot en viss grupp människor.

Sedan sade herr Sjöholm att det inte funnes någon anledning att i detta fall handla samtidigt i de nordiska länderna; den regeln hade man ofta gått ifrån. Ja, visst har man gjort det. Men man strävar ändå efter samstämmighet, som jag framhöll tidigare, och nu har vi här en fråga där det mycket väl hade gått att nå samstämmighet både i tid och i sak, om man bara lugnat sig. Jag är övertygad om att vi hade kunnat nå samstämmighet då och noterat ett verkligt resultat, vilket man inte har gjort nu.

Herr SJÖHOLM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det var fasligt vad herr Dockered tog i! Det verkade nästan som om jag hade förmenat herr Dockered att framföra sina åsikter från denna talarstol. Det har ingalunda varit min mening — och herr Dockered framför ju också sina åsikter med stor pondus. Men vi har båda två rätt att hävda vår mening, herr Dockered!

Det är den skillnaden mellan herr Dockered och mig att han är för den form av våld som boxningen utgör. Ty det är ju ändå en form av våld att slå en annan person i ansiktet så att han faller till marken, varefter man ser efter om han kan resa sig igen innan det har räknats till tio. Visst är sådant våld! Och när vi går till storms mot våldsmentaliteten är den stora faran just att vi samtidigt glorifierar denna form av våld, herr Oskarson. Inte ens herr Os-

Lag om förbud mot professionell boxning, m. m.

karson kan väl ändå bestrida att boxningen är en våldsutövning? Det händer ju i boxningsmatcher att den ene boxaren slås medvetlös. Den medicinska utredning som gjorts visar ju också att livslånga, obotliga hjärnskador följer av sådant våld. Och om vi inte går till storms mot en form av våld är det inkonsekvent att bekämpa våldet när det uppträder i andra former. I ett kultursamhälle måste våldet bekämpas över hela linjen.

Sedan sade herr Dockered att om brottslingarna hade boxats, så hade de aldrig blivit lagbrytare. En idrottsjournalist i Göteborg har emellertid förklarat att han skulle kunna ställa upp två hela boxningslandslag, från flugvikt upp till tungvikt, av personer som har tillbringat kortare eller längre tid på fångvårdsanstalter. Det är alltså brottslingar som alla har varit landslagsboxare. Det tyder ju inte på att de har blivit moraliskt bättre av boxningen. Häromdagen dömdes också en ung stockholmspojke för misshandel. Han var boxare. När han undersöktes av medicinsk expertis visade det sig att han var hjärnskadad. Det hade han blivit av boxningen.

Herr Oskarson sade vidare att jag är för propositionen men yrkar bifall till reservationen. Ja, jag har sagt att propositionen är utmärkt men kunde ha varit ännu bättre. Man skulle ha tagit steget fullt ut. Men anspråkslös som jag är tycker jag det är glädjande om propositionen bifalles. Den är ändå ett steg i rätt riktning och kan göra att intresset för amatörboxningen minskar. I varje fall borde det göra det.

Vad slutligen samstämmigheten i hela Norden beträffar vill jag säga att det inte gick att nå samstämmighet, herr Oskarson. Detta beror på att Sverige hedrande nog går före på detta område. Island har lagstiftat än tidigare och Norge kommer att följa efter. Vi kan inte lagstifta i andra länder. Vårt jurisdiktionsområde är Sverige, och det är

här vi bör gå till storms mot våld i alla former, även mot boxningen.

Herr DOCKERED (cp) kort gemmäle:

Herr talman! Jag kommer tillbaka, men jag inser det lönlösa i att föra en diskussion med herr Sjöholm om dessa frågor. Vi står oerhört långt från varandra. Han anser att en frivillig aktivitet som boxning är en form av våld och misshandel, men om man läser Naumanns utredning kan man i själva verket konstatera att även om ytan ser litet skrovlig ut är ändå pojken under ytan mycket fin.

Om emellertid herr Sjöholm hävdar att den boxningsverksamhet och ungdomsaktivitet som förekommer i amatörklubbarna medför en kriminalisering av klientelet, innebär detta en mycket kraftig beskyllning. Jag tror för min del tvärtom att en nyttig aktivitet verkar avkriminaliserande.

Herr Sjöholm sade att mitt referat av statsministerns uttalande skulle vara felaktigt. Jag bygger min kunskap på det uttalande som statsministern själv gjorde i telefonväktarprogrammet, och det får väl stå för vad det är värt. Jag hörde honom själv framhålla att han hade boxats i Narva, och jag uppfattade detta uttalande så, att han var stolt över att ha gjort det. Jag skulle tro att också han gjorde den erfarenheten att denna sport skapar en god och nyttig anda. Jag tolkar honom i varje fall så.

Man får väl vidare konstatera att orden fått makt över tanken i denna debatt. Det görs nu gällande att Sverige skulle vara ett kulturland av sådan rang att vi skulle gå före i detta avseende för att mana andra länder till vår efterföljd i kulturens fotspår. Jag tror att vi håller på att bli litet för övermaga.

Man har nog en smula lämnat verkligheten bakom sig, om man såsom herr Sjöholm tar till ett sådant argument för en förbuds lagstiftning mot något som i själva verket är en bagatell, som att det skulle vara upphovet till det kriminell-

Lag om förbud mot professionell boxning, m. m.

la våldet och att jag skulle stå bakom detta. Det var då jag reagerade, herr talman, och som jag tror med rätta.

Herr SJÖHOLM (fp) kort genmäle:

Herr talman! Om orden fått makt över tanken i denna debatt, får väl detta uttalande gälla för herr Dockered eftersom han nu fått denna uppfattning. Den måste grunda sig på en viss självkänedom.

Den Naumannska utredningen är, herr Dockered, i stora delar underkänd av den nya utredningen i nordisk regi, som varit mycket mer omfattande. På vissa sidor i denna tar man direkt avstånd från Naumanns resultat. Den Naumannska utredningen skrevs under stark påverkan av Boxningsförbundets dåvarande ordförande Henning Sjöström.

Jag tror fortfarande inte att statsministern, såsom herr Dockered sade, har kämpat för Narvas färger. Vi får väl se hur statsministern röstar i denna fråga, om han infinner sig till voteringen. Bakom en proposition från regeringen står ju alla dess ledamöter, alltså även statsministern. Det tror jag att herr Dockered känner till. Det är då ytterligare ett tecken på styrkan i min uppfattning, eftersom statsministern både vet vad det rör sig om och stöder propositionen.

Jag skall bara anföra ytterligare ett exempel i detta sammanhang. I Göteborg finns en läkare som heter Gösta Karlsson och som är en mycket känd idrottsledare — jag vill minnas i IFK Göteborg. Han var tidigare Ingemar Johanssons livmedikus. Han är numera en svuren fiende till boxningen. Han menar att boxningen sedan det blev medicinskt klarlagt att en knockout är detsamma som en hjärnskakning borde ha tackat för den tid som varit, packat trunkarna och upphört med sin verksamhet. Detta sägs alltså av en läkare som är synnerligen initierad på området.

Beträffande frågan om boxning och kriminalitet vill jag säga, herr Dockered, att ingen kan förneka att ett slag mot huvudet är en hjärnskakning och att verkningarna av flera sådana lagras på varandra. Hjärnskadorna förvärras alltså med varje hjärnskakning. En person som är hjärnskadad får naturligtvis mindre möjligheter att skilja mellan vad som är rätt och orätt, och det är det som medför att man ofta påträffar boxare i kriminella sammanhang. Det är också bevisat.

Fröken BERGEGREN (s):

Herr talman! När vi nu står i begrepp att behandla Kungl. Maj:ts proposition med förslag om förbud mot professionell boxning vågar vi kanske hoppas att man, även om det kanske inte precis skall sättas punkt för de många och engagerade debatter som vi fört i denna kammare över detta ämne, ändå i fortsättningen skall slå in på något lugnare banor.

Herr Sjöholm påpekade nyss att kamrarna år 1967 anslöt sig till första lagutskottets uttalande, att om det kunde påvisas att den professionella boxningen innebär allvarliga hälsorisker, så skulle ett förbud övervägas. Och även förra året behandlades ju frågan, varvid första lagutskottet uttalade att det visserligen förelåg ett material som kunde vara tillräckligt för att man skulle kunna bilda sig en uppfattning i frågan men att utskottet, med hänsyn till att ärendet inte var slutbehandlat i Nordiska rådet, inte ville föregripa rådets beslut utan föreslog att saken skulle bero. Det var kanske ett något orakelmässigt uttalande av första lagutskottet, i vilket var och en alltefter tyckte kunde lägga in olika innebörd.

För min personliga del måste jag säga att jag är mycket glad över att vi nu äntligen har fått ett förslag om förbud mot den professionella boxningen. Herr Dockered tyckte att vi har varit orättvisa mot boxningen — att vi har

Lag om förbud mot professionell boxning, m. m.

svärtat ned den med vår kritik — och herr Oskarson sade att folk i allmänhet har den föreställningen att det inte finns några regler för den professionella boxningen. Att det tvärtom finns regler ville herr Oskarson styrka genom att läsa upp vissa avsnitt. Jag skulle också vilja göra några citat, nämligen ur propositionen, där man just skrivit om reglerna för den professionella boxningen. Man har alltså inte vid propositionsskrivningen varit omedveten om att det finns regler. Det står: »Enligt boxningsreglerna måste slag för att ge poäng träffa framsidan av huvudet eller kroppen ovanför bället. Dessa delar av kroppen utgör den s. k. träffytan. Som träffpunkter anges bl. a. ömse sidor av underkäkens främre del. Poäng tilldelas för anfall med rena slag, utdelade med handens knogparti. Slag som bara vidrör motståndaren utan att kroppens eller skulderpartiets vikt ligger bakom är inte poänggivande. Vid lika poängtal är den boxare som leder i antalet raka slag närmare till seger än den som har visat det bättre försvar.»

Och något längre fram står det: »Reglerna för boxning visar... klart, att den boxare premieras som går till anfall och träffar sin motståndare med det största antalet slag av viss tyngd. Att slagen träffar huvudet är regelrätt och även eftersträvat, eftersom det är det enda sättet att segra genom knockout, dvs. åstadkomma hjärnskakning som genast leder till medvetlöshet. Det räcker inte att en boxare visar sig överlägsen sin motståndare i försvarsteknik. För att segra måste han också anfalla motståndaren och träffa denne med poänggivande slag.»

Om man följer dessa regler medför det alltså risk för skador av bestående art, skador av så allvarligt slag att det nu inte går att komma ifrån att dra konsekvenserna av vad riksdagen uttalade för två år sedan. Vi vet nu att boxningssporten — i synnerhet den professionella boxningen — leder till

så allvarliga risker för dem som utsätter sig för den, att vederbörande kan bli invalidiserade och i framtiden kan bli vårdfall. Det har ju också påvisats att ett ganska stort antal dödsfall har inträffat i anslutning till professionella boxningsmatcher.

Detta borde vara tillräckligt skäl för att utan vidare bifalla propositionen. Men denna beskrivning av hur boxningen går till — som jag tycker borde vara ganska obehaglig för boxningens vänner, om de läser den ordentligt — försöker man gå förbi genom att svänga sig med olika bortförklaringar. Man säger t. ex. att boxningen skall jämföras med andra idrottsgrenar, där antalet olyckor är förhållandevis mycket större — några nämner ishockey, andra fotboll. Men man uraktlåter att nämna att när sådana här ting sker i ishockey eller fotboll eller någon annan idrottsgren, så är det inte framkallat med avsikt. Det är då fråga om antingen olyckshändelser eller direkta brott mot reglerna vilka bestraffas ganska strängt.

Man talar om de professionella boxarna som yrkesboxare. Jag tycker att det är ganska otäckt att tänka sig att detta skall vara ett yrke som man väljer på egen risk, som det heter, men risken ligger inte bara i att man utsätter sig för att bli invalidiserad, utan den ligger också i att man överlåter på samhället att ta ansvaret för följderna när boxaren inte längre kan vara en nyttig samhällsmedborgare. Även om sådana olyckor inte inträffar så ofta, är det tillräckligt allvarligt att veta att sådant kan inträffa. Vi vet inte hur ofta det händer, eftersom det nu är klarlagt att det inte bara är knockouten som är farlig, utan upprepade slag mot huvudet påverkar i längden individen på det sätt som man har beskrivit.

Detta är någonting som vi inte heller skall försöka komma förbi. Det hjälper nog inte att försöka öka människors ansvar för egna handlingar och låta dem själva bestämma hur de i frihetens

Lag om förbud mot professionell boxning, m. m.

heliga namn vill ha det. Vi har här i landet som princip att inte komma med förbud i onödan, och vi är inne på att försöka avkriminalisera en hel del saker som nu betecknas som brott i vår lagstiftning. Vi kan också vända på steken och säga att vi i våra lagar ser betydligt allvarligare på sådana brott som falskdeklaration och förskingring. När det allmänna rättsmedvetandet får en annan syn på boxningen och dess skadeverkningar är det också naturligt att vi kriminaliserar en idrott som egentligen inte förtjänar en sådan be-
teckning.

Flera talare har sagt att om man vill ha förbud mot den professionella boxningen, är det ologiskt att inte också ta med amatörboxningen i samma veva, och jag skall ärligt erkänna att jag från början tyckte att det hade varit rätt skönt om man hade tagit steget fullt ut och föreslagit förbud också mot amatörboxningen. En del skäl har emellertid anförts för vilka jag åtminstone för närvarande har bött mig.

Den nordiska läkarkommittén hade föreslagit att man i stället för förbud skulle försöka genomföra säkerhetsföreskrifter som skulle eliminera de risker som boxarna utsätter sig för. Detta har poängterats av flera talare här. Vad man emellertid inte talade om var att när kommitténs förslag gick ut på remiss inte bara tillstyrkte många remissinstanser dessa säkerhetsföreskrifter, utan de tillade också att de tvivlade på att det föreslagna skulle vara tillräckligt för att eliminera skadeverkningarna när det gäller den professionella boxningen. Ett mycket stort antal av remissinstanserna ville ha förbud. När sedan den promemoria som utarbetades i justitiedepartementet gick ut på remiss, visade det sig att remissinstanserna var ännu mer inställda på ett förbud åtminstone mot den professionella boxningen, och det fanns också anhängare av förbud mot amatörboxningen.

I fråga om boxning kan vi inte här

i Sverige fatta beslut om ökade säkerhetsbestämmelser därför att dessa regleras på internationell basis. Därvidlag kan vi ingenting göra, och därför tror jag att det är riktigt som det står i propositionen, att det är orealistiskt att tänka sig att komma fram på den vägen när det gäller proffsboxning. Beträffande amatörboxningen däremot har vi i Sverige möjligheter att påverka reglerna, varför det ankommer på amatörboxningens representanter att försöka genomföra i första hand de säkerhetsbestämmelser som läkarkommittén hade föreslagit. Jag tror också att det blir nödvändigt att komma bort från ett erkännande av knockouten som poänggivande inom amatörboxningen. Om man kan komma så långt, kanske man ändå kunde vara med om att ge amatörboxningen en chans att visa att den i sig har alla de positiva egenskaper som dess förespråkare talat så varmt om här. Jag tycker nog att herr Dockered har en något för stark barnatro på nyttan av boxningen som ett medel för ungdomsbrottslingar att avreagera sig. Jag tror inte att det är så förfärligt nyttigt för oss att avreagera oss på det sättet. I civilisationen måste vi nog lära oss att tygla våra aggressioner och försöka leva som människor med varandra.

Man har i reservationen 1 också krupit bakom påståendet att opinionen säkerligen inte är mogen för ett förbud. Jag skall dra en parallell, även om den kanske inte är riktigt rättvisande. När man i det gamla Rom hade gladiatorspel eller tussade vilda lejon på de kristna martyrerna var det utan tvivel skådespel som folket fröjdade sig åt, och de som ville försöka mildra sederna den gången möttes troligen också av invändningen att de inte hade stöd i den allmänna opinionen.

Här i Sverige tillåter vi inte längre dueller, även om båda parter samtycker till att bekämpa varandra med pistol eller värja eller vad de väljer för vapen. Ingen människa påstår i dag att

Lag om förbud mot professionell boxning, m. m.

detta är en otillåten inskränkning i människornas fria val. Lika litet kommer man i framtiden att säga att förbudet mot professionell boxning är en inskränkning i människornas fria val. Här är nämligen frågan: Skall vi i ett civiliserat samhälle fortsätta att acceptera en form av legaliserad misshandel? Det är vad saken gäller.

Boxningen är den enda sport — om vi nu skall kalla den sport — som har till uppenbart syfte att skada motståndaren, att om möjligt få honom medvetlös genom knockoutslag, som ger den högsta poängen. Vi kan inte nämna någon annan idrottsgren där man tillämpar sådana regler och principer. Där ligger den väsentliga skiljelinjen mellan boxningen och annan idrott.

Jag ber, herr talman, att till alla delar få yrka bifall till utskottets förslag och följaktligen avslag på de båda reservationerna.

Herr **OSKARSON** (m) kort genmäle:

Herr talman! Fröken Bergegren talar om reglerna inom proffsboxningen för hur man skall slå och hur poängberäkningen skall göras. Det har jag faktiskt inte yttrat mig om, ty jag vet inte så mycket om det. De regler jag var inne på var de som avser att förhindra skador i samband med boxning.

Herr Sjöholm påstod tidigare i debatten att en läkare inte har någonting att säga till om vid en proffsboxningsmatch, men det måste vara felaktigt. Bestämmelserna är nämligen så skrivna att en domare har skyldighet att avbryta matchen, om läkaren kräver det. Tror herr Sjöholm något annat, måste han ha läst föräldrade regler.

De säkerhetsbestämmelser som har föreslagits av den nordiska kommittén är just avsedda att minska riskerna. Fröken Bergegren gör gällande att det inte finns några motsvarande bestämmelser inom andra tävlingsgrenar, men visst gör det det. Inom flera idrottsgrenar

finns det bestämmelser om vad man har skyldighet att iaktta för att minska riskerna.

Vidare säger fröken Bergegren att vi ingenting kan göra åt bestämmelserna vad gäller den professionella boxningen här i landet. Det är just vad vi kan. Hennes påstående är alltså felaktigt. Varje land har rättighet att ställa upp de villkor landet vill, och därefter har de andra också att rätta sig.

Dueller är ju ett älskat exempel, fröken Bergegren, när man vill göra jämförelser i detta sammanhang. Men det förhåller sig väl ändå så, att i en duell beväpnar man sig i avsikt att skada eller döda. Man har en pistol eller en värja eller vad man nu väljer för att genomborra motståndaren. Det går väl ändå inte att jämföra en boxningsmatch, som är en kamp mellan två likvärdiga parter vilka har tränat just för denna. Dessutom har de skyldighet att rätta sig efter de säkerhetsbestämmelser och normer som finns för att minska riskerna

Kristna som kastas för vilda lejon och gladiatorspel har jag ingen erfarenhet av, så det vill jag inte yttra mig om.

Herr **DOCKERED** (cp) kort genmäle:

Herr talman! Både fröken Bergegren och herr Sjöholm har talat om utskottets tidigare ståndpunktstagande. Nordiska rådets kommitté har inte byggt sin uppfattning på några som helst nya uppgifter utan har sammanställt de gamla uppgifterna. Det är också värt att konstatera att Nordiska rådets kommitté inte har rekommenderat något förbud utan har nöjt sig med att föreslå att reglerna humaniseras eller moderniseras.

Fröken Bergegren säger att vi skall lära oss att leva som människor med varandra, och det tycker jag att vi gör om vi lär oss att rätta oss efter regler. Det är alldeles orimligt att jämföra boxning med duell. Boxningen har en helt annan bakgrund.

Lag om förbud mot professionell boxning, m. m.

Ett förbud anser vi reserveranter inte är något bra medel för att komma till rätta med problemen. Det är säkerligen mycket bättre att utforma goda regler för verksamheten, och detta hade även Nordiska rådets kommitté föreslagit. Vi reserveranter är starkt engagerade för att motverka ett förbud. Herr Sjöholm säger visserligen att tidningarna är för ett förbud, men jag tror inte att de har folket bakom sig. Därför har vi yrkat att propositionen innebärande en kriminalisering av den professionella boxningen skall avslås.

Fröken BERGEGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Oskarson säger att han inte yttrar sig om samma regler som jag; de reglerna vet man inte så mycket om. Han talade bara om de regler som finns för att skydda mot skador. Jag läste nyss upp några regler för herr Oskarson; han borde således veta litet mer nu, även om han inte har läst propositionen.

Herr Oskarson kan inte förstå vad det är för skillnad mellan boxning och annan idrott, och han talar om att det inom många idrottsgrenar finns bestämmelser som syftar till att minska riskerna. Men inom boxningen har man skyldighet att skada motståndaren, och det är inte tal om att försöka eliminera de riskerna. Man kan visserligen ordna det så, att en boxare faller lite mjukare på ringgolvet, men målet är att slå motståndaren i ansiktet och helst deformera honom. De referat som väcker den största sensationen är de som kan berättas något riktigt saftigt och bloddrypande. Sådana referat kommer på första sidan. Det är sådant som vi reagerar mot. Jag tror inte att det kan vara nyttigt för människor att läsa härom, även om herr Dockered och många med honom kan göra det utan att ta skada till sin själ. På en hel del människor har det säkerligen en skadlig effekt. Det finns en liten hemlig sadist inom många

som gottar sig åt att se blod flyta. Det tycker jag inte är värdigt en civiliserad stat.

Herr Dockered säger vidare, att det är nyttigt att lära sig att leva efter regler. Ja det är det säkerligen. Men frågan är vilka regler man lever efter. Om vi lever efter regler som befrämjar samlevnaden mellan människorna, då är det riktigt. Men när det gäller regler som medför att man, som herr Dockered säger, får finna sig i att det svider i skinnet, är jag inte riktigt med på noterna. Det är för övrigt inte bara fråga om litet sveda i skinnet; det är fråga om upprepade hjärnskakningar och om slag i ansiktet som deformerar näsa och öron och som lämnar varaktiga yttre men. Detta har kanske inte heller så stor betydelse, utan det avgörande är vad som sker med den inre människan. Dessa skador är nu så klart bevisade, att vi inte kan gå förbi dem.

De regler jag nyss läste upp — jag skall inte läsa upp dem igen, även om det förefaller som det skulle behövas — är någonting som man går förbi; ingen har stigit upp och sagt att dessa regler inte är riktiga och korrekta.

Herr DOCKERED (cp) kort genmäle:

Herr talman! Fröken Berggren säger att det är rätt att skapa regler för något som svider i skinnet. Det är förunderligt då, att hon inte gått på herr Sjöholms reservation. Är det avskryvt när det gäller proboxning, är det väl lika avskryvt när det gäller amatörboxningen och lika farligt.

Jag skulle vilja fråga fröken Berggren vad hon anser vara förbjudet och inte förbjudet, om vi nu följer utskottets förslag. Vi som är motståndare till ett förbud anser att det finns så många oklara juridiska aspekter i detta sammanhang, att man av denna anledning ej bör införa detta förbud. Fröken Berggren kanske kan förklara hur vi skall reda upp de juridiska frågorna.

Lag om förbud mot professionell boxning, m. m.

Herr OSKARSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jo, fröken Bergegren, jag har läst propositionen så gott jag kunnat, och jag tror att jag också har fattat innebörden av den. Men vad jag ville klarlägga var att de regler jag tog upp inte var boxningsreglerna som sådana utan kontroll- och säkerhetsreglerna. Dessa kan inte överensstamma med boxningsreglerna — det är alldeles omöjligt — utan de har tillkommit i syfte att försöka hindra skador i samband med att boxningsreglerna tillämpas.

Vad jag hela tiden tryckt på är just att vi genom detta förslag får ett delförbud som inte ger något resultat. Jag har även framhållit att vi mycket väl borde ha kunnat lugna oss och i stället sträva efter en samnordisk lagstiftning. En sådan skulle ge ett resultat, något som vi inte får på detta sätt.

Jag kan för övrigt instämma med vad herr Dockered sade om att fröken Bergegren borde ha följt herr Sjöholms reservation, när hon nu går på förbudslinjen. I hans reservation föreslås ett totalförbud. Det är bättre än ett delförbud.

Fröken BERGEGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag försökte verkligen i mitt första anförande redogöra för varför jag för närvarande följer propositionen och inte går på ett förbud också för amatörboxningen. Jag skall emellertid gärna upprepa det. Jag sade, att det är svårare att få dessa säkerhetsföreskrifter att gälla även för den professionella boxningen, eftersom tävlingsreglerna för denna fastställts av den europeiska boxningsunionen. Men i fråga om amatörboxningen har Svenska boxningsförbundet förklarat att man är beredd att försöka genomföra åtminstone ett flertal av de säkerhetsföreskrifter som kommittén föreslagit. Det är därför jag tycker att boxningsförbundet nu borde få sin lilla chans att

visa, att man kan göra boxningen till en relativt ofarlig sport.

Däremot måste jag säga att jag inte är så där övertygad om att man kommer att lyckas. Om så inte blir fallet får vi väl ta upp frågan igen. Men för närvarande tycker jag att man bör få denna chans; det kan ju vara rent spel. Jag anser alltså att det finns en skillnad mellan proboxning och amatörboxning.

Vi har, herr Dockered, en ganska skarp gräns mellan amatöridrott och professionell idrott i andra sammanhang. Varför skall det vara så förfärligt svårt att dra gränsen när det gäller boxningen? Jag tror säkert att man kommer att klara den saken.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **GEIJER**:

Herr talman! Man befinner sig i en ganska speciell situation när man skall tala för en proposition som har lagts fram av en företrädare i ämbetet. Det är klart att man som ledamot av regeringen är ansvarig för propositionen som sådan, men man kan ju mer eller mindre helhjärtat ha anslutit sig till propositionsförslaget. Jag vill därför börja med att göra deklARATIONEN att jag finner det mycket lätt att tala för statsrådet Klings proposition, som jag helhjärtat kan ansluta mig till. Jag vill motivera detta närmare.

Frågan huruvida boxningen bör förbjudas eller om åtgärder av annat slag bör vidtas mot boxningen har i flera år diskuterats bl. a. här i riksdagen och i Nordiska rådet. Jag tror att någon redan har nämnt det, men jag vill ändå gärna erinra om vad riksdagens första lagutskott uttalade våren 1967 med anledning av några motioner. Utskottet gjorde ett i vissa avseenden vägledande uttalande i boxningsfrågan då det förklarade, att det ansåg det ägnat att inge allvarliga betänkligheter att det vid sportutövning tilläts också sådana integritetskränkningar som kan leda till

Lag om förbud mot professionell boxning, m. m.

allvarliga, kanske livshotande skador. Utskottet uttalade vidare att om det kan konstateras, att risk för sådana skador normalt föreligger i samband med boxning eller vissa former därav, ett ingripande från samhällets sida inte synes kunna underlätas. Enligt utskottet borde riksdagen inte ta ställning till frågan om förbud mot boxningen förrän pågående utredningsarbete inom Nordiska rådet hade avslutats och rådet hade prövat där väckta spörsmål rörande boxningen. Detta utskottets utlåtande godkändes av kamrarna.

Den utredning inom Nordiska rådet som utskottet hänvisade till företogs som bekant av läkare från Danmark, Finland, Norge och Sverige. Läkarkommitténs betänkande kom 1967, alltså samma år som riksdagen gjorde det uttalande som jag nyss återgav. Enligt betänkandet är risken för hjärnskador den viktigaste medicinska invändningen mot boxningen. Kommittén konstaterade att huvudskador kan förekomma i åtskilliga idrottsgrenar, men att svåra skador aldrig upprepas tillnärmelsevis i den utsträckning som förekommer vid boxning.

Vad som är särskilt viktigt i betänkandet är att man där fastställer att det avgörande för uppkomsten av hjärnskador inte är antalet knockouts utan antalet hårda slag mot huvudet. Kroniska hjärnskador kan alltså förekomma hos boxare som aldrig har varit utsatta för knockout. Detta beror på att hjärnan inte kan producera nya celler i stället för de celler som förstörs. Döda hjärncellers funktioner kan visserligen övertas av andra nervceller, men vid upprepade hjärnskador kan en sådan kompensation bara fortsätta så länge hjärnans reserver är tillräckliga. På detta sätt adderas ständigt gamla och nya skador. När hjärnans reserver är uttömda, börjar defektsymtomen uppträda. Dessa risker löper både amatörer och professionella boxare. Läkarkommittén föreslog därför skärpta sä-

kerhetsföreskrifter för båda dessa former av boxning.

I mars i år rekommenderade Nordiska rådet regeringarna i Danmark, Finland, Norge och Sverige att i lag förbjuda professionell boxning. Rekommendationen, som föranleddes av ett medlemsförslag om sådant förbud, har för svensk del följts genom den proposition som nu föreligger. Propositionen bygger på läkarkommitténs utredning och tillhörande remissvar samt på en inom justitiedepartementet upprättad promemoria med lagförslag, som också har remissbehandlats.

I propositionen har tre skäl anförts för ett boxningsförbud. Jag skall bara uppehålla mig vid ett av dessa skäl, det som är det allt överskuggande, det avgörande skälet för förslaget om boxningsförbud: de hälsorisker som läkarkommittén har konstaterat.

De medicinska skadeverkningarna av boxningen har visat sig vara allvarligare än man tidigare trott. Jag syftar då på de hjärnskador av kronisk karaktär som jag nyss talade om. Sådana skadeverkningar måste givetvis förebyggas i så stor utsträckning som möjligt. Jag vill erinra om riksdagens uttalande 1967, att samhället måste ingripa, om det kan konstateras att boxningen kan leda till allvarliga, kanske livshotande skador. Det är just sådana skadeverkningar som läkarkommittén har konstaterat. Kommitténs redogörelse för skadeverkningarna har också fått stöd av våra medicinska fakulteter. Boxningen i de former som den nu för tiden utövas i, bl. a. i Sverige, erbjuder en sådan fara för hjärnskador, att en ytterligare reglering av denna sport bör genomföras. I detta uttalande av kommittén har all medicinsk sakkunskap instämt under remissbehandlingen.

När det gäller att ta ställning till frågan om hur en reglering av boxningen bör genomföras måste man enligt min mening skilja mellan den professionella boxningen och amatörboxning-

Lag om förbud mot professionell boxning, m. m.

en. Läkarkommittén ansåg att det särskilt är de professionella boxarna som löper betydande risker och som kan få symptom på permanenta hjärnskador. Samtliga remissinstanser som har yttrat sig om den professionella boxningen vill att den skall förbjudas. Också Riksidrottsförbundet har sagt att ett sådant förbud inte strider mot de intressen som förbundet företräder. Förbundet har särskilt framhållit att skillnaden mellan professionell boxning och amatörboxning är betydande i fråga om bl. a. tävlingsformer och hälsorisker.

En annan, enligt min uppfattning avgörande skillnad mellan den professionella boxningen och amatörboxningen ligger i möjligheterna att införa de säkerhetsföreskrifter som läkarkommittén har föreslagit. Riksidrottsförbundet och Boxningsförbundet har en positiv inställning till förslaget. Flera av de nya föreskrifterna har redan införts. Den professionella boxningen däremot har ett så starkt internationellt beroende att man inte kan vänta sig en så genomgripande ändring av reglerna som förslaget innebär. Det ter sig därför naturligt att för amatörboxningens del avvakta, om regeländringar blir införda, medan man för den professionella boxningens del i praktiken är hänvisad till ett förbud i lag för att eliminera de betydande hälsorisker som enligt läkarkommittén och de medicinska remissinstanserna är förenade med sådan boxning.

Jag skall, såsom jag nyss sade, förbigå de övriga två skälen för ett boxningsförbud, då de enligt min uppfattning är av sekundär betydelse i sammanhanget.

De motionärer som vill ha kvar den professionella boxningen har åberopat bl. a. att det inte råder nordisk enighet om ett förbud. Det är riktigt att det för närvarande bara är Island som har boxningsförbud — ett förbud som för övrigt gäller all boxning — och att något förslag om boxningsförbud inte har

lagts fram i Danmark, Finland och Norge. Men något land måste bli det första att följa Nordiska rådets rekommendation, och jag kan inte finna någon anledning till att det inte skulle bli Sverige. I Norge avvaktar man vårt ställningstagande, och det är mycket som talar för att man där kommer att föreslå ett förbud, om sådant införs i Sverige. Om så sker torde den professionella boxningen snart vara förbjuden i tre av de fem nordiska länderna. I ett sådant läge är det inte uteslutet att också Danmark och Finland kommer att följa rekommendationen.

Det har mot ett boxningsförbud också invänts att boxningen inte är den enda sportgren som är farlig för deltagarna. Man har hänvisat bl. a. till motortävlingarna, som kan vara farliga för både deltagarna och åskådarna.

Till detta vill jag främst säga, att det som principiellt skiljer boxningen från andra tävlingsformer är, såsom också tidigare har framförts här i kammaren, att den som deltar i boxning har uppsåt att skada sin motståndare, helst så allvarligt att motståndaren inte längre kan försvara sig mot angrepp.

De skador som inträffar i boxning är inte resultat av någon olyckshändelse. Hårda slag mot huvudet utdelas avsiktligt, och de upprepas i varje match. Träningen går bl. a. ut på att öka slagstyrkan, så att träffarna blir så effektiva som möjligt. Genom denna inriktning på våld är boxningen unik och kan inte jämföras med andra sportgrenar.

Denna principiella särställning motiverar enligt min uppfattning en särbehandling när det gäller regleringen av sporten i dess olika former. Jag vill också hänvisa till läkarkommitténs uttalande, att huvudskador kan förekomma i åtskilliga idrottsgrenar men att svåra skador aldrig upprepas i tillnärmelsevis den utsträckning som är fallet vid boxning.

En annan synpunkt som har fram-

Lag om förbud mot professionell boxning, m. m.

förts i motionerna är att det är onödigt att lagstifta om förbud mot professionell boxning, när vi för närvarande bara har några få professionella boxare. Det är riktigt att antalet professionella boxare här i landet har gått ner kraftigt under senare tid. Man måste emellertid bortse från detta och betrakta lagförslaget som en konsekvens av den nordiska läkarkommitténs arbete och Nordiska rådets rekommendation. Att antalet professionella boxare har minskat förändrar inte utredningsresultatet. Slutsatserna blir desamma, oavsett hur många boxare som för tillfället råkar vara aktiva. Det är inte heller uteslutet att antalet ökar igen, om förbudet inte genomförs. Det är ju framför allt de ungdomar som ännu inte har gått över till yrkesboxningen som bör skyddas mot dess faror.

I likhet med utskottets majoritet anser jag också att det är en fördel om ett förbud kan genomföras vid en tid då den professionella boxningen befinner sig i en vågdal. Det är få boxare — kanske ingen alls — som just nu är aktiva och kan lida en omedelbar ekonomisk förlust genom ett förbud. Det är de gynnsamma verkningarna för framtiden som framför allt måste beaktas och tillmätas en avgörande betydelse.

Ytterligare en invändning som har anförts är att ett förbud inte blir effektivt om det bara skall gälla i vårt eget land. Till det vill jag säga, att om förbudet skulle gälla också matcher utomlands, skulle det innebära att vi skulle straffbelägga handlingar som inte är straffbara på gärningsorten. Det kan inte anses lämpligt att låta förbudet få så vidsträckt verkningar. I lagförslaget finns därför ingenting som hindrar att en svensk boxare deltar i professionella matcher utomlands, men han måste då förlägga sina träningsmatcher till något annat land än Sverige. Dessa och andra svårigheter, som har samband med licensgivningen och möjlig-

heterna att tävla om Europamästerskap, kommer säkert att göra det föga lockande för svenska boxare att gå över till professionalismen, även om de inte kan bestraffas vid svensk domstol för träning och tävling utomlands.

Herr Dockered har berört frågan, hurdan opinionen bland allmänheten är för eller emot ett förbud. Jag vill nämna att en intervjuundersökning gjordes av SIFO för ungefär ett och ett halv år sedan och omfattade 1 200 personer mellan 18 och 80 år. Av de tillfrågade ville 40 procent inte att något boxningsförbud skulle införas, 51 procent ville ha boxningsförbud. Av dessa önskade de flesta — 35 procent — att förbudet skulle omfatta både amatörboxning och professionell boxning. Återstående 16 procent ansåg att det räckte med förbud mot den professionella boxningen. Av de tillfrågade uttalade 9 procent ingen uppfattning i frågan. Vilket värde undersökningen än kan ha tyder den snarare på att det finns en opinion för boxningsförbud än på motsatsen.

Avslutningsvis vill jag alltså instämma i utskottsmajoritetens uttalande att den professionella boxningens skadeverkningar är sådana att samhället inte kan underlåta att ingripa. Den allmänna principen om rätt för var och en att utöva sin näring kan givetvis inte anses utgöra hinder mot införande av förbud mot en yrkesverksamhet som är skadlig för utövarna och för andra.

Herr GUSTAVSSON i Ängelholm (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet i egenskap av motionär, men med hänsyn till den framskridna tiden och den långa diskussionen skall jag fatta mig kort.

Detta är ju ingen ny fråga för riksdagen, utan den har varit uppe till behandling flera gånger tidigare. Den har ju också, enligt vad vi har fått höra, behandlats i Nordiska rådet vid flera tillfällen. Senast skedde det i mars må-

Lag om förbud mot professionell boxning, m. m.

nad detta år, då man beslutade att rekommendera regeringarna i de nordiska länderna att förbjuda professionell boxning. Detta är också den huvudsakliga anledningen till det lagförslag som i dag ligger på riksdagens bord. Frågan har således blivit föremål för en osedvanligt snabb handläggning av den svenska regeringen.

Det torde vara ytterst tveksamt, om Nordiska rådets rekommendation kommer att vinna gehör i samtliga nordiska länder. Jag tvivlar på att det kommer att ske i Danmark och Finland, där boxningssporten lär vara betydligt mera populär än vad den är i vårt land. Och i så fall måste det ifrågasättas, om ett förbud i Sverige skulle få önskad effekt. De svenska boxare som vill ägna sig åt sin sport kommer väl att söka sig till våra grannländer för att utöva sin sport där. Jag tror att de då utsätter sig för större risker under för övrigt sämre betingelser än om de får tävla i sitt eget land med nu gällande säkerhetsbestämmelser. Ett förbud i vårt land skulle under sådana förhållanden inte få åsyftad verkan.

Att det föreslagna förbudet enbart avser proffsboxningen och inte amatörboxningen, vilket enligt min mening hade varit konsekvent, motiveras med att hälsoriskerna skulle vara betydligt större inom proffsboxningen än inom amatörboxningen, eftersom man inom den förra använder lättare handskar och matchtiden är längre, varigenom den professionelle boxaren utsätts för risken att träffas av flera och hårdare slag än amatörboxaren. Mot detta kan anföras att en amatörboxare av någorlunda god klass matchas i betydligt större omfattning och går betydligt flera ronder per år än en proffsboxare i regel gör.

Departementschefen skriver bl. a. följande: »Sambället kan inte underlåta att ingripa för att förebygga de allvarliga, ibland livshotande skador som boxare kan drabbas av och som i sin tur kan

leda till bland annat arbetsförmåga och sociala anpassningssvårigheter.» Men varför då inte också ingripa mot amatörboxningen? Det kan bli skadeverkningar, och blir det också, även inom amatörboxningen liksom inom exempelvis motorsporten. Det är egentligen skadeverkningarna inom sporten som skall jämföras, oavsett om det som i herr Sjöholms exempel kan finnas en viss avsikt att skada eller inte. Beträffande motorsporten kan jag nämna ett från min egen kommun där en av motorsportens tidigare utövare sedan fyra fem år sitter som invalid för all framtid. Så visst finns det risker även inom andra sportgrenar. Inom exempelvis motorsporten tar man ju inte bara risker för eget liv, utan riskerar också andras.

Enligt propositionen finns det i vårt land inte många proffsboxare, eventuellt inte någon alls. Därför tycker jag att det är helt omotiverat att lagstifta om förbud. I ett demokratiskt samhälle skall man inte kringgärda medborgarna med lagar och förbud som har så dåligt underlag som detta lagförslag enligt min uppfattning har.

Herr talman! Med det anförda ber jag kort och gott att få yrka bifall till reservationen 1.

Fröken ANDERSON (s):

Herr talman! Det vore naturligtvis förmått att tro att man vid denna tidpunkt av debatten skulle kunna anföra några alldeles nya synpunkter på den fråga vi här behandlar. Tillåt mig ändå att utifrån min lekmananivå komma med några funderingar kring frågan, om vi även i fortsättningen skall tillåta professionell boxning här i landet, funderingar kring begreppet våld och vår inställning till detta.

Vi människor hade väl ursprungligen mycket av vilde inom oss. Våra förfäder — våra hedniska förfäder, säger vi ibland för att riktigt understryka av-

Lag om förbud mot professionell boxning, m. m.

ståndet mellan dem och oss — gjorde upp sina mellanhavanden med knytnävarna eller med stenyx i hand. Det var deras enda möjlighet när det gällde att vinna respekt, att värna om sitt, att undertrycka den som var svagare. Men undan för undan har våra relationer till varandra förändrats, och vår inställning till våldet som ett medel att hävda oss, att få rätt har blivit en annan.

I dag är det mesta av vad vi företar oss reglerat i lag, och vi omges av bestämmelser om vad som är tillåtet eller inte. I allmänhet accepterar vi detta. Vi accepterar att göra upp våra eventuella mellanhavanden inför domstol i stället för att använda våld. Vi accepterar att även den som är svag, fysiskt eller psykiskt, skall ha samma möjligheter och rättigheter som den starke. Vi tycker att vi har en human och riktig lagstiftning. Vi bär med jämnmot de inskränkningar i vår rörelsefrihet som är en följd av lagstiftningen. Vi är medvetna om att vissa bestämmelser, t. ex. inom trafiklagstiftningen, inte är särskilt populära, men vi accepterar även dessa därför att de har till syfte att skydda människor mot olyckor och skadeverkningar.

Därför är det så förvånande, ja, helt enkelt oförståeligt, att det lagförslag som vi nu diskuterar, nämligen förbud mot professionell boxning, väckt en sådan uppmärksamhet och en sådan, man kan nästan säga våldsamt opposition åtminstone hos många av dem som har yttrat sig här tidigare i debatten.

Här gäller det ju också att skydda människor. Genom grundliga utredningar och undersökningar av en mängd fall världen över är det bevisat, att boxningen medför allvarliga skador, skador som inte sällan leder till dödsfall.

I propositionen sägs att 300 boxare torde ha avlidit på grund av akut hjärnskada i samband med boxningsmatcher. Det talas också om att permanenta hjärnskador kan uppstå, att obotliga hjärnskador kan framkallas genom upp-

repade slag mot huvudet och att boxare också kan få psykiska defekter.

Ingen av de talare som i dag försvarat boxningen har heller kunnat bestrida att så är fallet. Men ändå försöker man här göra undanglidningar, och man talar om att boxningen inte medför några skador för åskådarna. Det är kanske riktigt. Men med hänsyn till konsekvenserna av den påverkan som boxningsmatcherna kan ha på åskådarna rent psykiskt, är jag inte alldeles säker på att det inte även där kan uppstå skador.

Det gäller ju så få människor, säger man, bara fem sex i hela landet. Ja, om det så bara gällde en enda människa måste vår bedömning bli densamma. Det är inte mängden av fall som är upprörande, utan det förhållandet att vi här i vårt land, som i de flesta fall har en mycket human lagstiftning, skall tillåta en företeelse — jag vägrar att kalla den för sport — som går ut på att man riktar hårda slag mot varandra i avsikt att åstadkomma så stor skada som möjligt och där den som lyckas bäst därmed hyllas som segrare.

Man talar i detta sammanhang om frihet och om den enskildes rätt att själv bestämma över sina handlingar. Men vi stiftar ju lagar för att skydda människorna mot varandra. Hur skulle det bli, om vi under hävdande av frihetsbegreppet t. ex. skulle tillåta bilisterna att själva bestämma farten eller att låta dem köra antingen till höger eller till vänster alltefter vad de själva anser vara bäst?

Boxarna kommer, säger man, att söka sig till andra länder för att utöva sin sysselsättning. Ja, låt dem i så fall göra det, men låt oss i vår lagstiftning ha sådana bestämmelser att människorna skyddas för de skador och faror som boxningen medför.

När vi nu står i begrepp att skapa en ny lag innebärande förbud mot proffsboxning i Sverige anser jag och många med mig, att det hade varit önskt-

Lag om förbud mot professionell boxning, m. m.

vårt att denna lag hade utsträckts till att även omfatta amatörboxningen. Justitieministern har i sina bedömningar stannat för att endast föreslå förbud mot proffsboxning. Statsrådet Geijer och fröken Bergegren har tidigare utförligt motiverat detta ställningstagande och jag skall därför inte närmare gå in på det. Jag vill emellertid gärna se det förslag som i dag föreligger som en första etapp och förväntar, att statsrådet och departementet med största uppmärksamhet kommer att följa utvecklingen på amatörboxningens område för att avgöra, om det där kan skapas tillfredsställande säkerhetsanordningar, och att han i annat fall i sinom tid skall framlägga ett nytt förslag i frågan.

Jag har, herr talman, velat låta dessa små funderingar komma med i denna debatt, och jag ämnar vid omröstningen stödja propositionens och första lagutskottets förslag som jag alltså yrkar bifall till.

Herr andre vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr ROSQVIST (s):

Herr talman! Som reservant till första lagutskottets utlåtande nr 51 vill jag beröra de principiella utgångspunkterna vid förbudslagstiftning.

Vi har i reservationen klargjort att viss verksamhet må förbjudas om den medför skadeverkningar eller annan ogynnsam effekt som är allvarligare än annan likartad verksamhet som man ansett sig kunna tillåta. Vidare skall den förbjudas, om det finns påtagliga skäl av allmän natur som påkallar samhällets ingripande mot viss verksamhet, dess omfattning och möjligheten att kontrollera efterlevnaden av ett förbud. Men man kan vid genomförandet av ett förbud mot viss verksamhet omöjliggöra den kontroll som tidigare har funnits. Det är tyvärr så jag uppfattar förbudet mot proboxning i Sverige.

Den noggranna kontroll som nu ut-

övas genom Prokommissionen kommer helt att försvinna. Vill någon här i landet bosatt ägna sig åt professionell boxning kommer vederbörande att göra det trots vårt förbud. Han kan göra det var som helst utomlands, ty där finns inga förbud. Där kan vi inte heller på något sätt påverka reglerna, såsom har kunnat ske här i Sverige.

De skador genom boxning som påvisats i vårt land härrör från en tidsperiod, som ligger mer än tio år tillbaka. Genom under senare år införda strängare bestämmelser, som gäller även proboxning och proboxare och innebär obligatorisk läkarkontroll, protokoll över matchning — medförande startförbud för boxare under viss period efter en hård match — stränga regler att tillämpas av ringdomare och flera andra preventiva åtgärder, har under senare år skador i samband med boxning icke kunnat påvisas i högre grad än vad som skulle kunna ske vid utöandet av ett flertal andra sportgrenar. Det är dessa möjligheter att genom kontroll positivt påverka boxningen som jag anser att vi nu avhänder oss. Om förbud införes, hänvisar vi våra eventuella proboxare till promotorfirmor och managers utomlands, som inte torde ha ett primärt intresse att se till säkerheten. Förblir proboxningen legaliserad i vårt land, kan vi påverka den och införa ytterligare skadehämmande regler, om så skulle anses befogat.

Utskottsmajoriteten anser för sin del att största säkerhet och bästa skadepreventiva åtgärder uppnås genom ett förbud. Så har även flertalet talare uttryckt saken här i kammaren. Men vi kan ju inte införa förbud utanför vårt lands gränser, dit denna verksamhet, om propositionen antas, helt kommer att flyttas med risk för negativa skadeeffekter. Det är, herr talman, främst av denna anledning jag anser att en förbudslagstiftning mot boxning inte bör genomföras.

Lag om förbud mot professionell boxning, m. m.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen 1.

I detta anförande instämde fru *Thunvall* (s).

Herr **CARLSHAMRE** (m):

Herr talman! Herr Sjöholm har försökt illustrera boxningens nedbrytande effekt genom att citera en uppgift om att man skulle kunna rekrytera två fulltaliga landslag ur våra fängelser. Det är möjligt. Men om vi kunde plocka ihop alla riksdagsledamöter som under hundra år någon gång varit i klammeri med rättvisan — jag vet inte om det skulle räcka till ett landslag — tror jag att de i alla fall skulle förstå till ett fulltaligt lagutskott, herr Sjöholm. Trots det brukar vi inte anse att vår arbetsmiljö och vår hantering är särskilt nedbrytande eller i och för sig kriminaliserande. Jag tror att man får vara litet försiktig med att förutsätta orsaksamband där sådana inte är bevisade.

Över huvud taget är jag litet undrande och kanske litet besviken över argumentationen i denna debatt från båda hållen, eller om man så vill från alla tre hållen. Personligen tycker jag inte ett dugg om boxning. Jag har vid flera tillfällen i denna kammare röstat mot statsanslag till boxningen; jag tycker inte att det är en hantering som vi behöver stödja med skattemedel. Men därifrån och till en lagstiftning om förbud är steget rätt långt. Jag har svårt att förstå att det skulle vara fullt motiverat, i varje fall i den form som det här förslås.

Jag kan hysa en betydande förståelse för herr Sjöholm, hans motion och hans reservation. Det finns två förslag av tre som vi har att välja emellan som är konsekventa och logiska; de innebär ett antingen—eller. Men den gränsdragning som propositionen och utskottsmajoriteten förordar är för mig orimlig. Den är det principiellt. Det är ungefär som om vi skulle säga att en stöld

av mycket pengar är förbjuden och skall bestraffas, men en stöld av en litet mindre summa bestraffas inte bara mildare utan är också tillåten. Det är en gränsdragning som vi annars inte gör.

Vi måste vara överens om att boxningen skiljer sig från all annan idrott, vilket jag anser att den gör därigenom att det finns en ofrånkomlig avsikt att framkalla skada. Då finns denna avsikt också i amatörboxning. Att man sedan kringgärdar verksamheten där med strängare säkerhetsföreskrifter så att skadorna som regel blir mindre eller i varje fall inte fullt så dramatiska och inte utlöses lika häftigt är en annan sak. Men avsikten och inriktningen är utan tvivel desamma. Om det ena skall betraktas som omoraliskt — något som kan katalogiseras såsom ett brott — bör rimligen det andra betraktas på samma sätt.

För mig är det allra viktigaste skälet att avstyrka bifall till propositionen emellertid att jag inte vill vara med om att stifta en lag, om vilken vi från början kan säga att den kommer att leda till tolkningssvårigheter och ställa till onödigt bekymmer för våra domstolar. Det är inte särskilt lätt att skilja mellan professionella och amatörer.

Den senaste uppgift jag har sett om någon svensk som varit inblandad i denna blodiga hantering gällde en gosse som var i England och boxades för någon månad sedan. Han råkade följdriktigt också ut för skador vilka i och för sig skulle kunna användas som förträffliga argument av både utskottsmajoriteten och herr Sjöholm. För besväret och för sveda och värk fick han ett gage på 3 000 kronor.

Är det någon som tror att en sådan yngling inte i många idrottsgrenar som amatör skulle ha kunnat tjäna lika mycket pengar? Det är fullt möjligt att han i låt mig säga cykel och tennis, på den tid som det tog honom att förbereda sig för och genomföra den aktuella

Lag om förbud mot professionell boxning, m. m.

matchen, skulle kunna komma upp till väsentligt högre gager och fortfarande vara amatör.

Vi vet att idrottsförbunden har svårigheter med denna gränsdragning. Men det må så vara. Det blir betydligt värre om gränsdragningen skall vara avgörande för huruvida en människa skall fällas till straffansvar eller inte. Och det är detta våra domstolar kommer att tvingas syssla med, om vi accepterar det lagförslag som nu ligger framför oss.

Då säger man: Ja, men i själva verket är det mycket lätt att skilja mellan proffsboxning och amatörboxning — de framträder på helt olika sätt. Dessa proffsgalor känner man nog igen; det behövs ingen särskilt märklig definition för att avgöra när det är fråga om det ena eller det andra. Och självfallet är det på detta sätt, ärade kammarledamöter. Så länge vi har en tillåten professionell boxning är det inte svårt. Den professionella boxningen kan då framträda med allt det galapetteri som den önskar, med all den pomp och ståt och med allt det krimskrams och de riter och ceremonier som den omger sig med och som gör att den är mycket lätt att känna igen. Men om den professionella boxningen blir förbjuden, så är det inte särskilt realistiskt att räkna med att den smyger sig in i amatörutövningen, precis som fallet är med professionalismen i alla andra idrottsgrenar. Då blir det svårare att avgöra vilket som är vilket. Då kommer gagererna att kallas för dagtraktamenten, ersättning för förlorad arbetsförtjänst och vad man nu än kan hitta på. Då kommer man att ta på sig tröjan på överkroppen, o. s. v. Vi får den vanliga svårigheten, den vanliga sammanblandningen mellan professionella och amatörer. För rättssamhället spelar det ingen nämnvärd roll om man har sådana svårigheter inom ett idrottsförbund, men om vi tvingas att definiera gränsen och lägga gränsdragningen

till grund för en dom, enligt vilken människor skall åläggas straff, då är det betydligt allvarigare.

Jag har, herr talman, mycket svårt att acceptera att vi verkligen skulle formulera en lag på det sättet. Därför instämmer jag med dem som har yrkat bifall till reservation nr 1.

Herr POLSTAM (cp):

Herr talman! Då man begär ordet i en sådan här fråga har man en del funderingar, men när man så äntligen kommer upp i talarstolen är det mesta avbetat. Jag vill dock försöka att på något sätt motivera varför jag i utskottet har stött propositionen om förbud mot proffsboxning.

Under åren har det i denna kammare och medkammaren förekommit långa boxningsdebatter, vilka alla varit grundade på motioner eller tagits upp i samband med frågan om det ekonomiska stödet till idrotten. För första gången har vi nu en proposition i frågan att ta ställning till, och varför skulle man då inte utnyttja ett sådant tillfälle? Propositionen i sig själv visar ju att en omsvängning i uppfattningen har skett, i varje fall beträffande proffsboxningen.

Nu gäller det enbart förbud mot proffsboxning, inte mot amatörboxning, även om de rent principiella skälen för ett utökat förbud kan tyckas föreligga. Jag är väl medveten om att det är inkonsekvent att förorda förbud mot proffsboxning men inte mot amatörboxning. Men med de nu föreslagna säkerhetsföreskrifterna — d. v. s. den nordiska kommitténs 16-punktärsförslag — hoppas jag att åtminstone amatörboxningens ungdomsverksamhet under ansvariga ledare skall kunna fortsätta utan att några medicinska skador på kontrahenterna skall uppkomma.

I en kvällstidning i går kväll stod i en artikel följande: »Boxning — d. v. s. organiserad misshandel som stundom resulterar i dödsfall, stundom i fysisk och psykisk invaliditet — är fortfarande

Lag om förbud mot professionell boxning, m. m.

de tillåten. Och ingen drar sej väl för att tala om att den varit och sett en boxningsmatch.» Ja, så förhåller det sig ju. I varje fall går proffsboxningen ut på att man skall slå ut motståndaren. Den största segern vinnas genom knockoutslaget, d. v. s. att motsåndaren slås medvetlös. Detta innebär ett fruktansvärt våld som inte tillåts någon annanstans än inom boxningen.

Ibland undrar man över vad föräldrarna egentligen anser om boxning. Vill de verkligen låta sina barn lära sig boxas? Risken finns ju, att slutet kan bli ett proffsboxningens ringvrak. De som inser riskerna vill nog inte låta sina barn lära sig boxas. Andra skulle kanske acceptera, att andras barn lär sig boxas men inte de egna. Bakgrunden är hela tiden skaderiskerna, så länge målsättningen är att slå ut motståndaren. Förhållandet är absolut inte detsamma i t. ex. ishockey. Där finns, givetvis också risken för skador, men målsättningen är inte densamma som i boxning. En skada i hockey beror antingen på ren olyckshändelse eller på regelbrott, och detta regelbrott bestraffas. I boxning förekommer ingen motsvarande bestraffning utan i stället en glorifiering av den som har utövat miss-handeln.

Vad säger Svenska boxningsförbundet? Ja, vad förbundet verkligen anser om ett eventuellt förbud mot proffsboxning, vet jag inte. Men av allt att döma har man inom förbundet accepterat ett förbud mot proffsboxning i Sverige eftersom förbundet under utskottsbehandlingen vädjat till vissa riksdagsmän att låta bevara amatörboxningen med de skärpta säkerhetsföreskrifter jag förut nämnt. Förbundet har därvid inte berört proffsboxningen, vilket också kan tjäna till vägledning.

Polisens resurser är givetvis ganska små, men när man talar om övervakning får man inte glömma bort att polisen också har släppt till mycket folk för att bevaka proffsgalorna.

Herr talman! Jag är inte motståndare till någon annan form av idrott än boxning, vilket bäst framgår av att jag har varit både aktiv och ledare inom andra grenar, men jag är motståndare till våld. Därtill kommer att vi vet att inte bara knockout utan även upprepade slag mot huvudet kan förorsaka allvarliga medicinska skador i framtiden.

Av dessa skäl vill jag yrka bifall till första lagutskottets hemställan i utlåtande nr 51.

Herr MARTINSSON (s):

Herr talman! Jag har på grund av resa inte haft tillfälle att delta i utskottets behandling av detta ärende och vill därför här deklarerera min mening.

Vid tidigare handläggning av samma fråga har utskottet skjutit upp sitt avgörande med hänvisning till den medicinska utredning som då fortfarande pågick. Denna utredning har nu klart givit vid handen de stora risker som är förenade med boxningen. Jag tycker också att Sverige som ett kulturland har ganska stor anledning att ta avstånd från en kommersiell verksamhet av denna typ.

Vad vi med den föreslagna lagstiftningen främst vänder oss emot är den kommersiella verksamheten. Det viktigaste motivet för oss är inte att två relativt unga män med risk för skador bekämpar varandra i en boxningsring; det mest betydelsefulla i hela denna företeelse är det kommersiella intresset. Frågan om vinsten för arrangörerna, de stora pengar som promotorn kan förtjäna är det avgörande. Den företeelsen tycker jag att vi har all anledning att ingripa mot i vårt kultursamhälle. Erfarenheterna har visat att med denna verksamhet följer kanske inte vit slavhandel men någonting i närheten därav. Promotorn är den avgörande, boxaren är bipersonen och han blir ganska snart ett verktyg i promotorns hand.

Herr Dockered ansåg att vi inte bor-

Lag om förbud mot professionell boxning, m. m.

de försöka göra gällande att Sverige är ett kulturland som skall vara ett föredöme för andra länder. Jag tror emellertid att det är värdefullt att vi som nation tar avstånd från den ganska olustiga näring som proboxningen är.

Proboxarna är yrkesmän, sade herr Dockered också, som själva tar ansvaret för sin hälsa och framtid när de engagerar sig i denna verksamhet. Gentemot det argumentet kan omedelbart invändas att de själva tar ytterst litet ansvar, eftersom samhället som försäkringsgivare genom riksförsäkringsverket eller genom socialnämnden i den kommun där de bor får ta det slutliga ansvaret för deras framtid. Om de tillfogas sådana skador att de i fortsättningen inte kan försörja sig själva — och erfarenheter visar klart att detta kan bli följderna — är det samhället som får ta ansvaret för dem; de behöver inte ta det själva.

Liknande anmärkning drabbar det resonemang som herr Jönsson i Malmö förde. Han talade om att det fanns sex proffsboxare, enligt uppgifter i propositionen. Möjligen finns det inte så många en gång, enligt vad som framkommit under utskottsbehandlingen. Han tillade att detta ringa antal personer själva kunde ta sitt ansvar och att ett bifall till den här propositionen vore ett underkännande av deras förmåga att själva ta ansvaret för sina handlingar. Men det är ju ändå samhället som i sista hand får ta ansvaret för dem, om skador inträffar.

Jag tror att det är ganska värdefullt, om vi med ett beslut i kväll kan redovisa var vi står någonstans. Här gäller det frågan om var vårt samhälle befinner sig på kulturstegen. Vi avvisar t. ex. tjurfäktning i vårt land, och ingen har väl kommit på idén att försöka arrangera tuppfäktningar. Några har varit inne på tanken att man skulle anordna hundkapplöpningar, men den tanken har inte förts ut i verkligheten. Inom galoppporten förekom för några

år sedan tävlingar som medförde ganska allvarliga fall av djurplågeri, och man frågar sig om detta egentligen var värdigt ett kultursamhälle. Emellertid tycker jag att det avgjort icke är värdigt ett kultursamhälle att tillåta tävlingar som går ut på att två personer skall försöka skada varandra så mycket som möjligt medan ett stort antal personer bevittnar vad som sker och smarta arrangörer gör stora vinster.

Med dessa ord vill jag, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr DOCKERED (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Martinsson gör gällande att vi som medborgare i ett kultursamhälle bör värna om friheten att bestämma över de människor som utsättes för misshandel. Sedan gör herr Martinsson också jämförelser med tjurfäktningar och andra saker, där vi är överens. Jag tycker att den jämförelsen är litet långsökt. Djuren har ju i alla fall ingen möjlighet att säga någonting eller göra sig till tolk för några åsikter i detta sammanhang. Där är det fråga om djurplågeri, något som vi väl måste vara eniga om att försöka få bort ur vårt kultursamhälle.

Jag skulle gärna kunna vara med i en diskussion om att förbjuda vissa yttningar, fastän de deltagande människorna har kommit överens om att delta. I detta fall har två människor kommit överens i den enligt herr Martinsson så bedrövliga konventionella uppgörelse som föregår en professionell boxningsmatch.

Tidigare under diskussionen här har de medicinska skadeverkningarna dominerat; i herr Martinssons inlägg kom den kommersiella baksidan att dominera. Det är klart att vi såsom reservervanter har erkänt att det finns en medicinsk risk i all boxning.

Den blir inte mindre, säger vi, i ama-

Lag om förbud mot professionell boxning, m. m.

törboxningen än i den professionella boxningen. Men vi säger också, att det föreslagna förbudet inte ger någon god effekt. Vi kommer att få svårigheter att tolka lagbestämmelserna, svårigheter som herr Carlshamre på ett mycket effektivt sätt har skildrat. Det har varit avgörande för reservanternas ställningstagande.

Herr talman! Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr OSKARSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag ville bara bemöta vad herr Martinsson sade om de ekonomiska intressena. Han vill göra gällande, att det skulle ligga några särskilt osunda ekonomiska intressen bakom proffsboxningen. Men detta, herr Martinsson, är väl ändå inte någonting som gäller förhållandena i vårt land. Jag tror inte att det går att påvisa, att så varit fallet i något sammanhang.

Man kommer inte heller helt ifrån de ekonomiska intressena genom att förbjuda proffsboxningen. Som tidigare sagts, kommer den saken att ordnas på annat sätt; de som deltar i amatörmatcher kommer säkerligen att få ekonomisk gottgörelse på ett eller annat sätt. Och detta kan många gånger vara mer osunt än om det hela sker inför öppen ridå.

Herr GUSTAVSSON i Ängelholm (s) kort genmäle:

Herr talman! När herr Martinsson säger att ansvaret för de skador som en proffsboxare åsamkas inte åvilar denne utan samhället, vill jag bara helt kort konstatera, att detsamma gäller skador som en person kan åsamkas inom andra sportgrenar.

Herr MARTINSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga att skillnaden är den att när någon skadas i andra sportgrenar är det en olycks-

händelse, medan boxningens utövare drabbas av en avsiktlig skadegörelse.

Herr WERNER (m):

Herr talman! Det finns inte bara boxare i moderata samlingspartiet. Därför vill jag använda denna debattens sista skälvande minut till att anmäla annan mening.

Jag minns en präst som var min företrädare i den heliga tjänsten vid sjömanskyrkan i Antwerpen. Han arbetade där i början av 1920-talet. Det var en mycket hård miljö. Där gick ett mycket besvärligt klientel i land: »Sågarjim» och »Slaktarjerker» och allt vad de hette. Detta var mycket besvärande för den svenske prästen. Han fick ofta ge sig i handgemäng med dem; han kunde inte kämpa enbart med ordets svärd utan behövde litet mera handfasta grepp, tyckte han. Han hade varit amatörboxare i sina unga dagar, och han sade att det uppskattade han lika mycket som sitt AB i praktisk teologi. Detta var alltså i början av 1920-talet, och teologin stod kanske inte så högt då. Nu har vi ju helt andra verksamhetsformer även vid sjömanskyrkor. Boxning har kommit ur bruk.

Jag tycker att herr Sjöholm skött argumenteringen mycket väl. Han har tagit upp den gamle kämpen Yngve Hamrins mantel, och det är väl den mannens idéer som i dag kommer att fira en triumf. Herr Dockered som är en fridens man glömmer nog sitt heta blod med tanke på att herr Sjöholm dock kämpar mot våld; det måste vi ju alla respektera.

Det finns enligt mitt förmenande två väsentliga argument för ett förbud. Det första är hela raden av remissinstanser: medicinska, juridiska och idrottsliga. Inte en enda remissinstans går emot propositionen, inte ens Svenska boxningsförbundet. Inför en sådan förkrossande övermakt vore det verkligen magstarkt av riksdagen att välja en annan linje. Jag tror att vi alla med bibehållen

Lag om förbud mot professionell boxning m. m.

självaktning kan rösta för ett förbud i dag, i synnerhet efter justitieministerns sansade och sakliga inlägg här som ju heller inte mötte någon opposition.

Och det andra argumentet är att vi fullföljer ett beslut från 1967. Det är ganska konsekvent att göra det.

Med dessa enkla ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall i första hand till reservation 2 av herr Sjöholm och i andra hand till utskottets förslag.

Herr **ELIASSON** i Sundborn (cp):

Herr talman! Jag har inte trängts vid denna talarstol under de senaste årens boxningsdebatter. Men jag vill gärna bekänna innan voteringen skall äga rum, att jag ändå har känt det ganska besvärande att vi i vårt kultursamhälle har den situationen att misshandel på allmän plats föranleder rätt kännbart straff, men organiserad misshandel i boxningsring anses i och för sig inte föranleda något sådant. Snarare blir det hyggligt gage till den som lyckas bäst i en boxningsmatch, där man uppenbarligen ofta söker att tillfoga motståndaren sådana slag att hans kondition och över huvud taget hans förmåga att agera i matchen skall bli så dålig som möjligt. Ingen lär ju kunna bestrida att medicinska myndigheter klart har dokumenterat att här föreligger mycket allvarliga hälsorisker. Talet om att boxning skall jämföras med motorsport och ishockey innebär uppenbarligen inte en riktig liknelse eftersom väl ingen ändå kan säga sig att det inom dessa grenar gäller en tävling av samma slag som boxning, där avsikten är att vålla skada. Jag är medveten om att gränsdragningen här rymmer vissa principiella problem. Skall man ta med amatörboxningen eller inte? Där tycker jag att justitieministern och även utskottet har valt en riktig linje då de säger att man får pröva den frågan, om det visar sig att motiv för detta finns och amatörboxningen inte omgärdas med tillfredsställande regler. Vidare kan det bli svårt

att skilja ut professionell boxning från amatörboxning — eller skall vi säga s. k. amatörboxning. Men vi kan inte låta bli att stifta lagar i detta land bara för att det är svårt att dra vissa gränslinjer.

Som ett av skälen mot boxningsförbud har också återopats, att när två personer frivilligt kommer överens om att gå en match, skall det inte finnas principiella skäl för samhället att ingripa hindrande. Visserligen är det så att samhället har att ange ramarna för vårt handlande och vår samlevnad, men man skulle kunna vidga bilden och säga att om två personer beslutar att duellera, så lär den person som lyckas bäst i duellen, om han träffar ordentligt, också mötas av den reaktionen att samhället blandar sig i affären varpå vederbörande får ta det straff som samhället utmäter. Jag skall inte pressa denna liknelse för hårt, men jag tycker att den bör anföras när man säger att detta är en sak som närmast är av privat karaktär.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **DOCKERED** (cp):

Herr talman! Eftersom duellen åter har återopats i denna debatt såsom ett argument vill jag anföras att vi tidigare har varit överens om att den liknelsen är orimlig. Jag tycker att det bör understrykas igen.

Vi reseranter har sagt att det finns medicinska risker och att de är lika vid professionell boxning och vid amatörboxning. Vi är inte övertygade om att den rätta vägen att gå är att lagstifta om ett förbud, utan vi anser att man på andra vägar, utan den juridiska snedbelastning som ett förbud innebär, kan skapa regler som ger bättre effekt och som ger ett bättre skydd för de människor som utövar denna verksamhet än vad vi kan åstadkomma med ett förbud som trycker verksamheten under jorden och ger upphov till ett smygut-

En allmän översyn av lagen om allmän försäkring

övande, som vi tror kommer att bli följd av ett förbud. Svårigheten att tolka vad som är tillåtet och vad som är förbjudet erkänner ju även utskottsmajoriteten.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. A

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Dockered begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i mom. A) i utskottets utlåtande nr 51, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Erik Svedberg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Dockered begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 131 ja och 58 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. B

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets

hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Sjöholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i mom. B) i utskottets utlåtande nr 51, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2) av herr Sjöholm.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Sjöholm begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 135 ja och 25 nej, varjämte 32 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 2

En allmän översyn av lagen om allmän försäkring

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 74, i anledning av motioner om en allmän översyn av lagen om allmän försäkring.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Fru SKANTZ (s):

Herr talman! Vi är några motionä-

En allmän översyn av lagen om allmän försäkring

rer som i motionerna I: 783 och II: 902 hemställt om utredning och en allmän översyn av lagen om allmän försäkring med sikte på lagens anpassning till den framtida samhällsutvecklingen. Jag vill gärna göra några kommentarer till såväl motionerna som till andra lagutskottets utlåtande nr 74.

Jag vill först erinra om att lagen om allmän försäkring tillkom 1962 och att den bygger på 1946 års lag om folkpensionering, 1947 års lag om allmän sjukförsäkring, 1954 års lag om moderskapshjälp och 1959 års lag om försäkring för allmän tilläggspension. Den allmänna försäkringen har varit i full funktion sedan den 1 januari 1963. Sedan dess har lagen årligen varit föremål för ändringar och kompletteringar. Försäkringen har byggts ut undan för undan. Utredningar pågår, och vi räknar med att få förslag om ytterligare förändringar och utbyggnader.

Den utveckling som hittills har ägt rum har av naturliga skäl hållit sig ganska väl inom försäkringslagens traditionella syften och grundläggande principer. Samhällsförhållandena undergår ständig förändring, och detta påverkar förutsättningarna för trygghetspolitiken och medborgarnas anspråk på social trygghet. Inom sin ram måste den allmänna försäkringen undergå en motsvarande utveckling om den skall täcka avsedda behov. För att öka verkningsgraden eller täcka nya behov krävs att även ramen vidgas. Nya behov och anspråk dyker ständigt upp. De kan täckas antingen med separata åtgärder genom nya organ eller med utbyggnad på tidigare lagda grunder. Försäkringssystemets möjligheter och allmänna användbarhet i trygghetspolitiken är långt ifrån uttömda. Det finns tvärtom goda grunder för vidare utveckling och fortsatt utbyggnad.

Med sikte på 1970-talet bör enligt motionärernas uppfattning en allmän översyn av lagen om allmän försäkring och dess syften genomföras. Ända-

målet bör vara att pröva hur man lämpligen kan vidga ramen för försäkringens funktion i trygghetssystemet. Detta bör i första hand ske med avseende på effekten för hittills avsedda syften, men samtidigt bör prövas hur man med rationellt utnyttjande av försäkringssystemets och försäkringsadministrations möjligheter kan täcka andra och nya behov på ett ändamålsenligt sätt. Det är här fråga om en motion som gäller principerna i försäkringen och inte detaljerna.

På sidorna 10 och 11 i utskottsutlåtandet finns en mycket bra sammanställning över förslag som har framlagts i höst eller som man räknar med skall föreläggas nästa års vårriksdag. Man räknar också upp pågående utredningar. Motionerna, remissvaren och utskottsutlåtandet kan med fördel ingå som ett mycket väsentligt avsnitt i 1970 års valhandböcker för att beskriva vad som har skett när det gäller socialförsäkringen. De kan faktiskt också ge uppslag till många bra motioner till nästa års riksdag.

Vi vet att utredningar pågår, sjukförsäkringsutredningen, pensionsförsäkringsutredningen, familjepolitiska kommittén och flera andra som här kunde nämnas. Samtliga dessa utredningar arbetar med lösningar inom lagens nuvarande ram. Det är enligt vår mening angeläget att nu gå vidare och utifrån vunna erfarenheter av den allmänna försäkringen forma den så att den alljämt kan ingå som ett verksamt instrument i jämlikhets- och trygghetspolitiken i 1970-talets samhälle. För detta fordras översiktliga överväganden, och det finns behov av en allsidig utredning. Den kan enligt vår uppfattning börja nu, även om pågående utredningar inte är avslutade.

Vad anser då remissinstanserna? Ja, flera av dem anser att frågan om en allmän översyn av försäkringslagen är för tidigt väckt. De menar att resultatet av pågående utredningsarbete helt el-

En allmän översyn av lagen om allmän försäkring

ler delvis bör avvaktas innan en ny utredning tillkallas. Till dessa instanser hör riksförsäkringsverket, socialstyrelsen, LO, TCO och SAF. Arbetsmarknadsstyrelsen och Försäkringskassaförbundet delar däremot motionärernas synpunkter att det är angeläget med en översyn av lagen om allmän försäkring med sikte på det behov och de omständigheter som man har att beakta i ett längre tidsperspektiv.

Riksförsäkringsverket erinrar i sitt uttalande om den utveckling som sker och menar att den mera omfattande utredning som motionärerna avser »bör sikta till att reglerna för närbesläktade förmåner på området för social trygghet såvitt möjligt samordnas och i samband därmed förenklas». Man vill dock avvakta de pågående utredningarnas resultat.

Även Svenska arbetsgivareföreningen anser att man bör avvakta resultatet av pågående utredningar. Om en utredning likväl tillsättes, vill Svenska arbetsgivareföreningen att vissa synpunkter skall beaktas i direktiven. Man nämner bl. a. frågan om rationalisering och besparingar inom administrationen och önskar även att försäkringens finansiering tas upp.

Landsorganisationen framhåller att behov föreligger på olika områden att förbättra försäkringsförmånerna och skriver: »Förbättringarna måste dock avvägas gentemot andra angelägna behov av trygghetsskapande åtgärder. Detta behov bör analyseras, en uppgift som enligt LO:s mening kan tilldelas en utredning av det slag som föreslås i motionerna. Vid en sådan analys bör särskilt tillses att det sociala skyddssystemets olika anordningar utformas så att de i gränsfallen täcker varandra och att den enskilde individen inte hamnar i ett tomrum mellan dem.»

Det intressanta är att TCO tar upp liknande synpunkter och skriver — jag citerar ur utskottets utlåtande — att det framstår som angeläget »att en all-

män översyn av hela socialförsäkrings-systemet kommer till stånd, varvid även överväganden om förändringar och utvidgningar av vissa av försäkringens grundprinciper kan komma att bli aktuella».

Nu kan naturligtvis någon säga att jag här har plockat ut de avsnitt ur remissvaren som överensstämmer med vad vi skrivit i motionerna, men faktum är att samtliga remissinstanser har förklarat att de finner det angeläget med en översyn, den skall bara inte göras just nu. Man räknar också upp ytterligare frågor som bör aktualiseras.

Även utskottet har skrivit mycket positivt hela vägen fram till sista avsnittet i utlåtandet, där utskottet förklarar att man inte bör göra någonting för dagen. Utskottet skriver dock: »Det är sannolikt att man förr eller senare tvingas till att såsom motionärerna önskar och en del remissinstanser uttalat göra en samordnande översyn av hela systemet. Vid en sådan skulle den framtida målsättningen för samhällets trygghetspolitik kunna tas upp till en bred och allsidig bedömning. Enligt utskottets mening är emellertid tiden ännu inte mogen för tillkallandet av en utredning med sådant uppdrag.»

Ett öde som drabbar många motionärer är att utskottens uttalar att motionerna kommer för sent och att den aktualiserade frågan redan är uppmärksam. Men i detta fall har motionen tydligen kommit för tidigt. Man skulle vilja fråga när är tiden egentligen mogen för en sådan översyn som vi föreslagit. Vi motionärer har sannerligen anledning att komma tillbaka vid ett annat tillfälle för att höra om tiden då är mogen för en översyn av lagen om allmän försäkring.

I detta anförande instämde fröken Sandell och fru Håvik (båda s).

Herr SVENSSON i Kungälv (s):

Herr talman! Jag kan bara säga att

En allmän översyn av lagen om allmän försäkring

det i utskottet har funnits stora sympatier för motionen. I övrigt har jag inte anledning att gå in på någon egentlig polemik mot fru Skantz och hennes resonemang.

Vad som hindrat oss från att tillstyrka motionen är att en sådan åtgärd kanske i stället skulle ha motverkat det syfte man där vill nå. En stor och omfattande utredning, som rör de principiella linjerna, hade kanske stoppat upp alla de utredningar som är på gång. Man räknar ju med att det i varje fall på bortåt 20 punkter pågår arbete på detta område inom departement, ämbetsverk eller inom särskilda utredningar. Därför kunde det lätt bli så att en utredning med uppgift att ta upp de principiella spörsmålen kunde motverka detaljlösningar som man önskar få genomförda. Det måste inom detta väldiga område alltid ske en kontinuerlig anpassning.

Det är naturligtvis mycket svårt att säga när tiden kan bli mogen för en utredning av detta slag. Utskottet har på denna punkt skrivit, vilket fru Skantz också citerade: »Det är sannolikt att man förr eller senare tvingas till att såsom motionärerna önskar och en del remissinstansers uttalat göra en samordnande översyn av hela systemet.» De remissinstanserna som med denna motivering har avstyrkt motionerna är bl. a. LO, riksförsäkringsverket och TCO.

Herr talman! Jag har inte mer att säga. Jag vet inte om jag ens behöver yrka bifall till utskottets hemställan då fru Skantz inte har yrkat avslag, men jag gör det i alla fall.

Fru SKANTZ (s):

Herr talman! Till herr Svensson vill jag bara säga att det i december månad 1967 tillsattes en socialutredning. Men det var ingenting som hindrade att vi i maj månad 1968 tog den mycket stora förändringen i socialhjälpslagen som gäller kommunernas ansvar för

den enskildes omvårdnad. Tillsättandet av en stor utredning som skall syssla med principiella frågor behöver således inte hindra att man arbetar vidare och att vi här i riksdagen tar delreformer.

Det intressanta är vad statsrådet Aspling sade i samband med tillsättandet av socialutredningen: »Vårdlagstiftningen är dock i viss mån splittrad och oenhetlig såväl i fråga om utformning som innehåll. Den har tillkommit område för område och vid skilda tidpunkter. En bättre samordning torde ge större möjligheter att rationellt utnyttja de materiella och personella resurserna.» — — — »Mot bakgrunden av vad nu sagts anser jag tiden mogen att ta upp frågan om en allmän översyn av de tre sociala vårdlagarna.»

Statsrådet Aspling anförde vidare: »Den nuvarande lagstiftningen har tillkommit som resultat av olika kommittéers arbete. De grundläggande principerna har sin förankring relativt långt tillbaka i tiden. Lagstiftningen måste anpassas efter utvecklingen i samhället och efter de nya metoder och ökade resurser man fått i fråga om vård och behandling m. m.»

Statsrådet Aspling hade möjlighet att säga detta, när han tillsatte socialutredningen. Jag skulle tro att det inte dröjer länge — vi får hoppas det — förrän han har möjlighet att säga något liknande vid tillsättandet av en utredning för översyn av lagen om allmän försäkring.

Herr SVENSSON i Kungälv (s):

Herr talman! Det är möjligt att vi relativt snart kan komma till den tidpunkten då vi tar upp hela socialförsäkringssystemet till översyn — där om vill jag inte i dag från denna talarstol göra något bestämt uttalande.

Beträffande motiven för socialutredningen vill jag framhålla att direktiven för utredningen visserligen blev mycket omfattande. Men det primära syf-

Jourskyldighet för läkare

tet var att samordna lagstiftningen — det finns en socialhjälpslag, en barnavårdslag och en nykterhetsvårdslag, och det hade redan skett en samordning av socialvården ute i kommunerna — för att t. ex. kunna genomföra familjevårdsprincipen. Utvecklingen har också i detta avseende gått före lagstiftningen genom att man ibland ordnar med en personalunion mellan de olika nämnderna. Men alla som sysslar med socialvård vet hur besvärligt det är att med samma människor i tre nämnder behöva skriva tre olika protokoll.

Jag tycker att motiven för tillsättandet av socialutredningen var betydligt starkare än de skäl som nu finns för tillsättande av en utredning om lagen om allmän försäkring.

Eftersom fru Skantz och jag är eniga på den punkten att vi bör vänta och se, anser jag också att debatten i detta ärende nu bör kunna avslutas.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 3

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 77, i anledning av motioner om ersättning från den allmänna försäkringen för behandling av missbildningar i ansiktet.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 4**Jourskyldighet för läkare**

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 78, i anledning av motioner om journalskyldighet för läkare.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr **ENGKVIST** (s):

Herr talman! Det ärende vi nu behandlar, nämligen frågan om journalskyldighet för privatpraktiserande läkare,

har tidigare vid upprepade tillfällen varit föremål för riksdagens prövning. Detta framgår också av utskottsutlåtandet, som mycket utförligt redovisar vad som förekommit.

I motionerna vid årets riksdag I: 42 och II: 50 har ånyo framförts yrkande om utredning beträffande införande av principen om skyldighet för alla yrkesverksamma läkare att deltaga i jourtjänst. Yrkandet bygger i stort sett på samma motiveringar som tidigare framförts. Helt kort kan vår mening i det nu föreliggande motionsparet anges med att vi finner det orimligt att inte alla läkare som är verksamma i öppen vård skall bära sin del av det merarbete men också ökade ansvar som jourtjänsten innebär.

Utskottet liksom remissinstanserna förordar frivilliga överenskommelser för att nå fram till det avsedda resultatet. Vi är väl införstådda med att detta är en mera sympatisk metod, men frågan är om man på denna väg kan nå fram till den jourtjänst som ur det allmännas synpunkt måste eftersträvas.

Att frivilliglinjen ännu inte kan betraktas som den enda lösningen framgår av de sista raderna i den sammanställning av en rapport från SPRI som införts i utskottsutlåtandet. Det heter där: »Bland frågor som sammanhänger med jourproblemet men inte slutdiskuterats i arbetsgruppen nämns frågan huruvida alla läkare, även praktiker, i princip skall kunna åläggas jourtjänst.» I den speciella arbetsgrupp inom SPRI som gjort detta uttalande håller man sålunda frågan öppen.

Herr talman! Jag kan vitsorda att jag gärna ser att frågan löses genom frivilliga överenskommelser, men det måste verkligen ske en betydande och även snabb förbättring av den situation som nu föreligger. Det är att hoppas att en sådan förbättring sker, och jag skall därför inte nu ställa något yrkande. Jag har emellertid, herr talman, velat redovisa dessa synpunkter.

Användande av domänverkets vinstmedel för fritidsanläggningar

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5

Föredrogs vart för sig

andra lagutskottets utlåtande nr 79, i anledning av motioner om differentierade avgifter vid ålderdomshem; och

tredje lagutskottets utlåtande nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen (1959: 517) om förlängning av tiden för vissa servitut.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 6

Användande av domänverkets vinstmedel för fritidsanläggningar

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 39, i anledning av motioner angående användande av domänverkets vinstmedel för fritidsanläggningar.

I de likalydande motionerna I: 151 av herrar *Eric Carlsson* och *Nils Nilsson* samt II: 170 av herr *Jonasson m. fl.* hade hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölle om skyndsamt prövning och förslag beträffande grunder för användning av hos domänverket fonderade vinstmedel för inköp av särskilda natur- och fritidsområden samt för ordnande av friluftsanläggningar i enlighet med motionens syfte.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte lämna motionerna I: 151 och II: 170 utan åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Hermansson* (cp), fru *Hultell* (m) samt herrar *Skagerlund* (fp), *Ingvar Andersson* (m), *Eliasson* i Moholm (m), *Jonasson* (cp) och *Persson* i Heden (cp), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 151 och II: 170 i skrivelse

till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt prövning och förslag beträffande grunder för användning av hos domänverket fonderade vinstmedel för inköp av särskilda natur- och fritidsområden samt för ordnande av friluftsanläggningar i enlighet med motionernas syfte.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **JONASSON** (cp):

Herr talman! I de motioner som behandlas i föreliggande utskottsutlåtande yrkas att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om skyndsamt prövning och förslag beträffande grunder för användning av hos domänverket fonderade vinstmedel för inköp av särskilda natur- och fritidsområden. Vi motionärer anser detta vara en riktig användning av domänverkets vinstmedel.

Utskottsmajoriteten har föreslagit att motionerna inte skall föranleda någon åtgärd. För vår del har vi följt upp motionsyrkandet i en reservation. Då denna motion tidigare har behandlats här i riksdagen, och då vi dessutom i dag har haft en lång skogspolitisk debatt och timmen är sen, skall jag, herr talman, nöja mig med att yrka bifall till den reservation som är fogad till detta utskottsutlåtande.

Herr talmannen återtog ledningen av förhandlingarna.

Herr **LUNDMARK** (s):

Herr talman! Reservanterna yrkar på att domänverkets vinstmedel till viss del skall specialdestineras till anordnande av natur- och friluftsområden. Man kan fråga sig varför just domänverkets vinstmedel skall tas i anspråk. Man kan ju lika väl begära att televerkets, Vin- och spritcentralens eller, för att ta ett aktuellt företag, vars årsberättelse just har delats på bänkarna, nämligen Tips-

Användande av domänverkets vinstmedel för fritidsanläggningar

tjänsts vinstmedel skall gå till detta ändamål.

Bakom reservationen ligger väl att man av vana har velat beskära domänverkets frihet att använda sina vinstmedel. Vi har så sent som förra året reformerat domänverkets organisation och arbetsformer, och vi kan väl inte gärna ålägga verket en uppgift av denna karaktär genom att redan nu göra om densamma. Vi känner alla till att domänverket är föredömligt när det gäller att göra de marker det förvaltar tillgängliga för fritidsändamål, men att direkt ålägga verket att svara för statens bidrag till dylika anläggningar är väl ändå inte rimligt.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Det lönar sig föga att försöka vidta rationaliseringsåtgärder i den här kammaren. Jag tänkte att det möjligen skulle kunna gå att förkorta denna debatt, men nu har herr Lundmark dragit upp en del historier som inte bör få stå oemotsagda. Han sade att reservanterna har för vana att ta upp sådana här saker, men det är väl att gå för långt. Uttalanden av det slaget innebär ju inte argumentering för någonting, efter vad jag kan förstå.

De frågor som tagits upp i reservationen rör ju allmänhetens möjligheter att komma ut i skog och mark. Det finns behov av strövområden, friluftsgårdar, stugor, rastplatser för bilutflykter, badanläggningar, campingplatser, skidspår och slalombackar. När domänverket har sålt mark till en kommun för bebyggelse, har det samtidigt uppstått ett behov av fritidsanläggningar. Vad är då mera relevant än att använda de vinstmedel som verket fått vid försäljningen för att se till att människorna i tätorten får rekreationsmöjligheter? Vi skall också komma ihåg att riksdagen år 1963 uttalade att domänverket i samband med sin allmänna inköps-

verksamhet skulle eftersträva att så långt som möjligt tillgodose allmänna naturvårdsintressen.

Vi har nu följt upp ärendet för att understryka att detta bör vara en huvudfråga. Det kan också konstateras att det statsägda skogsbruket lämnar betydligt sämre utbyte än det enskilda. Allt detta bör särskilt tala för att de tankar vi har framfört i motionerna är riktiga från principiell synpunkt och inte är något som tagits upp av gammal vana.

Herr LUNDMARK (s):

Herr talman! Jag skall inte beskylla reservanterna för att ha detta för vana, men de har envist varje år sedan lång tid tillbaka återkommit med motioner i denna fråga och gjort det till en följetong. Motionerna är än mindre motiverade nu efter den omorganisation av domänverket som riksdagen beslöt i fjol.

Vi är helt eniga om att statsbidrag skall utgå, men det bör utgå i vanlig ordning över budgeten. Det råder emellertid inga delade meningar om angelägenheten av statsbidrag för fritidsanläggningar.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Jonasson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Hermansson m. fl.

Skyddet för de svenska nationalparkerna

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Jonasson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 122 ja och 72 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 7

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 52, i anledning av motioner angående naturvården inom de svenska fjällområdena.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 8

Skyddet för de svenska nationalparkerna

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 53, i anledning av motioner angående skyddet för de svenska nationalparkerna.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 883 av herr *Karl Pettersson* samt II: 1016 av herr *Thylén* och fröken *Ljungberg* hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala att ingrepp av någon betydelse icke finge göras i de svenska nationalparkerna med mindre än att riksdagen givit sitt samtycke härtill.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I: 883 och II: 1016 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fröken *Pehrsson* (cp) samt herrar *Ingvar Andersson* (m), *Larsson* i Borrbý (cp),

Johansson i Skärstad (cp) och *Thylén* (m), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av de likalydande motionerna I: 883 och II: 1016 i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala, att planeringsåtgärder och projektering som kunde föranleda ingrepp i de svenska nationalparkerna icke finge vidtagas utan riksdagens hörande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **THYLÉN** (m)

Herr talman! I allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 53 har behandlats ett motionspar i vilket vi tagit upp frågan om skyddet för de svenska nationalparkerna. Motionärerna hemställer att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala att ingrepp av någon betydelse icke må göras i de svenska nationalparkerna med mindre än att riksdagen givit sitt samtycke härtill.

I det föreliggande utskottsutlåtandet har denna framställning avstyrkts med motiveringen att intrång av betydelse i nationalparker sker endast efter medgivande av riksdagen eller riksdagens bemyndigande till Kungl. Maj:t att medge intrånget. Så avfärdar utskottet i en slutkläm det hela med att motionärernas yrkande således skulle vara tillgodosett.

I reservation, fogad till detta utlåtande, påtalar vi de allvarliga ingrepp som gjorts i några av de norrländska nationalparkerna.

Jag finner det ganska viktigt att här i riksdagen erinra om två av de remissyttranden som har avgivits i detta ärendet.

Jag citerar vad domänverket säger i sitt utlåtande: »— — — ett uttalande av riksdagen av begärd art skulle utgöra ett stöd för nationalparksinstitutionen. Därvid synes böra framhållas vikten av att ärendet presenteras i god tid innan planeringsåtgärder för exploa-

Skyddet för de svenska nationalparkerna

tering som binder handlingsfriheten vidtagits.» Så säger alltså domänstyrelsen i sitt yttrande.

Vetenskapsakademien säger å sin sida: »De i motionen påtalade allvarliga ingreppen i några av de viktigaste norrländska nationalparkerna, främst förorsakade av omfattande vattenregleringsföretag, måste, ur de synpunkter som lågo till grund för riksdagens åtgärder då den på sin tid beslöt avsätta dessa områden som nationalpark, anses djupt beklagliga.»

Reservationen vill alltså särskilt understryka dessa båda yttranden och finner det särskilt viktigt att riksdagen på ett tidigt stadium, innan planeringsåtgärder eller projektering vidtas, som enligt vad tidigare erfarenhet visat mer eller mindre binder riksdagen i dess ställningstagande, bereds tillfälle att yttra sig.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som fogats till allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 53.

Herr HÅLL (s):

Herr talman! I motionerna I: 883 och II: 1016 hemställes, att riksdagen måtte uttala att inga ingrepp av någon betydelse må göras i svenska nationalparker utan riksdagens medgivande. Det finns inga exempel på att sådana ingrepp skett utan riksdagens medgivande, något som även framgår av remissyttrandena från domänverket och naturvårdsverket. Inte heller hyser dessa instanser några farhågor för att så kommer att ske i framtiden. Motionernas syfte i detta avseende är således enligt utskottets mening tillgodosett.

Motionärerna vill emellertid också att riksdagen redan på planeringsstadiet skall beredas tillfälle till information om och ställningstagande till aktuella projekt. Härvid synes tyngdpunkten ligga på sådana projekt som gäller utbyggnad av vattenkraft. Det framhålles

som otillfredsställande att verkningarna av sådana ingrepp i naturen endast kan överblickas av en liten grupp experter. Det anses därför angeläget att riksdagen får tillfälle att yttra sig.

Herr talman! Jag vill trots den sena timmen beröra riksdagens förutsättningar för ett sådant ställningstagande. Om det förhåller sig så som motionärerna framhållit, att det endast är en liten grupp experter som kan dessa frågor och som kan överblicka verkningarna av sådana ingrepp, förefaller det mig alldeles klart att riksdagen också för sin information och sitt eventuella ställningstagande är i mycket hög grad beroende av samma experter.

Jag vill emellertid framhålla att förutsättningarna för en ingående granskning och kontroll av aktuella projekt redan nu föreligger. Som framgår av till utlåtandet fogat utdrag ur kungörelsen den 24 april 1953 ang. förberedelse av vissa företag enligt vattenlagen stadgas däri följande:

»Innan närmare undersökningar för utrönande av företagets verkningar äger rum i vattenområdet eller på angränsande mark och såvitt möjligt i god tid därförut skall företagaren underrätta länsstyrelsen i det län, inom vilket företaget huvudsakligen skall verkställas, samt kammarkollegiet om företaget. Företagaren har sedan att efter hand på begäran och när eljest anledning förekommer tillhandagå länsstyrelsen och kammarkollegiet med alla de upplysningar som erfordras för bedömande av företagets huvudsakliga verkningar.»

Det torde härav framgå att dessa instansers granskning bör utgöra en god garanti för att verkningarna av projekten blir väl belysta och att allmänna intressen därvid kan komma till uttryck och väl bevakas. Den slutliga garantin bör ligga däri, att företag som medför ingripanden i nationalparkerna enligt gällande praxis inte kan komma till stånd utan riksdagens medgivande.

Herr talman! Med det anförda ber

Skyddet för de svenska nationalparkerna

jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr THYLÉN (m) kort genmäle:

Herr talman! Ett sådant här utlåtande och ett sådant anförande som det herr Häll höll låter så vackert, men det vi finner otillfredsställande är just att expertgruppen kommer in i bilden och binder riksdagen i dess beslut. Vi har i motionen anført några exempel på vad som kan hända med svenska nationalparker. Vi har ytterligare exempel som inte är hämtade från nationalparksinstitutionen, exempel såsom Vindelälven; vi vet ju att miljoner har satts i rullning och experter börjat arbeta tvärt emot riksdagens beslut. Vi har ytterligare projekt på Västkusten. Jag skulle tro att riksdagen när den sedermera skall ta ställning i Lysekils- och Sannäsprojekten återigen kommer att finna att projekteringen är så långt framskriden, att riksdagen icke kan säga nej då frågan läggs på riksdagens bord. Det är därför vi har velat åstadkomma ett nytt yttrande, i vilket riksdagen med skärpa för Kungl. Maj:t framhåller nationalparksinstitutionens värde.

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! Beslutet om avsättande av områden till de första nationalparkerna i Sverige för 60 år sedan var ett mycket framsynt beslut och gav oss en rangplats inom naturskyddet i hela världen. Man omgärdade också detta beslut med starka restriktioner. Inga egentliga dispensregler fanns. Om ingrepp skulle göras eller ändringar företas så skulle riksdagen besluta om det. Endast obetydliga ordningsfrågor fick domänverket självt handha.

Flertalet av dessa nationalparker är orubbade och vi har fått några nya under senare år, särskilt då Padjelanta. En av de ursprungliga, Stora Sjöfallets nationalpark, som enligt riksdagens beslut tillkom för att bevara ett högnor-

diskt fjällandskap i dess naturliga tillstånd, har emellertid totalförstörts som nationalpark med detta syfte. Det har skett genom upprepade riksdagsbeslut, senast år 1966, den s. k. fjärde Suorvaregleringen. Det har således skett i laga ordning. År 1966 ansåg sig de naturvårdande organen inte vilja motsätta sig en utbyggnad med hänsyn till de stora tekniska och ekonomiska fördelar som kunde förväntas uppstå genom att fullfölja regleringen och utbyggnaden. Samtidigt ville man emellertid ha kompensation för detta ingrepp och var orolig för att andra nationalparker skulle komma i samma dilemma genom att man började tära på dem, varefter det ena beslutet skulle ge det andra.

Nu hotar en ny teknik. Man överför vatten från en älvdal till en annan genom storartade projekt, och det finns långtgående förberedelser till sådana åtgärder som kan komma att påverka nationalparker och även eventuella beslut om nya nationalparker.

Den senaste redovisningen av de fyra kvarvarande älvarna, alltså Torne älv, Kalix älv, Pite älv och Vindelälven, visar också vilken farlig påtryckning som ligger i en hög projekteringsberedskap. Arbetsgruppen säger att om någon av dessa älvar skall utbyggas, så borde Pite älv i första hand byggas ut. Men eftersom man gjort så goda förberedelser för utbyggnad av Vindelälven, kan den utbyggnaden snabbare komma till stånd, och vid en sådan bedömning anses Vindelälven böra byggas ut före Pite älv.

Nationalparkerna är skyddade mot ingrepp, men man kan inte skydda mot onda anslag som tänks, inte ens mot sådana som fästs på papper. Mot förberedelser i terrängen borde dock skydd kunna ges, även om de direkta åtgärderna sker utanför nationalparkerna. Vattenfall har stora utredningsresurser. Den förhandsanmälan som skall göras till länsstyrelse och kammarkollegium kan se ganska oskyldig ut, men den kan

komma att påverka nationalparkerna. Vattenfall skall ha en hög beredskap, men man skall inte kunna överrumpla riksdagen med färdiga projekt.

Erfarenheten har tyvärr visat att Vattenfall, som är allt beröm värt som exploateringsföretag och affärsföretag, inte alltid strider med blanka vapen. Vi kan ta exempel från Lilla Lule älv för ett antal år sedan. Där kallade Vattenfall sin exploateringsplan för regionplan, ett ord som enligt byggnadslagen är förbehållet en planering, där motstridiga intressen skall kunna vägas mot varandra. Det ordet lånade man för sin exploateringsplan för Lilla Lule älv. Det var många som trodde att det var en regionplan i den bemärkelse som byggnadslagen talar om. I den »regionplanen» hade man också som ett pluspoäng för sitt handlande tagit upp att man inte skulle påverka sjön Laidaures vattenyta, vilket naturligtvis skulle ha varit till fördel när man bygger ut Blackälven, som är Lilla Lule älvs tillflöde. Men man sade ingenting om att Laidaures vattenyta delvis ligger inom Sareks nationalpark. Det är alltså helt förbjudet att rubba den utan riksdagens medgivande, men detta tar man in som en pluspoäng i sin framställning. Man berömmar sig alltså av att ta hänsyn till saker som man är tvungen att ta hänsyn till.

Slutligen skulle jag vilja säga, att man, när man funderar på dessa saker, i varje fall här i riksdagen måste försöka att skilja på staten såsom myndighet och staten såsom exploatör. Staten som naturvårdsmyndighet skall slå vakt om nationalparkerna och vår miljö över huvud taget. Staten som exploatör skall däremot behandlas som varje annat företag som vill förändra vår miljö.

Motionärerna hyser oro för att staten som naturvårdsmyndighet — alltså i sista hand riksdagen — skall bli överrumplad av förberedelser som kan äventyra nationalparkerna, och man stärks i den tron av vad domänverket

Skyddet för de svenska nationalparkerna

och Vetenskapsakademien har yttrat och som herr Thylén här har åberopat.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr HÄLL (s):

Herr talman! Jag vill bara helt kort notera att herr Tobé själv sade att något ingrepp i nationalparkerna inte har företagits utan riksdagens medgivande. Vad jag ville understryka var just att motionärernas önskemål på den punkten har tillgodosetts.

Sedan har jag emellertid litet svårt att förstå — även om jag är van vid att Vindelälven debatteras i alla möjliga sammanhang — hur Vindelälven i detta sammanhang kan komma in. Motionen rör sig ju om ett skydd för de svenska nationalparkerna, och såvitt jag vet ligger Vindelälven inte till någon del inom någon nationalpark.

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! Jag kan förstå att herr Thyléns anförande möjligen kunde missförstås i det avseendet att han, när han talade om de miljoner som var nedlagda på projektering av Vindelälvens utbyggnad, hade menat att detta hade något med nationalparker att göra. Vad han menade var väl att vi här har ett exempel på det starka påtryckningsmedel det kan innebära att man för ett visst vattendrag har projekteringsberedskap. Man har lagt ner pengar på företaget, och man är beredd att sätta i gång. Så kan också bli förhållandet när vi kommer i närheten av nationalparkerna. Jag har inte antytt att Vindelälven ingår i någon nationalpark — tyvärr gör den inte det ännu så länge! Naturvårdsverket har dock föreslagit att Vindelälvens övre lopp skall komma att ingå i en ny nationalpark.

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Herr talman! Jag vill bara säga några få ord i den här frågan.

Jag tror det var herr Häll som talade

Skyddet för de svenska nationalparkerna

om garantier. Han har visserligen rätt i att det formellt står skrivet, att innan ett ingrepp i en nationalpark sker skall riksdagen tillfrågas, men jag vill i protokollet få infört vad som väl vid det här laget är till fullo bevisat, nämligen att genom den påtryckning som sker på olika håll och genom de planer som framläggs och de redovisningar av redan nedlagda projekteringskostnader som sker det i regel blir så, att riksdagen godkänner sådana ingrepp.

När lagen om nationalparker tillkom år 1909 var detta en god och framsynt lag. Det såg hoppfullt ut för de svenska marker som behövde bevaras, men sedan har historien visat sig djupt tragisk. Jag har faktiskt för något år sedan läst igenom ärendet noga och allvarligt, och jag har därvid kommit till den uppfattningen, att det saknas ett tillräckligt starkt skydd för de svenska markerna.

Det förhåller sig så, som det står i motionen, att värdefulla, oskattbara nationella egendomar ligger under vatten. Suorva är ett exempel på det. I dag hotas Sjaunja fågelmyr. Den är inte nationalpark, men den är naturskyddsreservat. I dag hotas även Kaitumälven. Inte heller den kan väl sägas vara nationalpark, men den är i mina ögon ovärderlig. Så går det steg för steg. Jag betraktar det som ett helgerån, och det är förvånande, att svenska folket och de ansvariga i Sveriges riksdag anser, att man kan fortsätta på detta sätt. Jag talar kanske i viss mån utanför det ämne som avhandlas i motionen, men jag tycker ändå, att det finns anledning att säga detta och att uttala min protest.

Herr Häll frågade varför man skulle dra in Vindelälven i bilden här. Jag vill påpeka att vad beträffar Vindelälvens utbyggnad sade man från Vattenfalls sida: Vi har ju redan lagt ned tjugo, tjugo miljoner kronor på projektering och vi kan därför inte gärna stanna vid det. Det kan ju tjäna som ett

exempel, även om det inte direkt beröt en nationalpark. Det är metoderna som på det sättet belyses.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Thylén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 53, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av fröken Pehrsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Thylén begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 114 ja och 75 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 9

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bankoutskottet:

nr 345, angående ägandeförhållandena inom skogsnäringen;

från tredje lagutskottet:

nr 337, i anledning av motioner om klagan över beslut i dispensmål enligt affärstidslagen; samt

från jordbruksutskottet:

nr 340, i anledning av motioner om fria resor för yrkesfiskare; och

nr 341, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utvidgning av systemet med växtförädlingsavgifter.

Vidare anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser:

nr 346, till riksdagens revisorer angående omorganisation av revisorernas kansli;

nr 347, till styrelsen för riksdagens förvaltningskontor angående omorganisation av riksdagens revisorers kansli;

nr 348, till fullmäktige i riksbanken angående nybyggnad för riksbankens huvudkontor;

nr 349, till fullmäktige i riksbanken angående ombildande av vissa ordinarie tjänster i riksbanken; och

nr 350, till styrelsen för riksdagens förvaltningskontor angående ombildande av vissa ordinarie tjänster i riksbanken.

§ 10

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till riksdagens andra kammare

Härmed får jag anhålla om ledighet

från riksdagsgöromålen under tiden 1—5 december 1969 för att bevista sammanträden med Europarådets sociala kommitté i Paris den 1 december samt med dess kommitté för Public Relations i Luxemburg den 4 och 5 december.

Stockholm den 26 november 1969

Astrid Bergegren

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 11

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts två enkla frågor, nämligen av:

herr *Glännér* (cp), till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående bostadsförbättringslån för utbyte av vissa oljetankar, och

herr *Werner* (m), till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena angående stödet till det humanitära biståndet i Biafra.

§ 12

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 23.07.

In fidem

Sune K. Johansson

Torsdagen den 27 november

Kl. 15.30

§ 1

Svar på fråga ang. principerna för val av icke-permanenta medlemmar av FN:s säkerhetsråd

Ordet lämnades på begäran till

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena NILSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Ahlmark har frågat mig vilka principer regeringen anser att man bör följa vid val av icke-permanenta medlemmar av FN:s säkerhetsråd.

Som svar vill jag säga, att de icke-permanenta platserna i FN:s säkerhetsråd fördelas på olika ländergrupper i enlighet med en av församlingen år 1963 beslutad fördelningsplan. Kandidaterna till dessa platser brukar utses av respektive ländergrupper. Från svensk sida har vi i princip intagit den ståndpunkten att vi röstar för den kandiderande stat, om vilken dess ländergrupp har enats.

Vidare anförde:

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Min fråga gäller ytterst om en viktig del av FN-stadgans artikel 23 numera, enligt svensk uppfattning, är en föråldrad text, som man inte behöver ta någon hänsyn till. Det står där att vid val av icke-permanenta medlemmar av säkerhetsrådet skall man ta särskild hänsyn till »i första hand medlemmarnas insatser för upprätthållande av internationell fred och säkerhet».

Bakgrunden till min fråga är given. Vid höstens generalförsamling blev Syrien invalt i säkerhetsrådet. Det landet,

och den regim som där härskar, har de senaste åren bedrivit en politik som på punkt efter punkt strider mot folk-rätten, det fredliga samarbetet och FN-stadgans principer. Det var Syrien som genom sina räder in på israeliskt territorium och genom falska påståenden om en israelisk uppladdning vid dess gränser kom att i maj 1967 starta den kris som ledde till sexdagarskriget. Syrien har därefter gång på gång vägrat godta någon som helst tanke på förhandlingar och fredlig uppgörelse med Israel. I hånfulla ordalag avvisade man FN-resolutionen från november 1967. Syrien vägrar att ta emot FN-medlemmen Gunnar Jarring. Och i höst har Syrien bl. a. utmärkt sig genom att i strid med alla lagar vägra att släppa två medborgare i ett annat land, som var passagerare i det amerikanska trafikflygplan som genom en arabisk luftpirataktion tvingades landa i Damaskus.

Jag tackar utrikesministern för svaret på min fråga. Herr Nilsson säger att Sverige brukar rösta på de länder som föreslås av respektive ländergrupper. Det är klart att *huvudprincipen* bör vara att regionerna själva nominerar de länder som skall företräda området i säkerhetsrådet.

Men jag menar att man i *extrema fall* skall ha rätt att reagera mot ett val som en region gör. Konflikten i Mellanöstern är en av de farligaste kriserna i världen just nu och en av de allra största frågorna för FN. Den berör en rad nationer som ligger utanför själva regionen. FN har en medlare som arbetar på grundval av en resolution som antagits av säkerhetsrådet. Är det då rimligt att företrädaren för det om-

Svar på fråga ang. principerna för val av icke-permanenta medlemmar av FN:s säkerhetsråd

rådet blir den mest krigiska och extrema av staterna där, som bl. a. fördömer FN-resolutionen och vägrar att tala med FN:s medlare?

Nej, det är så orimligt att också andra länder bör känna sig fria att reagera. Och i ett så extremt fall — jag har svårt att tänka mig något liknande — bör man ha rätt att anse att artikel 23 i FN-stadgan för närvarande gör invalet av denna stat mindre lämpligt.

Ty om man *inte* anser det, säger man nämligen i praktiken att artikel 23 på denna punkt inte behöver följas. Får jag därför fråga utrikesministern: Är det den svenska regeringens uppfattning?

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena NILSSON:

Herr talman! Jag har ingenting att erinra mot den karakteristik av konflikten i Mellersta Östern som herr Ahlmark här gjorde. Jag är övertygad om att det kan uppstå situationer, då man kan känna sig tveksam när det gäller klokheten i de länder som föreslås av en ländergrupp. Och därför fäster vi naturligtvis avseende vid vad som säges i artikel 23, när vi tar ställning till en kandidatur i säkerhetsrådet. Vi förutsätter också att övriga medlemsstater gör det. Den primära bedömningen härvidlag tillkommer följaktligen respektive ländergrupper när de nominerar sina kandidater.

Då vi stöder de kandidater som nomineras av respektive ländergrupper följer vi den praxis som utbildats efter 1963 års överenskommelse i församlingen. Man har svårt att fundera ut några andra regler för förfarandet, ty om man börjar gradera olika länder kan man komma i svåra situationer.

Det har också — detta vill jag fästa herr Ahlmarks uppmärksamhet på — länge ingått i instruktionen för delegationen att stödja den kandidat om vilken vederbörande ländergrupper har

enats. Denna instruktion har varje år också dragits i utrikesnämnden. I de fall då enighet ej uppnås inom en ländergrupp om att förordna en viss kandidat anser vi oss emellertid kunna stå friare.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Jag är glad att utrikesministern fortfarande fäster vikt vid artikel 23 och dess formulering om internationell fred och säkerhet.

Jag besökte Syrien i somras och träffade flera ledande politiker i det landet. Mitt intryck var detsamma som nästan alla andra har fått. Krigspropagandan där mot Israel är intensiv. Beslutssamheten att *inte* godta någon FN-resolution är stor. För dem jag talade med var det självklart att konflikten i Mellersta Östern bara kunde lösas genom krig.

Det är det landet som nu har tagit plats i FN:s säkerhetsråd. Och det är inte alls så att alla länder har stött Syriens inval. Det var 25 stater som *inte* röstade på Syrien denna gång.

Vad som från syriskt håll har sagts offentligt känner vi också mycket väl till. I år höll presidenten al-Atassi på första maj ett tal där han bl. a. förklarade: »Vi avvisade säkerhetsrådets resolution och vi fortsätter att avvisa den. Vi vägrade diskutera den, vare sig direkt eller indirekt.

Vi inser faran med sådana planer i vilken form de än förs fram. Arabernas rätt till Palestina är inte ett ämne som kan diskuteras. Palestina är arabiskt. Vi ska slåss, och offer kommer att krävas varje dag för att åter göra landet arabiskt.»

Det är alltså den staten som nu har tagit plats i FN:s säkerhetsråd. Får jag fråga utrikesministern: Tror Ni att Syriens inval i FN:s säkerhetsråd är ägnat att främja en utveckling mot fred och säkerhet i Mellersta Östern?

Svar på fråga ang. lokaliseringen av fredsförband

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena NILSSON:

Herr talman! Jag har redan påpekat att när kandidater utses från respektive ländergrupper, så utgår vi från att dessa ländergrupper tar hänsyn till artikel 23 i enlighet med de önskemål som här nu framförts av herr Ahlmark.

Dessutom vill jag påpeka att röstningsförfarandet är av sådan karaktär att man inte utåt kan tala om, hur vederbörande land har röstat. Röstningen är nämligen hemlig.

Herr AHLMARK (fp):

Herr talman! Utrikesministern säger att han utgår från att de ländergrupper som nominerar sina nationer och företrädare också tar hänsyn till artikel 23. Jag tycker, mot bakgrund av vad jag här anfört, att det är uppenbart att man inte har tagit hänsyn till artikel 23 i det här fallet.

Får jag påminna Torsten Nilsson om vad som 1946 sades från UD och från UD:s sakkunniga, när Sverige gick in i FN, om just artikel 23. Det hette:

»Det primära direktivet för utseende av rådsmedlemmar, nämligen att hänsyn skall tagas till medlemmarnas insatser för förbundet, avser enligt debatten i San Francisco i främsta rummet att betona de mellanstora staternas speciella anspråk på representation. Uppenbart är likväl att enligt den ifrågavarande bestämmelsen hänsyn jämväl bör tagas till staternas lojalitet mot organisationen och deras aktivitet i överensstämmelse med organisationens syfte.»

Där talar man alltså om en stats lojalitet mot FN och dess principer. Jag vill inte fråga utrikesministern om han anser att Syrien lever upp till dessa principer, ty svaret är självklart. Men det svaret borde också ha lett till någon typ av reaktion beträffande Syriens inval i säkerhetsrådet.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena NILSSON:

Herr talman! Det är fortfarande min uppfattning att artikel 23 beträffande lojaliteten mot FN:s principer skall vara vägledande när man utser kandidater till säkerhetsrådet för respektive ländergrupper.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 2

Svar på fråga ang. lokaliseringen av fredsförband

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Wennerfors har frågat mig om vilket förband i fredsorganisationen jag överväger att dra in om ett nytt större fredsförband skall lokaliseras till Norrbottens län.

Försvarets fredsorganisationsutredning har i uppdrag att som ett led i lokaliserings- och arbetsmarknadspolitiken utreda förutsättningarna att förläggas ett nytt fredsförband till en ort i det inre av övre Norrland. Förbundet bör inriktas på utbildning av jägar- och spaningsförband.

Senast den 1 april 1970 kommer fredsorganisationsutredningen att redovisa grundläggande beräkningar för lokaliseringen. Senast den 1 november samma år skall lämnas förslag om vilken ort som bör väljas för det nya förbundet. I anslutning därtill skall fredsorganisationsutredningen belysa hur verksamheten vid övriga fredsförband påverkas. Därvid skall iaktas att utbildningskontingenten för grundutbildning vid andra fredsförband i Norrland inte minskas.

I avvaktan på utredningens förslag är jag inte beredd att gå in på frågan om vilka förändringar i fredsorganisatio-

Svar på fråga ang. rätt för värnpliktiga att underlåta att utkvittera permissionsuniformer

nen som kan bli aktuella med anledning av inrättandet av det nya förbandet. Utvecklingen i storstadsområdena gör dock att ändringar inom fredsorganisationen måste ske.

Vidare anförde

Herr OSKARSON (m):

Herr talman! Då herr Wennerfors är förhindrad att närvara har han bett mig ta emot herr statsrådets svar på hans enkla fråga. Jag ber att på hans och mina vägnar få tacka för svaret.

Frågan anser jag vara i allra högsta grad befogad. Många människor söder om övre Norrland är oroliga och väntar med spänning på ett besked. Det är stora värden som står på spel både för den enskilde befattningshavaren och för den ort som drabbas av att mista ett militärförband. Att det är dyrt att bygga upp ett nytt behöver väl inte särskilt framhållas. Fördelarna måste följaktligen vara mycket stora, om man skall lägga ned ett etablerat förband på ett ställe i landet och bygga upp ett nytt på ett annat. Att det kräver noggranna ekonomiska undersökningar säger sig självt. Bedömningarna får helt naturligt inte göras ensidigt, utan man måste grundligt väga nackdelarna från personalsynpunkt och från samhällsekonomisk synpunkt liksom för den ort som förlorar ett förband mot de fördelar som vinnas för den ort till vilken ett nytt förband förläggs. På den nya platsen blir det naturligtvis åtminstone tillfälligtvis ett stort tillskott av arbetstillfällen, men observera att det är tämligen temporärt! Att orientering till både förband och personal bör ges i så god tid som det över huvud taget är möjligt förutsätter jag att statsrådet och jag är fullt eniga om.

Låt mig till sist, herr talman, ge ett exempel på vilken betydelse ett förband har från ekonomisk synpunkt för den ort där det är förlagt! I en medelstor

västsvensk stad gjordes för några år sedan en undersökning beträffande just ett militärförbands ekonomiska betydelse för sin förläggningsort av en högskoleelev, som hade detta som examensuppgift. Hon — det var nämligen en kvinna — kom fram till att 7 procent av kommunalskatten hade sitt ursprung direkt eller indirekt från militärförbandets verksamhet. Undersökningen är, som jag sade, några år gammal, men den torde i stort sett vara aktuell även i dag.

Jag tycker att detta exempel mycket tydligt klarlägger vilken stor betydelse ett militärförband har för den ort där det är förlagt — naturligtvis större betydelse ju mindre orten är.

Den sista meningen i svaret kanske man skulle kunna tolka så att det inte är någon alltför liten ort, som kommer att utsättas för indragning av sitt förband.

Jag ber än en gång att få tacka för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på fråga ang. rätt för värnpliktiga att underlåta att utkvittera permissionsuniformer

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Börjesson i Falköping har frågat mig om jag avser att införa bestämmelser om rätt för värnpliktiga vid de förband, där försöksverksamhet pågår beträffande tillstånd att bära civila kläder, att underlåta att utkvittera permissionsuniformer.

Permissionsuniformen har fått denna benämning för att de värnpliktiga huvudsakligen använder den under sin

Svar på fråga ang. rätt för värnpliktiga att underlåta att utkvittera permissionsuniformer

fritid. Den används emellertid även i tjänsten vid vissa tillfällen t. ex. parader, viss vakttjänst, lektioner, resor m. m. Det torde dessutom vara en fördel för den enskilde att vid visst slag av tjänst kunna utnyttja en i förhållande till fältutrustningen mera behaglig klädsel. Det finns därför för närvarande ingen anledning att ändra gällande bestämmelser för tilldelning av så kallad permissionsuniform.

Vidare anförde:

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka försvarsministern för svaret.

Bakgrunden till min fråga är att det vid vissa förband sedan den 1 september i år pågår en försöksverksamhet som går ut på att värnpliktiga som deltar i den har rätt att efter tjänstens slut civilklädda passera till och från kasernområdet. Vid ett fåtal förband har försöken utökats till att omfatta jämväl rätt att under fredstid bära civil klädsel vid vistelse i matsal, på marketenteri eller i andra fritidslokaler inom kasernområdet. Denna försöksverksamhet skall pågå t. o. m. utgången av år 1970, om jag inte är fel underrättad.

På grundval av erfarenheterna av den nu pågående försöksverksamheten har man väl anledning att utgå från att de värnpliktiga i framtiden kommer att befrias från skyldighet att bära militär uniform under fredstid utanför den egentliga tjänstgöringen. Den fråga som jag ställde till försvarsministern var då: Varför inte befria de värnpliktiga som så önskar från skyldigheten att kvittera ut permissionsuniform? De som vill ha sådan skulle få ha den, de som inte vill får slippa.

Vad som talar emot ett dylikt arrangemang är möjligen, och det framgår även av svaret, att vid vissa högtidliga tillfällen såsom parader, avlämning till

högre befäl — generaler etc. — eller när försvarsministern besöker ett förband permissionsuniform kanske fordras. Personligen tycker jag dock att de uniformer som de värnpliktiga har i sin dagliga tjänst är sådana att de sannerligen kan användas även vid högtidligare tillfällen. Om permissionsuniformer då skulle erfordras kunde det väl finnas ett visst antal uniformer som kunde ställas till förfogande.

Jag skulle önska att försvarsministern ville överväga möjligheten att, därest det blir fråga om att fatta beslut om rätt för värnpliktiga att bära civil klädsel utanför tjänsten, befria dem som vill slippa permissionsuniform från skyldigheten att kvittera ut sådan. Därmed skulle valfrihet skapas i valfrihetens samhälle.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Jag sade i mitt svar att jag för närvarande inte vill vara med om att ändra bestämmelserna. Vad som kommer att hända en gång när alla får bära civila kläder utanför tjänsten vet vi inte riktigt. Det kan dock aldrig bli tal om att en har permissionsuniform och en annan inte, utan frågan blir då om permissionsuniform över huvud taget behövs.

Det är på detta sätt vi diskuterar frågan inom försvarsdepartementet. Vi är ännu inte mogna för några ställningstaganden i detta avseende, och jag har därför påpekat att vi för närvarande inte kan göra något sådant.

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Jag tackar försvarsministern för det kompletterande svaret. Jag är medveten om att ett ställningstagande för närvarande kanske inte är tänkbart med hänsyn till den försöksverksamhet som pågår.

Jag har tagit mig friheten att tillfråga en grupp värnpliktiga om deras

Svar på fråga ang. ledighet från militärtjänst för deltagande i röjningsarbete i stormskadad skog

uppfattning i denna fråga, och jag fann därvid att den övervägande majoriteten ville slippa permissionsuniform. Jag talade också med en del befälspersoner, men de lutade mer åt att behålla permissionsuniformerna.

Detta är enligt min mening en kostnadsfråga. Enligt uppgift från säker källa kostar en permissionsuniform 450—500 kronor. Om man utgår ifrån att antalet värnpliktiga som under huvudelen av året tjänstgör utgör ca 50 000, så kan man räkna fram att det rör sig om rätt mycket pengar. Dessa medel skulle kunna användas till andra aktiviteter inom försvaret för de värnpliktiga.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4**Svar på fråga ang. ledighet från militärtjänst för deltagande i röjningsarbete i stormskadad skog**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Jonasson har frågat mig om jag är beredd att medverka till att värnpliktiga, som har sin civila sysselsättning inom jord- och skogsbruk, kan erhålla särskild ledighet från militärtjänsten för att medverka i det pågående röjningsarbetet i skogen efter den senaste tidens stormfällning.

En förbandschef kan enligt nu gällande bestämmelser bevilja tjänstledighet upp till sex dagar för en värnpliktig under grundutbildning, som styrker behov av tjänstledighet för sin egen eller för sina närmaste anhörigas del. bl. a. för jordbruks- och skogsarbete. Försvarsgrenschefer kan därutöver bevilja ytterligare tjänstledighet för skäl av denna art.

Tjänstledighet för arbete av synnerlig vikt för näringslivet kan av försvarsgrenschefer beviljas en enskild värnpliktig av viss yrkeskategori om länsarbetsnämnd styrker behovet av detta. Denna bestämmelse torde vara tillämplig i dagens situation och kunna beröra uppskattningsvis 250—300 värnpliktiga i Syd- och Mellansverige som i sin civila gärning är skogsarbetare.

Militära insatser har redan gjorts på åtskilliga platser inom de drabbade områdena. Åtgärderna har främst bestått i uppröjning längs vägar och kraftlinjer samt reparation av telefonlinjer, och man beräknar från militärt håll att en insats på ca 3 000 dagsverken har gjorts.

En insats av militära förband kräver att denna trupp har en utbildning och utrustning som någorlunda lämpar sig för skogsröjning. En begränsning måste därför ske till ingenjör- och pionjörförband. Dessa utgör i Syd- och Mellansverige en styrka på ca 1 000 man utspridd på ett tjugotal platser.

Mot bakgrund av de redan gällande ganska generösa möjligheterna till viss tjänstledighet för enskilda värnpliktiga och den redan gjorda militära insatsen i den akuta situationen bedömer jag det mindre lämpligt att ytterligare störa den planlagda militära utbildningen. Skulle inom något visst område en insats av militär trupp likväl vara nödvändig, är jag beredd att efter prövning i varje särskilt fall medverka till att viss ingenjör- eller pionjärtrupp under begränsad tid ställs till förfogande.

Vidare anförde

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka försvarsministern för svaret på min fråga.

Vi har denna höst i två omgångar fått vidkännas omfattande stormskador

Svar på fråga ang. förmånerna inom den allmänna försäkringen för låginkomstagare m. fl.

på skog. Inom vissa områden har träd motsvarande flera årsavverkningar lagts ned av stormen. Många skogsägare ser för närvarande inte någon utväg att kunna tillvarata alla de träd som fällts. Det måste vara ett stort national-ekonomiskt intresse att kunna tillvarata den stormfällda skogen. I många fall rör det sig om specialsortiment i goda kvaliteter. Det gäller att söka så långt möjligt mildra förstörelsens verkningar, och detta går naturligtvis ganska bra om man har folk att sätta in för denna uppgift.

Det arbete som det här gäller är ju mycket riskfyllt. Man kan inte sätta vilka människor som helst till det. Försvarsministern har naturligtvis rätt därvidlag. Men just det yrkesfolk som det här är fråga om bör kunna få ökad ledighet. Ingenting borde heller vara mera naturligt än att försöka klara uppgifterna med personer som är yrkesverksamma på detta område.

Jag förstår mycket väl att man inte önskar bedriva militära övningar i onödan. De människor det här rör sig om har en mycket stark kropps-konstitution och är hårt konditionstränade. Genom sitt civila arbete får de ju en mycket effektiv träning. Vårt utrikespolitiska läge inger väl heller inte någon oro för närvarande. Och då menar jag att vi bör ha råd att satsa på produktionsfrämjande åtgärder. Det är ju också en god beredskap.

Försvarsministerns svar är positivt. Han pekar på de möjligheter som föreligger i detta fall och säger att de bör unyttjas för att rätt sysselsätta den kategori människor som vi här talar om. Jag hoppas bara att man också ute vid de olika förbanden, när man skall bedöma denna fråga, är lika positiv som försvarsministern. Det är alldeles nödvändigt att tillvarata denna arbetskraft

I förhoppning om att denna fråga kommer att bli positivt bedömd i de

praktiska fallen tackar jag än en gång för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på fråga ang. förmånerna inom den allmänna försäkringen för låginkomstagare m. fl.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Gustavsson i Alvesta har frågat mig om jag är beredd att i samband med den av riksdagen begärda utredningen om standardsäkring inom den allmänna pensioneringen låta utreda även frågan om större rättvisa inom den allmänna pensioneringen för låginkomsttagare samt deltids- och korttidsanställda.

Den riksdagsskrivelse som herr Gustavsson syftar på har avlämnats helt nyligen. De däri berörda spörsmålen måste ses i samband med andra betydelsefulla frågor inom den allmänna pensioneringen. Hur ett kommande utredningsarbete skall läggas upp övervägs för närvarande i socialdepartementet.

Vidare anförde:

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för svaret på min fråga och är mycket glad om jag av svarets sista mening får utläsa att socialministern funderar på om det inte nu kan vara tid att se över reglerna.

Det är en gammal fråga vi här diskuterar. Vi har aktualiserat den vid varje riksdag under tio års tid. Våra förslag har emellertid ständigt avvisats med olika motiveringar, t. ex. att vi skall avvakta och se hur reglerna verkar eller avvakta ett kommande skattesystem och

Svar på fråga ang. placering av flera ungdomar samtidigt i samma fosterhem
se hur socialförsäkringsavgifterna då kommer att tas ut.

Det är många människor som berörs av denna fråga. Arbetsmarknadsstyrelsen har nyligen givit ut en skrift, i vilken man talar om vilka rättigheter de deltidsanställda har i vårt socialförsäkringssystem. De människorna är ganska många, och de har kanske under tio års tid haft en lågt avlönad deltidstjänst. När de så uppnår pensionsåldern finner de att de inte har några pensionspoäng, trots att arbetsgivaren har betalat in avgiften.

Det gäller som sagt här människor med många gånger hårda arbeten och låga inkomster, och därför tycker jag att vi här har att göra med en jämlikhetsfråga av första ordningen. Därför är det nu tid att se över reglerna. Jag vädjar sålunda till socialministern att han i samband med den kommande översynen även tar med dessa problem.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Detta är inte rätta tillfället att gå in i någon saktidiskussion av de frågor som herr Gustavsson i Alvesta tog upp i sitt anförande. Jag vill bara påminna herr Gustavsson om att de synpunkter han här anlagt ju också har förts fram i en motion till denna riksdags vårsession. Riksdagen har således redan uttalat sin mening i frågan och som bekant anslutit sig till vad andra lagutskottet hade att anföra i sitt utlåtande nr 17, vilket innebar avslag på motionen. Herr Gustavssons i Alvesta synpunkter har med andra ord utförligt bemötts i andra lagutskottets av riksdagen godkända utlåtande.

Med detta har jag inte sagt att situationen för deltidsarbetande och liknande grupper i alla avseenden är god. Jag vill påpeka, att särskilt inom den fackliga rörelsen har de deltidsarbetandes problem på olika områden blivit alltmer uppmärksammade under senare tid. Arbetslöshetsförsäkringen och

grupplivförsäkringen har nämnts, för att ta ett par exempel.

Det rör sig dock här om frågor som i många avseenden är svåra och komplicerade. Givetvis måste vi vaka över att förhållandena utvecklas på ett tillfredsställande sätt, och jag är angelägen om att poängtera att det är min strävan att göra detta.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Att jag aktualiserat frågan på nytt beror på att jag anser att den hör samman med de problem som kommer upp inom den utredning för vars tillsättande riksdagen för några veckor sedan uttalade sig. Jag är glad över att statsrådet nu klart deklarerar att här föreligger ett problem som bör följas. Och även om problemet är komplicerat, så får man inte hesitera inför det, utan man måste försöka skapa rättvisa mellan de olika grupperna.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Svar på fråga ang. placering av flera ungdomar samtidigt i samma fosterhem

Ordet lämnades på begäran till

Statsrådet fru ODHNOFF, som yttrade:

Herr talman! Herr Björck i Nässjö har frågat chefen för socialdepartementet om dennes syn på om man nu på ett tillfredsställande sätt undersöker huruvida det strider mot vårdsyftet då man placerar flera ungdomar samtidigt i samma fosterhem. Enligt fastställt ärendefördelning ankommer det på mig att besvara frågan.

Jag vill först nämna att socialstyrelsen i sina Råd och anvisningar bl. a. anfört att det förhållandet att en barnvårdsnämnd en gång har godkänt ett hem som fosterhem för ett visst barn inte medför att nämnden utan vidare

Svar på fråga ang. placering av flera ungdomar samtidigt i samma fosterhem

kan godta, att ett annat barn senare placeras som fosterbarn i hemmet. En sådan placering kräver ny utredning och ny prövning av hemmets lämplighet. Bedömningen av hemmet vid varje tillfälle måste ske med utgångspunkt i vad som är lämpligt för just det barn, vars placering då är aktuell.

Socialstyrelsen pekar särskilt på vikten av att nämnden vid sin bedömning tar hänsyn till om fosterbarn redan finns placerade i samma hem, eftersom ytterligare ett barn ibland kan tänkas medföra nackdelar för något av barnen. En mycket noggrann prövning bör alltså ske, innan barnavårdsnämnden lämnar tillstånd till placering av fosterbarn i ett hem, där fosterbarn redan finns.

I barnavårdslagstiftningen finns utförliga regler om placeringar av fosterbarn. Syftet med dessa regler är att skapa garantier mot olämpliga fosterbarns-placeringar bl. a. genom krav på tillstånd att motta fosterbarn och genom barnavårdsnämndens tillsynsskyldighet över fosterhemmen. Trots detta har det emellertid visat sig att olämpliga fosterbarns-placeringar kan förekomma. Bl. a. för att förebygga detta och för att över huvud taget vidga kunskaperna beträffande fosterhemsverksamheten tillkom på mitt initiativ våren 1969 en utredning med uppdrag att utreda frågor rörande vård av barn och ungdom i enskilda hem m. m. Det får förutsättas att utredningen, som bl. a. skall kartlägga nuvarande former för och omfattningen av fosterhemsverksamheten, därvid även kommer att behandla de för- och nackdelar, som följer med en placering av flera barn och ungdomar i samma fosterhem.

Vidare anförde:

Herr BJÖRCK i Nässjö (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min fråga.

Bakgrunden till frågan är den upp-

märksammade händelsen häromveckan då en 18-årig pojke fick föras till sjukhus på grund av allvarliga både fysiska och psykiska skador. Pojken hade i Stockholm dragits in i ett haschgång och själv sökt kontakt med barnavårdsnämnden för att komma bort från denna miljö. Barnavårdsnämnden ansåg honom i behov av miljöombyte och sände honom till ett fosterhem i Västsverige. Men vistelsen där resulterade i ett rent helvete för ynglingen.

I fosterhemmet fanns nämligen två något äldre pojkar som av barnavårdsmyndighet hade placerats där. De utsatte 18-åringen för grov både fysisk och psykisk misshandel. Detta fortgick en längre tid och resulterade bl. a. i att de båda äldre ynglingarna med en knölpåk slog av överarmen på sin yngre kamrat. Någon läkarvård erhöll han inte, utan armen fick läkas ihop av sig själv. I dag ligger 18-åringen på Karolinska sjukhuset i Stockholm svårt chockad av vad han fått gå igenom.

Man frågar sig osökt hur det kommer sig att en barnavårdsnämnd kan skicka tre pojkar till ett fosterhem, när det är lugn och ro vederbörande behöver. Uppenbarligen görs föreskriven undersökning av lämpligheten hos olika fosterhem icke på ett tillfredsställande sätt.

Jag kan i detta sammanhang omnämna att ett flertal barnavårdsmän ute i landsorten har upprörts över att man från Stockholm placerar ut barn i fosterhem som de lokala barnavårdsmyndigheterna har underkänt på grund av att de ansetts vara olämpliga som fosterhem.

Statsrådet säger i sitt svar att man noga undersöker om någon ytterligare kan placeras i ett fosterhem där det redan finns ett barn. Är det då rimligt att placera tre barn på samma ställe, vilket det var fråga om i det aktuella fallet?

Jag hoppas, herr talman, att den utredning, som statsrådet här hänvisar till och som tillsattes i våras, särskilt

Svar på fråga ang. studiehjälp åt studerande vid de tekniska aftonskolorna

tar sikte på att få till stånd klara regler i fråga om placering av flera fosterbarn i samma familj. Varje fall blir ju lätt en tragedi.

Statsrådet fru **ODHNOFF**:

Herr talman! Som herr Björck i Nässjö säkerligen känner till är jag förhindrad att här i riksdagen diskutera enskilda fall.

Herr Björck har frågat mig om fosterhem, men det visar sig att han är ute efter någonting annat: han åsyftar placering av ungdom över 16 år i enskilda hem. Sådana ungdomar är inte i lagens mening fosterbarn. I 46 § barnvårdslagen definieras fosterbarn som barn under 16 år, vilket vårdas och fostras i annat enskilt hem än hos föräldrarna eller annan rättslig vårdnadshavare. För dessa barn gäller bestämmelserna i barnvårdslagen om tillstånd till placeringen av barnvårdsnämnden i fosterhemskommunen och om tillsyn av denna nämnd.

Beträffande fosterbarn som är omhändertagna enligt 25 och 29 § eller enligt 31 § barnvårdslagen gäller också de nyssnämnda bestämmelserna om tillstånd och tillsyn av barnvårdsnämnden i fosterhemskommunen, men även den barnvårdsnämnd som har omhändertagit barnet har skyldighet att öva tillsyn.

Ungdomar över 16 år — som herr Björck tydligen är intresserad av — är alltså inte fosterbarn i lagens bemärkelse. För dem gäller inte bestämmelserna i 7 kap. barnvårdslagen. Tillstånd till placeringen erfordras inte av barnvårdsnämnden i den kommun där den unge skall placeras, och inte heller skall denna nämnd öva tillsyn. Socialstyrelsen har dock i Råd och anvisningar rekommenderat att en barnvårdsnämnd som skall placera sådana ungdomar alltid först inhämtar yttrande från barnvårdsnämnden i den kommun, där det tilltänkta familjevårdshemmet är beläget. Likaså bör den pla-

cerande nämnden anlita hjälp av nämnden i vistelsekommunen vid utövande av tillsynen.

Som jag redan har anfört avser fosterhemsutredningen att ta upp dessa frågor och undersöka även förhållandena beträffande ungdomar över 16 år i enskilda hem.

Herr **BJÖRCK** i Nässjö (m):

Herr talman! Jag är väl medveten om den skillnad mellan barn över och under 16 år som statsrådet här redovisar. Men de principer som gäller angående placeringen av flera barn eller endast ett i samma fosterhem bör rimligen aktualiseras i båda fallen. Jag ber därför att än en gång få uttrycka den förhoppningen att man inom departementet tar initiativ för att se över reglerna, så att några ytterligare sådana händelser inte kan inträffa. Det finns konkreta exempel på att liknande fall har förekommit i fråga om barn under 16 år.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Svar på fråga ang. studiehjälp åt studerande vid de tekniska aftonskolorna

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet **MOBERG**, som yttrade:

Herr talman! Fru Dahl har frågat mig, om jag är beredd att vidta åtgärder för att tillförsäkra studiehjälp i samma omfattning som för andra vuxenstuderande till de studerande vid de tekniska aftonskolorna så länge denna utbildningsväg finns kvar.

Enligt vad jag erfarit har centrala studiehjälpsnämnden nyligen föreskrivit, att studiebidrag tills vidare skall kunna utgå till studerande vid tekniska aftonskolor enligt samma grunder som

Svar på fråga ang. studiehjälp åt studerande vid de tekniska aftonskolorna

gäller för deltagare i yrkesskolkurs inom den kommunala vuxenutbildningen.

Vidare anförde:

Fru DAHL (s):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet för svaret på min enkla fråga.

Det är bra att centrala studiehjälpsnämnden nu har omprövat sitt tidigare beslut, som uppenbart stred mot de bestämmelser den själv utfärdat. När man ser på detta fall och noggrant går igenom grundmaterialet får man ett starkt intryck av att nämnden haft ganska bråttom när det gällt att fastställa, informera om och tillämpa sina egna regler. Jag har vid min genomgång upptäckt felaktigheter, inkonsekvenser och motstridiga bestämmelser i materialet, som jag inte skall trötta kammaren med att räkna upp. Men jag tror att en mycket grundlig genomgång av materialet och en sammanställning av samtliga meddelade regler och tillämpningsbestämmelser i en översiktlig handling skulle behövas. Som det nu är måste det vara mycket svårt att tolka och tillämpa bestämmelserna och för de enskilda eleverna att ta reda på och bevaka sina rättigheter.

De 8 000 studerande det här gäller har fått sin rätt. Jag har tolkat svaret så, att de kan räkna med att i fortsättningen få studiestöd i samma omfattning och på samma grunder som andra vuxenstuderande. Men det vore i och för sig värdefullt om vi kunde få ett ytterligare och mera konkret klarläggande av statsrådet om vad som kommer att hända framöver med denna grupp.

Jag är väl medveten om att det är svårt att konstruera ett i alla avseenden rättvisande system, och som nämnden säger behövs en kontinuerlig översyn så att eventuellt erforderliga förändringar och omklassningar kan göras. På den punkten är vi eniga. Men jag skulle vilja uttala förhoppningen att

man inte kommer att vara alltför restriktiv vid bedömningen. De vuxenstuderande har ändå så många problem av ekonomisk, social, praktisk och studiemässig natur som ungdomsstuderande inte har.

Det är i själva verket inte så många som uppnår de 85 poäng som krävs för att studiestöd skall utgå. Erfarenheterna på studieorterna visar också att en del, t. ex. ensamföräldrar, tar på sig alldeles för stor studiebörd för att nå upp till 85 poäng, eftersom de är beroende av studiestödet. I den tekniska aftonskolan omfattar läsåret 39 veckor med 16 timmar i veckan. Det innebär att de med förberedelserna har minst 40 timmars studiearbete i veckan. Detta är lika mycket som man många gånger kräver av studerande vid universiteten och som räcker för att de skall få studiestöd. Dessa förhållanden anser jag bör påverka bedömningen.

I anslutning härtill vill jag säga några ord om deltidstuderande vuxna. Dessa har i dag inget studiestöd alls, och de har ändå mycket betydande kostnader för sina studier. De kan inte fritt välja arbete, de måste avstå från övertidsarbete och kvalificerade arbetsuppgifter och ibland måste de ta tjänstledighet. De har kostnader för barntillsyn m. m. De skulle verkligen vara i behov av studiestöd. Anser statsrådet att kommittén för studiestöd åt vuxna har möjlighet att ta upp denna fråga?

Herr statsrådet **MOBERG**:

Herr talman! Jag vill som svar på den fråga fru Dahl ställde i sin kommentar till mitt första svar allmänt framhålla, att det tillsatts en kommitté som för närvarande arbetar med en översyn av *hela* problematiken om studie-socialt stöd för vuxenstuderande. Kommitténs mandat är sådant att det omfattar praktiskt taget alla problem som kan uppkomma i detta sammanhang.

Vad särskilt gäller den grupp som fru Dahl nu tagit upp, nämligen de studerande vid de tekniska aftonskolorna och deras utsikter att erhålla studiestöd på sikt vill jag säga att dessa frågors besvarande delvis är avhängiga av arbetet inom den stora kommittén.

Jag vill tillägga att centrala studiehjälpsnämnden enligt vad jag erfarit systematiskt går igenom de anvisningar som nämnden under senare år successivt givit ut. Vi skall komma ihåg att den vuxenutbildning som vi talar så mycket om och vill förbättra har expanderat kraftigt under de senaste åren. Detta har medfört att centrala studiehjälpsnämnden som sagt successivt måst utfärda anvisningar. Det blir då såsom i liknande sammanhang lätt så, att den ena anvisningen inte till alla delar korresponderar med den andra. Detta ligger i utvecklingens natur, men en över- syn är på gång.

Fru DAHL (s):

Herr talman! Det svar som jag fick i andra omgången tycker jag är ännu mer tillfredsställande än det första, eftersom jag nu fick reda på att man faktiskt kommer att se över de bestämmelser som finns så att de kommer i bättre överensstämmelse med varandra.

Anledningen till att jag frågade hur direktiven till kommittén för studiestöd till vuxna skall tolkas är att man där uttryckt sig på följande sätt: »Behovet av direkt studiesocialt stöd torde vara begränsat för de deltidstuderande under förutsättning att de har förvärvsarbete.» Av det svar jag i dag fått förstår jag att detta uttalande inte behöver tolkas riktigt så negativt som man kan göra, om man är orolig för denna grupp och angelägen om att dess behov tillgodoses. Jag hälsar detta besked med tillfredsställelse.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8

Svar på fråga ang. traktorskattens inverkan på jordbruksförhandlingarna våren 1969

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet BENGTOSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Hedin har frågat, om jag som komplement till statsministerns svar vid telefonväktarprogrammet den 20 oktober vill upplysa kammaren om på vilket sätt frågan om traktorskatten togs upp vid och påverkade vårens jordbruksförhandlingar.

I samband med behandlingen i kammaren av propositionen om reglering av priserna på jordbruksprodukter under de närmaste två åren framhöll jag följande:

»När jordbrukets förhandlare sitter och resonerar om de priser som skall fastställas för kommande tvåårsperiod förs det till att börja med en allmän diskussion om jordbrukets inkomstutveckling, både den inkomstutveckling, som varit och därför är statistiskt känd, och den sannolika utvecklingen framdeles. I detta sammanhang förde statens prisförhandlare in frågan om momsen och hävdade att denna skulle komma att innebära minskade utgifter för jordbruket som näring. Då framhöll jordbrukets förhandlare att skatteförändringar av detta slag inte borde få påverka prisuppgörelsen. I det läget var det känt att vi skulle få en traktorskatt; den exakta utformningen var man okunnig om men frågan hade varit föremål för remiss. Att jordbrukarna inte ville ha traktorskatten är en helt annan sak. Jordbrukarna sade då naturligtvis att om momsen skall medräknas skall också den eventuella traktorskatten det. Men hela frågan avfördes.»

Den beskrivning jag sålunda tidigare gett i riksdagen av hur traktorskatten togs upp vid jordbruksprisöverlägg-

Svar på fråga ang. traktorskattens inverkan på jordbruksförhandlingarna våren 1969
ningarna har jag ingen anledning att
ändra på.

Vidare anförde:

Herr HEDIN (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på min enkla fråga.

Nu framställde jag emellertid inte frågan i anledning av vad jordbruksministern sade vid debatten i våras, utan med anledning av det svar som statsministern gav i ett telefonväktarprogram den 20 oktober. Jag har ingen anledning att göra några erinringar mot det uttalande i våras, som jordbruksministern refererade till.

Det är riktigt att statens priskommitté ansåg att frågan om moms borde tas upp i förhandlingarna, men att jordbrukets förhandlare sade att det inte finns någon principiell anledning att göra det, eftersom momsen gynnar andra näringar lika mycket som jordbruket.

Statsministern framhöll däremot i sitt svar i radio inte mindre än fyra gånger att frågan togs upp vid förhandlingarna i våras och att man då beslöt att kvitta den kostnad som traktorskatten innebar för jordbrukarna mot den lättnad som momsen skulle medföra. Därför vill jag fråga jordbruksministern om detta är riktigt. Beskedet överensstämmer ju inte alls med jordbruksministerns eget uttalande under debatten i våras.

Jag tycker det finns anledning att reagera mot statsministerns uttalande, som inte bör få stå oemotsagt. Det är uppenbart att statsministern har varit felinformerad i denna fråga. Regeringens priskommitté fick en anmodan av jordbrukets förhandlare att ta hänsyn till traktorskatten men avvisade detta under framhållande av att en skatt, som det ännu inte framlagts förslag om, inte kunde beaktas vid förhandlingarna.

Sådant var det faktiska läget.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet BENGTTSSON:

Herr talman! Påståendet att statsministern var felinformerad tillbakavisar jag med skärpa, ty informationen kom från mig och grundade sig på vad som sades i den debatt som fördes i våras när vi behandlade prisuppgörelsen på jordbrukets område.

Orsaken till att jag över huvud taget nämnde traktorskatten i den diskussionen var att det från visst håll gjordes gällande att traktorskatten kastats in som en extra pålaga efter det att prisöverenskommelsen träffats. Jag tillbakavisade då med skärpa att denna skatt var en pålaga som man inte kände till.

Den faktiska läget är följande — jag har dokumentationen i min hand och följde för övrigt förhandlingarna bättre än någon annan i detta land: Våra prisleförhandlare utvecklade i sitt bud till jordbrukarnas förhandlare det förhållandet att momsen innebar en lättnad för jordbruksnäringen. Man hade delade meningar om storleken av denna lättnad — från 90 till 50 miljoner kronor — men att momsen innebar en lättnad ifrågasattes aldrig. Men när prisleförhandlarna höll fast vid att lättnaden skulle medräknas så krävde jordbrukets förhandlare i sitt skriftliga bud den 5 mars att hänsyn också skulle tas till den väntade traktorskatten. Vid den slutliga uppgörelsen tog man sedan inte med vare sig momsen eller traktorskatten.

Det är riktigt att prisleförhandlarna omnämnde momsen i sin skrivelse till departementet, men jag har i departementschefens uttalande inte berört vare sig momsen eller traktorskatten, eftersom jag betraktade de båda sakerna som kvittade mot varandra.

Det är denna information statsministern har fått, och hans svar till telefonväktarna överensstämde med mitt besked här i kammaren när vi behandlade denna fråga i våras.

Svar på fråga ang. traktorskattens inverkan på jordbruksförhandlingarna våren 1969

Herr HEDIN (m):

Herr talman! Det sägs att denna sak togs med i prisförhandlingarna, men mig veterligt finns detta inte skriftligen belagt på någon punkt. Det anges inte i propositionen, såvitt jag förstår, och jag känner inte till någon handling där det står att man verkligen har kvittat dessa två saker mot varandra. Och det hade väl varit orimligt att kvitta dem, ty man visste ju inte alls vilket belopp traktorskatten skulle uppgå till. Man var inte heller ense om vilket belopp den lättnad representerade som övergången till moms innebar för jordbruket. Jordbruksministern nämnde här siffran 50 miljoner, medan statsministern i sitt svar under telefonväktarprogrammet sade att det gällde 80—90 miljoner. Dessa båda sistnämnda belopp har för övrigt nämnts vid flera olika tillfällen.

Det kan inte vara rimligt att kvitta två saker mot varandra när man i bägge fallen är ytterligt osäker om konsekvenserna. I det ena fallet — jag syftar till traktorskatten — var det inte heller känt hurudan utformningen skall bli.

Statsministern sade som svar på en första fråga i radioprogrammet att »man hade uppe det här i jordbruksförhandlingarna i våras — då hade man räknat ut att på momsen tjänade bönderna en 80—90 mkr. Traktorskatten kostar bönder ungefär 40 mkr. Då beslöt man att föra bort båda de här sakerna — —.»

Det har alltså lämnats olika uppgifter om beloppet bl. a. från statsministern och jordbruksministern.

Som svar på en annan fråga yttrade statsministern: »För ur jordbrukets synpunkt är den inräknad i uppgörelsen.» »Är den det?» undrade frågeställaren. »Ja, genom att man kvittade bort den på det här sättet», löd statsministerns svar.

Jordbruksministern har här besvarat frågorna på ett betydligt mer nyanserat sätt. Men jag kan inte se att de exakta svar som statsministern gav i telefon-

väktarprogrammet på något vis överensstämmer med verkligheten.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet BENGTTSSON:

Herr talman! Jag framhöll att de statliga prisetförhandlingarna och jordbrukarnas förhandlingsdelegation hade delade meningar om hur pass omfattande den lättnad skulle bli som jordbruket fick genom omläggningen till moms. Våra förhandlare beräknade detta till 80—90 miljoner kronor, men det ansåg jordbrukarnas förhandlingsdelegation var för högt — deras uppskattning låg vid ungefär 50 miljoner kronor.

Det var den information som jag nyss gav kammaren. Att man hade klart för sig vad traktorskatten skulle innebära för näringen vid det aktuella tillfället råder det inget tvivel om. Jordbrukarna lämnade den 5 mars ett förhandlingsbud till statens prisetförhandlare, vari krävdes att man i den slutliga uppgörelsen skulle ta hänsyn till den belastning som traktorskatten innebar för jordbruket. Detta är skriftligen upptaget i jordbrukarnas bud av den 5 mars, som jag har i min hand. Jag har inte velat åberopa det papperet tidigare, ty jag trodde inte att det var nödvändigt.

När man sedan gjorde upp fick man ju de priser på de olika produkterna som man kunde enas om, och man hade fört bort både momsen och traktorskatten. Skattefrågorna är inte intressanta nu, utan vi får diskutera dem när vi nästa gång skall fastställa priser på jordbrukets produkter. Då får vi ta ställning till hur mycket jordbruket har tjänat på lättnaderna och hur mycket det har förlorat genom pålagorna.

Jag kan inte se någon skillnad mellan det svar som statsministern givit och de besked som jag själv lämnat vid flera tillfällen. Möjligen uttrycker sig statsministern något elegantare än jag gör, men innehållet är exakt detsamma.

Svar på fråga ang. ökning av sysselsättningsmöjligheterna i domänverkets skogar i Norrlands inland

Herr HEDIN (m):

Herr talman! Det är riktigt, herr jordbruksminister, att jordbruket begärde att traktorskatten skulle få tas med vid förhandlingarna. Detta avvisades emellertid, enligt de uppgifter jag fått, av regeringens pridförhandlare med motiveringen att det inte gick att diskutera en skatt som ännu inte ens föreslagits i riksdagen. Och att man alltså inte visste vilket belopp skatten skulle uppgå till.

När det gäller momsens var det jordbrukarna som menade att det inte var rimligt att ta denna med i beräkningarna därför att det är en skatt som generellt påverkar hela näringslivet och alltså inte bara jordbruket.

Detta var, såvitt jag förstår, anledningen till att båda frågorna avfördes, och det innebar inte att de olika skatterna kvittades mot varandra.

Enligt min mening är det viktigt att ha denna skillnad klar för sig inför de framtida pridförhandlingarna. Jag hoppas att man då har möjlighet att få kompensation för den merkostnad som traktorskatten innebär. Momsen finns det, såvitt jag kan förstå, inte samma anledning att ta med i dessa beräkningar.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet BENGTTSSON:

Herr talman! Jag kan inte nu ge några löften om vad jordbrukarna kommer att få vid nästföljande uppgörelse, men vi skall självfallet ta hänsyn till både momsens och traktorskatten precis som till alla andra omständigheter som påverkar näringen som sådan.

Jag håller före att under de diskussioner som fördes vid pridförhandlingarna i våras — och som jag följde hela tiden — gick meningarna om momsens och traktorskatten fram och tillbaka. Men när parterna gjorde upp i mars sade de sig att de inte skulle bry sig om att ta med vare sig momsens eller traktorskatten.

För egen del var jag också mycket angelägen att inte ta med någondera av dessa skatter i det resonemang som jag förde i departementschefsanförandet kring uppgörelsen för att därmed markera, att jag hade avfört både momsens och traktorskatten från förhandlingarna.

Herr HEDIN (m):

Herr talman! Att man skulle ha kvittat momsens mot traktorskatten har förnekats såväl av RLF:s ordförande som av andra personer som ingick i jordbrukets förhandlingsdelegation. Det måste i så fall ha skett vid några hemliga förhandlingar, som inte finns dokumenterade på något sätt.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet BENGTTSSON:

Herr talman! Jag känner inte till vad jordbrukets förhandlare har sagt till sina medlemsorganisationer, men jag har lagt märke till att en del av mina nyförvärvade vänner gjort gällande att jag ljuger. Jag har förlåtit dem, eftersom jag har förstått att de vid sina möten har varit illa klämda i fråga om traktorskatten, som djupt har ogillats av medlemmarna. Det är emellertid en helt annan sak att den enskilde jordbrukaren tycker att traktorskatten är en orättvis pålaga som han drabbas av och därför är avogt inställd till en uppgörelse, där man har »bakat in» den utgiften vid beräkningen av näringens inkomst.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9

Svar på fråga ang. ökning av sysselsättningsmöjligheterna i domänverkets skogar i Norrlands inland

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet BENGTTSSON, som yttrade:

Svar på fråga ang. rättspraxis i fråga om den s. k. nödvärnsrätten

Herr talman! Herr Nilsson i Tvärålund har frågat om särskilda åtgärder kommer att vidtas för att öka sysselsättningsmöjligheterna i domänverkets skogar i Norrlands inland med anledning av det särskilda bidrag för reproduktionsåtgärder som skall utgå åren 1970—1971.

Som svar på herr Nilssons fråga får jag meddela, att domänverket och arbetsmarknadsstyrelsen under innevarande höst har överenskommit att domänverket skall ställa avverkningsobjekt till förfogande inom de fyra nordligaste länen för sysselsättning av äldre, lokalt bunden arbetskraft. Överenskommelsen gäller i första hand avverkningssäsongen 1969/70 och avser såväl ren avverkning som upparbetning av gagnvirke vid ungskogsröjningar på domänverkets marker. Genom denna överenskommelse har det alltså skapats förutsättning för ökad sysselsättning i domänverkets skogar inom det av herr Nilsson nämnda området.

Vidare anförde

Herr NILSSON i Tvärålund (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min fråga.

Bakgrunden till den är att jag har uppmärksammat att domänverket har varit senfärdigt när det gäller att tillgodose en viss del av sysselsättningsbehovet, medan andra skogsägarkategorier beredvilligt har ställt sig till förfogande; jag syftar då på beredskapsarbeten i de enskilda skogarna. Först så sent som för två år sedan öppnade domänverket sina skogar för beredskapsarbeten. Det är anmärkningsvärt att det har dröjt så länge innan detta skedde.

När regeringen lade fram det s. k. Norrlandspaketet i Luleå för någon tid sedan, presenterades bidrag till reproduktionsåtgärder i Norrlands inland. Avsikten var att tillgodose sysselsättningen för äldre, lokalt bunden arbets-

kraft och stimulera till ökade avverkningar. Privatskogsbruken, som i sommar har varit engagerade för liknande åtgärder, har redan lämnat informationer för att öka avverkningarna på enskild skog.

Detta är alltså bakgrunden till att jag har frågat vad domänverket har gjort — domänverket är ju en stor skogsägare i det område som det här främst gäller och har därför ett mycket stort ansvar.

Jag finner statsrådets svar tills vidare tillfredsställande. Däri lämnas dock inga uppgifter om den aktuella planeringen för avverkningar i domänverkets skogar, och frågan gäller här omfattningen av avverkningarna. Jag förutsätter emellertid att statsrådet noga följer utvecklingen och att domänverket tar sin del av ansvaret för sysselsättningen i skogarna. Denna verksamhet är mycket välkommen; den är nödvändig och väl lämpad för att sysselsätta den äldre, lokalt bundna arbetskraften.

I går sade en socialdemokratisk talare från denna talarstol att staten gjorde uppoffringar genom att lämna bidrag till beredskapsarbeten i enskilda skogar. Jag hoppas att statsrådet inte uppfattar saken på samma sätt. Sådant arbete är det minst kostsamma av beredskapsarbeten och ger den lokalt bundna arbetskraften, som i allmänhet har vana vid detta slag av arbete, sysselsättningstillfällen. Bidragen är dessutom en investering i den framtida sysselsättningen.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 10

Svar på fråga ang. rättspraxis i fråga om den s. k. nödvärnsrätten

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet GEIJER, som yttrade:

Herr talman! Herr Sjöholm har frå-

Svar på fråga ang. rättspraxis i fråga om den s. k. nödvärnsrätten

gat mig om jag anser att rättspraxis i fråga om nödvärnsrätten har utvecklats i fullgod överensstämmelse med lagstiftningens syften.

Jag har inte anledning att antaga annat.

Vidare anförde:

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag tackar för svaret — det var dock ett svar även om det var något säreget formulerat. Jag hade fördragit ett ja eller ett nej, som jag tycker är bra svar på enkla frågor. Dessutom har jag frågat vad statsrådet anser och inte vad statsrådet antar, och det är faktiskt ganska stor skillnad.

Min fråga har inspirerats av några aktuella rättsfall, som jag givetvis inte skall gå in på här. Men jag är intresserad av den allmänna rättsutvecklingen på detta område. Nödvärnsrätten har tyvärr med den stigande våldsmentaliteten blivit alltmer aktuell. När samhället inte kan skydda medborgarna blir det i sista hand de själva som får stå för skyddet. Särskilt allvarligt är detta för äldre människor, pensionärer, som bor ensligt och dess värre allt oftare utsätts för överfall.

Det gäller då att inte bruka större våld än nöden kräver. Statsrådet är säkerligen ense med mig om att det kan vara svårt att i en situation som kanske är livshotande balansera det mått av våld som man får använda. Det är så dags för de närmaste anhöriga att säga att det skulle ha behövts större nödvärn när en person kanske redan blivit ihjälslagen.

Jag skulle gärna se att statsrådet övervägde en omformulering av lagreglerna, så att rätten att försvara sig i någon mån utvidgas. Detta var väl egentligen också avsikten när den nya brottsbalken infördes. Så har emellertid inte skett i praxis, och jag tycker därför att statsrådet nu borde försöka leda utvecklingen efter den linjen. Jag

antar att statsrådet vill göra detta, och jag anser att statsrådet bör göra det.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet GEIJER:

Herr talman! Jag delar givetvis uppfattningen att det kan föreligga svårigheter att dra gränsen mellan vad som är nödvärn och vad som är överskridande av nödvärn. Men problematiken blir inte annorlunda om vi formulerar om reglerna; vi måste lita till domstolarnas ömdöme, och det tror jag att vi har anledning att göra.

Härtill vill jag bara foga att det har förekommit uppgifter i tidningarna om att fängelsestraff har dömts ut i vissa fall som gällt överskridande av nödvärnsrätten. Jag vill bara säga att man får nog ibland se på tidningarnas skildringar med en viss försiktighet. Det är inte alltid säkert att verkligheten svarar mot den redogörelse som lämnats i tidningarna. Jag tror att detta speciellt kan gälla det fall som väl herr Sjöholm haft i tankarna. Jag vill avslutningsvis framhålla att jag inte tror att vi behöver vara oroliga för domstolarnas bedömning i detta fall.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Det är alldeles riktigt att det omskrivna fallet icke var något exempel på nödvärn, men det förekommer andra fall som har sådan karaktär. Jag tror att utvecklingen i stort har gått i en riktning som inte var avsedd när brottsbalken skrevs. Domstolarna sköter givetvis dessa fall riktigt och gör de rätta bedömningarna, men de skulle ändå kunna få ett ytterligare stöd genom en omformulering av lagen som gör att området för straffri nödvärnsrätt i någon mån utvidgas.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 11

Svar på fråga ang. TV 2-utrustning för Hälsingborg och nordvästra Skåne

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet CARLSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Clarkson har frågat chefen för kommunikationsdepartementet om han vill vidta åtgärder för att Hälsingborg och nordvästra Skåne skall få sin försenade TV 2-utrustning snabbare. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Enligt utbyggnadsplanen för TV 2-nätet har slavsändaren i Hälsingborg beräknats kunna sättas i reguljär drift vid årsskiftet 1969—1970. Till följd av avsevärda förseningar i leveranserna av sändarutrustning till televerket kommer emellertid starten av denna sändare jämte vissa andra slavsändare att bli något fördröjd. Enligt vad jag erfarit från televerket torde de försenade sändarna kunna sättas i reguljär drift under första kvartalet 1970.

Vidare anförde:

Herr CLARKSON (m):

Herr talman! Jag tackar utbildningsministern för svaret på min fråga. Tyvärr var svaret av det slag som jag hade fruktat. Det hade lika gärna kunnat utformas som ett enkelt nej. Tydligt anser sig utbildningsministern inte kunna vidtaga några åtgärder för att åstadkomma en snabbare verkställighet av leveranserna av TV-utrustning för sändningar inom Hälsingborg och nordvästra Skåne.

Nordvästra Skånes befolkning har i mycket stor utsträckning investerat pengar i TV 2-utrustning inför den aviserade premiären för den nya kanalen, vilken för Hälsingborg och nordvästra Skåne hade beräknats ske vid årsskiftet. Genom leveransförseningar har den-

na premiär för TV 2-sändningarna blivit uppskjuten, vilket innebär att mycket pengar lagts ned om icke i onödan, så dock i förtid för detta ändamål.

Inom Nordvästra Skåne tycker man sig ofta vara en eftersatt provins i vårt land, och det av utbildningsministern använda uttrycket »slavsändare» är symtomatiskt, eftersom man åtminstone i detta fall känner sig tillhöra ett slavområde.

Jag skulle önska att statsrådet lämna ett klart och entydigt besked huruvida det är möjligt att åstadkomma en snabbare verkställighet av leveranserna. Det måste vara fråga om en brist i planeringen, som man på något håll är ansvarig för, och det måste finnas något sätt att attackera hela problemet. Om statsrådet åtminstone tar ett initiativ, tror jag att verkställigheten kan påskyndas, om än mycket ringa tid. Varje dag som kan vinnas är emellertid av värde.

Det var detta som var avsikten med min fråga. Jag ställde den inte för att kverulera, utan för att någonting skulle göras. Jag ber alltså statsrådet ge oss besked om huruvida så kan ske eller om vi måste finna oss i den försening som uppstått av tekniska skäl.

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet CARLSSON:

Herr talman! I juli 1969 bestämdes att TV 2-starten skulle förläggas till den 5 december 1969. Starten sker alltså tidigare än vad som förutsattes i 1966 års plan. Trots detta kommer samtliga större stationer, inklusive en provisorisk station i Boden, att vara klara för reguljär drift till programstarten. Av de åtta slavstationerna kommer fyra att kunna sättas i funktion vid årsskiftet 1969—1970 i enlighet med den ursprungliga planen. Starten av de fyra övriga har tyvärr blivit försenad, vilket innebär att de inte kommer att kunna fungera förrän under första kvartalet 1970 och inte såsom hade varit önskvärt vid årsskiftet.

Sedan skall jag inte kommentera talet här om slavområden. Det tror jag trots

Svar på fråga ang. åtgärder för upprätthållande av disciplinen i skolorna

allt är mycket överdrivet. I området Hälsingborg—nordvästra Skåne är det i många fall möjligt att få en acceptabel mottagning av programmen i TV 2 genom att ta in sändningarna från stationen i Hörby, i norra delarna av Skåne från stationen i Halmstad. Riktigt så slavmässigt som här sagts är därför inte det hela.

Herr CLARKSON (m):

Herr talman! Jag vill bara helt kort säga att vi troligen inte ens under det första kvartalet 1970 har någon TV 2-sändning i nordvästra Skåne, herr statsråd.

Det är i verkligheten en mycket ringa tröst att kunna ta in sändningarna från Hörby eller Halmstad. Jag har skaffat mig utrustning för att kunna göra det, men det är »snöväder» på bilden hela tiden och alltså ingenting som man med någon större njutning kan ta del av.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 12

Svar på fråga ang. åtgärder för upprätthållande av disciplinen i skolorna

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet CARLSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Werner har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att lämna lärarna stöd i fråga om upprätthållande av disciplinen i skolorna.

Som svar på herr Werners fråga ber jag att få hänvisa till de riktlinjer som regeringen i maj 1968 utfärdade för skolöverstyrelsens arbete för främjande av goda arbetsförhållanden i skolan.

Vidare anförde:

Herr WERNER (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret, som trots sin kort-

het ger vid handen att regeringen inte anser situationen i skolan tillfredsställande. Det är ju bra. Disciplinproblemet i skolorna är verkligen högaktuellt. Det är väl många komponenter som där ingår i bilden. Jag nämner här bara de ständiga omorganisationerna på skolans område. Kanske får också vissa missuppfattningar om skoldemokratis idé räknas till orosmomenten.

Min fråga föranleddes närmast av ett ganska skrämmande radioprogram för några veckor sedan, i vilket sex, sju lärare i en storstad intervjuades anonymt. Deras erfarenheter var mycket dystra. Lärarnas hela energi gick ibland åt till att hålla ett grepp om klassen, och en lärare sade att han inte hade meddelat någon undervisning alls denna termin; det hade han inte orkat med. En annan lärare sade att han måste låsa dörren vid lektionens början för att kunna hålla eleverna kvar i klassrummet. De intervjuade förklarade också att de kände sig nedslitna, och de undrade hur det skulle se ut för dem när de närmade sig pensionsåldern. En studierektor förklarade vid samma tillfälle att läget på flera håll är katastrofalt.

Som orsak till missförhållandena angav lärarna själva bl. a. att de saknade kunskaper om hur man handskas med ungdomar, hur man upprätthåller disciplin och ordning, hur man får eleverna att ta av sig ytterkläderna, hur man får dem att ta plats i bänkarna, att upphöra att prata o. s. v. Det var frågor av det slaget som lärarna ställde till varandra.

Vidare sade de att läraren oftast är ensam med sina bekymmer. Han talar ogärna om dem med sina kolleger. Det finns heller ingen nämnd vid skolan att vända sig till. En lärare hade vänt sig till rektorn, men följderna blev bara att lärarens tjänstgöringsbetyg sänktes, och det var ju ett dåligt resultat.

Dagspressen informerar också ständigt om dessa problem. Jag vet givetvis att man måste ta dagspressens uppgifter med en nypa salt, men något ligger

Interpellation ang. regeringens inställning till fortsatt internationellt idrottsutbyte, m. m.

ändå bakom dem. Det är tacknämligt att den nye SÖ-chefen Jonas Orring nu har tagit bladet från munnen och stöttat lärarna vid flera tillfällen. Smålands-posten — som brukar vara en tillförlitlig tidning — skriver att lärarjobbet är på väg att bli outhärdligt.

Man frågar sig nu om de utfärdade riktlinjerna verkligen är av den karaktären att de blir ett stöd för lärarna och därmed också bidrar till att eleverna får en undervisning av god kvalitet.

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet CARLSSON:

Herr talman! Jag är väl medveten om att enskilda lärare kan ha problem, men jag tror inte att vi förbättrar situationen genom att svartmåla den. Det hålls väl ungefär 50 miljoner lektioner under ett år i vårt land, och om de mycket tråkiga incidenter som inträffat ställs i relation till detta antal lektioner, så blir bilden en helt annan. Hundra svåra fall kan vara hundra fall för mycket, men jag vill ändå göra denna lilla korrigerings av herr Werners inlägg.

Vad beträffar de riktlinjer som utfärdades i maj 1968, så avser de arbetssituationen och arbetstrivseln i skolan — och inte enbart för eleverna utan också för lärarna och övriga anställda inom skolan. I sammanhanget behandlas elevvården och skoldemokratin. Det finns också vissa pågående forskningsprojekt som berör det problem herr Werner aktualiserat.

Jag tror att detta arbete, som bedrivs på bred front inom skolöverstyrelsen, är utomordentligt betydelsefullt. Problemet är komplicerat, men det är viktigt att ett gott resultat nås. Personligen fäster jag stor vikt vid detta arbete.

Herr WERNER (m):

Herr talman! De utfärdade riktlinjerna kan säkerligen göra sitt. Men att det är en begränsad grupp lärare som har

svårigheter bör inte hindra oss från att göra vad vi kan för att hjälpa den gruppen. Och om vi frågar lärarorganisationerna ger de helt säkert en bild av situationen i skolan som är minst lika dystert som den jag har redovisat.

Vad man också efterlyser ute ifrån fältet är en kanal till skolöverstyrelsen. Man har en känsla — och den är måhända riktig — av att skolöverstyrelsen inte riktigt har läget klart för sig, inte har någon kanal ut till fältet så att styrelsen kan få reda på vad som där sker.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 13

Justerades protokollet för den 20 innevarande november.

§ 14

Föredrogs den av herr Nilsson i Agnäs (m) vid kammarens nästföregående sammanträde på förmiddagen gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående utbyggnad av vägnätet i Norrland i sysselsättningsfrämjande syfte.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 15

Interpellation ang. regeringens inställning till fortsatt internationellt idrottsutbyte, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Herr ÅSLING (cp), som yttrade:

Herr talman! Idrotten är en folkrörelse med osedvanlig bredd och med ett engagemang i stora befolknings- och åldersgrupper. Ungdomens starka enga-

Interpellation ang. regeringens inställning till fortsatt internationellt idrottsutbyte, m. m.

gemang i idrottsrörelsen är ett väsentligt inslag i strävandena för en förbättrad fysisk standard och därmed bättre hälsa. Ett ofrånkomligt inslag i idrottsrörelsens engagemang av breda folkgrupper är tävlingsidrotten på skilda nivåer.

Under fjolåret tog planerna på att söka värdskapet för 1976 års olympiska vinterspel fast form i Jämtland, med de av projektet närmast berörda kommunerna som främsta intressenter. Målsättningen var tvåfaldig: dels att bidra till det internationella idrottsutbytet och därmed stimulera intresset för hälsofrämjande fysisk aktivitet, dels att ytterligare befästa Jämtlands läns roll av rekreativ centrum av växande betydelse i Nordeuropa och därmed främja sysselsättning och ekonomisk utveckling i en region med begränsade alternativa resurser.

Frågan aktualiserades inför riksdagen i motioner med förslag att förutsättningarna för anordnande av olympiska vinterspel i Jämtland år 1976 borde närmare utredas. Allmänna beredningsutskottet studerade förutsättningarna på ort och ställe och tillstyrkte enhälligt motionerna, och en enig riksdag hemställde hos Kungl. Maj:t om skyndsamt utredning. Den särskilt tillkallade utredningsmannen avgav sitt betänkande den 30 januari i år och redovisade därvid goda förutsättningar för Östersund och övriga berörda kommuner att söka värdskapet för tävlingarna. Efter remissbehandlingen lät regeringen i maj månad under hand förstå att Jämtland icke kunde räkna med regeringens stöd i denna fråga, ett beslut som sedermera bekräftades inför riksdagen den 29 maj. Någon proposition lämnades sålunda aldrig och frågan blev alltså inte på nytt föremål för riksdagens behandling.

Regeringens principiella inställning i frågan klarades av allt att döma aldrig helt vid riksdagens korta debatt. Man

får väl ändå utgå från att beslutet inte skall tolkas som bristande tro på tävlingsidrottens möjligheter att engagera och skapa aktivitet i breda folklager. Man måste väl även förutsätta att ställningstagandet inte var riktat mot det internationella idrottsutbytet, där principen dock rimligen måste vara att ett deltagande också förutsätter vissa uppoffringar.

Jag vill hoppas att regeringens beslut inte är vägledande för synen på den regionala utvecklingspolitiken, där principen rimligen måste vara att stödja och utveckla regionernas naturliga förutsättningar och särart. Jämtland och Härjedalen har dokumenterat goda förutsättningar att bli ett mycket betydande rekreativ- och rehabiliteringscentrum för norra Europa. Skall man kunna utveckla dessa möjligheter som ett komplement till en nödvändig utveckling av näringslivet i övrigt i regionen får man inte hesitera inför rätt stora engagemang — t. ex. ett olympiskt vinterspel — med alla de möjligheter detta erfarenhetsmässigt ändå ger.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till hans excellens herr statsministern få ställa följande frågor:

1. Är regeringen i princip även i fortsättningen beredd att stödja internationellt idrottsutbyte t. ex. genom olympiska spel?

2. Är regeringen beredd att till förutsättningslös prövning uppta frågan om statens stöd till Jämtland för den händelse frågan om anordnande av olympiska vinterspel år 1980 framdeles aktualiseras?

Denna anhållan bordlades.

§ 16

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:
nr 353, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition om kommunalt partistöd;

från statsutskottet:
nr 351, i anledning av motioner om
dels en statlig transportorganisation för
inrikesflyget, m. m., dels en översiktlig
plan för inrikesflygets utbyggnad; och
nr 352, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition med förslag om sjömansför-
medlingen och sjömanshusen;

från bevillningsutskottet:
nr 342, med anledning av Kungl.
Maj:ts proposition angående riktlinjer
för omorganisation av den centrala
skatteförvaltningen jämte motioner;
samt

från första lagutskottet:
nr 344, i anledning av dels Kungl.
Maj:ts proposition med förslag till lag

om förbud mot professionell boxning
m. m., dels ock i ämnet väckta motio-
ner.

§ 17

Anmäldes motionen nr 1299, av herr
Hedin m. fl., i anledning av Kungl.
Maj:ts proposition nr 165, med förslag
till förordning om ändring i traktor-
skatteförordningen (1969: 297).

Denna motion bordlades.

§ 18

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 16.54.

In fidem

Sune K. Johansson

Fredagen den 28 november

Kl. 14.00

§ 1

Justerades protokollet för den 20 in-
nevarande november.

§ 2

Meddelande ang. 1970 års remissdebatt

Herr TALMANNEN yttrade:
1970 års remissdebatt avses skola ta
sin början onsdagen den 21 januari.

§ 3

Svar på interpellation ang. provning och
upphandling av material inom bl. a. den-
talbranschen, m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr
statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Lundberg har
ställt vissa frågor till mig om provning
och upphandling av dentalmaterial.

Riksdagen bemyndigade i våras
Kungl. Maj:t att träffa avtal med Dan-
mark, Finland och Norge om upprät-
tande av ett nordiskt institut för odon-
tologisk materialprovning. Avtalet un-
dertecknades i Oslo i oktober i år och
skall nu ratificeras. Styrelse för institu-
tet kommer inom kort att utses. Institu-
tet beräknas kunna börja sin verksam-
het nästa år.

Förbrukningen av material och in-
strument inom tandvården har ökat vä-
sentligt under senare år. Årskostnaden
är nu ungefär 35—40 miljoner kronor i
Sverige, i hela Norden inemot 100 mil-
joner kronor. Nya material och prepa-
rat introduceras ofta på marknaden,
men erfarenheten visar att de nya va-

rona inte alltid är så genomprövade
som är önskvärt.

Det ligger såväl i tandläkarnas som i
allmänhetens och sjukvårdshuvudmän-
nens intresse att materialprovning kan
ske genom en institution som är objek-
tiv och oberoende av enskilda vinst-
intressen. Även för tillverkarna måste
det vara av värde att få sina produkter
prövade av en opartisk instans.

Det nya materialprovninginstitutet
kommer att ha ett nära samarbete med
odontologiska fakulteten vid Oslo univer-
sitet och med Sentralinstitutet for in-
dustriell forskning — en motsvarighet
till statens provningsanstalt i Sverige.
Som jag framhöll i årets statsverkspro-
position räknar jag vidare med att in-
stitutet kommer att samarbeta även med
provningsanstalter samt tekniska och
odontologiska högskolor i Norden i öv-
rigt och därmed tillgodogöra sig dessas
resurser och kunnande. Härigenom kan
institutet få en rationell uppläggning av
sitt arbete trots att den fasta persona-
len blir rätt begränsad — till en början
endast sju personer. Det är alltså inte
fråga om någon stor och dyrbar inrätt-
ning som skall sättas i gång.

Herr Lundberg berör också det inter-
nationella standardiseringsarbetet på
dentalvaruområdet. Då en stor del av de
dentalvaror som används i landet är
importerade är det nödvändigt att Sve-
rige tillämpar internationella standards
och deltar i arbetet med att fastställa
sådana.

Vidare anförde:

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka

Svar på interpellation ang. provning och upphandling av material inom bl. a. dentalbranschen, m. m.

statsrådet för svaret på min interpellation. Samtidigt måste jag dock säga att innehållet är ganska tunt. Svaret tar inte upp huvudfrågorna i interpellationen.

När det nu skall etableras internationellt samarbete på detta område har jag varit angelägen om att framhålla att man skall se till att det verkligen avkastar värdefulla resultat. Det skall fylla en verklig uppgift från inte bara svensk utan även nordisk synpunkt. Men eftersom jag har den bestämda uppfattningen att det föreslagna institutet inte kommer att fylla någon som helst värdefull uppgift för Norden beklagar jag att man beslutat fullfölja hela denna tanke.

Någon har i en tidningsartikel skrivit att det mest utmärkande för det nordiska samarbetet är dess pragmatiska karaktär, att man samarbetar på område efter område alltefter behov men utan egentlig mening. Några andra arrangemang än sådana som betingas av på varje särskilt område fattade beslut vidtas inte. Skribenten anser därför att sådant samarbete inte medför andra förpliktelser än av rent moraliskt slag. Härav följer att man så gott som regelbundet undvikit att etablera gemensamma institutioner av den typ, som exempelvis EEC-länderna inrättat och som med tiden utvecklats till jättelika byråkratiska komplex med tusen sinom tusen anställda.

Jag anser att det är mycket vanskligt att på det nordiska planet ta upp ett samarbete på ett område, där vi både i Norge och i Sverige har minst sagt underliga erfarenheter. Jag är medveten om att vi förbrukar material för mycket stora belopp på området. Med hänsyn härtill anser jag som landstingsman och som intresserad av sjukvårdens utbyggnad i allmänhet att medel som kan avvaras i första hand bör användas till att direkt ge människorna hjälp på tandvårdsområdet. Då jag inte kan inse att det planerade institutet

har någon som helst betydelse för denna uppgift, hade jag helst önskat att det aldrig kom till stånd. I varje fall bör man, om man redan har beslutat att starta byggenskapen, försöka att i allra högsta grad begränsa institutets uppgifter.

Det ligger givetvis i tandläkarnas, allmänhetens och sjukvårdshuvudmännens intresse att vi kan få en objektiv och av enskilda vinstintressen oberoende verksamhet på detta område. De handlingar som jag under sju å åtta år tagit del av i detta sammanhang har emellertid gjort mig mycket skeptisk mot institutioner av detta slag. Man önskar visserligen driva tandvårdsverksamheten ekonomiskt, men herr statsrådet har inte förklarat hur det kan komma sig att en institution kan infordra prisuppgifter från olika håll men sedan dessa kommit in icke accepterar anbudet på den bästa och billigaste varan utan beställer en annan som är nästan dubbelt så dyr. Det är erfarenhet av detta slag som gjort att jag är mycket skeptisk mot så kallade sakkunniga på detta område.

Statsrådet säger att det är fråga om en mycket liten organisation, som skall bedriva samarbete med Oslo universitet och med Sentralinstitutet för industriell forskning. Det riktiga hade emellertid varit att utnyttja de provningsresurser som redan finns i respektive länder. I stället för att lägga ned stora kostnader på detta projekt hade vi kunnat utnyttja svensk, norsk och dansk industri för att göra analyserna. Jag har själv sett att man exempelvis i Västerås kan genomföra sådana provningar på ett mäterligt sätt. Samtidigt har emellertid svenska produkter skickats till Australien och till Danmark där det för dryga pengar gjorts analyser som givit ganska värdelösa resultat ur vetenskaplig och forskningsmässig synpunkt.

Det framhålles i svaret att institutet

Svar på interpellation ang. provning och upphandling av material inom bl. a. dentalbranschen, m. m.

i fråga inte skall bi någon dyr inrättning utan till en början skall sysselsätta endast sju personer. Såvitt jag förstår kommer emellertid på detta som på andra områden Parkinsons lag att göra sig gällande. Därför torde det inte stå på förrän det blir en stor organisation som kostar miljoner och åter miljoner men som vi huvudmän för sjukvården inte kommer att ha något som helst utbyte av.

Det kan ju synas underligt att jag är så skeptisk. Men här talas exempelvis om internationella standards. Vi har, herr statsråd, talat om standards på detta område sedan år 1964. Är det någon som kan säga vad resultatet är? Alla de s. k. standards som tillämpats för vissa prov har visat sig vara av noll och intet värde, och när man tar del av själva handlingarna och ser hur olika intressen har fått driva sitt spel utan anmärkning, så blir man verkligen betänksam inför lämpligheten att fortsätta på denna minst sagt kostsamma väg.

Jag frågar: Kan herr statsrådet redovisa något av värde i fråga om standards från de kommittéer som tillsatts? De har sysselsatt både professorer och andra; jag vet inte om man hållit några sammanträden inom dessa kommittéer, men det skall man väl ha gjort.

Det finns ju områden inom tandvården där vi verkligen behöver pengar men där synnerligen stor sparsamhet tillämpas. Ja vill erinra om den diskussion som för närvarande pågår om fluorideringen. Jag har själv varit med om att stödja tanken på vattenfluoridering, men det förs ju för närvarande en livlig diskussion om faran av förgiftning härvidlag. Vi har även sett att exempelvis vissa sötningsmedel, som tidigare rekommenderats, nu betecknas som livsfarliga. Då blir man ganska fundersam. Vetenskapsmännen påpekar också att det i vårt samhälle förekommer giftiga medel om vilka man egentligen inte vet

vad de kommer att innebära för människans hälsa och för arvsanlagen.

Det hade väl varit riktigare att anslå medel och försöka få till stånd en saklig diskussion, där de olika meningarna om fluoridering m. m. kunnat redovisas. Statsrådet kunde ha låtit t. ex. professorerna Yngve Ericsson och Erik Welanders samt odontologie doktorerna Sten Forshufvud i Göteborg och Gunnar Bergström i Örebro komma samman och diskutera för- och nackdelar.

Vi i Uppsala åberopas ofta därför att vi har fluor i vattnet, och det anses att allt skulle vara rätt väl beställt hos oss. Jag måste erkänna att när jag läste de första rapporterna och såg statistiken ville jag gärna tro på detta. Huruvida fluorideringen av vattnet har spelat en avgörande roll för folktandvården vet jag inte. Men därvidlag skulle forskningen sättas in, ty om vi gör ett misstag på detta område kan det få katastrofala verkningar. Har man en standard för exempelvis ett handtag, så är ju inte alla de händer som skall hålla i detta handtag stöpta i samma form. Jag har samma uppfattning i fråga om tänderna, eftersom dessa är olika hos olika människor — om de nu har dem kvar.

Eftersom Uppsala nämnts vill jag säga att tandvårdsinspektören uttalat att han kan tänka sig att tillsatsen av fluor påtagligt minskat tandrötan i Uppsala län. Samtidigt säger emellertid tandinspektören såväl som alla andra att Uppsala län tidigare inte hade någon tandvård alls. Så var det under min uppväxttid och vi måste finna oss i att ta det som det då var. Sedan denna tid har vi inom länet systematiskt vidtagit åtgärder för att på alla sätt förebygga tandrötan och hjälpa dem som haft skadade tänder.

Herr talman! Jag måste erkänna att hela frågan om ett nordiskt samarbete på detta område för mig ter sig något dunkel och oförklarlig. Jag beklagar att

Svar på interpellation ang. provning och upphandling av material inom bl. a. dentalbranschen, m. m.

vi nu skall ge oss in på detta. Skulle inte herr statsrådet kunna försöka att begränsa institutets uppgifter i största möjliga mån när vi ändå tagit detta steg och satt i gång med bygghuset och i stället för framtiden avdela pengar för områden som bedriver verklig vetenskaplig forskning och där objektiv forskning är absolut nödvändig och möjlig att genomföra. Jag tror inte på objektiviteten hos ett nordiskt institut för odontologisk forskning. I varje fall förutsätter jag att statsrådet ser till att ingen av dem — vare sig i Norge eller i Sverige — som nu varit med om de åtgärder, som i viss mån tangerat skandal, skall få delta i detta arbete. Koppla bort dem och ta fram personer med friska viljor och friskt blod! De får inte sylta in sig med vissa företag som lämnar »vetenskapliga» uppgifter, vilka sedan visar sig vara ohållbara. För dem som skall använda olika produkter och även för dem som tillverkar dessa är det nödvändigt att vi kan återställa förtroendet på detta område. Detta förtroende är för närvarande ganska skamfilat. Jag skulle tro att herr statsrådet och jag är eniga på den punkten. I stället för hittillsvarande s. k. objektiva forskning måste vi ha verklig, objektiv forskning.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Jag kan försäkra herr Lundberg att frågan om objektivitet och oberoende för mig varit helt avgörande när vi beredde ärendet och när vi förde fram frågan i årets huvudtitel och riksdagen då tog ställning. Jag är helt överens med herr Lundberg om angelägenheten av objektivitet och oberoende. Det är en självklar grundförutsättning.

Sedan vill jag säga till herr Lundberg att omfattningen av det institut som startar blir starkt begränsad. Jag har nämnt att det till en början endast

blir sju personer som kommer att bli engagerade. Det hindrar emellertid inte att institutets uppgifter blir av stor betydelse i många olika avseenden.

Jag hade under en debatt med herr Lundberg i mars månad tillfälle att just understryka detta. Det är önskvärt att samhället medverkar till kontroll och information på detta område. De odontologiska produkter som användes i Norden är dessutom i stort sett desamma i de olika länderna. Detta är en mycket viktig uppgift, liksom det är viktigt att den tandvårdsbehövande allmänheten kan lita på att materialet är fullgott.

Herr Lundberg vidgade på sitt sätt diskussionen om denna fråga till att omfatta de förebyggande åtgärderna: fluoridering etc. Förra veckan hade jag tillfälle att diskutera den saken ganska ingående här i kammaren och skall därför inte ta upp den nu. Jag är överens med herr Lundberg om att det när det gäller fluoren är utomordentligt angeläget att vi genom alla de ansvariga organen vidtar de nödvändiga och riktiga åtgärderna. Vi är övertygade om att fluoren har och kommer att få stor betydelse i den förebyggande tandvården. Erfarenheterna från bl. a. herr Lundbergs stad pekar i den riktningen; där har fluoren spelat en roll, eftersom den redan finns i vattnet av naturen.

Det är helt naturligt, herr Lundberg, att Sverige deltar i det internationella arbetet beträffande standards på detta område lika väl som på andra områden. De standards som det är fråga om gäller t. ex. dimensionerna på olika instrument och kvalitetskraven på materialen. Då större delen — det vet vi — av de dentalvaror som används här i landet importeras och då svensk dentalindustri bedriver en viss export är det viktigt att Sverige tillämpar internationella standards. Utarbetandet av sådana tar dock tid. Det gäller nämligen inte blott att höra svenska sakkun-

Svar på interpellation ang. provning och upphandling av material inom bl. a. dentalbranschen, m. m.

niga och organisationer utan även att ha kontakt med andra länder och deras organisationer på detta område.

Jag har i mitt svar understrukt be- hovet och värdet av internationellt stan- dardiseringsarbete på dentalvaruområ- det. Inom ramen för detta arbete äger kontakter rum med såväl den interna- tionella standardiseringskommissionen som olika medlemsländer. Australien har kommit ganska långt på detta om- råde. Herr Lundberg talar i sin inter- pellation om att varor skulle ha sänts till detta land. Jag känner inte närma- re till det, men det synes troligt att det- ta har skett som ett led just i utbytet av inernationella erfarenheter.

Herr talman! Jag vill upprepa vad jag förstod var en central punkt för herr Lundberg: Jag är helt enig med honom om att det institut som nu skall starta måste vara objektivt och oberoende. Jag har tidigare slagit fast detta här i kam- maren, men jag finner anledning att göra det igen.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag är mycket tacksam för att herr statsrådet skall försöka se till att objektivitet och oberoende blir en självklarhet för all forskning på det- ta område och alla provningar som före- tas; något annat har jag inte heller sagt i fråga. Det är tacknämligt att man föl- jer upp den praktiska verksamheten och sörjer för att vi inte får forskning och vetenskap för deras egen skull utan att de har någon som helst betydelse för sjukvården.

Att jag nämnde Australien berodde på att man skickade vissa prover dit härifrån Stockholm. Efter vad jag kan förstå har man dock inte alls i Austra- lien samma möjligheter att utföra prov som man har exempelvis vid Metallver- ken i Västerås. Eftersom landstingets kostnader för att komma till rätta med tandrötan stiger med varje år måste vi kräva att det nya institutet verkligen får

betydelse och att det visar objektivitet.

Jag förstår att inernationellt samar- bete kan vara av betydele, men när vi sedan 1964 har hållit på med att disku- tera standards utan att några sådana har kunnat fastställas blir man fundersam. Ändå har vi låtit experter på tandvård utföra forskningsarbete och skriva långa avhandlingar. Dessa har jag ef- ter bästa förmåga försökt ta del av, men jag får erkänna att det är ganska svårt.

Forskning på detta område är en fö- rebyggande åtgärd som jag tror har den största betydelse. De människor som råkar ut för tandbesvär måste emel- lertid också ha möjlighet att i större utsträckning än för närvarande få den hjälp som erfordras. Vi behöver varje krona och varje miljon som vi kan av- stå för en bättre tandvård. Det råder brist på tandläkare, det är riktigt, men därför måste vi också försöka utnyttja de utbildade krafter som vi har så att de får syssla med praktisk tandvård i stället för med sådant som de, efter vad jag kan förstå, inte har förutsättningar att klara. Vi har en metallurgisk forsk- ning i vårt land och män och kvinnor som kan utföra behövliga prov. Det ha- de väl då varit riktigare att låta dem sköta den uppgiften än att på ett för- modligen bristfälligt sätt lära upp andra som sedan skall vara s. k. sakkunniga.

Jag är tacksam för att statsrådet med uppmärksamhet kommer att följa den- na fråga liksom fluorfrågan. Jag har själv ställt mig positiv i fluordiskussio- nen, men jag har kommit underfund med att statistiken inte är så säker som jag hade förmodat — det skall jag ärligt erkänna. Vid en föreläsning i Oslo, som jag hade möjlighet att ta del av, visades att de tandläkare som inte kunde redo- visa ett visst resultat avskildes från un- dersökningarna. Med statistik kan man bevisa praktiskt taget vad som helst, men för mig som medverkat till att vatten har tillsatts med fluor är detta en myc-

Svar på interpellation ang. provning och upphandling av material inom bl. a. dentalbranschen, m. m.

ket allvarlig fråga. Därför hoppas jag verkligen att man får till stånd en objektiv provning och delger riksdagen och allmänheten de senaste rönen. Även om detta skulle tvinga mig att ändra min uppfattning, är det bättre än att vi vidtar åtgärder som skulle skada det vi ändå måste värna, nämligen människornas möjligheter att leva i hälsa och under en viss trygghet.

Jag tackar statsrådet för alla de uttalanden han här har gjort, och jag förutsätter att han kommer att följa upp dem. Jag hoppas att det skall leda till att man begränsar det nya institutets verksamhet och i stället ägnar sig mer åt andra uppgifter.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **ASPLING**:

Herr talman! När jag i våras diskuterade denna fråga med herr Lundberg hade jag anledning att understryka värdet av ett samarbete i olika avseenden när det gäller dessa provningar. När vi presenterade detta förslag skrev jag i huvudtiteln, att det är lämpligt att institutet utnyttjar de resurser för provtagning som redan finns vid de statliga provningsanstalterna i Norden. Jag framhöll vidare att det över huvud taget är angeläget att institutet etablerar samarbete med provningsanstalter samt tekniska och odontologiska högskolor i berörda länder. Jag vill alltså fästa herr Lundbergs uppmärksamhet på att jag redan klart framhållit att ett sådant samarbete är viktigt och väsentligt. Behovet av standards har understrukits i många olika sammanhang. Detta gäller även behovet av samarbete. Det framgick klart av den ganska omfattande remissbehandling vi hade av detta ärende.

Eftersom herr Lundberg återkom till fluorfrågan, vill jag till slut bara fästa hans uppmärksamhet på att jag i debatten i förra veckan angående fluorideeringen hade anledning att hänvisa till

ett mycket viktig dokument. Världshälsoorganisationen — WHO — gjorde vid sitt sammanträde i Boston i somras ett uttalande som innebär en klar rekommendation till de olika länderna att tillätta fluor till vattnet. WHO är vår högsta internationella hälsoorganisation, och den ställer sig alltså bakom fluoridering av vatten.

Herr **FÄLLDIN** (cp):

Herr talman! Statsrådet har i sitt svar till herr Lundberg pekat på diskussionen i samband med att riksdagen fattade beslutet om att upprätta denna gemensamma forskningsinstitution. Jag är glad över statsrådets deklaration att man skall ha denna samverkan mellan å ena sidan de redan etablerade provningsanstalterna i de olika länderna och å andra sidan den nya institutionen.

Jag vill emellertid gärna återigen ställa en fråga som var central för mig redan då: Kan statsrådet i dag ge något besked angående möjligheterna till insyn i denna gemensamma nordiska institution? Vi har i de skilda nordiska länderna olika regler när det gäller offentlighetsprincipen. Vi vet att norr-männen gör en del åt den saken nu, men deras bestämmelser kommer väl inte heller i framtiden i närheten av våra. Jag vill som ledamot i ett av de nordiska parlamenten, bl. a. mot bakgrunden av vad herr Lundberg framhållit, framhålla vikten av att det blir möjligt att kontrollera objektiviteten vid de utförda proven. Dessa möjligheter är förvisso små när det gäller de prov som gjorts i Australien, och vi är medvetna om att de provresultat därifrån som åberopats har vållat icke så få bekymmer här i Sverige. Det skulle vara fatalt om vi hamnade i den situationen, att vi just på grund av bristande möjligheter till insyn i denna gemensamma nordiska institution inte skulle vara säkra på att proven utförs med den absoluta objektivitet som är en förut-

Svar på interpellation ang. kommunernas uppsökande verksamhet

sättning. Jag vill därför fråga om statsrådet i dag är i tillfälle att lämna ett besked på denna punkt som för mig är mycket central.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Visst är det viktigt att man håller kontakt med högskolor och liknande institutioner, men lika viktigt är det att när det gäller forskning på detta område hålla kontakt med den svenska eller norska industrin; det är där man kan få kännedom om de senaste erfarenheterna och möjligheterna. Jag tror inte någon annan industri i världen har bättre utrustning än den svenska. Därför hoppas jag att denna kontakt skall bli allsidig.

Världshälsoorganisationen är ju en organisation som man skall ha mycket stor respekt för. Uppsala har redovisats som ett område med naturligt fluor i vattnet. Vår tandvårdsinspektör, som ändå är ganska försiktig, har konstaterat att läget under det senaste decenniet påtagligt förbättrats. Han fortsätter: »Vad är förklaringen härtill? Tänkbar anledning kan vara att den kariesprofylaktiska verksamheten och den av tandläkarna meddelade lokala fluorbehandlingen givit resultat.» Men han är mycket återhållsam när det gäller att dra en definitiv slutsats. Han påpekar — med rätta — att vi inom länet försökt införa också andra förbättringar på tandvårdsområdet. Han kan därför inte med säkerhet säga vilken faktor som varit avgörande för förbättringen.

Jag är tacksam om statsrådet följer upp denna fråga och gör det på sådant sätt att vi kan känna oss lugna och trygga i olika avseenden. Detta är väsentligt inom sjukvården över huvud taget och även på tandvårdssektorn.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Herr Fäldin ställde en fråga till mig beträffande insyn etc. Instruktionerna till det nya institutet kom-

mer att utfärdas i samråd med de övriga nordiska länderna. Vidare kommer Sverige att bli representerat i styrelsen och kommer därigenom alltså att få insyn. Jag tror att man utan vidare, herr Fäldin, kan försäkra att objektiviteten och oberoendet — frågor som jag betraktar som centrala — kommer att garanteras. Samarbetet med industrin, provningsanstalter etc. är också en angelägen sak. Detta framgår bl. a. av redovisningen i huvudtiteln.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på interpellation ang. kommunernas uppsökande verksamhet

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Börjesson i Falköping har frågat om jag har uppmärksammat att flertalet kommuner inte skulle ha fullföljt den i lag föreskrivna skyldigheten för kommun att göra sig väl förtrogen med den enskildes behov av omvårdnad och verka för att detta tillgodoses. Vidare har herr Börjesson frågat, om jag ämnar medverka till att genom samarbete mellan kommunerna och statsmakterna underlätta för kommunerna att fullgöra dessa skyldigheter.

Enligt ett vid 1968 års riksdag beslutat tillägg i socialhjälpplagen är kommunerna skyldiga se till att den som vistas i kommunen får den omvårdnad som han behöver. I detta syfte skall kommunerna fortlöpande hålla sig underrättade om individuella behov och verka för att dessa blir tillgodosedda, antingen genom kommunens egna åtgärder eller genom insatser av annan huvudman.

Flertalet kommuner har erfarenhet av hur uppsökande verksamhet kan bedri-

Svar på interpellation ang. kommunernas uppsökande verksamhet

vas. Omkring 800 kommuner har under de senaste åren genomfört inventeringar av de äldres och rörelsehindrades behov av bostadsförbättring, hemhjälp och institutionsvård. Inventeringarna har lett till att tiotusentals enskildas behov av dessa slag har uppmärksamats och tillgodosetts.

Socialstyrelsen har under våren 1969 meddelat råd och anvisningar om socialvårdens uppsökande verksamhet i anslutning till tillägget i socialhjälpslagen. I anvisningarna framhålls bl. a. betydelsen av samarbete med handikapporganisationerna, som har stor erfarenhet och kunskap om handikappades problem och behov, med pensionärsorganisationer, försäkringskassor o. s. v. Socialstyrelsen tillställer årligen varje kommun en förteckning, framställd i riksförsäkringsverket, över samtliga folkpensionärer i kommunen. Dessa förteckningar torde ha lagts till grund för inventeringar i åtskilliga kommuner. Kommunerna har vid kurser och konferenser fått ytterligare information från socialstyrelsen. Vidare har Kommunförbundet i samarbete med socialstyrelsen utarbetat modeller för intervjuundersökningar och bearbetning av dessa. Intervjuundersökningar enligt dessa modeller har utförts i tre försöksområden. Erfarenheterna från dessa liksom från andra planerade försök kommer efter hand att delges kommunerna.

Det är förklarligt att den aktiva, uppsökande verksamheten inte har kunnat sättas i kraft överallt och på en gång. Mycket har emellertid redan gjorts ute i kommunerna. En del kommuner har kommit i gång med den uppsökande verksamheten, andra är i gång med planering eller förberedelsearbete. Även när det gäller den uppsökande verksamheten kommer sannolikt kommunsammanläggningarna att ha positiv verkan. Jag är övertygad om att kommunerna i fortsatt samverkan med bl. a. socialstyrelsen är beredda till ytterligare ansträngningar för att föra ut samhällets

hjälp- och stödåtgärder till alla som har behov av dem.

Vidare anförde:

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få framföra ett tack för det utförliga och positiva svaret på min interpellation.

Anledningen till min interpellation om kommunernas skyldighet att göra sig underrättade om sina invånares behov av omsorger var de samstämmiga uppgifter jag erhållit, vilka går ut på att det inte är alla kommuner som fullföljt denna sin lagenliga skyldighet.

Vidare har det visat sig att de kommuner som genomfört inventeringen har kommit underfund med att hjälpbehovet varit avsevärt större än man räknat med. Med andra ord har ett relativt stort antal människor inte kommit i åtnjutande av de omsorger som kommunerna och andra samhälleliga organ är skyldiga att ge medborgarna.

Med hänsyn till dessa omständigheter måste det enligt min mening vara otillfredsställande, om kommuner i viss utsträckning underlåter att fullgöra sina i lag föreskrivna förpliktelser.

Man kan förstå — jag vill gärna ha understrukt detta — om vissa kommuner har svårigheter av ekonomisk och/eller personell art att sätta i gång och fullfölja den uppsökande verksamheten, men såvitt jag förstår får inga sådana hinder åberopas för att man underlåter att följa lagens föreskrifter. Vidare bör väl, om jag förstått frågan rätt, denna verksamhet ske kontinuerligt.

Statsrådet omtalar att omkring 800 kommuner de senaste åren genomfört inventering av äldres och rörelsehindrades behov av bostadsförbättring, hemhjälp och institutionsvård. Jag förmodar att statsrådet i denna siffra inrymmer de punktundersökningar som bl. a. socialpolitiska kommittén anmodat kommunerna att genomföra. Det kan

Svar på interpellation ang. kommunernas uppsökande verksamhet

självfallet ha mycket stor betydelse därigenom, att kommunerna på så sätt fått reda på de akuta behoven bland sina invånare. Emellertid ställer jag mig tveksam till om samtliga nämnda 800 kommuner verkligen kontinuerligt följt upp denna verksamhet och därigenom även kontinuerligt kunnat tillgodose hjälpbehovet.

Det stöd som socialstyrelsen lämnat kommunerna i detta avseende är förvisso av mycket stort värde. I min interpellation efterlyste jag möjligheter till samarbete mellan kommuner och statsmakter för att underlätta för kommunerna att fullfölja denna enligt min mening mycket viktiga uppsökande verksamhet.

Min fråga grundar sig på det omvittnade faktum att det för många kommuner uppstår svårigheter att sätta i gång och fullfölja arbetet. Jag vill dock gärna framhålla att jag är väl medveten om att en rad kommuner på ett mycket förtjänstfullt sätt gjort sig underrättade om förhållandena bland sina invånare och även tillgodosett de behov som på detta sätt kommit till deras kännedom. Man har i dessa kommuner dels sökt kartlägga situationen för dagen, dels sökt få fram vilka åtgärder som på längre sikt behövs från respektive kommuns sida.

Låt mig få ta ett exempel som visar att det görs rätt mycket ute i kommunerna! Det gäller en stad om cirka 10 000 invånare i Mellansverige. Där hade man i september i fjol satt i gång den uppsökande verksamheten mera konkret, och man hade tagit sikte på att besöka 1 200 personer. Där gick man systematiskt till väga. Man tog kvarter för kvarter och gjorde hembesök för att utröna, om hjälp behövdes i olika hänseenden. Målsättningen var att dels kartlägga den situation som rådde för dagen, dels få fram vilka åtgärder från stadens sida som behövdes på längre sikt.

Trots att den uppsökande verksamheten pågått endast en kort tid hade det

framkommit flera fall där man behövde vidta kraftiga åtgärder. Aktuella åtgärder var bl. a. anskaffande av bättre bostäder och reparation av redan befintliga. Vidare visade det sig att hjälp av hemsamariter var nödvändig i flera fall. Flera personer hade hänvisats till att söka kommunalt bostadstillägg och ansöka om förtidspension. Det visade sig även att en hel del personer behövde stöd för dryga medicinkostnader och sjukhuskostnader.

Faktum kvarstår dock att det, såsom jag tidigare har nämnt, finns kommuner där man inte har fullgjort vad lagen här föreskriver.

Herr talman! Av statsrådets svar framgår att han med tillförsikt emotser utvecklingen på detta område. Det är glädjande om denna optimistiska syn på frågan visar sig vara realistisk, så att man kan räkna med att alla medborgare som är i uppenbart behov av samhällseliga omsorger verkligen får detta behov tillgodosett. Jag tror det är angeläget att dessa frågor ägnas stor uppmärksamhet även i fortsättningen.

Herr **BJÖRK** i Påarp (s):

Herr talman! Jag har med intresse lyssnat till socialministerns svar på herr Börjessons i Falköping interpellation.

Den 24 april i år fann jag anledning att ställa en fråga till socialministern beträffande möjligheterna att stimulera kommunerna till att bedriva den uppsökande verksamheten och att underlätta denna. Min fråga tog även sikte på de rent ekonomiska möjligheterna att åstadkomma en sådan stimulans.

Det hade då dröjt med anvisningarna, och delvis var det även detta som gjorde att jag fann ett behov av att ställa frågan. Nu, när anvisningarna har kommit, noterar jag att socialministern efter den utveckling som förvarit har ett mera optimistiskt betraktelsesätt. Men det förekommer ändå, tror jag, att man är tveksam ute i kommunerna trots de anvisningar som nu har utfärdats.

Svar på interpellation ang. kommunernas uppsökande verksamhet

Jag tror emellertid icke att det finns någon bristande vilja ute i kommunerna att ge sig i kast med dessa uppgifter. Snarare är det nog så, att förmågan inte helt räcker till. Det är naturligtvis också en mycket grannliga uppgift att ta nära kontakt med personer i en sådan undersökning och att dessutom klarlägga hela behovet.

Man kan naturligtvis inte generalisera på detta område. Jag tror att det föreligger stora skillnader i detta avseende mellan olika områden i vårt land på så sätt att man har varit mer eller mindre aktiv beträffande denna verksamhet. Det är nog också så, att en del av kommunerna i dag har ett mera aktivt program i detta hänseende. I vissa kommuner har man därutöver ett aktivt utvecklingsprogram, varvid en del av dessa uppgifter lätt kan komma i kläm i den totala planeringen.

Jag är emellertid tillfreds över att Kommunförbundets och socialstyrelsens samarbete nu tar sig uttryck i en aktiv påverkan på kommunerna. Jag vill poängtera att det är nödvändigt att man från kommunernas sida tillser att man är representerad vid de konferenser och kurser i dessa frågor som förekommer.

Nu pågår intervjuundersökningen med samarbete mellan handikapporganisationerna samt pensionärsorganisationerna. Detta är mycket viktigt. Dessa organisationer har redan mycket nära kontakt med dessa problem. De har säkert en bra kartläggning som kan bli kommunerna till stor hjälp.

Jag tror också att det har förelegat svårigheter för de små kommunerna att orka leva upp till dessa ambitioner. Med de små kommunerna menar jag då de kommuner beträffande vilka man ännu inte har hunnit att fullfölja kommunsammanläggningarna. Jag tänker på de bristande resurser som sådana kommuner kan ha och även svårigheter att med hänsyn till den kommande sammanläggningen starta och satsa ytterligare på dessa uppgifter. Det kan lätt

inträffa att man vill avvakta och se utvecklingen inför den nya kommunsammanläggningen. Det kan förhålla sig så, vilket kan leda till att det uppstår dröjsmål i arbetet att få till stånd en effektiv organisation.

Förra gången jag hade anledning att ta till orda i denna fråga ställde jag också spørsmålet om det var möjligt att stimulera kommunerna med ekonomiska bidrag. Jag ansåg det önskvärt, därför att jag tänkte, att man då skulle kunna förmå kommunerna att generöst ta itu med denna uppgift. Jag är i dag kanske inte lika övertygad om att det behövs ett extra tillskott i form av ekonomiska bidrag. Men jag tror emellertid att det är mycket viktigt att en fortlöpande uppföljning av frågan sker ifrån myndigheternas sida, så att det inte uppstår alltför stora olikheter ute i landet på detta område. Det har ju ibland trots alla åtgärder som vidtagits på området redovisats fall som visar att det trots att systemet är tillfredsställande råder brister, och det är dem som vi alla vill eliminera.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Jag vill understryka att lagstiftningen om kommunernas uppsökande verksamhet har en mycket bred syftning. Att göra sig väl förtrogen med den enskildes behov av omvårdnad ställer utan tvekan stora krav på kommunerna, inte minst i organisatoriskt och personellt avseende. Både herr Börjesson i Falköping och herr Björk i Påarp har varit inne på detta.

Socialstyrelsen har varit klart medveten om att det måste uppstå svårigheter för många kommuner att på en gång behärska hela detta mycket stora område.

Socialstyrelsen har därför rekommenderat de kommuner som inte redan satt i gång med den uppsökande verksamheten att upprätta en etappplan för arbetet och vidare att göra en angelä-

Svar på interpellation ang. kommunernas uppsökande verksamhet

genhetsgradering, som innebär att man i första hand ägnar sig åt åldringar och rörelsehindrade. Kommunförbundet har underlättat kommunernas uppläggning av verksamheten bl. a. genom modeller för intervjuundersökningar och genom s. k. servicekort som kan användas i det fortlöpande arbetet. Jag tror också att det arbete som Svenska kommunförbundet lagt ned i samråd med socialstyrelsen för att få i gång verksamheten har haft och kommer att ha en positiv effekt. Helt naturligt skall detta arbete bedrivas fortlöpande, och jag är ganska övertygad om att det också, när kommunerna kommit i gång och funnit med hänsyn till sina förhållanden lämpliga metoder, blir angeläget att bedriva arbetet kontinuerligt.

Detta är en viktig och stor verksamhet som vi nu genom lagstiftningen introducerat, och jag tror att man också kan finna många olika vägar och uppslag. Jag kan exempelvis nämna att försäkringskassan i Kopparbergs län startat ett samarbete med länets socialnämnder. Man har tagit fram de inom sjukförsäkringen nollställda för att undersöka orsakerna härtill och söker sedan genom personliga kontakter klarlägga vederbörandes allmänna sociala situation. På många andra håll prövas andra metoder. Som exempel kan nämnas att man i en del städer gjort en distriktsindelning, varvid man tillsett att det inom varje distrikt anställts personer som engagerats i detta fortlöpande arbete.

Jag är medveten om att det återstår mycket, eftersom det rör sig om en stor uppgift. Men, herr talman, jag har ändå tillåtit mig att i mitt svar uttrycka tillförsikt. Jag har mött så mycket av engagemang och intresse att det faktiskt bådär gott för framtiden. Det är utan tvivel en viktig och angelägen sak, och det är betydelsefullt att få i gång arbetet så snabbt som möjligt i landets alla kommuner.

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):
Herr talman! Tillåt mig uttrycka min tacksamhet mot socialminister Aspling för detta tillägg till hans interpellationssvar till mig.

Jag är medveten om att man inte kan utgå ifrån att alla kommuner på en gång skall vara färdiga med denna sin stora uppgift, och över huvud taget kan man knappast räkna med att bli färdig på detta område. Här gäller det nämligen att bedriva kontinuerligt uppföljande verksamhet. Jag tillåter mig att citera en mycket framstående socialvårdstjänsteman, som betecknat den uppsökande verksamheten som en tvåstegraket, nämligen: »1) ett kontinuerligt inhämtande av kunskaper om de enskildas behov, 2) ett kontinuerligt tillgodoseande av dessa behov.»

Bakom begreppet dolda behov döljer sig i själva verket det gamla samhället med sin bristande förmåga att handlägga omvårdnaden. Jag är glad över att man från myndigheternas sida vill hjälpa kommunerna i detta avseende, och den etappplan socialministern här skisserade och enligt vilken man skall göra en ändamålsgradering, har jag ingenting att erinra mot.

I likhet med socialministern har jag ute i kommunerna träffat människor som har varit starkt engagerade och visat mycket stort intresse för dessa uppgifter, men jag har också träffat kommunfolk som tyvärr visat stor pessimism och tyckt att detta är besvärligt och som undrat hur de skall kunna klara uppgifterna.

Slutligen har jag också varit i kontakt med en del handikapporganisationer, vilkas medlemmar uttalat bekymmer över att man inte i alla kommuner följer lagens anvisningar och bedriver en aktiv uppsökande verksamhet och alltså underlåter att göra sig förtroga med de enskilda människornas behov av omvårdnad. Likaså har jag i tidningarna läst uppgifter om att det finns gamla och handikappade människor som

Svar på interpellation ang. kommunernas uppsökande verksamhet

blivit bortglömda av samhället. Sådant får inte förekomma!

Herr BJÖRK i Påarp (s):

Herr talman! Jag tycker att den utarbetade och rekommenderade etappplan, som nämndes av socialministern, utgör ett värdefullt bidrag på detta område. Jag är också nöjd med att rörelsehindrade åldringar satts i första hand i denna etappplan. Det är dessa som psykologiskt har de största svårigheterna att anmäla sina behov. Det finns andra som med större lätthet och vana kan göra detta. Åldringar och handikappade har av tradition haft stora svårigheter att göra sin röst hörd.

Jag är mycket medveten om vikten av det fortlöpande arbetet. Jag tror också att den aktivitet som förekommer i dessa frågor ute i kommunerna är spontan och riktig. De frågeställningar som tagits upp utgör belägg för att det bland oss finns ett brinnande intresse för att något skall göras så snabbt som möjligt. Uppslaget att koppla in försäkringskassorna och kommunerna i detta sammanhang tycker jag är utomordentligt bra. Flera läns försäkringskassor bör kunna medverka i detta arbete.

Socialministern säger att det återstår mycket att göra i denna fråga. Jag är helt övertygad om att så är fallet. Jag tycker emellertid att det under tiden från april och fram till i dag har hänt mycket i denna fråga, och jag tror att man ute i kommunerna är på väg att få ett generösare synsätt i dessa spörsmål.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den å bordet vilande motionen nr 1299.

§ 6

Föredrogs den av herr Åsling (cp) vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till hans excellens herr statsministern angående regeringens inställning till fortsatt internationellt idrottsutbyte, m. m.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7

Till bordläggning anmäldes

utrikesutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av motion om ett svenskt initiativ till en återuppbyggnadsplan för Vietnam på internationell bas,

nr 15, i anledning av motioner om vidgade förbindelser med Vietnam,

nr 16, i anledning av motioner om upprättande av officiella förbindelser med Sydvietnams nationella befrielsefront (FNL),

nr 17, i anledning av motioner om upprättande av diplomatiska förbindelser med Demokratiska folkrepubliken Korea (Nordkorea),

nr 18, i anledning av motioner om upprättande av diplomatiska förbindelser med Tyska Demokratiska Republiken,

nr 19, i anledning av motioner om upprättande av diplomatiska förbindelser med Vatikanstaten, och

nr 20, i anledning dels av Kungl. Maj:ts skrivelse med redogörelse för verksamheten inom Europarådets ministerkommitté under år 1968, dels av skrivelse från den svenska parlamentariska delegationen hos Europarådets rådgivande församling med redogörelse för församlingssessionerna under år 1968;

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 40, i anledning av motion om tillämpning på kommunala bolag av in-

terpellationsinstitutet och reglerna om proportionellt val,

nr 41, i anledning av motioner om åtgärder för att fördjupa och stärka det svenska folkstyret, och

nr 42, i anledning av proposition om sekretess vid familjerådgivning m. m. jämte följdmotion;

statsutskottets utlåtanden:

nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av redogörelse från Nordiska rådets svenska delegation, i vad skrivelsen hänvisats till statsutskottet, jämte motioner,

nr 163, i anledning av motioner om ersättning till upphovsman vid utlåning av musikalier,

nr 164, i anledning av motioner om ekonomiskt stöd till de ideella rörelsernas tidningsutgivning,

nr 165, i anledning av motioner om det statliga stödet till eldistributionen på landsbygden,

nr 166, i anledning av motioner om rätt för elev att utföra arbete för elevorganisation under skoltid, och

nr 167, i anledning av motioner rörande den statliga trafikpolitiken m. m.;

bevillningsutskottets betänkande nr 67, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i förordningen (1960:258) om utjämningskatt å vissa varor;

bankoutskottets utlåtande nr 50, i anledning av motioner om förstatligad produktion och distribution av elkraft; samt

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring, m. m. jämte i ämnet väckta motioner,

nr 81, i anledning av motioner angående bestämmelserna om kommunala soptippar, m. m.,

nr 82, i anledning av motion om åtgärder mot ambulera försäljning av varm korv,

nr 83, i anledning av motioner angående beräkning av livsmedel med järn, och

nr 84, i anledning av motioner angående beräkningen av semester och arbetslöshetsersättning för deltidsarbetande.

§ 8

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts proposition nr 128, med förslag till fastighetsbildningslag, överlämnats till kamraren.

Denna proposition bordlades.

§ 9

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts tre enkla frågor, nämligen av:

herr *Nilsson* i Tvärålund (cp), till herr statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet angående utformningen av utbildningsprogrammen i radio och TV,

herr *Sjöholm* (fp), till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående förutsättningarna för amatörboxningens tillåtlighet, samt

herr *Hedin* (m), till hans excellens herr statsministern angående vid statsministermötet i Oslo gjorda utfästelser beträffande fiskepolitiken.

§ 10

Justerades protokollsutdrag.

Kamraren ledamöter åtskildes här efter kl. 15.04.

In fidem
Sune K. Johansson